CONTROVERS

ENCHIRIDION
CONTROVERSIARVM PRAECIPVARVM
NOSTRI TEMPORIS
DE RELIGIONE,
IN GRATIAM SODALITATIS BEATISS. virginis MARIAE,

AVCTORE
Reuerendo P. FRANCISCO COSTERO Doctore Theologo Societatis IESV:

Nunc aliquot locis, ac bona controuersiarum parte locupletatum atque emendatum.

Lucæ XI.
Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ suxisti.

Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.

COLONIAE AGRIPPINAE,
officina Birckmannica sumptib. Arn. Mylij.
Anno cIↄ. Iↄ. LXXXIX.
Cum Gratia & priuilegio S. Cæsareæ Maiestatis.

ELENCHVS CA-
pitum.

Eremitar. Camald. C. M. C. in Insula Wigrensi, ex Legato Fris Agathangeli.

VNIVERSÆ SODALITATI BEATISSIMAE VIRGINIS MARIAE.

HOc controuersiarum ἐγχειρίδιον, Sodales, vestri nuper gratia in lucé emissum, nunc aliquanto auctius vobis dedicamus, vt eo ad hæreticos conuertendos, & Catholicos in orthodoxa religione conseruandos vtamini, miserti tot animarũ, quæ fraude Dæmonis, nefariorumque hominum improbitate passim miserè pereunt. Videtur enim postremis huiusce mundi tẽporibus Sathan, vel quòd intelligat non multum temporis restare, vel quòd ex Indicis, & Iapanicis prouincijs, & regnis (in quibus maximo numero ad Ecclesiam concurritur) sit eiectus, omnem lapidem mouere, vt vel in hisce regionibus nostris regnum constituat, & si non idolorum cultum inducat; saltem religionem, ac pietatem omnem funditus tollat. Quam rem cum tanto impetu, ac furore est aggressus, vt viri cordati, & prudentes demirentur, hunc desperatum Dæmonis conatum à miseris mortalibus non animaduerti. Etsi enim multas iam inde à prin-

cipio hæreſes fuiſſe conſtat, vix vllo tamen vnquam tempore, vel pluribus, vel turbulentioribus, vel aptioribus ad omnem honeſtatem conuellendam fuit Reſpub. Chriſtiana exagitata, quàm hoc noſtro longè miſerrimo, & calamitoſiſsimo ſeculo, neque vllas vnquam hæreſes inuexit humani generis hoſtis, in quibus producendis manifeſtiùs ſe ipſum authorē eſſe declararit, quàm noſtrarum.

Illæ Principum, & Imperatorum authoritate tanquam legitima nitebantur; hæ Principum, & Imperatorum auctoritatem, ac dignitatem penitus euertunt. Illæ paucos articulos mordebāt; ab his nihil ferè eſt intactum. Illæ vel in Deum ſolum, vel in homines ſolos erant iniurioſæ; hæ nihil non violant; Deum, Sanctos, homines, cœlum, terram, inferos. vt non obſcurè declarent, opus ſuum non humanum, ſed prorſus eſſe diabolicum. Quid enim aliud ad animarū interitum Dæmones ipſi facerent, ſi humana ſpecie in terras noſtras venirent, quàm quòd hodie hæretici moliuntur? Conantur primò Dæmones debito Deum cultu, honore conuenienti Sanctos, & neceſſarijs ſubſidijs defunctos ſpoliare, deinde latiſsimam, planiſsimamque mortalibus viam ad

inferos

inferos aperire; ac postremò remedia peccatorum & metum inferni procul amouere. Hæc cogitatio, hoc studium, hi conatus Dæmonum. Ecquid obsecro istorum à nostris hæreticis non est tentatum? Deo iam inde ab orbis exordio, tanquam pleno, ac summo creaturarum omnium cōditori, ac Domino à mortalibus diligentissimè, atq; religiosissimè sacrificari sueuit. Hūc ritum diuini cultus antiquarunt hęretici, non minus profectò in Deum Opt. Max. iniurij, quàm essent in Regem suum naturalem, & legitimum subditi illi, qui tributum Regali nomini, & Maiestati debitum, Regiæque dignitatis testem, soluere recusarent. Erat (inquit Scriptura de filijs Heli) peccatum puerorum grande nimis coram Domino, 1. Reg. 2.
quia detrahebant homines à sacrificio Domini. Quātò porrò illorum in vnigenitum Dei filium barbaries? cuius sacratissimum corpus pedibus in Eucharistia conculcant, cuius passionis, & mortis memoriā in Missa coli solitam extinguunt, cuius crucē ne manu quidem, more, institutoque veterum Christianorum formari patiuntur, cuius signa, & trophæa maiorum pietate in tēplis, plateis, vijs constitutæ, incredibili odio, & furore deturbant, frangunt, comminuunt.

Taceo Monophysitas, qui humanā eius naturam negant. Omitto Trinitarios, qui Sanctissimam, ac superbenedictam Trinitatem (ô blasphemiam) tricipitis infernalis Cerberi nomine appellare non verecundantur: & alios, qui Christum optatissimum Dominum, & Redemptorem nostrum damnatorum supplicijs apud inferos addixerunt. In matrem verò Dei quales? Non fuit beatissima virgo Maria sanctior Luthero, quàm impurum ipsius, & sacrilegum scortum Katharina Bornensis professa, & fugitiua Monialis. Diui omnes surdi sunt ipsis, muti, imbecilles, qui neq; preces nostras audiant, neque pro nobis orent, neque opem vllam ferre possint, vitam eorum eleuant, victus, cultusq́; asperitatem extenuant, humilitatem, castimoniam, cęterasq́; virtutes peruellunt, ne admirabilem, & inusitatam vitam duxisse; sed communem cum alijs hominibus vixisse videantur. Diui Præcursoris tantopere à Christo laudatam abstinentiam & nuditatem, illi delicias, & splendorem interpretantur, quasi more nobilium, & aulicorum vndulata veste fuerit amictus, & non vulgaribus (vt habet Euangelium) locustis, sed quodam delicatissimo piscium genere in deserto victitarit.

Matth.3.

Defunctis

Defunctis in purgatorio existentibus nihil opis relinquunt, quo vel puncto citius ex illis acerbissimis tormentis emergant.

Ad homines verò perdendos, quid potuisset Dæmon accommodatius fingere, quàm spreta pœnitentia, neglectisque bonis operibus, solis vitijs, & peccatis indulgere? Quæ quidem licet verbo ab hæreticis non dicantur (neque ita crassè, procul dubio, à Dæmonibus proponerentur) re tamen vera nihil aliud dicunt. Quid enim aliud est, solam fidem iustificare; solam fidem salutem dare; solam fidem omnia posse; opera nulla vel ad iustitiam, vel ad salutem valere; nullum esse, quantumcunque, graue flagitium, quod hominem, modò velit credere, à salute possit excludere; Dei præcepta seruari non posse; hominem carere libero arbitrio; Deum in homine omnia bona, & mala sic operari, vt non magis cooperetur homo, quàm stipes, aut scipio ab aliquo motus? Quid hoc quæso aliud est, quàm homines natura sua propensos, & currentes ad peccatum incitare? Ex hac præclara doctrina effectum est, vt Monachi, & virgines, solenni ritu, & cæremonia Deo consecrati, perfractis continentiæ repagulis (quam impossibilem seruatu didicerant)

ſacrilegas nuptias concupierint. Hac doctrina alij ad ebrietatem, alij ad vindictam, alij ad adulteria, alij ad furta, alij ad iniuſtitiam ſunt impulſi. Cùm enim non minus illi ſentirent moleſtiæ in ſuis vitijs, & motibus refrenandis, quàm in libidine cohibenda Lutherus, exiſtimauerunt ἀδύνατον eſſe à peccatis, ad quæ ſe propendere videbant, abſtinere.

Hinc nulla apud hæreticos caſtimonia monaſticorum, nullus cœlibatus ſacerdotum, nulla ieiunia, nullus ciborum delectus, nullum denique virtutis, & honeſtatis ſtudium, dum quiſque id, quò impetu ſuæ cupiditatis rapitur, putat ſibi neceſſariò faciendum.

Iam verò media, quibus homo à peccatis auocatur, ſunt timor gehennæ, ſacramenta, aſperitas vitæ, ieiunia, & ſimilia, quæ à maioribus noſtris accepimus. At verò hæretici nec metum gehēnæ ferunt (Quid? quòd quidam infernum funditus ſuſtulerunt?) nec ſacramenta ferè vlla prę́ter Baptiſmum habēt. Euchariſtia illorum eſt merus panis, & vinum, (quid enim ſacri daret miniſter prophanus?) Abſolutio eſt falſa denunciatio remiſsionis peccatorum. Eccleſiaſticus ordo eſt, prophanus ſecularium hominum

cœtus,

cœtus, qui non plus habent iuris, & auctoritatis ad sacra Ecclesiæ munia obeunda, neque suis sacramẽtis homini largiuntur plus, quàm mulieres, quibus Apostolus omnem in Ecclesia potestatem abrogauit. Itaque nemo apud illos per sacramentum Confirmationis induitur virtute ex alto, nemo septiformi Spiritus sancti gratia corroboratur, vt aduersus fidei hostes fortiter, & animosè decertet, vt pro Dei gloria, proximorumq; salute perditorum hominum impetus propulset, vt internas, & occultas Dæmonum machinationes ad nihilum redigat. Nemo post Baptismum lapsus consequitur, vel vnius criminis mortiferi condonationem. Nemo reficitur vero Christi corpore, vt possit, quàm suauis sit Dominus, gustare. Nemo gratiam accipit, & robur ad molestias coniugij perferendas, si quidem (vt ipsi dictitant) matrimonium non est sacramentũ. Nemo infirmus subleuatur. Nemo ad frangendas Dæmonis tentationes, & insultus in illo difficillimo, ac periculosissimo certamine confirmatur, cùm per illos sacramentũ Extremæ vnctionis ad hanc rem diuinitus institutum, communibus sententijs sit confixum. Est ne quicquam præterea, quod iuratus Christianæ pietatis hostis, & extin- 1. Tim. 2. 1. Cor. 14.

ctor Diabolus factum cuperet? Aliósne errores pro sua nocendi libidine ad sempiternum hominibus exitium comparãdum inferret, quàm quibus omnia salutis adiumenta remouentur, & omnia malorum incitamenta subministrantur? & hoc quidẽ specie fidei, religionis, salutis animarum, honoris Christi, glorię Dei? Præter hæc, quæ profectò calidissimè sunt inuenta ad omnem vitæ integritatem euertendam, aliud non minus pestilens, atque efficax ad infinitos errores inducendos excogitarunt, cùm omnes de religione controuersias imperitæ multitudinis iudicio permiserunt, penes quam potestas sit, quiduis de grauissimis religionis nostræ negotijs in medio positum, pro suo arbitratu vel approbandi, vel reijciendi.

Incredibile dictu est, quàm multas, & perniciosas hæreses, quàm inauditos errores, quàm nouas de religione disceptationes hęc doctrina pepererit, vnoquoque pro suo sibi cerebro, fidem, ceu idolum quoddam constituente.

Sed nunc videamus quo modo insignis illa religionis mutatio sit facta. Vniuersa Ecclesia toto terrarum orbe longè, lateq; diffusa, iam annos mille quingentos in vna

fide

fide, in vna religione à maioribus accepta, & certa, firmaque dogmatũ suorum possessione sine controuersia acquiescebat. Nulla lis, nulla contentio, magna religionis, magna animorum consensio: Donec Monachus quidam fugitiuus, & infaustus apostata, qui violata solenni castitatis professione, virginem Deo sacram funestis nuptijs sibi copulauerat, qui intolerabili fastu omnes præ se contemnebat, & pro nihilo putabat, qui Principes, Monarchas, Episcopos, totamque Catholicorum Ecclesiam conuitijs, scommatibus, & omnibus verborum contumelijs insectabatur, qui viros doctrina, nobilitate, sanctitate præcellentes, asinorum, porcorum, stipitum nominibus appellabat, & stercorum loco ducebat, qui se omnes curas, omnem in eo mentem, vt Pontifici, reique Pontificiæ noceret, fixisse palam dictitabat, qui se à Diabolo institutum affirmabat, qui secum Diabolo plus, quàm modium salis comedisse, & magna ei familiaritate coniunctum fatebatur: donec (inquam) ille talis, tam antiquam fidem, tot seculorum decursu per omnem terrarum orbem conseruatam, tot martyrum sanguine roboratam, tot Diuorum miraculis confirmatam, tot Doctorum scriptis illustratam,

erro-

erroneam, falſam, fraudulentã eſſe vocifeLaretur, totamq́; Eccleſiã tot ſeculis, ſempiterna quadã nocte oppreſsam, in dẽſiſsimis errorum tenebris iacuiſſe, ſacrasq́ue literas perperã intellexiſſe confirmaret, nullo alio in tã graui totius orbis accuſatione vſus argumento, quàm quia ipſe ſciret, ſe à Spiritu ſancto miſſum eſſe. Quod quid aliud quęſo eſt dicere, quàm vniuerſam Eccleſiam erra uiſſe, quia id dixerit Diabolus, ſuggeſſeritq́; Luthero, qui in diſputatione Lypſica de his ſuis nouationibus loquens, palam in hęc verba prorupit: Hęc res non eſt propter Deum cœpta, neque propter Deum finietur: Siquidem illud ab eo dici, qui ſe Diaboli familiarem, atque diſcipulum fatetur, & non propter Deum cœpiſſe, non eſt aliud, quàm ab ipſo Diabolo dici. Ecquis igitur non obſtupeſcat inueniri homines, qui nouos iſtos Doctores ſectentur, cùm & dogmata illorum Dæmonis ingenio ac ſtudio digna eſſe conſtet, & eorum Princeps, & Coryphæus Diaboli ſe diſcipulum, atque familiarem ſine vlla verecundia fateatur.

Hæc cùm vos, Sodales, non neſciatis, miſeremini quæſo populi Chriſtiani, præſertim rudium, & ſimplicium hominum, quos fraudibus, & impoſturis ſuis capiunt, irretitosq́ue

tosque tenent hæretici ministri, & scriptores, omnesque conatus vestros configendos putatote in animabus, pro quibus Iesus Christus sanguinem suum profudit ex hęreticorum, ex Diaboli, ex inferni faucibus eripiendis. Hoc vt commodiùs præstare valeatis, hunc vobis libellum dono, precorque amantißimam Dominam nostram, vt hoc opusculum in suum honorem conscriptum, ad maiorem diuini nominis gloriam, & sempiternam quàm plurimarum animarum salutem prospe-rare dignetur. Valete.

Vester in Christo seruus,

Franciscus Costerus.

SACRATISSIMÆ VIRGINI MARIAE DEIPARAE DEDICAT SVA Sodalitas Coloniensis.

REgia stirps Dauid, superum Regina, Tonantis
Virgo parens, hominum Diua sequestris aue:
En tibi psallentes modulis gratamur & odis,
Ac hilari meritas pendimus ore vices:
Te duce quod iuuenum selecta virumq; caterua
Lege sodalitij facta sit ampla tui.
Splendida quam virtus celebrem doctrinaq; reddit,
Quam decor exornat relligioq; vetus.
Quodq; sodalitium tam claris diues alumnis,
Feceris immotam semper habere basin.
Illud enim summus Romanis Præsul in oris
Maturo arbitrio censuit esse ratum,
Quo fuit effectum Legio vt Mariana cis Alpes
Europæ reliquos prenderet aucta sinus.
Ambigis? occiduos nullo discrimine tractus
Iam tenet, & fructus, vber vt arbor, alit,
Albin præcipuè, Sequanam percurrit & Istrum,
Germanos paßim Rhenicolasq; petit.
Turba quidem talis primo cùm surgeret ortu,
Iampridem latuit parua, minusq; frequens;
Sed veluti Rhenus tenui deductus ab vnda,
Mox peragrans campos agmine flumen agit:
Et cerasus quondam Luculli tempore Ponto
Propria, dehinc varijs est data planta locis:

Gratiarũ actio pro Sodalitatis institutione.

Sodalitatis laus.

Cõfirmatio per summum Pontificem.

Propagatio in Germaniam & partes vicinas.

Secius

Secius hæc nihilo Mariana concio gentis
Pluribus orta breui cernitur esse plagis.
Verùm nil adeo viget integritate beatum,
Quantumuis supero purius igne micet:
Quod non inficiat Cacodæmonis impia tabes, Hostes.
Inuidiaq́; bonum depopulante gemat.
Vmbra viatorem subit acri sole coruscum;
Mirum virtutem Zoilon vsque sequi?
Scorpius Ausonibus sub quouis excubat antro,
Rebus & integris omnibus hostis adest.
Ergo aliunde malo simul ipsa laborat eodem,
A Maria nomen virgine nacta cohors.
Cur aliunde? nitens in se manet integra, verùm
Numinis in Matrem toxica lata dolet.
Sibilat hæreticus, non sibilet? anguis habetur,
Rugit, & hoc quadrat, nam leo fertur atrox.
Grunnit, agatne secus qui scrophæ more volutans
Membra luto, noxas spurcitiamq́; colit?
Tale triceps monstrum (quid? tetrior hæresis extat)
Prima recentis agri vastat vbique sata.
In Dominam cœli Dominæq́; fidelis alumnos, Cur libellus in lucē edatur.
Imo Deum setas erigit acre suas.
Sæpè venenata conspurcat ouilia fauce,
Polluit & mutilat quando necare nequit.
Si pepulit Roma Syluester ab vrbe Draconem,
Corpora ne pernix tolleret icta lues:
Nos minimè perdens animas vt bellua tandem
Occidat instandum rebimur esse manu?

Cer-

Cernimus vt ructent tumidis conuitia buccis,
Hæretici audentes figere quemq; ſtylo.
Eia vices demus; calamis inſtare iuuabit,
Talia pro ſuperis conuenit arma rapi.
Arma libri ſunto: cultum tueamur ijsdem
Diuinum, vt terra perſtet is atq; ſalo.
Hic ſcopus eſt igitur noſtri finisq; libelli,
Cælitibus ſolidum conciliare decus.
Codice quippè vides fraudes aſtusq; retexi,
Quales impietas fingit agitq; vafrè.
Dumq; refringuntur trucis argumenta ſatanæ,
Recta probatur ibi ſana, vetusq; fides.
Cuncta leges magno, facili ſub ſchemate, fructu,
Sic cuiuis placitum ſeruiet iſtud opus,
Doctũ ingenij memoris vegetabit acumen,
Indoctis methodus vera ſalutis erit.
Haud equidem medijs ſublatum incudibus extat,
Sed bene limatum terue quaterue liquet,
Quale probauerunt Academia multa ſophique,
Candidus acceſſit calculus isq; fauens.
Quod quoniam Chriſti Mariæq; fauore peractum,
Eſt libitum nulli tale dicare viro.
Sed Maieſtati (res iuſta) vouere ſupernæ,
Tutelisq; ſacræ Virginis eſſe datum.
Supplice quocirca prece ſollicitamus eandem,
Incidat in varias hæc vt opella manus.
Atque ita Catholicos Materni flamine pleni
Promoueant Vbij Iuliacesque, decet.

A quibus approbat. Quare B. Virgini cõ ſecretur. Inuitãtur oẽs ad vſũ li. nominatim ſodales ꝑ Rheni prouĩciã auxilio ſuorũ patronorum. Colon. S. Materni.

Inſuper

Insuper hoc libro moueatur Treuir in hostes,
Qua celeres Hunni terga dedêre fugæ.
Eiflia qua squalet, qua terra simillima dumis,
Delitet Eucharij scripta ferantur ope.
Officioq́; vacent Mogoni sectasq́; retundant, — *Moguntini*
Martino freti præside, Rhene, tuas. — *S. Martini.*
Franconas immutent retinet quos ampla clientes — *Herbipolenses sancti Kiliani.*
Herbipolis, quoniam sic Kilianus auet.
Spirenses moneant Nemetas, datur ansa, capessant, — *Spirenses B. Virginis.*
Qualia Christiparens facta requiris, agant.
Vtq́; Bonifacius, sic hoc Fuldana iuuentus — *Fuldenses sancti Bonifacij.*
Codice, sancta Patrum scripta docere parent.
Auræo fautore tuas Eisfeldia gentes — *Heiligenstadienses sancti Auræi Episcopi martyris.*
Hîeropolis pubes hac ratione iuuet.
Vos simul Alsaticis plebs Molshemiana sodales
Fulti Arbogasto, subueniatis agris. — *Molshemenses sancti Arbogasti.*
Et qui nomen habent geminati à fluxibus amnis, — *Cōfluentini S. Castoris.*
Castoris exemplo fortiter arma gerant.
Hoc opus, hic sensus labor est, nostræq́; supremi — *Quis finis libri.*
O Regina poli, mentis hic ecce scopus.
Quo nos vulneribus iuuenum medeamur anhelis,
Ac methodus cæli nostra recludat iter.
Fac petimus norint id inextricabile vinclum, — *Epilogus,*
Quale per hæreticos dæmonis ira parit.
Agnoscant syrtes procul, hæresiumq́; charibdas,
Corporea vitæ dum freta naue secant.
Seriaq́; intentis animis documenta reuoluant,
Quis cæli, tanquam sydere, constet iter.

Hunc vna cupimus dignêre pudica libellum
Tutari auspicijs virgo Parensq; tuis:
Personasq; libro, normaq; fideliter vsas,
Nos simul elysijs annumerare choris.

EPIGRAMMA PARAENETICUM sodalium Moguntinensium, ad sodalitatem B. Mariæ Virginis.

Siccine tam viuax animoso è pectore virtus
Cessit, & ignauo corda pauore stupent?
Eia age, virginei pubes lectissima cœtus,
Ferueat expulso mens generosa metu.
En trahit antiquus sinuosa volumina cauda,
Per mare, per terras, astraq; celsa Draco.
Nil sinit intactum; nihil ille relinquit inausum;
Dentibus impransis obuia quæq; metit.
Eructat pleno virus lethale palato;
Teutonaq; infandam spirat in arua luem.
Dum quatit vltrices repetitis motibus alas,
Inclyta Romulidum pene labascit auis.
Qui toties Belgas propugnauêre Leones,
Heu dolor, infesta iam periêre lue.
Tota venenoso iam concidit Anglia morsu,
Sordetq; insonti sparsa cruore rosa,
Marcescunt hausta Gallorum lilia peste,
Vix Draco quò vlterius progrediatur, habet.
Ad Claues Petri (superum quibus alta patescunt
Ostia) iam dudum prælia versa calent.

Tantúmne ergo ſcelus feret impius hoſtis inultum?
Nullo turpatus vulnere victor erit?
Si veſtræ aptaret Regina in viſcera dentes,
Nil contrà auderes ô generoſa cohors?
En cœlum affectat; ſuperos in prælia poſcit;
Et plena in veſtram fauce ferocit heram.
Quin igitur redeunt antiquæ in pectora vires,
Et nota inflammat martius oſſa calor?
Quid tardas? aut cur trepidas? audenter eundũ eſt:
Promiſſa genitrix virgo iuuabit ope.
Iam ſonuêre tubæ bellatrix cœlica campo
Emicat; atq; animos in ſacra bella ciet.
Ipſa ſubit victrix, ſubeas hac virgine pugnam,
En noua militibus ſufficit arma libro.
Eſte viri, ô Iuuenes, porrecta capeßite tela,
Nil veſtram laudem quod remoretur, adeſt.
Lubricus eſt ſerpens, variaq́; elabitur arte?
Paruulus iſte liber vincula lenta dabit.
Detrectat pugnam, terræq́; receßibus hæret
Abditus? hinc latebræ tectaq́; cœca patent.
Vultis & immunes pugnare Draconis ab ictu,
Et valido armatas enſe rotare manus?
Hic galea, hic thorax, hic eſt lorica fidelis:
Hic enſis rapidi fulminis inſtar adeſt.
Hunc igitur librum lecti penetrate Sodales,
Mox ſpolia exiguus reddet opima labor.

SODALITATIS TREVEREN-sis Apostrophe ad librum.

I Liber, & latum propera festinus in orbem,
Dogmata, commotus quæ sitit orbis, habes.
Munus es ætherei qui dirigit omnia Patris;
Concessum è summo vertice munus habes.
Munus es illapsi formosum pignus amoris:
Ad facunda voces prælia, munus habes.
Munus es, alituum te sedula vota pararunt,
Pugnanti spes sis saxea, munus habes.
Munus es augustæ quod præbet dextera matris,
Monstres arma mihi fortia, munus habes.
Munus es, arrisit blandi clementia nati,
Vtq; tuo vincam numine munus habes.
Eia age belle liber ceptis fælicibus aude.
Tu quod es, æternum non ruet, & quod habes.
Qui prior inspexit mundum patre natus eodem
Tutus eum longo tempore portus habet.
Præcipites nymbi cessêre: puerq; senexq;
Victorem læto pectore victus habet.
Munus stella suum seruauit in æquore: turris
Te inter sæua tegat funera, munus habet.
Quid turris? quid stella? via est liber ille magister,
Luceat vt lucent sydera, munus habet.
Ast inimica magis ceu turris tu agmina frangis,
Meq; tuo firmes aggere munus habes.
Plura loquar, nomen variū dant munera, quadrant
Seminibus rerum nomina sæpe suis.

Allusio ad Libellum Sodalitatis.

Ergo

Ergo stella maris seruauit in æquore stellam,
Turris præsidium Iessea turris erit.
O me fœlicem. Quid mater blandula reddam?
Terra tuo dignum munere munus habet?
Vota? preces? non vota preces, datur amplius illis,
Ipsa tuo dignum munere munus ero.
Munus ero, rata vota dato, nec despice mater,
Oblatum ex imo pectore munus habe.

EIVSDEM AD SOdales.

QVàm tenerè vos semper amet pia mater Iesu,
Plus aliàs aliter testificata fuit;
Nunc vbi tempus eget, res, & locus ipse requirunt,
Cùm nihil in terris marte doloue vacet:
Quicquid amoris erat, fuit hoc, vt pelleret hostem,
Per quem (inquit) tutis non licet esse meis.
Arma dat hoc libro, vobisq; merentibus offert,
Vt debelletis vim, furiasq;, dolos.
Vos & amate piam, memores in amore parentis;
Nam quod habetis opus matris habetis ope.

IN SEQVENTEM TABVLAM admonitio.

TABVLAM hanc veterum aliquot Doctorum atque ſcriptorum eo conſilio confecimus, vt antiquitas Catholicæ doctrinæ, patrumq́ue per vniuerſum orbem terrarum conſenſus eis obijciatur, qui nouas doctrinas ad noſtra vſque tempora inauditas hominibus obtrudunt. Conſtat enim hos omnes, & controuerſos hac ætate articulos pro Catholica Eccleſia cõfirmaſſe, & nouitates hæreticorum noſtrorum ignoraſſe, condemnaſſeque. Et licet ſcriptorum iſtorum nonnulli in quibuſdam à Catholica fide aberrauerint (vt Origenes, Tertullianus, Socrates, Zozomenus, Euſebius Cæſarienſis, Theodoretus ſub finem vitæ conuerſus, &c.) mirè tamen in illis fidei dogmatibus, quæ nouatores moderni calumniantur, cum Catholicis conſentiunt, & quid paſsim in Eccleſia ſuis temporibus creditum, ſeruatumq́; à populo Chriſtiano, traditumq́; ab Epiſcopis & Doctoribus fuerit, vt hiſtorici referunt; vt intelligat Lector, neque Catholicum vllum veterem, neque hæreticum ſcriptorem ab ipſis vnquam omnino ſtetiſſe, cum ijsq́; per omnia aliquando conueniſſe.

AETAS

AETAS ET LOCA QVORVNDAM VETERVM DOctorum.

Vixit Anno Domini		In
Alexander I. Papa.	100.	*Italia.*
Arnobius Rhetor.	290.	*Africa.*
Antonius Abbas.	320.	*Aegypto.*
Athanasius Alexandrinus Episcopus.	340.	*Aegypto.*
Ambrosius Mediolanensis Episcopus.	380.	*Italia.*
Amphilochius Iconij Episcopus.	390.	*Graecia.*
Ambrosius Hipponensis Episcopus.	400.	*Africa.*
Andreas Cretensis Episcopus.	540.	*Graecia.*
Ambrosius Ansbertus monachus.	760.	*Italia.*
Alcuinus Anglus.	780.	*Gallia.*
Angelomus Lexouiensis Abbas.	820.	*Gallia.*
Anastasius bibliothecarius Romanus.	840.	*Italia.*
Algerus Cluniacensis monachus.	1050.	*Gallia.*
Anselmus Cantuariensis Archiepisc.	1080.	*Anglia.*
Anselmus Laudunensis auctor glossae interlinearis.	1100.	*Gallia.*
B.		
Basilius Magnus.	380.	*Graecia.*
Boetius Senator Romanus.	500.	*Italia.*
Benedictus Abbas.	530.	*Italia.*
Beda Presbyter.	720.	*Anglia.*
Bonifacius Archiepiscopus Mogunt.	740.	*Germania.*
Bruno Herbipolensis Episcopus.	1020.	*Germania.*
Burchardus Episcopus VVormatiensis.	1020.	*Germania.*
Bruno Coloniensis Carthusianorum institutor.	1086.	*Germania & Gallia.*
Bernardus Abbas Clareuallensis.	1140.	*Gallia.*
Bonauentura Cardinalis.	1250.	*Italia.*

Vixit	Anno Domini	In
C.		
Clemens Papa I.	80.	Italia.
Clemens Alexandrinus Presbyter.	190.	Aegypto.
Cyprianus Carthaginensis Episcopus.	240.	Africa.
Climachus Monachus in Sina monte.	340.	Arabia.
Cyrillus Hierosolymitanus Archiep.	350.	Syria.
Chromatius Aquileiensis.	350.	Italia.
Ioan. Chrysostomus Constantinopolitanus Patriarcha.	380.	Græcia.
Cyrillus Alexandrinus Archiepisc.	430.	Aegypto.
Io. Caßianus Monachus Maßiliæ.	435.	Gallia.
Claudianus Mamertus, Viennensis Episcopus, institutor Rogationum.	450.	Gallia.
Caßiodorus Abbas Tripartitæ historiæ author.	520.	Italia.
Cæsarius Arclatensis Episcopus.	660.	Gallia.
Cæsarius Heisterbacensis Monachus.	1200.	Germania.
D.		
Dionysius Areopagita Atheniensis Episcopus.	80.	Gallia.
Dionysius Archiepiscopus Alexandr.	250.	Aegypto.
Didymus Alexandrinus.	350.	Aegypto.
Damasus Papa.	370.	Italia.
Io. Damascenus Monachus.	730.	Syria.
E.		
Egesippus Historiographus.	120.	Italia.
Eusebius Cæsariensis Episcopus.	330.	Syria.
Effrem Diaconus Edessenus.	380.	Syria.
Euagrius Monachus.	380.	Aegypto.
Epiphanius Salaminæ Cypri Episcop.	390.	Græcia.
Euodius Vzali Episcopus.	420.	Africa.
Eucherius Lugdunensis Episcopus.	430.	Gallia.
Eusebius Emissenus.	520.	Gallia.

Ericus

Ericus monachus Antisiodorensis.	880.	Gallia.
Euthimius Zigabonus monachus.	1150.	Græcia.
F.		
Fulgentius Episcopus Ruspensis.,	480.	Africa.
Faustus Regiensis Episcopus.	490.	Gallia.
Ferrandus Carthaginensis Diaconus.	500.	Africa.
Fortunatus Pictauensis Episcopus.	550.	Gallia.
G.		
Gregorius Nazianzenus.	380.	Græcia.
Gregorius Nyssenus Episcopus.	380.	Græcia.
Gaudentius Brixiensis Episcopus.	390.	Italia.
Gennadius Archiepiscopus Constantinopolitanus.	460.	Græcia.
Gennadius presbyter Maßiliensis.	490.	Gallia.
Gelasius Papa.	496.	Italia.
Gregorius Turonensis Episcopus.	600.	Gallia.
Gregorius presbyter Alexãdrinus, qui scripsit vitam sancti Chrysostomi.	600.	Aegypto.
Gregorius papa I.	600.	Italia.
Guitmundus Archiepiscopus Auersanus.	1060.	Gallia.
H.		
Hippolitus Portuensis Episcopus.	220.	Italia.
Hilarius Pictauorum Episcopus.	350.	Gallia.
Hieronymus Stridonensis Dalmata presbyter.	380.	Syria.
Hilarius Arelatensis Episcopus.	460.	Gallia.
Hysichius Hierosolymorum Episcopus.	590.	Syria.
Honorius Papa I.	623.	Italia.
Hilduinus Abbas.	820.	Gallia.
Haymo Halberstatensis Episcopus.	830.	Germania.

Vixit Anno Domini		In
Hincmarus Archiepiscopus Remensis.	840.	*Gallia.*
Hermannus Contractus Comes monachus, fecit antiphonā salue Regina.	1040.	*Germania.*
Honorius Augustodunensis presbyter	1120.	*Gallia.*
Hugo Victorinus monachus.	1130.	*Gallia.*
I.		
Ignatius Antiochenus Episcopus.	100.	*Syria.*
Iustinus Martyr.	150.	*Syr. et Ital.*
Irenæus Lugdunensis Episcopus.	160.	*Gallia.*
Iuuencus presbyter.	350.	*Hispania.*
Isidorus Cordubensis.	420.	*Hispania.*
Iunilius presbyter.	430.	*Africa.*
Iustinianus Imperator.	540.	*Græcia.*
Isidorus Hispalensis.	600.	*Hispania.*
Ioannes Euiratus, author prati spiritalis.	612.	*Syria.*
Ionas Aurelianensis Episcopus.	810.	*Gallia.*
Ioannes Diaconus Romanus.	870.	*Italia.*
Iuo Carnotensis Episcopus.	1090.	*Gallia.*
L.		
Lactantius Firmianus.	320.	*Gallia.*
Leo Papa I.	450.	*Italia.*
Leontius Neapoleos Cypri Episcopus.	600.	*Græcia.*
Lanfrancus Cantuariensis Archiepiscopus.	1050.	*Anglia.*
M.		
Martialis Lemouicensis Episcopus.	50.	*Gallia.*
Methodius Tyri Episcopus.	250.	*Syria.*
Maximus Thaurinensis Episcopus.	420.	*Gallia.*
Marcus Eremita.	420.	*Syria.*
Michael Syngelus Hierosolymitanus presbyter.	590.	*Syria.*
Marianus Scotus Fuldensis monachus.	1080.	*Germania.*

Nice-

Vixit Anno Domini		In
N.		
Nicetas Choniates.	1190.	*Græcia.*
Nicephorus Calistus.	300.	*Græcia.*
Nicephorus Gregoras.	1330.	*Græcia.*
O.		
Origenes *Alexandrinus.*	230.	*Aegypto.*
Osius Cordubensis.	290.	*Hispania.*
Optatus Milevitanus.	370.	Africa.
Orosius presbyter.	430.	*Hispania.*
Oecumenius.	1070.	*Græcia.*
Otto Frisingensis Episcopus.	1150.	Germania.
P.		
Pontius Diaconus S. Cypriani, qui & eius paßionem scripsit.	260.	*Africa.*
Pacianus Episcopus Barcilonæ.	150.	*Hispania.*
Prudentius Poeta Christianus.	380.	*Hispania.*
Poßidonius Calamensis Episcopus.	400.	*Africa.*
Paulinus Nolanus Episcopus.	420.	*Italia.*
Philastrius Brixiensis Episcopus.	420.	*Italia.*
Petrus Chrysologus Ravennas Episcopus.	430.	*Italia.*
Palladius Cappadociæ Episcopus.	430.	*Græcia.*
Primasius Episcopus Vticensis.	430.	*Africa.*
Prosper Aquitanicus Regiensis Episcopus.	450.	*Gallia.*
Paulus Diaconus Aquileiensis.	770.	*Italia.*
Pascasius Radbertus Corbeiensis Abbas.	880.	*Germania.*
Phocius Patriarcha Constantinopolitanus.	880.	*Græcia.*
Petrus Damianus Ostiensis Episcopus.	1050.	*Italia.*
Petrus Cluniacensis Abbas.	1140.	*Gallia.*

Ruffi-

Vixit Anno Domini		In
R.		
Ruffinus Aquileiensis presbyter.	400.	Italia.
Remigius Remensis Archiepiscopus.	480.	Gallia.
Rabanus Archiepiscopus Moguntinus.	840.	Germania.
Remigius Antisiodorensis Episcopus.	880.	Gallia.
Regino Prumiensis Abbas.	910.	Germania.
Radulphus Flauiacensis Fuldensis monachus.	980.	Germania.
Rupertus Tuitiensis Abbas.	1120.	Germania.
S.		
Seuerianus Gabalensis.	400.	Gallia.
Seuerus Sulpitius.	420.	Gallia.
Socrates Historicus.	430.	Græcia.
Sedulius presbyter Scotus.	450.	Scotia.
Saluianus Maßiliensis presbyter.	460.	Gallia.
Salonius Viennensis Episcopus.	470.	Gallia.
Sydonius Episcopus Auerniæ.	480.	Gallia.
Sophronius Hierosolymorum Archiepiscopus.	630.	Syria.
Strabus monachus Fuldensis scriptor glossæ Ordinariæ.	840.	Germania.
Simeon Metaphrastes.	950.	Græcia.
Sigebertus Gemblacensis monachus.	1100.	Belgio.
T.		
Tertullianus Carthaginensis.	200.	Africa.
Theophilus Alexandrinus Archiepiscopus.	390.	Aegypto.
Theodoretus Cyri Episcopus.	440.	Syria.
Theodorus Cantuariensis Archiepisc.	660.	Anglia.
Turpinus Remensis Episcopus.	800.	Gallia.
Theodulphus Aurelianensis Episcopus	840.	Gallia.
Theophilactus Bulgarum Archiepiscopus.	880.	Græcia.

Theodo-

Vixit Anno Domini		In
Theodorus Balsamus.	1180.	*Græcia.*
Thomas Aquinas.	1269.	*Italia.*
V.		
Victorinus Pictauiensis.	263.	*Gallia.*
Vigilius Tridentinus Episcopus.	450.	*Italia.*
Vincentius Lirinensis monachus.	460.	*Gallia.*
Victor Episcopus Vticensis.	540.	*Africa.*
Vsuardus monachus scriptor Martyrologij.	780.	*Gallia.*
Z.		
Zeno Veronensis Episcopus.	263.	*Italia.*
Zozomenus historicus.	430.	*Græcia.*
Io. Zonaras historicus monachus.	1.00.	*Græcia.*

APPROBATIO THEOLOGORVM MOGVNTINENSIVM.

STEPHANVS VVEBERVS *Deigratia Episcopus Mysiensis Reuerendissimi & Illustrissimi Domini, D. Vvolffgangi Archiepiscopi Moguntini, Principis Electoris in Pontificalibus Vicarius generalis, S. Theologiæ Doctor, & almæ Vniuersitatis Moguntinæ Cancellarius, ac facultatis Theologicæ pro tẽpore Decanus, testor Reuer. & Eximios Dominos nostræ facultatis Doctores & Professores ordinarios, Ioannẽ Leonem, Ioannem Busæum, Petrum Thyræum hoc controuersiarum Theologicarũ Enchiridion diligenter perlegisse, examinasse, dignissimumq́; iudicasse quod typis excusum in publicum prodiret, manibusq́; studiosorum aßiduè tereretur. Datum Moguntiæ 22. Nouemb. 1584.*

Ita est Stephanus Vveberus qui supra, in maiorem fidẽ manu propria subscripsi.

APPRO-

APPROBATIO FACVLTATIS THEOLOGICAE Coloniensis.

FRATER *Henricus Odendallius Doct. Theologus, facultatis Theologicæ in alma Vniuersitate Coloniensi pro tempore Decanus, Enchiridion præsens ab eximio S. Theologiæ Doctore, M. Francisco Costero elaboratum, vnà cum cæteris eiusdem facultatis doctoribus approbat, omnibusque veritatis amantibus plurimum profuturum testatur.*

APPROBATIO LOVANIENSIS.

ENCHIRIDION *Controuersiarum R. P. Francisci Costeri Societatis Iesu Theologi, dignum iudico quod aduersus pestilentes nostri temporis Sectariorum errores Catholicorum manibus teratur.*

H. Cuyckius Sacræ Theologiæ Louanij Professor, & Apostolicus ac Regius Librorum Censor.

THEOLOGORVM TREVERENSIVM.

ENCHIRIDION *hoc præcipuarũ controuersiarũ nostri temporis, quia & eruditè & orthodoxè*

doxè per omnia ſcriptum, & ad Studioſæ iuuentutis captum, cui hic labor maximè impenſus eſt, accommodatum, tutò, & ſumma cum vtilitate typis excudi & legi poſſe iudico.

Ego Ambroſius Carolus S. Theologiæ Doctor & Profeſſor Ordinarius, nec non facultatis Treuerenſis pro tempore Decanus, eamq́ eſſe ſententiam Reuerendorum, & eximiorum facultatis noſtræ Doctorum & Profeſſorum ordinariorum, Ioannis Gibboni & Petri Pollij, qui idem mecum legerunt, teſtor.

PRÆFATIO
DE MORIBVS HAERETICORVM.

POstquam Deo Opt. Max. volente, multi eruditione præstantes viri, atque adolescentes summa spe animi, & ingenij, sub augustissimo nomine, & patrocinio matris Dei, cœlorum reginæ, & humani generis singularis aduocatæ, beatissimæ semper virginis Mariæ, in sodalitatem certis legibus à S. Sede Apostolica comprobatis, ad multorum salutem curandam, ac promouendam conuenerunt, (quæ sodalitas iam per vniuersum ferè terrarum orbem propagata, non exiguum fructum peccatoribus conuertendis, & hæreticis ad ouile Christi reducendis, diuina gratia reportat) cumque sodalium studium in eo potissimum sit collocatum, vt priscam & orthodoxam fidem pro sua virili parte tueantur, hæresesque refellant; eorum plerique aūt vel per ætatem, vel per ingenium aut eruditionis tenuitatem subtiliorum disputationum videantur minus capaces; Visum fuit operę pretium ad eorum captum, prȩcipua religionis nostrȩ capita, de quibus

hoc tempore cum Nouatoribus controuersiam habemus, ruditer explicata eis tradere, simulq́ue quę contra vulgo obijci solent diluere, vt (quemadmodum ait Apostolus)
Tit. 1. *Amplectentes eum qui secundum doctrinam est fidelem sermonem, potentes sint exhortari in doctri-*
2. Petr. 3. *nā sana, & eos qui contra dicunt arguere, parati semper ad satisfactionem omni poscenti rationem.*

Cæterùm quo fructuosius sodales cum id genus hominibus versentur, duo pręmittenda videntur; quorum alterum ad eos cognoscendos, alterum ad modum cum illis congrediendi pertinet: Vtrūque enim subinde magnam requirit industriam, *dum an-*
2. Cor. 11. *gelus Sathanæ se transfigurat in angelum lucis, &*
2. Tim. 2. *sermo hæreticorum serpit vt cancer.*

DE MORIBVS HAERETICORUM & Catholicorum.

FAtemur quidem non omnes Catholicos sanctos esse, & hæreticos quosdam moralis cuiusdam probitatis & honestatis commendatione bonorum virorum speciem præ se ferre; nonnullos Catholicos varijs sceleribus coopertos; & multos hæreticos à vitijs multis alienos esse. Denique plerosque Catholicos feris ac belluinis moribus blasphemiæ causam præbere infidelibus, & quos-

quosdam hæreticos externa quadam verborum morumque decentia, in sui admirationem & imitationem aliorum animos allicere.

Verùm cùm duplices sint mores hominum; vni, qui ex præscriptione doctrinæ suscipiuntur: alteri, qui contra doctrinam, quam profitemur, à sola cupiditate proficiscũtur; de prioribus nos in præsentia disputamus, de moribus videlicet catholicorum, quà catholici sunt: quemadmodum medicorum actiones, non quæ vitio quodam & animi prauitate, sed quæ ex arte medendi ab ipsis suscipiuntur nominamus; Medicus enim quà medicus moderatè viuit, tametsi non desint, qui pro sua intemperantia, contra normam & pręscriptionem artis strenuam ab domini suo operam nauent.

Porrò ad mores proprios hæreticorum, qui nimirum ipsi hæresi comitantur, inuestigandos, oportet animaduertere, qui in omnes non vnius sæculi, sed omnium temporum atque ætatum hæreticos conueniãt. Qui enim omnibus, simul atque in hæresin inciderunt, communes esse deprehendentur, videntur ab illa non obscurè manare. Quare placet in medio ponere quandam hęreticorum catholicorumque inter se pu-

gnātium conflictionē, & quasi concursum, vt ex fructibus eorum, quemadmodū cælestis Magister admonet, cognoscamus eos.

Matth. 7.

Antitheses Hæreticorū & Catholicorū.

1. Antith.

Prima, Hæretici ad vnum omnes verbo quidem videntur esse valdè Christi Saluatoris nostri glorię studiosi, atque obseruantes, re autem vera penitus gloriam Christi obscurare, atq; obruere moliuntur. Statim à principio Ebion, Cerinthus, & alij nōnulli temporibus Apostolorum, nefariū ac sacrilegum bellū diuinitati Christi palam intulerunt. Arius & Macedonius eandem eum cum patre naturam habere pernegauerunt. Monothelitę humana voluntate, Apollinaristę anima, Manichæi natura humana Christū spoliauerunt. Nestorius duas in Christo personas, sicut duas naturas; Eutyches humanam naturā in diuinam transfusam esse nugatus est, à quo non abhorrēt nostri temporis Vbiquetarij, qui diuinam proprietatem, qua Christus Deus cęlum & terram implet, etiam ad humanā ipsius naturam trāsferunt. Basilides Christi passionem, Cerinthus resurrectionem, Appelles in cœlos cum carne humana ascēsionem in dubium vocauerunt. Pelagius gratiæ Christi, Berengarius sanctissimo augustissimoq́; eius corpori plagam imposuit. Iohannes VViclef-

ſus diuinum Chriſti corpus in panem quaſi in aliquam artocream incluſit. Ioãnes Huſſius, cùm omnia fatali neceſsitate euenire crederet, preces, quibus Chriſti gratia & auxilium imploratur, è medio ſuſtulit. Iconoclaſtę cùm imagines, quibus memoriam beneficiorum Chriſti, & pium erga ipſum affectum conſeruabãt maiores noſtri, ex templis conuellebant, nõ obſcurè cum honore & gloria Chriſti belligerarunt. Illi quoque inſigniter cõtumelioſi in Chriſtum videri debent, qui ſponſam eius Eccleſiã omnibus conuitijs, & maledictis onerauerunt, & bellum ad eam funditùs delendam continenter geſſerunt. Quod quidem omnibus, qui fuerunt hactenus, hæreticis commune fuit, quorum alij Eccleſiam meretricem Babylonicam, alij congregationem excommunicatorum, alij idololatram, alij alijs fœdioribus nominibus appellarunt.

CERTE noſtri ſæculi hæreſes omnes, quãuis pleræq; non videantur directò Chriſtum petere, omnes tamen in ipſum ſunt iniurioſæ. Virgini Deiparæ matri Chriſti cęteras mulierculas, etiam cõtaminatiſſimas, gratia & ſanctitate pares affirmare (ꝙ poſt Copronymũ fecit Lutherus) valdè in Chriſtum contumelioſum eſt. Negare ſanctos

æuo sempiterno in cœlo fruẽtes, preces mor talium audire, atq; auxilium vel precibus apud Deũ suis, vel opera sua ferre nobis posse, nõ est aliud quàm surdos, ac debiles principes atq; ministros Christo assignare. Arbitrij libertatẽ cum meritis bonorum operũ tollere, non parum efficaciã passionis Christi infirmat. Deniq; quisquis soli fidei salutẽ adscribit, iniustitiæ crimine manifestè Deũ condemnat. In reliquòs errores, si quis studiosè velit oculos conijcere, in singulis insignem aliquam Christi iniuriã deprehẽdet. Neq; mirum, sic enim iam indè à principio generis humani, futurum Deus pronunciauit. *Inimicitias* (inquit) *ponã inter te & inter mulierem, & inter semen tuum & semen illius.* Mulieris semẽ Christus est, & pij illius satu editi Christiani. Ad semen serpẽtis illi in primis pertinent, qui nihil penitus cum Christo cõmune habere volunt, vt infideles omnes, Pagani, Iudęi, & hęretici, qui fide, spe, & caritate (quibus homo cum Deo coniungitur) repudiatis, odium, præsumptionem & opinionem assumpserunt: Negat enim D. Athanasius & Epiphanius hæreticos nisi homonymõs appellandos esse Christianos. *Orat. 2. in Ari. hær. 29.*

CATHOLICI contra, vt filij sponsę in Christi spõsi gloriã omnes conatus & studia con-

conferunt: vnde non ipsius personã modò, sed ea quoque omnia, quę ipsũ quoquo modo attingunt, ad maiorẽ sponsi gloriam, piè venerãtur; matrẽ, ministros, imagines, sacramenta, passionẽ, merita, vicarios, &c. Hinc tot S. ceremoniæ, tot dies festi, tot tẽpla, tot altaria, tot monasteria, tot vota, tot peregrinationes, tot ieiunia, & bona opera, tãta maiorum obseruantia, tam humilis obediẽtia.

Fvit semper proprium hęreticorũ, Christi vicarium, D. Petri successorem, quẽ constituit Dominus super vniuersam familiã suã gubernare, & regere agnos, & oues suas, impetu quanto possent maximo oppugnare. Princeps ille hęreticus Simon Mag⁹, quãtum negotij D. Petro primo Põtifici Romano facessiuit? Quas nõ machinas ad euertendum S. Corneliũ Nouatiani cõmoliti sunt? Quàm indignè S. Liberius ab Arianis in exilium proiectus fuit? Quibus non iniurijs & contumelijs illa Arianorum Episcoporũ ad Felicem Epistola referta est? Donatistæ (teste D. Aug.) cathedram Romanam appellitabant cathedram pestilentiæ. Berengarius Romanos Episcopos, vt in eos ex pompæ fastusq; nomine odium populi commoueret, ignominiosè Pompifices vocare solebat. Nostri temporis hæreticis persuasum est, Ponti

2. Antit. Cyp. lib. 1. epist. 3.

Actor. 8. Recognit. Clement.

l. 2. contra lit. Pet. capit. 9.

Gre.Tur. de glo. mar.lib. 2.cap. 80. ficem Romanum ipsissimum esse Antichristum, à quo Catholicis Papistarum nomen imponunt, sicut olim Ariani Romanorum, *Epip. hær. 79.* & Aetiani Antiquariorum. Istud porrò tã graue odium in sedem Romanam ex eo causam habet, quod videant, illa stante noua sua dogmata necessariò ruere debere. Si enim iussu Christi homo iste constitutus Petra Ecclesiæ, accepit potestatẽ de omnibus religionis quæstionibus cognoscẽdi, de nouis doctrinis & sectis iudicandi, & dogmata fidei contraria notandi, iam sibi nullum in Ecclesia Dei locum, vbi consistant, relictum esse facilè intelligunt.

Contra verò Catholici quanti semper Apostolicam D. Petri sedẽ fecerint, diuinæ litteræ & veteres historici testantur. Corne- *Actor.10.* lius Centurio se ad D. Petri genua proiecit. Ecclesia Hierosolymitana totas noctes pro *Actor.12.* eius salute & liberatione Deo supplicauit, cùm sequenti die ad necem producẽdus es- *Galat.1.* set. D. Paulus honoris causa venit Hierosolymam videre Petrum, cum quo & cum Iacobo atque Iohanne, qui cæteris dignitate antecellebant, Euangelium, quod prædicabat, communicauit. Illi enim non modò erant, sed etiam (δοκοῦντες) tanquam præ reliquis illustres, & conspicui videbantur

esse

esse columnæ, hoc est, summa veneratione & obseruantia tanquam principes & optimates Ecclesiæ colebantur. Quo loco sanctissimi doctissimiq́; viri Athanasius, Chrysostomus, Augustinus, Cyrillus, Hieronymus pontificem habuerint, testantur illorum Epistolę & scripta, in quibus amplissimè, honorificentissimeq́ue de Romano Episcopo loquuntur.

Imperatores & Reges Christiani muneribus & officijs suum erga Pontifices animum testificati sunt. Constantinus & Carolus Magnus Italia Pontificem & diademate ornauerunt. Luitprandus Lōgobardorum, & Pipinus Francorum Reges, hic Stephani secundi, ille Zachariæ Pontificis equum venerabundus manu sua pedes duxit. Agnoscunt nimirū & venerantur Catholici Christum in suo vicario, & in summi beneficij loco ponunt, hominem in terris humanæ fragilitatis participem relictum, cui filius Dei suam potestatem impartiuit. *Chry. l. 3. de sacer.*

Vetus est hęreticorum consuetudo, Episcopos, presbyteros, & clerū Catholicum vniuersum varijs modis insectari. Nemo enim vel leuiter in Ecclesiasticis historijs versatus ignorat, quibus dānis, ignominijs, vinculis, verberibus, exilijs ac supplicijs fue- *3. Antithes. Bern. ep. 195. Pet. Clunia. 2. epi. 2. Nicetal. 5. thesau. 34.*

rint orthodoxi Episcopi ab Arianis & Iconoclastis Imperatoribus exagitati. quomodo enim æquis oculis intueri posset eos, quibus Christus clauem scientiæ commendauit, atque in Concilijs negotia religionis dijudicandi potestatem fecit?

Hebr. 13. QVOD cũ probè teneant Catholici, mandatum Apostolicum ante oculos habentes, obędiunt præpositis suis, & subiacent eis, quos sciunt à Spiritu sancto positos esse regere Ecclesiam Dei: neque conturbãt eos vi Actor. 10. tia Episcoporum & cleri (quæ nunquam defuerunt in concionatoribus hæreticorum, etiam multò grauiora) quod sciant potestatem non sanctitati, sed homini datam, vt Christi erga nos beneuolentia testatior esset & illustrior, qui ad populi sui cõsolationẽ, etiam per malos & flagitiosos ministros gratiam suam voluerit ad animos nostros permanare. Et esto, sint pleriq; rectores populi mali, nullum tamen inde boni capiũt detrimentum, nisi vel impietatem Iudæ sanctis Apostolis, vel impuritatem Nicolai Antiocheni, reliquis sex diaconis, vel quarundam leuium fœminarum turpitudinẽ honestissimis prudentissimisq; matronis fraudi ac crimini fuisse dicere velimus.

4. Antit. ANTIQVAE intercedunt inimicitię hæ

reti

reticis cum monachis, & religiosam vitam professis. Tametsi enim veteres hæretici VValdensium, & VVicleffi sæcula præcesserint, qui singulari monachorum odio, primi monachatum impugnarunt, omnes tamen capitales fuerũt monachorum hostes. Non tacent historiæ, quid egerint in hoc genere per suos Circũcelliones, Ariani & Donatistę. Queritur B. Aug. monachos à Donatistis & Circumcellionibus multis cõuitijs laceratos esse, seq; à Petiliano grauiter redargutum, quod illud vitæ genus instituerit. *In Psal. 131.* *l. 3. con. lit. Petil. c. 40.* Multa præterea monachorum domicilia veterum hæreticorum immanitate, vel penitus euersa, vel hominibus nudata fuisse, antiqua litterarum monumenta testantur. Neque id mirũ videri debet, cùm illud genus hominum non modò vitæ sanctitate, impuros hęreticorum mores condemnet, sed etiã tanquam præcipua & nobilissima Ecclesiæ mẽbra, fidem orthodoxã & doctrinã Catholicam firmius retineant, doceant, ac tueantur, hæresesq; acriùs insectentur, & ieiunijs, pœnitentijs, orationibus, concionibus, scriptionibus, tanquam machinis quibusdã faciliùs, feliciusque expugnent; siquidem hæreses omnes, quibus hactenus Respub. Christiana fuit conflictata, monachorum Deoque

dicato-

dicatorum hominum ſtudio potiſsimum conciderunt.

Qvo animo fuerint Catholici ergà monachos, teſtantur per vniuerſum orbem maximis ſumptibus exædificata, fructibusque vberrimis amplißimè dotata monaſteria penè innumerabilia: teſtantur honores, quibus affecti, & inſignes immunitates, quibus ad vitam quietiùs ducendam, à Regibus, & Imperatoribus donati fuerunt.

l 2. de Geneſi cō. Mani. ca. 25.

Est præterea illud commune hęreticorum omnium ſtudium, vt in ſacramenta & Eccleſias Catholicorum ſint iniurij, idque duplici nomine: tum quod eorum communionem defugiant, tum quod ſacra eorum ſacrilega impietatę deteſtentur. Et quidem nonnullos hæreticos, qui ex profeſſo damnant religionem noſtrã, & apertum bellum gerunt contra ſacrificia, ſacramenta, reliquaque myſteria Catholicorum, nō eſt mirum demoliri templa, confringere imagines, & id genus alia committere ſacrilegia: ſed Donatiſtas, Arianos, & reliquos, qui iſtos errores non ſunt profeſsi, nō minus quàm cæteros, in ſacra omnia debacchatos fuiſſe, mirãdum videtur. Narrat Optatus ſanctiſsimũ Chriſti corpus canibus à Donatiſtis obiectum, & vitream pyxidem cum ſacro chriſmate,

5. Antitheſ.

Libr. 2.

mate per feneſtram in aceruum lapidũ miſſam. Ariani cùm nullum ſacrilegij genus, in Catholici nominis odium & deteſtationem prætermitterent, ſacrum etiam Chriſti ſanguinem in terram effundere non dubitauerunt: congruenter ſanè viſioni D. Antonij, cui per viſum demonſtrati fuerunt muli altaria diſturbantes, quos ipſe Arianos fore prædixit. Ea videlicet eſt natura hæreſis, cũ ſit doctrina dæmoniorum, illa omnia velle abolita, quibus aliquis Chriſto, (qui contetit caput ſerpentis) honor defertur.

Chry. ep. 1. ad Inno. Et hom. 1. in 1. ad Corinth.

D. Athan. in eius vita.

1. Tim. 4.

Non ſic Catholici, qui quo vehementiùs pietati dediti fuerunt, hoc plus laboris, ſtudij ac ſumptuum in Eccleſiarum ornatum cultumque diuinum (muneribus, veneratione, cæremonijs) ad diuini nominis gloriam, populique deuotionem augẽdam impenderunt. nobiliſsima vaſa ſacra, magnificè & pretioſè factas ſtatuas, Conſtantinus Magnus, temporibus Silueſtri Pontificis, tẽplis donauit; ſumptuoſis veſtibus, variaque ſuppellectili templa, per vniuerſum orbem terrarum, maiorum noſtrorum pietate, inſtructa atque ornata videmus.

Hæreſes omnes inducunt vitæ laxitatem, aliæ quidem ex profeſſo idipſum docentes, vt Gnoſtici & Ebionitæ, qui improbarunt

6. Antitheſis.

barunt virginitatem; VValdenſes, qui obedientiam maioribus debitam ſuſtulerunt; Circumcelliones, qui homines ad ſibi ipſis manus violentas inferendas inſtituerunt: Manichæi & maiores ipſorum, diſcipuli Si-
2. Petr. 2. monis Magi, qui omni turpitudine & ob-
& epiſt. ſcœnitate vitam hominum commaculaue-
2. Iudæ. runt. Poſſunt his adiungi noſtri Anabaptiſtæ, quibus vxores communes ſunt: & illi, qui in nouam Henrici Nicolai amoris domum ſe dicauerunt, qui vt ſibi ſuiſque bene proſpiciant, in aliorum facultates & poſſeſſiones inuolare dicuntur. Aliȩ ſectæ, quamuis nihil eiuſmodi præ ſe ferãt, neque quidquam ex profeſſo & inſtituto vitioſum doceant, ex ſpiritu tamẽ profeſsionis vitæ diſſolutionem coniunctam habẽt. Teſtes ſunt Ariani, Donatiſtæ, Iconoclaſtæ, Huſsitæ, & plures alij, qui licet de moribus vitioſis verbum nullum fecerunt, vniuerſum tamen terrarum orbem ſeditionibus & bellis perturbauerunt, libidinibus inquinauerũt, immanibus ſacrilegijs violauerũt, & iura omnia diuina atque humana inexpiabili ſcelere polluerunt.

Nihil de factionibus & impoſturis erroneum docuerunt Arriani & Donatiſtæ, at, Deus bone, quæ turbæ, quanta barbaries, quanta

quanta crudelitas hæresim statim secuta fuit? Huius rei causa hæc est, quod spiritus erroris gratiam Dei tollat, qua qui priuatus est in omne vitiorum genus præceps ruit. Neque solùm gratia spoliat, sed alibi quàm in Ecclesia, alijsque medijs quàm Christus instituit, salutem quærere docet. Quemadmodum ergo Gentiles sua sapientia, & Iudæi lege Mosaica confisi, teste Diuo Paulo, *traditi sunt in reprobum sensum*, quia sine Christo extra Ecclesiam beatitudinem se consequi posse sperauerunt: quemadmodum viatores à recta via aberrantes, quò cupiunt, non aspirant: sic hæretici cùm iter aliud, ac deberent, ingrediantur, quò longiùs procedunt, eò deteriores euadunt: & tantùm abest, vt eò quò intendunt perueniant, vt ad metam planè contrariam tandem deducantur. Rom. 1.

D. Paulus concionatores hæreticos appellat *spiritus erroris*, & hæreses *doctrinas dæmoniorum*: nam sicut dæmonum studium est, ad grauiora semper peccata hortari atque impellere; ita hæretici hoc sibi proprium officium ac munus sumpsisse videntur, deterioribus mentem imbuere, & per eos malè affecta voluntate, in maiora scelera miseram animam pertrahere. Vndè rectè D. Augustinus: 1. Tim. 9.

gustinus: *Et omnes quidem hæretici scientiæ pollicitatione decipiunt, & reprehendunt eos, quos simpliciter credentes inuenerint, & quia omninò carnalia persuadent, quasi ad carnalium oculorum apertionem conantur adducere, vt interior oculus excœcetur.*

Longè alij sunt fructus doctrinæ Catholicæ, quæ reddit homines mansuetos, humiles, castos, sobrios, obediẽtes, virtutum omnium & perfectionis sectatores: replet monasteria monachis & virginibus, solitudines Anachoretis, vrbes probis & bene moratis ciuibus. Solent enim Catholici Doctores frequenter auditores suos ad pœnitentiam, ad lachrymas, ad perfectas solidasque virtutes, ad martyrium denique incitare: sicut è contrario hæretici ad discordias, ad seditiones, ad bella, ad sanguinem effundendum faces alacriter suis præferre. Antequam Romanum Imperium, desertis idolis, ad Christum se aggregasset, cùm essent multa Christianorum millia, qui vi atque armis debellatis gẽtilibus, religionem Christianam inducere, ac constituere potuissent, maluerũt tamen sanguinem suum profundendo crudeliter occũbere, quàm sanguinem aliorum effundendo gloriosè regnare. Porrò Catholicos pia quædam hæreticorum misericordia,

cordia desideriumque conuersionis tenet: illi contra nomen nostrum funditus deletum atque extinctum cupiunt. Catholici à concione redeunt compuncti corde, tundẽtes pectora sua, aliorumque peccata gementes, quemadmodum Propheta Iona, & D. Petro concionantibus contigisse nouimus. Illi contra vani, leues, spirantes minarum & cędis discedunt, vt non sit difficilè columbam discernere ab accipitre. Vnde ferè homines dissoluti & perditi hæresibus se dedunt, qui parum pietati dediti, laxiorem viuendi rationem adamarunt. Quod B. Ioan. Apostolus notasse videtur, cùm de signis hæreticorum differens, ait: *Ipsi de mundo sunt* (homines carnales) *ideò de mundo loquuntur* (carni & mũdo grata) *& mũdus eos audit*, hoc est, homines carnales sectam vocemque eorum sequuntur. Scribit B. Augustin. Eusebio, subdiaconum quendam Sapaniẽsis Ecclesiæ, nomine Primum, cùm contra Maiorum interdictum, Virgines Deo sacras accedere non esset veritus, clericatu motum esse: illum verò grauiter hac re commotum atque irritatum, abductis secum duabus sanctimonialibus, ad Donatistas defecisse, & rebaptizatum esse.

Ion.2.
Actor. 2.
1. Ioan. 4.
Epi.169.

NVLLAM prorsus inuenias sectam, cuius *7. Antith.*

ius originem posſis per continuam, & non interruptam ſucceſsioné ad Apoſtolos Chriſti reuocare, ſed noti ſunt omnium ſectarum principes & architecti. Ariani ſuum eſſe dicunt Arium, Nouatiani Nouatum ſuum iactant, Lutherani auctorem, & parentem ſuum D. Martinum Lutherum eſſe confirmãt, atque ita de reliquis omnibus, quotquot vllo vnquam tempore hæreſes viguerunt. Eſt enim proprium hęreticorum omnium, vt Apoſtoli tradiderũt, ſegregare ſe, exire ex nobis, diſcedere à fide, afferre noua, præter illud, quod accepimus: quod quidé adeò certum eſt, vt nemo hæreticorum, vel vnicum hominem potuerit hactenus producere, qui ante tempora ſui hæreſiarchæ per omnia ſenſerit & docuerit, ſicut ipſe ſentit ac docet. Iactant quidem omnes, etiam illi, qui capitali odio inter ſe diſsident Chriſtum & Apoſtolos: ſed quo ordine, quaue ſucceſsione doctrinam ſuam ab Apoſtolis acceperint, demonſtrare non poſſunt. Quare coguntur ferè eò confugere, vt dicant Eccleſiam ante ſua tẽpora, vel nullam fuiſſe, (vti de Donatiſtis refert D. Auguſtin.) vel inuiſibilem, & ſua potiſsimum opera è tenebris in lucem vocatam: quod non ſine inſigni Chriſti Opt. Max. contumelia, Lutherani no-

Athã. ora. 2. contra Ari.

2. Ioan. 2. 2. Tim. 4. Galat. 1. Vincẽ. Lirin. contra oẽs hær.

De Vni. Ecc. ca. 12.

ni noſtra tempeſtate palam profitentur, ac præ ſe ferunt. Alij ad antiquos hæreticos ſuam doctrinam referunt, vt quidam Anabaptiſtæ ad Manichæos, & hi ad antiquiſsimos Simonis Magi diſcipulos: ſed vt nullus eſt hæreſiarcha, qui non aliquid veteribus errorum magiſtris acceptum referat, ita nullus eſt, qui non ſit aliquid noui commentus, ſic vt tot hæreſes ſint & ſententiæ quot capita.

At verò doctrina Eccleſiæ Catholicæ ab ipſis Apoſtolis accepta, integra atque inuiolata per tot ſæcula & ætates ad nos vſque peruenit: quod enim credimus hodie in Eccleſia Romana, id maiores noſtri ante annos 100. id ante annos 200. 300. 1000. atque adeò ipſis Apoſtolorum temporibus crediderunt. Et quidem vſque adeò eſt hæc fides, & doctrina Eccleſiæ Catholica, vt neminem hactenꝰ aduerſarij dare potuerint, qui illam, vel excogitarit, vel mutarit, vel deprauarit.

Hanc incorruptam doctrinæ per tot annorum ętatumque ſpatia ad poſteros propagationem veteres illi Doctores, *a* Irenæus, *b* Tertullianꝰ, *c* Cyprianus, *d* Origenes, *e* Eusebius, *f* Epiphanius, *g* Auguſtinus, *h* Optatus Milleuit. tanti fecerunt, vt in ea certiſſimam

a l.3. & l. 4. c. 43. 45. 63.
b l. de præſcrip. hære.
c l. 1. ep. 3. & 6. l. 2. ep. 10. l. 3. ep. 10. & de ſimp. prælat.
d li. περιαρχῶν.
e Hiſt. Ec. l. 5. cap. 6.
f hæreſ. 27.
g ep. 165. & de vtil. cred. c. 17. contra Fauſt. lib. 28. cap. 2. con. ep. Fũd. c. 4. q. 110 vet. & noui teſtamenti.
h l. 2. contra Donatiſtas.

 ſimam

ſimam verè Eccleſiæ cognoſcendę ac demō ſtrandæ notam conſtituerint.

Omnium hæreſeon parens ac procreatrix ſuperbia, aut aliud id genus peccatum eſt. *Mater omnium hæreticorum* (inquit Augustinus) *ſuperbia eſt*. Simon Magus (Acto. 8.) *dicebat ſe eſſe aliquem magnum*. Arius & Nouatus cùm Eccleſiæ principatu, cuius cupiditate ardebant (ille Alexandrinæ, hic Romanæ) potiri non poſſent, pernicioſiſsimos errores & hæreſes ſunt commenti, vt nomina ſua virtute obſcura, inſigni ſcelere ad memoriam ſempiternam propagarent. Lutherus in diſputatione Lipſica de mutatione religionis à ſe excitata, *neque*, inquit, *propter Deum cœpit res iſta, neque propter Deum finietur*. De veterum hæreticorum ambitione, libidinibus & voluptatibus ſcribunt *S*. Petrus & Iudas Apoſtolus: *Dominationem contemnunt, & audaces, ſibi placentes, maieſtatem blaſphemant, &c.*

2. Antit. libr. 2. de geneſi con. Manich. 68. Theodoretus lib. 1. Hiſ. Eccleſ. c. 24. Chry. hō. 27. in Ioā. 2. Pet. 2.

Contra verò ſicut Apoſtoli, qui ſanguine ſuo, ſecundum Chriſtum, Eccleſiam fundauerunt, admirabili virtute præditi fuerunt, ita in illuſtrioribus illis patribus & doctoribus, qui in paſcendo grege dominico Apoſtolis ſucceſſerunt, ſingularis vitæ ſanctimonia illuxit. Admiramur ſummam

in Augustino & Gregorio humilitatem, incredibilem victus cultusque asperitatem in Hieronymo, Basilio, Nazianzeno, Chrysostomo: angelicam in D. Thoma & Bernardo castitatem, neque quisquam est inter sanctos Ecclesiæ patres, qui non, vt doctrina erudire, ita singulari aliqua virtute antecellere & prælucere conatus fuerit.

Hæretici omnes (quemadmodum veteres animaduerterunt) non Patrum, non Conciliorum, non Ecclesiæ totius, sed solius scripturę authoritatem admittunt. Vnde cum ipsis in disputatione solis scripturis est agendum; quas deinde pro suo arbitratu vel mutilant, vel ad suæ causæ commodum torquent, vel prorsus more Saduceorum reijciunt. pleni sunt omnes veterum libri, istarum querelarum. Maximinus Arianorum Episcopus ita dicebat: *Si quid de diuinis scripturis protuleris, quod commune est cum omnibus, necesse est, vt audiamus. hæ verò voces, quæ extra scripturam sunt, nullo casu à nobis suscipiuntur, cùm ipse Dominus moneat, & dicat: Sine causa colunt me, docentes mandata, & præcepta hominum.* Item, *si affirmaueris de diuinis scripturis, si alicubi scripti lectionem protuleris, nos diuinarum scripturarum optamus inueniri discipuli.* Nostri temporis hęretici adeò

9. Antith. Tertul. de præscrip. Aug. lib. 32. contra Faust. cap. 19. Cypr. de vni. Eccl. Petrus Clunia. li. 1. epist. 2.

Vide D. Aug. li. 1. con. Max.

ad solas Scripturas tanquam ad saxum adhærescunt, vt se non Catholicos, sed ab Euangelio Euangelicos vocari velint: quos libet cum Diuo Augustino in hunc modum

l.32. cōtra Faust.cap. 19. affari: *Videtis id vos agere, vt omnis scripturarum de medio auferatur auctoritas, & suus cuique animus author sit, quid in quaque scriptura probet, quid improbet, id est, non vt authoritati subijciatur scripturarum ad fidem, sed vt sibi scripturas ipse subijciat: non vt ideò illi placeat aliquid, quia hoc in sublimi authoritate scriptũ legitur, sed ideò rectè scriptum videatur, quia hoc illi placuit.* Hactenus D. Augustinus.

Neque iniuria hoc faciunt hæretici, cùm

Libr.8. Mor.ca.2. (vt Beatus Gregorius loquitur) *Non conentur suis inquisitionibus veritatem assequi, sed victores videri*, hoc est, quod semel conceperunt, volunt à Scriptura dici, non autem iudicium suum ad sanum Scripturæ intellectum accommodare, & quia Scriptura chartis mandata patitur se quoquò versus inflecti, deduci, & distrahi, neminem volunt præter illam suarum opinionum iudicem.

Catholici magno in honore habent antiquas maiorum traditiones, Conciliorum decreta, sanctorum patrum, qui per vniuersum orbem Christianum populum in-

stitue-

ſtituerunt, concordem & conſentientem doctrinam, à quorum placitis tranſuerſum digitum diſcedere nefas arbitrantur. Hos magiſtros à Deo datos in omnibus audiunt, horum mente diuinas literas interpretantur, cùm ſciant Eccleſiam eſſe columnam & firmamentum veritatis, & eum, qui Eccleſiam non audierit, loco Ethnici & Publicani habendum & item illud Concilij Hieroſolymitani: *Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis*. Et à Sapiente denique ſeriò præceptum, ne *tranſgrediamur terminos antiquos, quos poſuerunt Patres noſtri.* *1. Tim. 3. Matth. 18. Actor. 18. Prouerb. 22.*

Eſt quoque modus loquendi Hæreticorum alius, quàm Catholicorum: nam hæretici, qui ſibi iuxta nomen ſuum (vt ait Tertullian.) quod credant, eligunt, quando dogmata ſua proferunt, quaſi propriam ac priuatam doctrinam venditantes, ſic ſe ſentire, ſic docere, ſic ſibi videri dicere ſolent, hinc tot Catechiſmi, quibus ſua quiſque ſomnia exponit, ſperguntur; ſicut olim Ariani alias atque alias fidei profeſsiones idẽtidem proponebant. *10. Antit. de præſcr.*

Catholici cùm priuatam aut propriam religionem non habeant, ſed communem, vniuerſalem, Catholicam, aliter loquuntur: Sic (inquiunt) credit Eccleſia, ita

docuerunt maiores, hæc est fides Catholica. Obstupescentibus claudi curationem Iudæis, *Viri Israelitæ* (inquit D. Petrus) *quid miramini in hoc, aut nos quid intuemini, quasi propria virtute aut religione fecerimus hunc ambulare* (ita enim Græcè legitur) *Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, &c.* quasi velit dicere: Fecimus ista non propria, sed communi religione, qua Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob colitur, quam etiã vos hactenus, sed in vmbra atque figura, tenuistis.

Actor. 3.

11. Antith.

Hæretici tametsi neminem à se damnari dicant, ipso tamen facto præ se condemnãt orbem vniuersum: cùm enim ex arcanis Sacrarum literarum constet *vnicam esse fidem, sicut vnus est Dominus, vnum Baptisma, vnus Deus, & Pater omnium,* & planissimè liqueat *sine fide impossibile esse placere Deo,* necessariò efficitur, omnes illos, qui aliter atque hæretici crediderunt, à beneuolentia & gratia Dei, alienos extitisse. Perierunt ergo omnes maiores nostri, perierunt omnes sanctæ Ecclesiæ Patres & Doctores, perierunt omnes Christi Martyres & Confessores, nec quisquam in cœlum aspirauit, toto orbe terrarum à primis Apostolorum temporibus vsque ad illum hæresiarcham, qui nouam fidem in omni memoria inauditam inuenit.

Ephes. 4.

Hebr. 11.

Sed

Sed aiũt ſimplicitate excuſari maiores, quia aliter inſtituti non fuerunt. Verùm D. Paulus cũ dicit, *ſine fide impoßibile eſſe placere Deo*, neminem prorſus à damnatione excipit, ſiue indoctum, ſiue ſimplicem, ſiue ſeductũ. Quia nulla infidelitas qualiſcunque, ſeu Iudaica, ſeu Ethnica, ſeu Hæretica (tot enim ſunt eius ſpecies) quocunque colore aut prętextu gehennam effugiet. *Hebr. 11.*

Deinde, viros ingenioſiſſimos, doctiſsimos, in diuinis Scripturis verſatiſsimos, Magiſtros, & doctores Eccleſiæ laudatiſsimos, quales per vniuerſum orbem in omni ętate non pauci floruerunt, nulla poterit ignorantia ab interitu vindicare, cùm illis clauis ſcientiæ & munus docendi commiſſum ſit: ſed ſicut indoctus pręceptor grauiori mulcta dignus eſt, quod cùm ſit ineptus ad docendum, cathedram adſcendat: ita Doctores errantes & in errorem alios inducentes, digni ſunt qui plagis vapulent multis: ſicut populus cœcus duces cœcos ſequens, etſi plagis vapulabit paucioribus, vapulabit tamen, & cum cœcis ducibus in foueam cadet. *Luc. 12.* *Matth. 5.*

Pręterea maiores noſtri magna deliberatione, diligentique inquiſitione, ac maturo iudicio adhibito, hęreſes omnes, quę poſt

ipsos exortæ fuerunt, exploserunt atque eiecerunt, quomodo ergo eos harum rerum ignaros atque insolentes fuisse credibile est? Nam quod ad nostra quidem attinet tempora, nulla ferè est excogitata hæresis, quæ olim, licet diuersis temporibus, notata & totius Ecclesiæ anathemate icta non fuerit. Errores de fide explosi sunt in Eunomio & Aetio; de sanctissima Eucharistia in Berengario; de veneratione sanctarum reliquiarum in Vigilantio; de Ecclesia in Donatistis; de pœnitentia in Nouatianis; de imaginibus in Iconoclastis, &c. Damnāt igitur orbem vniuersum hæretici non exigui, sed grauissimi sceleris, blasphemiæ, infidelitatis, idololatriæ. Ariani, qui post Ebionitas negarunt Christi diuinitatem, maiores omnes idololatriæ mortuos condemnauerunt. Qui in Eucharistia pręter panem nihil esse concedunt, coguntur dicere tot sæculis orbem vniuersum pro Deo suo frustū panis coluisse. Qui cultum sanctorum, venerationem imaginum, sacrificium missæ, sacras cæremonias merā superstitionem esse docent, omnes omnium temporum atque locorum Christianos impios ac nefarios in Deū fuisse pronunciant. Anabaptistę, qui puerorum baptismum pro nihilo putant, Christianos omnes

omnes pro non baptizatis, pro Iudæis atque Ethnicis habent.

Non ita contumeliosè ſentiunt ac loquuntur Catholici de maioribus, quorum memoriam ſempiternã in benedictione colunt, quorum mores & fidem admirantur, quorum veſtigia perſequi toto pectore conentur. Ipſorũ vox eſt: *Prima ſalus eſt rectæ fidei regulam cuſtodire, & à conſtitutis patrum nullatenus deuiare.* Felix canno. 2. His ſemper ante oculos obuerſatur illud Apoſtolicum: *Mementote præpoſitorũ veſtrorum, qui vobis locuti ſunt verbũ Dei, quorum intuentes exitum conuerſationis, imitemini fidem. Ieſus Chriſtus heri & hodie, ipſe & in ſæcula: doctrinis varijs & peregrinis nolite abduci.* Hebr. 13. Et nouis doctoribus omnibus, qui maiorum doctrinam non afferunt, ſed aliud Euangelium, præter id quod à patribus per manus acceperunt, Galat. 1. cum eodem Apoſtolo, anathema dicunt.

Nulli hæretici ad ſua dogmata noua 12. Antit. populo proponenda legitimè miſsi ſunt. Quamquam enim plerique eorum Epiſcopi, presbyteri, & doctores ex ordine munus & officium docendi acceperunt, nulli tamẽ facultas data eſt noua decreta fabricandi, ſed hoc tantũ ſincerè & candidè tradendi, quod ei qui miſit, probatur. Quemadmodũ enim ei, qui doctor iuris publicè renuntiatur, nõ confer-

cōfertur poteſtas medicinam vel theologiã profitendi, ſed iuris prudentiam: & legatus ad aliud nihil cenſetur mitti, quàm ad ea, quæ à Principe accepit, negotia tractanda: Simili modo inſtituitur Epiſcopus aut Concionator ad Catholicam & vniuerſalem totius Eccleſiæ doctrinam populo explicandam, non ad nouas vel ſuas, vel aliorum Nouatorum opiniones, venales exhibendas.

Vide Inno. 3. de hære. ca. cùm ex iniuſto. Catholici maximam ſemper legitimæ miſsionis & vocationis rationem habuerunt, vſque adeò, vt multos virtute præcellentes viros, non ſolùm vocare aut mittere, ſed cum Moyſe & Hieremia quaſi per vim impellere oportuerit, vt conſtat de Ambroſio, Baſilio, Gregorio, alijsque innumerabilibus.

13. Antit. Inconſtantia in dogmatis fidei, propria eſt hæreticis, & perpetua. Et illa quidem duplex. *Prior inconſtātia.* Nonnunquam vnus & idem ad priorem ſuam opinionem tanquam imperfectiorem adijcere quippiam ſolet, & doctrinam mutare. Quod feciſſe Nouatianos confirmat diuus Ambroſius, *l. 1. de pœn. cap. 2.* qui cùm prius docuiſſent nullum poſſe peccatum in Eccleſia condonari, poſtea Catholicorum argumentis conuicti, exceperunt leuiora. *Hære. 28. ad Quod vult Deū.* Pelagianos ſcribit diuus Auguſtinus, cùm principio oratio-

orationes, quæ ad gratiam Dei impetrãdam fieri solent, damnauissent, postea palinodiam cecinisse. Ariani Christum nunc heterousion, nunc homiousion dicebant, & singulis ferè conuentibus nouas formulas fabricabant. De inconstantia Berẽgarij multa Guitmundus. Loci communes Philippi Melanchthonis, viuente authore, vix vnquã sine nouo errore typis mandati fuerunt. Confeßio Augustana, initio quidem cõtra Caluinianam disciplinam apertè decertauit, postea eius aduersus Lutheranos patrona & vindex facta est. Non minor inconstantia, & dißimilitudo in discipulis hęreticorum apparet, qui vt authoritatem sibi pa- *Posterior inconstantiæ species.* rent, & in numero doctorum & sapientum virorum habeantur, ad impiam præceptorum doctrinam aliquid, & id quidem ferè deterius, apponere solent, sicut videre est in omnibus discipulis Simonis Magi, Arij, Donati, & cæterorum omnium. Hinc nulla vnquam hæresis sola constitit, sed cùm plures vnum doctorem audirent, quod ingenij ostentandi gratia alius aliud adderet, proseminatæ sunt variæ quasi familiæ dissentientes inter se, & multum disiunctę & dispares. Ex officina Simonis Magi exijt penè innumerabilis diuersorum hæreticorum multitu-

titudo, vsque ad ipsos Manichæos, qui postea in Cataristas, Macarios, & in propriè dictos Manichæos sunt dispertiti. Ab Ario orti sunt Macedoniani, Aeriani, Aetiani, & alij quã plurimi, sicut hac tempestate à Luthero Caluinistę, Anabaptistæ, Confeßionistæ emanauerũt. *Pars Donati* (inquit D. August.) *in multa minutißima frusta conscissa fuit.*

l.2.con. Dom. c.6.

Verùm Ecclesia catholica tot circumfrementibus hæresion, & innumerabilium sectarum procellis sui semper similis stabilis ac prorsus immobilis persistit. *Est enim columna & firmamentum veritatis*, & à sapiente architecto super firmam petram ædificata, *aduersus quam portæ inferi nõ praualebunt.* Et licet in rebus ad fidem non pertinentibus diuersi diuersa sentiant, siue illa Philosophica sint, siue Theologica: licet non vno more institutoque viuatur in Ecclesia Catholica, alia enim est secularium, alia Ecclesiasticorum, alia Monachorum viuendi ratio: Licet varij sint religiosorum ordines, sicut & secularium & Ecclesiasticorum hominum plures sunt gradus; in dogmatibus tamen fidei est vnus omnium consensus. Et quamuis fortè nonnulla melius fuerint posterioribus temporibus enucleata, pro vt necessitas postulauit, nihil tamen vnquam in Ecclesia creditum

2.Tim.3.

Matth.16.

tum fuit à posteris, quod cum fide patrum vel pugnaret, vel ab illa quoquo modo discreparet.

VIDENTVR denique ad vnum omnes hæretici contra miracula, quæ per sanctos in Ecclesia Dei fiunt, cõiurasse. Cùm enim nulla illi vera miracula ad sua dogmata stabilienda patrare poßint, nec à sua perfidia Catholicorum miraculis abduci velint, necessum est, vt ea vel pro Dæmonum operibus (more Pharisæorum, qui diuina CHRISTI opera principi dæmoniorum Beelzebub adscribebant) vel pro fictis & commentitijs habeant. Conatus fuit quidem Cyrola Episcopus Arianus (vt est apud D. Gregoriũ Turonen.) cuidam, qui se cœcum simulauerat, lumen restituere, sed ita parum negotium succeßit, vt videntem lumine orbauerit. Ex hoc odio miraculorum eò audaciæ & insaniæ proruperunt hæretici, vt cùm populum miraculis commoueri cernant, sacras reliquias & imagines, ad quas eiusmodi mirabilia DEVS operari dignatur, disturbent, confringant, exurant.

14. Antit.

De Aria. B. Ambr. Serm. 91.

lib. 2. hist. Franc. capit. 3.

CATHOLICI è contrario sanctorum miracula & admirantur, & venerãtur, quippe quę signa sunt, vel sanctitatis eorum, per quos

Ambr. ep. & Aug. l. 22. de ciuit. capit. 2.

quos efficiũtur (siue viuant adhuc illi in terris, siue beatam cum Christo in cœlis vitam degant) vel orthodoxæ fidei & doctrinæ, quam profitentur. Certè Christus Dominus posteaquam plurima miracula ad doctrinam suam in vulgus probandam persuadendamque edidisset, sub finem vitæ de Iu-
Ioan. 16. dæorum pertinacia conquerens: *Si opera* (inquit) *non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberēt*; non obscurè significans ad nouam doctrinam inducendam miracula
Chrysost. Hom. 14. in Matth. Patianus epist. 5. ad Lymp. esse necessaria. Et quamuis Catholica fides tot sæculorum decursu per orbem vniuersum confirmata miraculis non egeat, sed illa potius indigeat, quę noua & hactenus omninò inaudita, pro vero Dei verbo iactatur, multis tamen miraculis etiam nunc ad sacras imagines & Diuorum reliquias illustratur Ecclesia, & fidei nostræ veritas comprobatur, cùm hęretici, qui hoc quasi diplomate diuinæ voluntatis, misſionem suam in nouo isto reformandi orbis studio confirmare deberent, ne minimum quidem signum edere potuerint.

DE

DE RATIONE AGENDI *cum hæreticis.*

MAgnum eſt diſcrimen (inquit B. Auguſtin. ad Honoratum) inter hæreticum, & eum qui credit hæretico. Ille commendij ſui, & præcipuè gloriæ principatuſque gratia, nouas & falſas opiniones vel gignit vel ſequitur: hic verò eiuſmodi hominibus ſpecie quadam veritatis & pietatis aſſimilatæ deceptus fidem habet. Hac ſignificatione, *hæreticum poſt vnam & ſecundam correptionem vult vitandum D. Paulus, quia ſubuerſus eſt eiuſmodi & proprio iudicio condemnatus*. Veteres quoque Patres omnes communi conſenſu diſputationem cum proprij nominis hæretico diſſuadent, quod eiuſmodi concertatio (vt dicebat apud Sozomenum Nectarius Patriarcha Conſtantinopolitanus) *non ſolùm ſchiſmata non vniret, ſed amplius diuideret*: nam ſicut vulpes nec manſueſcit vnquam, nec cibo vtilis eſt (vt ait B. Ambroſius) ita neque hæreticus, vulpeculæ nomine in diuinis literis deſignatus: contentioſi enim nimium ſunt hæretici (ait D. Cyrillus) & quia peruerſi ſunt, & decreuerunt animo non mutare ſententiam, quodcunque etiam contigerit, inquit B. Chryſoſtomus. Si tamē vitari nequeat congreſſus, ne

de vtil. cred cap. 1.

Differentia inter hæreticū & credentem hæreticis.

Tit. 3.

Hiſt. Trip. l. 9. cap. 18.

l. 7. in Lucā.

lib. 2. Theſau. cap. 1.

Hom. 6. ad Titum.

Quatuor seruanda cum hæretico. sine fructu, eorum saltem qui audiunt, voces mittantur, quatuor quæ sequuntur videntur vtiliter obseruari posse.

Primum. Primum, vt respondentis potius, quàm oppugnantis personam sustineas, eò quod facilius sit argumenta in contrarium allata confutare, quàm superbum & arrogantem aduersarij animum rationibus conuincere, qui omnes rimas euadendi quærit, scripturas torquendo, mutilando, reijciendo. *Quid promouebis* (ait Tertullianus) *experientissime scripturarum, cùm si quid defenderis negetur; è diuerso si quid negaueris, defendatur, & tu quidem nihil perdes, nisi vocem in contentione, nihil consequeris, nisi vilem de blasphematione laudem.* (l. de præscr.)

Secundum. Deinde danda est opera, vt intra limites vnius materiæ aduersarius contineatur; est enim hæreticis, præsertim rudioribus, qui sibi tamen non parum sapere videntur, familiare, vt, cùm dissolutis argumentis in vna aliqua causa se conuictos animaduertunt, aliò dilabantur, & rerum diuersarum multitudine antagonistas suos obtundant, ne si nihil in medium afferant, manus dare vincique videantur. Hoc autem nulla ratione patiatur Catholicus, nisi sibi in illo, de quo prius agebatur, satisfactum esse fateantur.

Est præterea ad rectam argumentandi formam astringendus hæreticus, vtque omissis superfluis, nudam ratiocinationem proponat, qua in re non parum laboratur ab aduersarijs, qui vel dialecticæ ignari in argumentando grauiter hallucinantur, vel Sophistarum more ratiocinationes suas oratorijs pigmentis, quasi fuco quodam colorando, falsa pro veris, dubiaque pro certis, indoctis auditoribus venditant. *Tertium.*

Ad extremum conuitia, maledicta, cognomina, quibus nomen nostrorum vrgere solent, surda velut aure sunt præteruehẽda: Nam sicut qui malam causam coram iudice tuetur, cùm rationibus & æquitate deficitur, clamoribus instat: ita hæreticus cùm veris ac solidis argumentis se vincere posse desperat, contumelijs certat, vt rem à legitima disputatione ad contentionem detorqueat. Tu verò dissimulatis omnibus verborum portentis, quasi cum homine phrenetico ac furioso negotium habeas, in solam miseri hominis salutem & conuersionem animum intendas. Cogita non hominem, sed spiritum erroris, sed ipsum dæmonem per os hominis ista maledicta euomere. Quare misereat te potius eius, verbis vtere aduersus eum humanis & beneuolis, *Quartum.*

tacitusque subindè Deum pro anima dæmonis laqueis æternorumque suppliciorum periculis irretita precare. Quod si apud ipsum nihil proficies, saltem auditoribus infectis scrupulum aliquem ac dubitationem inijcies. Sumus enim ita comparati, vt moueamur modestia, indignemur petulantia.

Hactenus de ijs, quos verè & propriè hæreticos appellamus, superest dicamus quemadmodum credentes hæreticis, hoc est, qui vel ad hæreticos defecerunt, vel in fide nutant, tractandi videantur, inter quos maiori studio videntur illi iuuandi, in quibus maior conuersionis spes apparet. Ad quam rem præter rationes, quibus hoc libello singuli articuli controuersi confirmantur, tria ista cōmunia puncta poterunt esse adiumēto: Vt primò perconteris ab eo, qui cum agis, quas ob causas ab Ecclesia recesserit, ac totius orbis Christiani societatē & communionem deseruerit, maioresque suos atq; adeo omnes omnium nationum, omnium sæculorum, omnis memoriæ homines, qui catholicè decesserunt sceleris ac nefariæ infidelitatis, mortuos tam seuerè condemnauerit? Quia si rectè credit hæreticus, omnes isti perierunt.

Tria proponenda credenti hæreticis.

Primum.

Tum

Tum deinde, qua ratione, quaúe authoritate commotus, huius potius quàm illius hæretici sectam sequatur: cùm non minus Caluinistæ, Anabaptistæ, Svuenckfeldiani, atque Lutherani sua dogmata sacrarum literarum testimonijs confirmēt, cur horum potius, quàm illorum vocem interpretationemq́ue audiat? Si dicat, horum vel istorū videri sibi magis veritati & rationi consentaneam; fateri cogitur, illud suum videri, esse regulam fidei. Vnde cócludes illum hæreticum esse, hoc est, electorem, qui sibi ex multis, quod credat, suo ipse arbitrio & voluntate deligat. *Secundum.*

Denique vrgebis illum, vt vel vnicum hominem ex omni antiquitatis memoria producat, qui, antequam Lutherus nasceretur, secum in omnibus senserit. Neminem proferre poterit, neminē nominare, ne ex hæreticorum quidem albo, quorum quisque diuersam, quam sibi ipse finxit, religionem coluit & persecutus fuit. Age igitur, amice, est ne æquum, vt repudiata totius orbis disciplina, doctrinam vel hactenus inauditam, vel olim totius antiquitatis cósensu explosam atque eiectam complectaris, hac sola ratione motus, quia isti, nescio qui obscuri homines, præclarè videantur *Tertium.*

tibi diuina oracula & myſteria interpretari? Ergo tot fortiſsimos inuictiſsimosque viros ac mulieres, qui ſanguine ſuo Eccleſiam rigauerunt, tot ingenioſiſsimos doctiſsimosque homines, qui in diuinarum litterarum ſtudio, & interpretatione totas ætates contriuerunt, tot integerrimos ſpectatiſsimosque Chriſti Confeſſores, qui fidei ſuæ veritatem vitæque ſanctimoniam innumeris miraculis teſtatam reliquerunt, impios, infideles, idololatras fuiſſe confirmabis? Ergo omnes illos in ſceleratorum ſedem atque regionem præcipites ages, ac ſempiternis ſupplicijs viuos mortuosque mactabis? Et hoc ſolum propterea quia tute tibi videris melius ſapere & rectius intelligere ſcripturas? Quaſi verò Chriſtus Opt. Max. Eccleſiam illam, quam acerbiſſima morte ſibi in cruce deſpondit, in tam cœca caligine tetriſq; erroribus, totos *1500.* annos iacere ac conſeneſcere paſſus fuerit, donec poſt tot ſæcula tui ingenij lumine mundus colluſtraretur.

Hæc atque alia id genus cum quadam pia commiſerantis animi ſignificatione modeſtè propoſita, magnum habent momentum & pondus ad animum hominis ſeducti non prorſus obſtinati commouendum,

præ-

præsertim si magnitudo periculi, æternitas, inquam, suppliciorum vehementer etiam atque etiam inculcetur, quæ sine vlla dubitatione omnibus ijs subeunda est, qui extra Ecclesiam & sine fide Catholica & ortodoxa à vita discedunt, iuxta illud Isaiæ: *Gens & regnum quod non seruierit tibi, peribit.* *Esaiæ 60.*

His namque cogitationibus iactatus hæreticus, si non omninò errorem deponet, nutabit tamen fortasse, & rei grauitatem imminensque periculum seriò cum animo suo considerabit, cogitans fieri posse, vt non minus ipse cum pauculis suis symmistis in errorem sit inductus, quàm orbis terrarum vniuersus,

SACRATISSIMAE VIRGINI DEIPARAE Sua Sodalitas Confluentina.

QValia, proh, terras monſtra & portenta repleru nt,
Nec tamen hæc populi pectora cœca vident.
Caſta parens & ſtella maris depelle tenebras,
Synceramq́; animis fac radiare fidem.
Nobis verò quibus laudes defendere Matris
Virgineæ eſt animus, robur opemq́; feras.

DE

DE SCRIPTVRA SACRA.

Caput I.

SACRA Scriptura est, quæ Deum habet autorem, sicut Scriptura Regis, quæ à Rege proficiscitur. Cõstat autem, tribus modis à rege quippiã conscribi: aut enim manu sua scribit; aut alteri scribẽti dictat, ipse verò subscribit, sigilloque munit; aut deniq; nec ipse scribit, nec dictat, sed alteri vtrumque cõmittit, ipse deinde manu sua, sigilloque apposito, quod scriptum est confirmat. In his tribus scribẽdi modis, hoc differt primus à reliquis, quod & mentem habeat Regis, & stylum & characteres. Secundus nõ quidem characteres, sed mẽtem & stylum. Tertius, prçter solam mentem & veritatem nihil. Vnde quod ad veritatem attinet, tametsi parem vbique in iudicio fidẽ faciant, primus tamen est meritò cæteris anteferendus, ob characteres regia manu exaratos; & stylum modumque loquendi, non alterius, sed Regis. Secundus, vt sit primo inferior, quod alterius habeat manum, est tamen postremo præstantior, ob dictionem phrasimque Regis. *Triplex scribẽdi modus.* *Similitudo.*

His tribus scribendi modis, in veteri Iudçorum populo Deum vsum fuisse haud difficile *Scriptura Iudæorum.*

erit intelligere, si vetus instrumentum consulamus. Nam ad primum modum pertinēt duæ tabulæ legis, in quibus decem præcepta decalogi digito Dei exarata fuerunt: Ad secūdum referenda est tota vetus scriptura, legis & prophetarum, quam tametsi non scripserit manu sua Deus ipse, Prophetis tamen dictauit, quos
2. Petr. 1. Spiritu sancto suo afflauit: *Siquidem Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines*, ait beatus
Psal. 44. Apostolus Petrus, & Dauid Propheta: *Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis*. Ad tertium modum referri possunt Pontificum decreta, quæ ex cathedra Moysis illi statuebāt, quæ hac cōmuni Dei sentētia quasi sigillo ro-
Deut. 17 borabantur: *Qui noluerit Sacerdotis imperio o-*
Matth. 23. *bedire, ex decreto iudicis moriatur*: Et Christi voce: *Super cathedram Moysi sederūt Scribæ & Pharisæi: omnia ergo quæcunque dixerint vobis, seruate & facite.*

Scripturæ nouæ leg. Palam est in lege Euangelica scripturā noui testamēti ad primū scribendi modum pertinere non posse, ad secundum posse, quod illam dictauerit Spiritus sanctus, non autem scripserit suis, sed amanuensium manibus, Apostolorum, inquam, & Euangelistarum. cùm
Agg. 2. autem gloria domus secundæ, hoc est, Ecclesiæ non sit minor gloria domus primæ, nimirum Synagogæ, debebit Ecclesia hac in re non esse Synegoga inferior, habebitque manum sui sponsi, & genuinam Scripturam. Et quidē

Ioan.8.ſcripſit digitis ſuis Chriſtus,ſed in terra,& non nobis,ſed Iudæis. Euſebius refert *lib.1. Hiſto.*
Chriſtum dediſſe literas ad Abagarum Regẽ, *Eccl.cap.13.*
ſed neque illæ propria Chriſti manu extant, neque vnquam ab Eccleſia pro eiuſmodi acceptæ ſunt.Quęrenda eſt igitur alia ſcriptura, quam manu ſua Chriſtus exarauit. Eam nobis D.Paulus ex Hierem.Propheta ita manifeſtat: *Heb.2.*
Dabo leges meas in mentem eorum, & in corde eorum ſuperſcribã eas: Chriſtus enim nec Eccleſiam ſuã à chartaceis ſcriptis pendere,nec mẽbranis myſteria ſua committere voluit,(quod Moyſes olim magna ex parte fecerat carnali populo)ſed cùm ſpiritualem conſtitueret Eccleſiam,ſuo Spiritu S.informatam,vſus eſt ſublimiori charactere,ſcribens digito Dei in corde Eccleſiæ. *Epiſtola eſtis Chriſti* (ait Apoſtolus) *miniſtrata à nobis, & ſcripta non atramento,* *2.Cor.3.*
ſed ſpiritu Dei viui,non in tabulis lapideis,ſed in tabulis cordis carnalibus. quam eandem ſcripturam Chriſtus his verbis promiſit: *Ego rogabo patrem,& alium paracletum dabit vobis,vt maneat vobiſcum in æternum, Spiritum veritatis, ille vos docebit omnia,& ſuggeret vobis omnia quæcunque dixero vobis.* Eſt autem ſcriptura hæc, Eccleſiæ Catholicæ conſenſus, & concors Chriſtianorum omnium, qui ſunt per orbem terrarum doctrina:non horum modò, ſed & eorum,qui per continuas ſucceſsiones ab Apoſtolis ad nos vſque fidem propagauerunt, quę

Hier.31. *Ioan.14.*

ſcri-

2.Cor.3. ſcriptura (vt ait Apoſtolus) *legitur ab omnibus hominibus*. Eſtq; illa *vnctio, quæ docet nos de omnibus, quam qui percepit, nõ neceſſe habet ab alio doceri*, ſicut Ioan. loquitur, cùm ſit θεοδίδακτος.

2. Ioan 2. Ioan.6.

Differentiæ inter ſcripturas internas & externas.

Huius ſcripturæ præſtantia multis partibus ſuperat ſcripturas, quas nobis in membranis Apoſtoli reliquerunt: Primò, quod illa ſit exarata digito Dei, hæ calamis Apoſtolorum: 2. quod illa ſit antiquior, nẽpè cum Eccleſia data: hæ poſteriores, quia conſtat totis duodecim annis, ſine ſcriptis Apoſtolicis Eccleſiam fuiſſe: 3. quod hæ prioris illius indiguerint confirmatione; quia *Euangelio non crederem* (ait B. Auguſtinus) *niſi me Eccleſiæ auctoritas commoueret*. 4. quod iſtæ ſint litera mortua ſcripta atramento in membrana, vel charta, quam ſi quis, vel truncare velit, vel torquere, vel prauis expoſitionibus corrumpere, nihil ſentiat: Illa verò cùm ſcripta ſit ſpiritu Dei viui, in cordibus viuis Eccleſiæ, truncari & torqueri ſe nõ ſinit, ſed ſui per omnia ſimilis perſeuerat. 5. Iſtæ non omnia continent religionis myſteria explicitè, vtpotè, non ob id datę, vt formulam exactam & omnibus numeris abſolutam nobis præſcribant fidei, adminiſtrationis Sacramentorum, aliorumqúe in Rep. Chriſtiana neceſſariorum; ſed occaſione quadam, vel ad Iudæos & hæreticos confutandos, vel ad abuſus quoſdam tollendos, vel ad fideles conſolandos, à quibuſdam ſcriptæ, & nonnullis Eccleſijs miſſæ. Illa autem, quam Spiri-

1.
2.
3.
Cap. 4. con. Epiſt. Fundamenti.
4.
5.

ctus S. in cordibus imprimere dignatus est, omnem veritatem in se habet, omnia fidei mysteria, omnemq; ratione Christianæ religionis complectitur, & omnia dubia, quæ de fidei negotijs exoriri possunt, dissoluit. *Spiritus sanctus* (inquit Christus) *docebit vos omnem veritatem.* Ioan. 14. A qua Scriptura hoc habet Ecclesia, vt ab Apostolo *columna, & firmamentum veritatis vocetur.* 1.Tit.c.3. Et de ea à Christo dicatur, *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam Ethnicus & publicanus.* Matth.18. Ex quo sequitur, hanc scripturam esse omnium scripturarum interpretem, omnium opinionum iudicem, omnium errorum expultricem, à cuius iudicio ad alium iudicem non liceat cuiquam prouocare, immò cuius iudicium iudices omnes inspicere & sequi teneantur.

Vnde quando in religione quæstio mouetur de Christi diuinitate, de sanctorum inuocatione, de cultu imaginum, similibusque rebus, de quibus Scriptura diuina, in membrana relicta, quædam ad aliorum mētem dicere videtur, veluti, *Pater maior me est, De die autem illa neque filius nouit, nisi solus pater. Dominus creauit me initio operum* (iuxta 70. interpretes) *Non habebis deos alienos coram me, non facies tibi sculptile, &c.* inspicienda atq; peruolutanda sunt viua in corde Ecclesiæ diuinitùs impressa atque inusta monumenta, in quibus tanquā in clarissimis Commētarijs, ac certissimis explana-

planationibus acquiescere debem⁹, nimirũ, quid de his quæstionibus Ecclesia per orbem sparsa, & nunc, & hactenus ad Apostolorum vsq; tempora longa serie deducta crediderit, atque seruauerit, & quo sensu scripturas in contrariam partem allatas intellexerit.

Decreta Cõciliorum. Tertij generis scriptura est in decretis Cõciliorum generalium, quæ Christus grauissimo suo testimonio, & authoritate communiuit. *Lucæ* 10. *Qui vos audit, me audit, & si Ecclesiam nõ audierit, sit tibi tanquam Ethnicus et Publicanus*; Et, *Matt.* 18. *Matt.* 28. *Ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem sæculi.* Quæ sanè decreta, si veritatem, si obsignationem Spiritus S. si presentiam Christi spectes, idem habẽt pondus & momentum, quod sancta Dei Euangelia, sicut B. *l.*1.*epi.*24. *l.*2.*ep.*10.*l.*3.*epist.*33. *l.*5.*epist.*2. *lib.*16.*c.*33. Gregorius pluribus locis fatetur, & B. Theodosius (apud Nicep.) magnæ sanctitatis Archimandrita ante ipsum, publicè conscenso suggestu ausus est dicere: *Si quis quatuor Synodos, quatuor Euangelijs nõ exæquet, anathema.* Quod idem Apostoli præ se ferre videntur, cũ ex primo suo concilio Hierosolymitano, in literis *Actor.* 15. Synodalibus ita scribunt: *Visum est Spiritui S. & nobis.* Si autem verba ipsa decretorũ considеres, nullo modo sunt cum sacris literis cõferenda; cùm hæ dictatæ à Spiritu sancto, nec iota vnum, vel vnum apicem habeãt, cui non insit suum pondus & efficacitas: vnde tãquam diui-

diuina eloquia mentem hominis admirabili dulcedine & suauitate afficiũt, sicut toto Psal. 118.B.Dauid Propheta docet: Conciliorum verò decreta à sanctis Patribus conscripta fuerunt, qui suis verbis veritatem diuinam nobis loquuntur, non aliter atque scriptor, qui Regis voluntatem suo stylo literis mandat. Atq; hinc rectè dixit B. August. se nullius hominis libris tantum deferre atque diuinis literis, nõ quidem ob veritatem, quæ par est in vtrisque, sed ob verba & phrasim dictantis, qui fuit Spiritus sanctus. *Epist.19.*

AN OMNIA QVAE CREDERE oportet, sint sacris literis expressa.

Ex his facilè erit controuersias omnes de sacra scriptura ortas dijudicare, & in primis illam, *Vtrum omnia, quæ ad fidem pertinẽt, sint scriptis expressa?* Dicendum enim omnia fidei mysteria cæteraq; creditu, & scitu necessaria, in corde Ecclesiæ esse clarissimè exarata, in mẽbranis tã noui, quàm veteris testamẽti multa desiderari. Vbi enim numerus Euangeliorum & Epistolarum Apostolicarum? Vbi Euãgeliũ Matthæi, & Marci, in scripturis diuinis potiùs, quàm Nicodemi, aũt Thomæ commendatur? vbi habetur duodecim articulos fidei ab Apostolis esse Ecclesię relictos?

Præterea formas multorum Sacramentorum, iustis de causis ait B. Dionys. Areop. esse suppressas. Eodem pertinent difficilium &

Innoc. 1. ep. 1. l. 10. de Gen. ad lit. cap. 23 li. de Spiritu sancto, ca. 27. Aug. epist. 3. ad Volusia.

dubiarum scripturarũ interpretationes, quas in varios sensus hæretici tradunt. B. Augustin. ad Apostolicam traditionem extra scripturã refert Baptismum paruulorum: B. Basilius alijq; Patres multa alia enumerauerunt, in quibus ad hoc primum scripturæ genus confugerunt, inuitis omnium ætatum hæreticis: qui cũ aliam nullam præter externam scripturã agnoscant, in ea tamẽ omnia contineri valdè impudenter affirmare non verentur.

Cæterùm non inficiamur, præcipua illa fidei capita, quæ omnibus Christianis cognitu sunt ad salutem necessaria, perspicuè satis esse Apostolicis scriptis comprehensa, cuiusmodi sunt mysterium sanctissimæ Trinitatis, & incarnationis filij Dei, historia passionis dominicę, remissio peccatorum, & promissio vitæ æternæ. Hæc enim vt firmiùs omnium mentibus inhærerent, varijs modis inculcari debuerunt, cócionibus, Euangelijs, Epistolis, & demum Apostolico symbolo. Quod ideò diuini illi Principes Ecclesiæ ita breuiter, & perspicuè posteritati tradere voluerunt, vt nemo illius ignorantiam posset excusare.

OBIECTIONES HAERETICORVM.

Prima est ex cap. 20. Ioan. *Multa quidem & alia signa fecit Iesus in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc. Hæc autè scripta sunt, vt credatis, quia Iesus est Christus, filius*

lius Dei, & vt credentes vitam habeatis in nomine eius, ergo omnia quæ ad fidem pertinent ſcripta ſunt.

SOLVTIO.

Conſequentia non valet, ſed inferendum potius erat, ergo ea literis teſtata fuerunt à Ioanne de Chriſto, quæ ad ſalutem erant ſcitu omnibus neceſſaria: quod vltro damus. Plura autem ad fidem pertinent, quàm omnes noſſe teneantur. Pauca capita nouiſſe ſufficit ad ſalutem, de reliquis ſatis eſt contrarium pertinaciter non tueri. His porrò verbis beatus Ioannes indicare videtur, quid ſe ad ſcribendum Euangelium mouerit, nempè vt aduerſus hæreticos, maximè Cerinthum, & tunc Ebionitarum dogma conſurgens, qui aſſerunt Chriſtum antè Mariam non fuiſſe, diuinam ipſius natu á commonſtraret, quod ait ſe abundè enumeratione miraculorum feciſſe. *D. Hieron. de ſcriptor. Eccleſiaſt.*

SECVNDA.

Actorum primo: *Primum quidem ſermonem feci de omnibus, ó Theophile, quæ cœpit Ieſus facere, & docere vſque in diem, qua præcipiens Apoſtolis per Spiritum ſanctum, quos elegit, aſſumptus eſt.* Ergo omnia Chriſti facta dictaque literis mandata.

Conſtat Beatum Lucam nõ omnia ſcripſiſſe, quæ Ieſus fecit, aut docuit, cùm vix quicquam eorum, quæ B. Ioannes ſuo Euangelio

comprehendit, ipse attigerit, veluti de cœco
Ioan. 9. nato, de paralytico ad probaticam piscinam
Ioan. 5. curato, de aqua in vinum conuersa, de Lazaro
Ioan 2. suscitato; Præterea insignia illa colloqiua ha-
Ioan. 11. bita cum Nicodemo, cum Samaritana, cum Ca
Ioan. 3. 4. pharnaitis Ioannis 6. & cum Apostolis abso-
6. luta nouissima cœna agni paschalis. Neque sic loquitur B. Lucas: Scripsi omnia, quæ Iesus fecit & docuit: *Sed sermonem feci de omnibus, quæ cœpit facere & docere,* hoc est, (vt Beatus Chrysostomus interpretatur) summatim aliquid de omnibus attigi, quibus satis constare omnibus possit, quis vir fuerit & qualis noster Iesus.

SITNE SCRIPTVRA FAcilis intellectu.

Multa in sacris literis esse perspicua negandum non est, omnia autem esse huiusmodi, vt sine labore à quouis intelligi possint, etiam illa loca, quæ dogmata fidei continent, cum experientia pugnat: sufficient pauca exempla. 1. Petr. 3. *In quo & his, qui in carcere erant, spiritibus veniens prædicauit, qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant Dei patientiam in diebus Noe.* 1. Corinth. 15. *Quid facient qui baptizantur pro mortuis, si omninò mortui non resurgunt?* Rom. 10. *Quæ autem ex fide est iustitia sic dicit: Ne dixeris in corde tuo: Quis ascendet in cœlum, id est, Christum deducere, aut quis des-*

descendet in abyssum, hoc est, Christum à mortuis reuocare. Sed quid dicit Scriptura? Propè est verbum in ore tuo. 1. Corinth. 3. *Ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem.* Beatus Petrus fatetur in Epistolis Paulinis multa esse difficilia, quæ indocti deprauant. Ac proinde (vt B. Augustinus author est) Beatus Iacobus Apostolus ad correctionem eorum, qui beatum Paulum malè intellexerant, de iustificatione ex fide loquẽtem, Epistolam suam conscripsit: Quod etiam reliquos Apostolos fecisse beatus Augustinus libro de fide & operibus affirmat his verbis: *Quia hæc opinio de sola fide tunc fuerat exorta, aliæ Apostolicæ literæ Petri, Iohannis, Iacobi, Iudæ, contra eam maximè dirigunt intentionem, vt vehementer astruant fidem sine operibus nihil prodesse.* Porrò ipsimet hæretici fateri coguntur, multorum locorum obscuritatem, dum scripturas quasdam contra Ecclesiæ totius sensum, hactenus inauditis adeoque inter se pugnantibus interpretationibus, exponunt. Vnica hæc sententia: *Hoc est corpus meum*, Catholicis significat verum Christi corpus sub panis specie in SS. Eucharistia adesse, Lutheranis verò adesse cum corpore panem: Caluinistis autem solum panem sine corpore Domini. Similis est ratio scripturarum omnium, quibus ad suas hæreses confirmandas variè hæretici abutuntur, quas Catholica Ecclesia, iam vsque ab Apostolicis

Vide B. August. lib. de fide & oper. cap. 15.
2. Pet. 3.
l. 83. quæst. 76. et præf. Psal. 31.
Cap. 14.

licis temporibus ducta, pro fide orthodoxa interpretatur.

Ruff lib. 2. hist. cap. 9. Veteres omnes Ecclesiæ doctores agnouerunt Scripturarum difficultatem, ad quas intelligendas, B. Basilius, & Nazianzenus, tredecim annis in monasterio constiterunt: B. Hieronymus relictis negotijs Romanis, in Bethlehem se contulit: S. Chrysostomus ab ipsomet B. Paulo Apostolo institutus legitur; & beatus Gregorius Pontifex, à Spiritu sancto, quem Petrus diaconus in columbæ specie ei in aurem vidit suggerentem, quæ in Ezechielem dictabat. B. Augustinus sic ait lib. 2. cap. 6. de doctrina Christiana: *Multis & multiplicibus, obscuritatibus & ambiguitatibus decipiuntur, qui temerè legunt scripturas, aliud pro alio sentientes: quibusdam autem locis, quid vel falsò suspicentur non inueniunt, ita obscurè quædam dicta caliginem obducunt. obscuritatibus hisce*, ait idem B. Augustinus alibi, *non temerè à Spiritu S. scripturas esse tectas, sed ob id maximè ne vilescant, & exerceant, vt pascant.* Vult enim Deus orationibus, meditationibus & studijs suorum verborum intellectum communicari, non vanis, non ambitiosis, non mundo addictis.

Sententia 67. Prosperi.

AN VVLGO PERMITTENDA sit Scripturæ lectio.

Beatus Ioannes Chrysostomus multus

eſt in adhortendis ſuis ciuibus ad ſcripturarum lectionem, vt quæ omnib⁹ datæ ſunt, ab omnibus legantur. *Nec recedat volumen legis huius ab ore noſtro, ſed meditemur in eo diebus & noctibus, vt cuſtodiamus & faciamus omnia, quæ ſcripta ſunt in eo, & dirigamus viam noſtrã, & intelligamus eam.* De modo autem legendi eſt quęſtio: An ſic permittenda ſit vulgo Scripturarũ lectio, vt ſimul penes omnes ſit ius eas interpretandi. Quem quidem nodum, non eſt difficilè ex ijs, quæ paulo ſuperius diximus, expedire; Quod ſi enim oracula diuina, multis magniſque ſunt obſtructa difficultatibus, nõ quiuis vnus è populo, ſed ij ſoli, qui magno ſtudio & labore difficultatem omnem ſuperarunt, erunt ad ea explicanda atque euoluenda accommodati. *Ioſue 1.*

Oritur autem obſcuritas & difficultas varijs ex cauſis: primò quidem ex difficultate rei, quæ tractatur: quam ob cauſſam Epiſtolæ beati Pauli præſertim ad Romanos, & Galatas, multa ingenia magnorum virorum non parum fatigarunt. Deinde ex phraſibus, vel Græcis, vel Hebræis, quibus plenæ ſunt Scripturæ omnes. Præterea ex conſuetudinibus quibuſdam veteris Eccleſiæ, certas ob cauſſas paulatim mutatis, quomodo totum caput decimumquartum primæ ad Corinthios eſt intricatum, & quod capite ſequenti dicitur: *Quid facient, qui baptizantur pro mortuis?* varios *1. Corin. 15.*

Cauſſæ obſcuritatis Scripturarum. 1. 2. 3.

4. bet sensus. Rursus ex profunditate rei ipsius
cœlestis, & altitudine doctrinæ, quam mens
imbecillis attingere nequit. Quis quæso in-
Ephe. 3. telligit, quod ad Ephesios scribitur: *Vt in-
notescat principibus, & potestatibus in cœlestibus per
Ecclesiam multiformis sapientia Dei, secundum præ-
finitionem sæculorum, quam fecit in Christo Iesu
Domino nostro.* Et postea: *Vt poßitis compre-
hendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, &
longitudo, & sublimitas & profundum.* Deni-
5. que ex mysterijs, quæ similitudinibus expli-
cantur, quæ res facit, vt tota Apocalypsis B.
Ioannis inexplicabili obscuritate lateat inuo-
luta.

Scripturæ à magistris discendæ.

Quemadmodum igitur ars nulla sine ma-
gistro discitur, neque author etiam propha-
nus sine studio intelligitur, ita nec scriptu-
ræ cognitio sine labore & opera doctoris ha-
beri potest: & sicut ne vilis quidem opifex
in his, quæ artis suæ sunt, ab imperito illi-
us artis viro alioqui doctissimo, admoneri
se patitur, sic admittendi non sunt ad sacra-
rum rerum interpretationem, qui non prius
illis operam dederunt, ne meritò obijciatur
illis tritum illud: Ne sutor vltra crepidam.
Sicut enim in hac Ecclesiæ Republica distin-
cta videmus officia sartorum, sutorum, fa-
brorum, lanionum, qui suis opificijs Christia-
nos in Ecclesia adiuuant, ita ex sacris literis
Ephes. 4. discimus: *Aliquos esse pastores & doctores ad con-*

sum

summationem sanctorum, in ædificationem corporis Christi.

Igitur aliquorum officium est sacras literas tractare, earumque intelligentiam Christiano populo tradere, quos ait Scriptura esse, *Sacerdotes, quorum labia custodient scientiam, & legem requirent ex ore eorum*. Sacerdotum in veteri lege erat tuba canere, populum docere, Dominum consulere, eiusque responsa etiam ad viros sanctissimos deferre, denique ea omnia, quæ diuinæ legis erant tractare. Ad idem munus delecti sunt sacerdotes legis Christi, quibus Christus sic locutus est: *Ecce ego mitto vos, prædicate Euangelium omni creaturæ, docete omnes gentes: Qui vos audit, me audit. Spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia.* Beatus Paulus sic loqui, & scribere solet Episcopis & Presbyteris: *Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Item: *Attende lectioni, exhortationi, doctrinæ. Attende tibi & doctrinæ, insta in illis, hoc enim faciens & teipsum saluum facies, & eos qui te audiunt. Prædica verbum, insta oportunè, importunè, opus fac Euangelistæ, ministerium tuum imple. Tu autem loquere quæ decent sanam doctrinam, verbum sanum, irreprahensibile; vt is qui ex aduerso est, vereatur.*

Malach. 1. Iosue 6. Deut. 24. 2. Reg. 14. Marc. 16. Matt. 24. Lucæ 10. Ioan. 14. Actor. 20. 2. Timo. 4. 2. Tim. 4. Tit. 2.

HAEC nusquam mandata sunt idiotis,

quorum est audire, & à peritioribus ſcripturarum intelligentiam accipere. B. Leo Pontifex maximus Antiocheno Patriarchæ ſic ſcribit: *Illud dilectionem tuam conuenit præcauere, vt præter eos qui ſunt Domini Sacerdotes, nullus ſibi ius docendi & prædicandi audeat vendicare, ſiue ſit ille monachus, ſiue laicus, qui alicuius ſcientiæ nomine glorietur.* B. Baſilius in quæſtionibus compendio explicatis, ait: *Superiorum eſſe illa ſcire ac dicere, quæ alios doceant, aliorum autem non plus ſapere, quàm oportet ſapere.* Et B. Auguſt. *Quis mediocriter ſanus non facilè intelligat ſcripturarum expoſitionem ab ijs petendam eſſe, qui earum doctores ſe eſſe profitentur? Fieriq́ poſſe, immo id ſemper accidere, vt multa indoctis videantur abſurda, quæ cū à doctioribus exponuntur, eó laudanda videantur elatius, quò abiectius aſpernanda videbantur, & eò accipiantur aperta dulcius, quò clauſa difficilius aperiebantur.*

Epiſt. 62 vide epiſt. 22 ad Iulianum.

Quæſt. 235

l. 1. de moribus Eccl. c. p. 1.

Vide can. 19 Trullia. & ſeſſ. 11 concilij Lateranen.

Hanc ſanè rationem diſcendi literas ſacras ſecuti ſunt Patres omnes Eccleſiæ, qui nō prius ſibi ſumpſerunt docendi officium, quàm ipſi à præceptoribus probè inſtituti eſſent. Beatus Hieronymus gaudet ſe Beato Gregorio Nazianzeno, & Dydimo magiſtris ſacras literas didiciſſe. B Baſilius, & Nazianzenus, vt ex Ruffino ſuper us dictum eſt, *in monaſterio per annos tredecim omnibus Græcorum ſæcularium libris remotis, ſolùs ſcripturæ diuinæ voluminibus operam dederun,*

Epiſtol. ad Domnionē

li. 2. ca. 9

derunt, eorumq́; sensum non ex suo cerebro, sed ex maiorum scriptis & auctoritate hauserunt, quos & ipsos ex Apostolica successione intelligendi regulam accepisse constabat.

Queritur porrò beatus Hieronymus, hæreticos, vt fauorem sibi plebis concilient, scientiam legis quibusuis, adeoque ipsis mulierculis tribuisse. Et ad Paulinum: *Sola scripturarum ars est, quam sibi passim omnes vendicant, hanc garrula anus, hanc delirus senex, hanc sophista verbosus, hanc vniuersi præsumunt, lacerant, docent, antequam discant.* Neque hoc nostro tantùm aut Hieronymi sæculo, factum fuit, sed etiam temporibus Apostolorum: adeò, vt beatus Iacobus Apostolus eiusmodi hominum temeritatem efficacibus verbis comprimere debuerit. *Nolite,* inquit, *plures magistri fieri, fratres mei, scientes, quoniam maius iudicium sumitis.* Et verè non aliundè tot hæreses & schismata proseminantur, quàm quod quilibet ad suum iudiciū scripturas interpretetur, atque ad noua sua commenta accommodare conetur, vt veteres dixerūt, *a* Hilarius, *b* Hieronymus, *c* Augustinus, *d* Epiphanius.

Lib. 1. aduersus Pelag.

Cap. 6.

Iacob. 3.

a *lib. 2. de Trin & li. 2 ad Const.*
b *in c. 1. ad Gal & contra Lucife.*
c *lib. 2 cōfess. ca. 25.*
d *In 7. Synod. sess. 6.*

OBIECTIONES HAERE-ticorum.

Prima: Christus præcepit auditoribus suis, vt doctrinam Christianam ad regulam exigant sacræ scripturæ. *Scrutamini scripturas.* Igitur

Ioan. 5.

tur permiſſum, imò mandatum eſt vulgò Chriſtianorum iudicium de ſcripturarum interpretatione, & de negotijs fidei.

SOLVTIO.

Neganda eſt conſequentia, primò quidem, quia Chriſtus non indoctæ plebeculæ locutus eſt, ſed Sacerdotibus Leuitis, & Phariſæis, qui clauem acceperant ſcientiæ, de quibus eodem
Luc. 11. cap. dixit: *Vos miſiſtis ad Ioannem, & teſtimoniũ perhibuit veritati, &: quomodo poteſtis credere, qui*
Ioan. 5. *gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam, quæ à ſolo Deo eſt, non quæritis?* quos conſtat non fuiſſe ex promiſcua multitudine, ſed principes viros, qui ab Hieroſolymis, Sacerdotes & Leuitas ad Ioannem legauerant, vt interrogarent
Ioan. 1. eum, *Tu quis es?* Deinde verò, quia ſcrutari ſcripturas, non eſt ſcripturas ad ſenſum ſuum quolibet torquere, vel nouam atque hactenus inauditam interpretationem, ad nouum dogma confirmandum, comminiſci: ſed eſt doctrinam cum ſcriptura conferre, eo ſenſu intellecta, quem tradiderunt maiores.

Act. 17. Secunda. Beroenſes commendantur, quod quotidie ſcrutarentur ſcripturas, an illa, quæ à Paulo, & Sila dicebantur, ita ſe haberent, ergo licet populo idem præſtare.

SOLVTIO.

Concedi poteſt ad eum modum, quo id fecerunt Beroenſes, qui ſcripturas ab Apoſtolis pro concione expoſitas, cum ipſa eorum

expli-

explicatione conferebant, considerabantque, vtrum nouis modis, à veteribus ignoratis, scripturas torquerent, an verò maiorum doctrinæ, & interpretationi consentanea dicerent. Hoc ipsum optandum est ab omnibus fieri, & ijs præsertim temporibus, quando noua dogmata in mundum inuehuntur, Scripturarumque centonibus cõprobantur: tunc enim conferendæ sunt nouitates illæ cum vetustate Ecclesiæ, & noua interpretatio cum antiqua interpretatione maiorum, cum qua si pugnat, reijcienda est, & iuxta beati Pauli admonitionẽ anathemate percutienda. Galat. 1.

Tertia. Matthæi 11. Christus patri cœlesti confitens, *quia abscondisset hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasset ea paruulis*, significare voluit, non minus inesse gratiæ imperitæ multitudini, quàm inflatis doctoribus. Non sunt igitur rudes ab interpretatione, & iudicio scripturarum arcendi.

SOLVTIO.

Neganda est consequutio, quia paruulorum nomine, non quiuis imperiti, sed humiles, ac nullius rei cognitione tumentes, intelligendi veniunt, quales erant Apostoli, piscatores illi quidem, & demissi, nullo Spiritu inflati, nullius artis inanis arrogantia subnixi, ambulantes, non tamen indocti, vtpotè qui totum trienniũ æterni patris diuinam sapientiam docentem

audierant,& mentem ipſam intùs erudientem ſenſerant. Gaudet igitur Chriſtus, non tumidos peritia legis Phariſæos, non inflatos naturalium rerum cognitione Philoſophos, ſed humiles, & à mundo contemptos piſcatores, ad Chriſtianam ſapientiam primò quidem à ſe diſcendam, deinde verò alijs communicandam delectos, eo ferè modo, quo B. Apoſtolus
2. Corin. 1. Paulus: *Videte*, inquit, *vocationem veſtram fratres, quia non multi ſapientes ſecundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, ſed quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus, vt confundat ſapientes.* Indocti, qui præ ſe maiores omnes pro nihilo putant, ſuumque iudicium totius Eccleſiæ ſententiæ anteponunt, non ſunt in iſtorum paruulorum, de quibus Chriſtus loquitur, ſed in turgidorum, non dico ſapientium, ſed ſciolorum, numero reponendi.

Quarta. Ioan. 6. Affirmat Chriſtus ex Prophetis, *Erunt omnes docibiles Dei*, ſiue vt Græcis eſt θεοδίδακτοι, hoc eſt, docti à Deo:
Eſaiæ 54. ait namque Eſaias, *Ponam vniuerſos filios tuos*
Hiere. 31. *doctos à Domino*, & Ieremias, *Dabo legem meam in viſceribus eorum, et in corde eorum ſcribam eam, & non docebit vltra vir proximum ſuum, & vir fratrem ſuum, dicens: Cognoſce Dominum: omnes enim cognoſcent me, à minimo vſq. ad maximum, ait Dominus.* Igitur non opus eſt plebi alio doctore, ſed omnibus licebit interno ſpiritus inſtinctu ſcripturas exponere.

SOLV-

SOLVTIO.

Malè colligunt aduersarij;non enim Prophetæ scripturarum omnium intelligentiam, sine doctore externo,à solo Deo volunt Christianis omnibus infusum iri,sed duo alia prædicunt Messiæ temporibus euentura; alterum, quod omnes docendi sunt à Deo, hoc est, diuinitùs communicandam omnibus scientiam, quod factum est à Christo Deo, & patris Sapientia:primò quidem,quando per se ipse Deus cum hominibus conuersatus cœlesti doctrina ore suo sacrosancto mortales imbuit,& per Apostolos, eorumque successores, eadem mundum diuina scientia collustrauit : Deinde verò dum quotidiè per se ipse fidei virtutẽ Christianis infundit: Alterum, quod non docebit vnusquisque proximum suum,non quidem nihil,sed nosse Dominum.Significauit enim Propheta his verbis, temporibus Christianorum tam publicam fore,& omnibus manifestam orthodoxam fidem, tam conspicuam Ecclesiam Catholicam,vt ea neminem possit fugere: statim enim cum lacte sugendam Dei notitiam,& ipsis infantibus à parẽtibus instillandã; quod totis 1500.annis vidimus in Ecclesia per vniuersum orbem à Catholicis egregiè præstitum esse.Voluit igitur Propheta indicare, Ecclesiã Christi non fore inuisibilem,sicut quidam docuerunt,neque vllo vnquam tempore, ita supprimendam orthodoxam fidem, & ita abditam in occulto latituram, sicut his 1500.annis co-

nis coguntur hæretici fateri ſua dogmata inuiſa latuiſſe, quod ne vnum quidem hominem ante ſui hæreſiarchæ ætatem nominare poſſint, qui idem prorſus in omnibus, quod ipſi, profeſſus fuerit.

Quinta. Maiores noſtri, & Eccleſiæ doctores, cùm fuerint homines erroribus obnoxij, errare potuerunt: non igitur quicquid illi dixerint ex oraculo editum exiſtimari debet.

SOLVTIO

Verum eſt ſingulos homines, tam doctos, quàm indoctos poſſe errare, & pro fidei regula accipiendum non eſſe, quod ſinguli vel dixerunt, vel ſcripſerunt; vniuerſos tamen ſimul errare nunquam permittit ille, qui ſe ſuæ Eccleſiæ præſto futurum promiſit, *vſque ad conſummationem ſæculi.* *Matth. 28.*

Cæterùm quia hæreticis omnibus ſolenne eſt, Sanctorum patrum, quod fuerint homines authoritati detrahere, exponendum erit, quibus de cauſis ipſi in Eccleſia auctoritatem habeant, & à Catholicis in dogmatum ſuorum confirmationem adducantur. *Cur patres citentur.* Prima eſt, quòd ſint certi teſtes eorum, quæ ſuis temporibus Chriſtianus populus per orbem vniuerſum credidit: cùm enim lego B. Chryſoſtomum in Græcia, Beatum Hieronymum in Palæſtina, Ambroſium in Italia, Auguſtinum in Africa, Hilarium in Gallia, Oroſium & Prudentium

dentium in Hiſpania eodem ſæculo ante 1200. annos eadem prorſus nobiſcum ſentientes atque ſcribentes, populos ſibi commiſſos pro cōcione docentes, & libris inſtituentes: dubitare non debeo, eandem per omnem Eccleſiam fuiſſe fidem, ante 1200. annos, quæ hodie etiamnum à Catholicis retinetur. Sicut namq; hiſtoricis ſua debetur fides, ita multò magis his paſtoribus atq; doctoribus, qui non tantū quid Eccleſia crediderit, ſed quid, & quibus modis concreditum gregem concionatores, & ſuperiores docuerint, poſteris tradiderunt.

Secunda. Quod viri ſanctitate conſpicui, miraculis clari, doctrina illuſtres, ſtudio laboreque indefeſſi minus exiſtimandi ſint erraſſe, quàm nos noui homines, qui neq; pietate, neq; eruditione, cum ipſorum minimo ſumus conferendi: nec enim credibile eſt viros huiuſmodi, præſertim in rebus, quæ fidem attingunt, à Deo ſic deſtitutos, vt & ipſi errarint, & concionibus doctrinaque ſua in errorem alios induxerint.

Tertia. Quod qui ante annos 1200. ad Eccleſiæ gubernacula ſederunt, ab Apoſtolorum temporibus, ſolis 300. annis abfuerint, eorumque doctrinam, tanquam viciniores longè melius cognouerint, quàm nos poſt mille ducentos annos ſequuti: præſertim cùm non niſi per veteres illos maiores, ad nos Chriſtiana noſtra doctrina peruenerit. Ire igitur ad veteres nihil aliud eſt, quàm inueſtigare, vtrum

dogmata religionis pura, atque illibata, ſicuti ab ipſis tradita fuerunt, ad nos ſint delata.

l. 2. contra Iulianum, Pelagianũ.

Quarta. quia, quòd multò antè noſtra ſæcula vixerunt, incorrupti ſunt iudices controuerſiarum, quæ à poſteris mouentur: *Nullas* (inquit D. Auguſt.) *nobiſcum vel vobiſcum amicitias attenderunt, vel inimicitias exercuerunt, neque nobis neque vobis irati ſunt, neq; nos neq; vos miſerati ſunt: quod inuenerunt in Eccleſia, retinuerunt: quod didicerunt, docuerunt: quod à parentibus acceperunt, hoc filijs tradiderunt.*

DE NVMERO LIBRO-*rum ſacrorum.*

Nullius ferè canonicus extat liber, cui non cenſoriæ ſeueritatis notam inuſſerint Nouatores, ſi quidem minus errori ſuo fauere videretur. Totum vetus teſtamentum damnauerunt Carpocratitæ, Seueriani, & Manichæi, tanquam à malo principio confictum. Euangelia præterquam Lucę, negauit Cerdon. Cerinthus, etiam Lucam abiecit, & cæteros, præter Matthæum. Seueriani Apoſtolorum Acta ſuſtulerunt, & cum Ebionitis omnes beati Pauli Epiſtolas. Epiſtolam beati Iacobi Lutherus appellauit ſtramineam, & indignam Apoſtolico ſpiritu. Alogiani beati Ioannis Apocalypſin pro figmento Cerinthi habuerunt. Non pauci de poſteriori Epiſtola beati Petri, & duabus beati Ioannis Apoſtoli dubitauerunt. Quibus omnibus ſi fides habenda ſit, reſtabunt nobis in

Scripturis, vnica B. Petri, vnica beati Ioannis, & vna B. Iudæ, quas tamen non esset difficile, prætextu aliquo cum cæteris expungere.

Cæterùm ne hoc malum orbi eueniret, insculpsit in mentibus Ecclesiæ Deus, sacrorum librorum numerum, qui inspiciendus est ei, qui de libro aliquo dubitat. Ante 1200. annos, in concilio Carthaginensi, cui B. Augustinus adfuit, & in Epistola B. Innocentij ad Exuperium, illi omnes nominati sunt, quos ante 150. annos celeberrimum illud Florentinum concilium Latinorum, Græcorumque patrum, atq; Armenorum legatorum consensione celebratum, recensuit, & nostra ætate Trident. Synodus comprobauit. Cap. 47.

OBIECTIO.

Prima: Concilium Laodicenum, eos libros veteris testamenti omittit, qui non sunt in canone Hebræorum: non igitur agnouit libros Machabæorum, Sapientiam, Ecclesiasticum, Tobiam, & Iudith.

SOLVTIO.

Neganda est consequentia: non enim eo loci Patres abiecerunt hos libros, tanquam non sacros, nec decreuerunt non esse canonicos, sed non numerauerunt inter illos, qui in Ecclesia essent legendi, idque præsertim propter Iudæos ad fidem conuersos, & ferè Iudaizantes, quibus Phrygia ab Apostolorum temporibus abundabat. Hos nimirum, sancti illi Episcopi irritare noluerunt, ijs libris veteris

testamenti in Ecclesia legendis, quos illi in canone Hebræorum non habebant.

Secunda: Beatus Gregorius libro 19. Moralium, cap. 17. de libris Machabæorum sic loquitur: *Non inordinatè agimus, si ex libris licet non canonicis, sed tamen ad ædificationem Ecclesiæ editis testimonia proferamus.*

SOLVTIO.

Sed nec ille negat, esse libros illos sacros, aut in canonem Ecclesię relatos, cùm virum doctissimum latere non potuerit, quid ante 200. annos, beatus Innocentius Papa, & Concilium Carthaginense, de his Machabæorum libris scripserit. Loquitur igitur de canone Hebræorum, in quem isti libri asscripti non fuerunt, & propterea non parem obtinebant apud omnes homines, præsertim Iudæos, authoritatem. B. Augustinus, multò antè ex ijsdem libris, tanquam sacris, & apud Ecclesiam canonicis, sacrificium pro defunctis confirmare minimè reformidauit.

l. de cura pro mortuis agenda c. 1.

Tertia: Olim à plerisque dubitatum fuit, de nonnullis Scripturæ libris, de Epistola ad Hebræos, de altera Epistola Diui Petri, de posterioribus capitibus Danielis, & cæt. Non sunt igitur hæreseos crimine condemnandi, qui eosdem nunc vel reijciunt, vel in dubium vocant.

SOLVTIO.

CONSEQVENTIA neganda est, quia pari ra-

ri ratione efficietur, hodie à nobis dubitari posse, an sint de integro baptizandi, quos hæretici abluerunt, quod existimauit D. Cyprianus cũ concilijs aliquot Aphricanis: Et, an Christianis obseruanda sit lex Mosaica, etiam istis, qui ex gentilibus crediderunt, quod ante Hierosolymitanum concilium citra hæresim à plerisque agitatum fuit. Denique, vtrum ad gentes quoque pertineat gratia Euangelij, an verò ad solos Iudæos, sicut nonnulli in actis Apostolicis arbitrabantur. Tametsi namque Ecclesia vnam eandemque fidem quouis tempore retineat, quædam tamen fiunt nonnunquam explicatiora, temporis progressu, quàm fuerint in principio: Sicut enim numero creuit Ecclesia, ita facta est auctior eruditione, & perspicatior in illis cognoscendis, quæ ex primis articulis fidei manifestò notis, tanquam ex principijs necessariò colliguntur. Ecclesia igitur nullo vnquam tempore pro fidei dogmate recepit, quod prius reiecerat, vel non esse credendum docuerat, (hoc enim est hæreticorum, qui fidem mutant) sed aliquando credit explicatius, quod prius crediderat in genere atq; obscurius. *Actor. 15.* *Act. 11.*

Proinde quamuis nihil fidei contrarium sentiat, qui de re nondum explicata, diuersam ab alijs opinionem tuentur; nulli tamen licet, citra notam hæreseos, in dubium reuocare, rem semel ab vniuersa Ecclesia manifestè declaratam, atque receptam. Itaque postquam ab

ecclesia explicatum est, etiam illos libros in sacris esse habendos, qui apud nõnullos in dubium venerant, nulli est fas amplius dubitare, cùm pari veneratione habendi sint, atq; si nulla de his vnquam dubitatio fuisset: quandoquidem ab eadem Ecclesia fidem authoritatẽque accipiunt, quæ reliquos libros in sacris numerauit. Causa enim, cur à plerisque Catholicis non fuerint sacris libris adnumerati, non illa est, quia tunc non fuerint sacri, sed quia nondum omnibus à tota Ecclesia pro sacris propositi. Ergo simul atque publicè proponuntur, sine vlla recusatione in diuinorum librorum numero ab omnibus colendi sunt, ac venerandi. Quemadmodum nummus aureus quibusdam initio suspectus velut adulterinus, si postea aurificis periti statera examinatus, & à magistratu approbatus, ab omni populo recipiatur, non minoris est precij, quàm cęteri nummi, qui talem suspicionem nunquam tulerunt.

Simile.

DE ECCLESIA.

Caput II.

CVm varijs erroribus & flagitijs mundus totus in maligno positus, ab vltimo fine creationis suę, æterna salute, aberraret; Christus quosdam homines ex tota hominum multitudine, gratia sua & misericordia euocauit, eosque certis inter se legibus coniunxit, Societatéq; seu Rempub. quandã instituit (quam Ecclesiæ nomine appellari voluit,) quæ à cæteris hominibus separata, non tam res huius vitæ caducas intueretur, quàm ad beatitudinẽ perpetuã futuri æui mentis oculos intẽderet. Et cùm maximus sit humani generis amator Deus, nõ vnius nationis gentes, vel loci angustijs hanc suam congregationem concludi voluit, sed potestatem fecit quotquot sunt in vniuerso orbe hominibus, nullo sexus, ætatis, donorum naturæ vel fortunæ discrimine, vt hunc suum cœtum adire, in eumque cooptari posśint. *Quotquot enim receperunt eum, dedit* *Ioan.1.* *eis potestatem filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine eius.*

Proprietates Ecclesiæ.

Huic porrò Reip. eximia quædam priuilegia concesśit, qualia extra hanc congregationem nusquam inuenias. Eorum primum 1. est, in Ecclesia sola veram esse notitiam Dei diuinarumque rerum nullo permistam erro-

re intelligentiam, eamque ita constantem Christi spiritu directore, in vera religione persistere, vt error in fide apud illam locum habere nequeat: *Est enim Ecclesia firmamentum, & co-*
1. Tim. 3. *lumna veritatis*, quæ veritatem fidei sustentet, eique testimonium & authoritatem præbeat: In hac sola igitur est syncera verbi Dei prædicatio, integra scripturarum explicatio, diuinæque voluntatis interpretatio.

2. Secundum ex primo sequitur, in sola Ecclesia esse verum Dei cultum, synceram Sacramentorum administrationem, sanctas Deoq; acceptas ceremonias.

3. Tertium est Christum sacratissimæ passionis laborumque suorum merita in sola Ecclesia reposuisse, quorum illi tantùm participes efficerentur, qui se ad Ecclesiæ coniunctionem reciperent. In hac ergo Ecclesia sola, accipitur peccatorum remissio, gratia Dei, iustificatio, sanctificatio: Soli Ecclesiæ filij bonis operibus merentur, apud Deum vel augmentum iustitiæ, vel æternam vitam: Soli sunt grati & accepti Deo, amici & filij DEI; soli communionem habent cum sanctis sanctorumque meritis; Soli ornati sunt veris, seu Christianis virtutibus; soli promissionem habent, certamque expectationem vitæ æternæ. Magna vtique priuilegia & verissima: nam extra Ecclesiam nihil horum reperitur, nulla sanctitas, nulla virtus Christiana, nulla opera-

operatio Deo accepta, nullum meritum, nulla ſpes ſalutis; hæc quidem fortaſſis non ægrè admodum nobis aſſentientur hęretici.

Tota porrò difficultas in eo eſt, penes quos inueniatur Eccleſia iſta, dũ ſinguli ad ſuas congregationes eas pertrahunt. Cuius litis euidenter dirimendæ gratia Chriſtus Saluator pro ſua in humanum genus charitate, aliqua certa indicia & ſigna notaſque reliquit, quibus hæc ſua Reſpubl. ab alijs cœtibus dinoſceretur, ne, ſi quis ex infidelibus ad Eccleſiam ſe conferre velit, dubius hæreat, quam ex tanta congregationum diuerſitate potiſſimum amplecti debeat, quarum quælibet ſe nomine Eccleſiæ tot priuilegijs inſtructæ iactat. Rerum autem, quæ inquiruntur notæ eiuſmodi eſſe debent, quæ & clariores ſint rebus ipſis, & à communi conſuetudine non alienę. *Vbi ſit Eccleſia.*

Quocirca qui ex eo penes ſe eſſe veram Chriſti Eccleſiam contendunt, quod ſe verbũ DEI ſyncerè interpretari, & Sacramenta purè adminiſtrare affirment, non ſatis id apertè demonſtrant, cùm iſtud non minus in dubium vocetur, & omnibus ſit occultum, atque illud, quod quærebatur: cùm enim, vt diximus, hæc ſint Eccleſiæ priuilegia & proprietates, quicunque ad ſuum cœtum Eccleſiæ nomen transfert, is vtique proprietates eius omnes ſe habere dicet, & qui de numero Gentilium Eccleſiam veram quæret, nihil certi inueniet, quando omnes audiet de ſyncera ver- *Ioannes Euiratus in prato c.29.*

bi diuini prædicatione,& Sacramentorum administratione gloriari,aliosque à se mendacij arguere.Nam Lutherani hæc penes se esse docēt, nō apud Caluinistas,Anabaptistas, Schvvēckfeldianos, contra verò Caluinistæ apud se solos,non apud alios ea reperiri volunt, atque ita de cæteris.

Vnde manifestum est rectiùs ab illis fieri,atque,vt Philosophi loquuntur, rem à priori ostendi, qui ex hoc se docent prædicta habere, verum,inquam,Euangelij & Scripturę sensum, synceram administrationē sacramētorum,&c. quod veram penes se habent Ecclesiam: Veram autem Ecclesiam esse clarioribus notis perspicuum faciunt:quas ne ipsi quidem Aduersarij possint inficiari.

Notæ porrò istę sunt duplices: vna ab ipsa origine sumitur, aliæ ex proprietatibus externis re ipsa, quæ quæritur notioribus. Similitudine fiet res manifestior. Quæritur Colonia Agrippina, eadem illa quam condidit olim Agrippa, multis prærogatiuis atque immunitatibus donata, ciuitas Imperij, Respublica libera,& cæt.Sint quidam antiquæ illius ciuitatis osores, qui ab annis 100. vel 50. alijs oppidulis excitatis & nomen, & ius nobilis illius veteris Coloniæ, ad illa transferre audeant,& si quis hospes aliunde recens aduentans de Colonia quærat, suas illi nouas à se nuper fabricatas sedes monstrent.Hospes sanè iste his duobus signis de veritate, docebitur:

Similitudo.

alterum

alterum eſt, vt conſultis annalibus oppidorum omnium inquirat originem, inueniet quippè in veteri Colonia continuatam ab ipſo Agrippa hiſtoriam, cæterorum verò non poterit initium inde ab ipſo Agrippa deductum oſtendere, ſed tantùm à quinquaginta aut centum annis iacta eſſe fundamenta reperiet, atque adeò ne principium quidem vllius ædificij ante id tempus extitiſſe conſtabit. Alterum, quo in notitiam veræ Coloniæ veniet, eſt in externis ſignis, quæ ſenſibus ipſis ſunt notiſſima, quibus ab hiſtoricis, indubitatiſque authoribus, multis retro ſæculis deſcripta fuit Colonia, à ſitu loci ad Rheni ripam, in planitie, infra Bonnenſe oppidum, & cæt. ab ædificijs & templis, à conſuetudinibus, & cæt. Quæ notæ ſi non in recentibus illis oppidulis extent, ſed in antiqua Agrippina, non ignorabit hoſpes, quò tandem ſe conferre debeat, quicquid reclament alij, quos vt impudentes bonorum aduerſarios, & humani generis oſores deteſtans, omni ſupplicio dignos pronunciare non verebitur.

Pari ratione in Eccleſia inuenienda vtetur vir prudens, qui vel recens ex gentibus Iudæíſve, ad veræ Catholicæque religionis lucem conuertitur, vel (vt fit) in hac tanta ſectarum diuerſitate dubius hæret, ad quam ſe debeat partem adiungere. Is enim non ex doctrina Eccleſiam, ſed ex Eccleſia doctrinam metietur, neque ſibi authoritatem vendicabit

de doctrina iudicandi, ſed certis notis deprę-henſa Eccleſia, ipſius iudicio per omnia ſtabit, quam falli non poſſe, neque fallere ex diuinis Scripturis didicit. Primùm igitur ad ſuam originem ſingulos eos cętus deducet, qui ſe pro vera Chriſti Eccleſia offerunt. Inueniet Lutheranæ Eccleſiæ à Luthero datum initium anno 1517. Caluinianæ à Caluino etiam poſterius; Anabaptiſtis à Balthaſaro Pacimontano, ſub annum Domini 1522. Svvenckfeldianæ à Svvenckfeldio, multo recentius; Domui amoris ab Henrico Nicolai nauta, fortè ſub annum 1550. Sique diligenter inueſtiget, clarè depræhendet non ſtatim primis illis annis totam fidem, vt nunc ab illis traditur, fuiſſe perfectam, ſeu paulatim cuſam atque recuſam, vix tandem triginta annis integram, vti nunc colitur, fuiſſe ſeruatam. Sanè ex locis communibus Philippi & Auguſtana confeſſione, quæ ſingulis penè editionibus aliquid noui pro fidei doctrina vulgarunt, hoc mutabile incrementũ diſcet.

Si porrò etiam attentius conſideret, & hiſtorias veteres euoluat, manifeſtè cognoſcet ante Lutherum, Caluinum, ſimileſque nouos doctores, ne vnum quidem fuiſſe tota terrarum orbe hominem, ſeu Catholicum, ſeu hæreticum, qui per omnia de rebus fidei ita vel docuerit, vel ſenſerit, ſicut illorum ſectatores hodie profitentur ſe credere. Et quod ad hæreticos quidem attinet, non eſt diffitendum

dum, à nouis sectarijs veteres semper aliquos errores suscitari, quod non obscurè in nostris locum habet, qui ab Aetio & Eunomio doctrinam suam de sola fide mutuati sunt; à Manichæis de matrimonio; à Nouatianis de pœnitentia; à Vigilantio de sanctorum reliquijs; à Iouiniano & Heluidio de cœlibatu; à Berengario de Eucharistia; à Leone Isaurico, & Copronimo de sacris imaginibus; ab Hussitis de necessitate vtriusque speciei; à cæteris deinde ferè omnibus aliud aliquid in fabricam suam prauorum dogmatum transtulerunt. Nam & Caluinum Arianizasse, & Bucerum cum Sebastiano Munstero Iudaizasse, non obscura fama est.

Nouæ hæreses aliquid à veteribus.

Cæterùm vt in aliquibus conueniant, in multis tamen dissentiunt, quia vel aliquos errores veterum hæreticorum detestantur, vel nouos adijciunt hactenus inauditos. Iustitiam imputari, non inhærere: speciali fide, qua se quisque credit iustum esse, peccata remitti: Peccatum originale esse substantiam non accidens, aut priuationem: duo tantùm esse Sacramenta Ecclesiæ: Sacramentum Baptismi non dare gratiam: sed indicium esse, aut signum collatæ gratiæ: Christum in cœna præsentem nulla veneratione colendum esse vel adorandum, nemini prorsus antecedentium hæreticorum, in mentem aliquando venit. Missę sacrificium, quod tantoperè auersantur huius sæculi omnes sectarij, vete-

Nullus veterum hæreticorum cum nouis conuenit.

ribus

ribus omnibus fuit sacrosanctum: eius namq; explosio iuxta Danielis prophetiam proximis Antichristi temporibus debebatur. Hic igitur manifestò efficitur, quod nemini vnquam eorum hæreticorum, qui ante vixerunt, quàm à veritate Catholica Lutherus desciuerat, cum vllo nostri temporis hæreticorum, in his quæ fidei sunt per omnia conuenerit.

Daniel. 12.

Nullus veterū Catholicorum cū hæreticis consentit.

Sanctorum Patrum eadem est ratio, qui & vnamini consensu veteres hęreses à Neotericis reuocatas condemnauerunt, & disertis verbis se illa credidisse, sibiq; commissos populos docuisse scripserunt, quæ sectarij nostri Ecclesiæ Romanę crimini & errori ducunt. Beatus Hieronymus grauissimè insectatur Vigilantium, quod sanctarum reliquiarum venerationem impugnarit; Beatus Augustinus inter hæreses Eunomij recenset doctrinam de sola fide, quam tot annorum spacio decurso, rursus ab inferis suscitauit Lutherus. Beatus Ambrosius eundem errorem de potestate clauium, & peccatorum remissione repræhendit in Nouatio, quem docent sectatores Lutheri, &c. Fidem Romanæ Ecclesiæ de sanctissimo missæ sacrificio ad vnum omnes maiores tenuerunt: Sanctos cum Christo beato æuo fruentes omnes inuocauerunt: Romanum Pontificem magna veneratione & obedientia pro Christi vicario & beati Petri successore omnes coluerunt: operibus bonis merita, & æternæ vitæ mercedem omnes attri-

Lib. de hære. cap. 54.

Libris de pænitentia.

tribuerunt: Satisfactiones pro commiſsis peccatis omnes impoſuerunt, & multa id genus ſe feciſſe & credidiſſe docuerunt, quæ ex diametro cum hæreticorum noſtri ſæculi doctrinis pugnant. Nemo igitur ex his omnibus cum quoquam de noſtris ſectarijs per omnia conſentit, conſtatque manifeſtè neminem toto orbe mortalium ante Martinum Lutherum, hoc eſt, ante annum Domini Chriſti 1517. extitiſſe, qui eam fidem teneret, quam Lutheri, Caluini, aut aliorum hæreſiarcharum diſcipuli profitentur.

Qui hæc animo ſuo verſat vir prudens ſuæque ſalutis amans, non ſolùm his nouis hominibus ſalutem ſuam non committet, ſed & vehementer admirabitur, atq; ex animo deplorabit, inueniri aliquos, qui tam parui ducant animas ſuas, vt in certam earum damnationem non ita pridem excogitatam fidem, & coactum nouorum hominum cœtum, pro vera fide & Eccleſia venerentur, ſequanturque.

Atqui occurrunt Aduerſarij, dicuntq; Apoſtolos Chriſti, ad mentem Lutheri docuiſſe, & paſsim toto terrarum orbe rerum credendarum ſenſum atq; intelligentiam expoſuiſſe. Quos ſi doctrinæ ſuæ fauere demonſtrent, non alijs argumentis opus erit ipſis, vt dogmatum ſuorum integritatem, veritatemque perſuadeant. Sed iſta pauca attendat vir prudens: primum quidem cum ſectarij omnes, illi etiam, qui pugnantia tuentur dogmata, à ſe

Apoſtoli cum hæreticis nō ſenſerunt.

Quatuor attendenda.

1.

Apo-

Apostolos stare quisq; velint, Lutherani, Caluinistæ, Svvenckfeldiani, Anabaptistæ, quis me docebit Apostolos Lutheri potius, quàm
2. Caluini fidem tradidisse? deinde verò mirũ omninò videtur, cùm tantos in instituendo orbe labores insumpserint Apostoli Christi, tot annis sudauerint, tot miraculis prædicationẽ suam confirmauerint, tot loca peragrauerint, eos ne vnum quidem hominem posteritati reliquisse, qui synceram doctrinam Apostolicam per omnia integram, incorruptamque tenuerit, posterisque tradiderit. Atque id quidem
3. admirandum amplius, quod statim à primis illis Apostolorum temporibus, non varij diuersis locis, sed ijdem prorsus per vniuersum orbem errores, ijque grauissimi irrepserint, nemine aduertente Episcoporum, quos sibi successores Apostoli constituerant. Certum
Lib.3.ca.3. est (vt testatur beatus Irenæus) sacrificium missæ in omni loco Deo oblatum statim à morte Apostolorum Christi fuisse: constat vbique inuocatos sanctos, & satisfactiones pœnitentibus indictas; quæ dum non possunt inficiari hæretici, fatentur prima post Apostolos centuria introductos errores, quos Caluinus appellat hallucinationes Patrum. Cæterùm vir prudens ac cordatus statuet potius homines illos, qui 1500. annis post Apostolorum ætatem secuti sunt, grauiter hallucinari, & falli fallereq;, quàm sanctisimos illos maiores nostros, qui & ex Apostolorum docentium ore ve

ram

ram puramq; Christianæ religionis cognitionem acceperunt,& ipsorum mentem probè assecuti sunt,præsertim cùm non pauci illorum fidem ab Apostolis perceptam sanguine suo cõsignarint. Intelliget certè vir prudens, non esse consentaneum diuinæ bonitati, vt totis 1500. annis vera fides doctissimos quosque pientissimosq; viros, Apostolis vicinos, latuisse,& demum post tot sæcula innotuisse Luthero, Caluino, cæterisque neotericis, asseratur. Si namq; statim post Apostolos corrupta est fides, perierit vtiq;, cùm fides sit vna, quæ sibi neque addi quicquam, neq; demi patitur. Si fides perijt, interijt simul Ecclesia, quæ in vera fide innititur. Sublata fide atque Ecclesia, necessariò efficitur, æternis ignibus adiudicatos, quotquot alienam à Luthero fidem professi sunt, quia *sine fide impossibile est placere Deo.*

4. *Ephes.4.* *Hebr.12.*

Ista si sepositis affectibus vir prudens expẽdat, non credet se nouis Doctoribus, qui licet fidem suam atq; Ecclesiã ad Apostolos ipsos referre laborent, in primis tamen hæresiarchis suis subsistere coguntur,& totis 1500. annis successionem interruptam fateri, cùm ne vnum quidem post Apostolos hominem afferre possint, qui per omnia cum ipsis in doctrina consenserit. Si norint, edant nomen, fideiq; ipsis testimonia proferant.

Neque mouebitur vir prudens, si dicant occultos aliquos extitisse omni tempore, qui Lutheranam fidem à se conseruatam ad po- *An ante Lutherũ occulti fuerint Lutherani.*

steros

ſteros tranſmiſerunt. Primò namque Lutherus ipſe fatetur à nullo homine ſe inſtitutum, ſed à ſolo Christo; agnóſcitque ſe primum ſui dogmatis inuentorem. Deinde argumento vel teſte nullo occultos hos Lutheranos docere poſſunt; vt manifeſtè intelligas effugium eſſe eorum, qui ſe à veritate conſtringi ſentiunt. ſi occulti fuerunt, vnde norunt fuiſſe? Ego pari ratione, ſi nouam comminiſci hæreſim velim à cæteris omnibus alienam, & diuerſam, ad Apoſtolos per occultos quoſdam deducam: Sed ita occultos, quos neque homo vllus vnquam nouit, neque Deus. Et hæc de origine ſectarum.

Antiquitas Eccleſiæ Catholicæ. Conuertat porrò nunc ſe homo prudens, ſuæ ſalutis amans ad Eccleſiam Romanam, eius intueatur originem, conſulat annales, Græcaſq; & Latinas hiſtorias, inſpiciat veterum monumenta, templa, monaſteria, ſacram ſupellectilem, ritus & ceremonias, & quicquid demum aliquid antiquitatis refert, inueniet ante annos 100. 200. 300. & vſque ad 1500. eandem doctrinam, eandem fidem, eandem Eccleſiam quouis tempore, per omnes ætatum gradus extitiſſe. Siue enim aſcendat ad Apoſtolos, cognoſcet eandem fidem in Catholicis hac noſtra tempeſtate viuentibus, atque in eorum parentibus ante annos 100. & in iſtorum àuis, abauis, cæteriſq; maioribus, re nulla prorſus variata: ſiue deſcendat, manifeſtè videbit perpetuam ab Apoſtolis ad nos vſque, nullo

vn-

vnquam tempore interruptam succeſsionem. Videbit ex Chriſti Domini mandato, primùm quidem prædicatum eſſe Euangelium Hieroſolymis, tum in omni Iudæa, & Samaria, demum ad vltimos terræ fines: Vt namque Orientales, & Meridionales prętermittamus, certum eſt Germaniam vtramq; & Galliam, nũquam aliam didiciſſe fidem, quàm quę hodie à Catholicis ſeruatur. B. Petrus Germanis miſit Creſcentem, qui Moguntinis; Eucharium & Valerium, qui Treueris; Maternum, qui Tongris, & Colonienſibus Euangelium prædicarunt. Ad Gallorum conuerſionem ablegauit Sixtum, Sinicium, Amantium, Mennium, qui Rhemenſem Eccleſiam fundârunt; Sauinianũ & Potentianum, qui Senonenſem; Altinum, qui Aurelianenſem; Aduentinum, qui Carnotenſem; Aſtromonium, qui Aruernenſem; Martialem, qui Burdegalenſem, pluresque alias. D. Petri ſucceſſor Clemens in Gallias direxit Dionyſium Areopagitam, cum Ruſtico & Eleutherio, qui Pariſienſes fidem docuit, & Virdunenſibus Sanctinum Epiſcopum dedit; Exuperium, qui Baiocenſibus primus præfuit: Taurinum, qui Ebroinẽſibus; Eutropium, qui Xanctonenſibus; S. Photinum, qui Lugdunẽſibus. Hi porrò eandem quam à beato Petro atque Clemente acceperant fidem & religionẽ, ad poſteros tranſmiſerunt: populos non alia, quàm Catholica fide imbuerunt: & nouis eccleſijs Epiſcopos præfecerunt; qua in re

Actor.1. *Hebr.2.* *Propagatio.* *Succeſsio.*

non paruam operam præstitit in Gallia, temporibus Clodouæi B.Remigius.Remensis Episcopus, & in Germania, B. Bonifacius Moguntinus primus Archiepiscopus, qui auctoritate Stephani Romani Pontificis, auxilioque Caroli Magni Imperatoris, multas ecclesias erexit, & episcopales Cathedras instituit.

Nec cessarunt intereà Romani Pontifices, qui sibi vniuersalis ecclesiæ curam non ignorabant esse commissam, subinde nouos doctores & pastores emittere, Medardum, Peregrinum, Agricium, Amandum, VVilebrordum, Rumoldum: qui Gallicas & Belgicas aliquot prouincias ad Christi fidem adduxerunt. In Angliam primùm § S. Lupus & S. Germanus, temporibus Attilæ: tum à beato Gregorio Magno, Sanctus Augustinus cum socijs missi fuerunt.

§ *Fuit tempore Lucij Regis.*

Hos autem omnes non aliam in sibi designatas prouincias fidem atque doctrinam inuexisse ab ea, quam posteri coluerunt,
1. primùm quidem ex eo manifestum euadit, quòd à Romanis Pontificibus mandatum acceperint, eandem prædicandi fidem, quam Romæ didicerant: Romæ autem nunquam fuisse variatam fidem & religionem Christianam, Scriptores omnes fatentur.

2. Deinde verò, quod ferè per monachos sit ad fidem conuersa Germania & Anglia, & id quidē maiori ex parte temporibus Caroli Magni, qui nsigne Monasterium Fuldense, doctorū homi-

Fuldense Monasteriū

hominum seminarium, in Buchonia maximis sumptibus erexit, atque fundauit: in quo nonnunquam præter diaconos & inferiores Clericos, 400. vixerunt sacerdotes monachi, ad Germanorum conuersionem expediti. Deniq;, 3.
quod eadem vbiq; religio, eædem cæremoniæ diuini cultus, eademque doctrina à posteris omnibus retineatur.

Iccirco vir prudens, qui fidem nullam, nullamque ecclesiam à prima origine in Germania & Gallijs agnitam fuisse aduertet, præter Catholicam, cui præpositus est Romanus Antistes, intelliget hanc esse verissimam ecclesiam à Christo euocatam, & constitutam, non recentes illas, quæ tametsi nihil præter Apostolicam fidem atque doctrinam, & verbum Dei in ore habeant, quærentes tamē originem suam in medio hærent, neque ad Apostolos deueniunt.

Hac nota semper vsi fuerunt maiores nostri aduersus hæreticos, & in Constantinopolitano symbolo pulchrè eam indicauerunt, quando Ecclesiam vocauerunt, *Apostolicam*, hoc est, quæ sine interruptione ori- APOSTOLICA.
ginem suam ad Apostolos ducit. Itaque sicut is de nobilitate non potest gloriari, qui licet iactet se à maioribus nobilibus prosapiam ducere, à patre tamen ignobili ex vili scorto est susceptus: Ita neque hæretici veræ ecclesiæ laudem, quæ tot sæculis manifesta

& incorrupta perseuerauit, sibi iure vendicare possunt. Atque ista de priori genere signi sufficiant.

Sig. Eccl. Alia indicia sumuntur ex proprietatibus sensu notioribus, quæ multò antequam dubitatio à quoquam moueretur, certissimis scriptis fuerunt indicatæ: Eiusmodi in symbolo Constantinopolitano, aut potius symbolo Apostolico tria exprimuntur, *vna, sancta, Catholica*. Ecclesiæ vnitas ab eadem doctrina fidei accipitur: cùm enim se habeat Ecclesia ad modum scholæ (sumus quippè & vocamur in scripturis discipuli) cernitur ecclesiarum diuersitas, à varietate doctrinæ. Sicut igitur quondam Academici, Peripatetici, Stoici, Cynici, ex opinionibus distinguebantur, ita qui discrepantia de rebus fidei sentiunt, ad eandem non pertinent scholam, seu Ecclesiam. Vir prudens itaq; qui toties audiuit in sacris literis vnitatem fidei commendari (*Vna fides, vnum Baptisma. Sitis perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia, & cæt.*) quos viderit in negotijs religionis acriter contendere, facilè intelliget non pertinere ad eandem ecclesiam.

1. nota, VNA.

Ephes 4.
2. Cor. 1.

Nulla hæresis est vna. Discipuli Lutheri, qui Augustanæ confessionis doctrinam amplectuntur, de rebus grauissimis inter se vehementer pugnant, & dissentiunt: de peccato Originali, de præsentia corporis Christi in Eucharistia, deque alijs in-

innumeris: non igitur Lutheranorum cœtus, vel proteſtantium, aut confeſſionem Auguſtanam profitentium eſt vera eccleſia, quia non vna. Par ratio eſt Caluiniſtarum, qui in Caluino papiſtas & Puritanos diuiſi ſunt, & Anabaptiſtarum, qui in plurimas ſunt ſectas diſſecti, atque ita de reliquis.

Sumitur præterea Eccleſiæ vnitas (vt eſt apud beatum Cyprianum & D. Hieronymum) ab vno capite viſibili, ſicut corpus animale non eſt niſi ſub vno capite: atqui licet ab vno Luthero, ceu primo fonte, hodiernæ hæreſes omnes originem ducant, ſingulæ tamen à diuerſis in varios riuulos deductæ, omnem ſuperiorem excluſerunt, nemo ſanè eſt, qui, ne dicam Lutheranis omnibus, vel omnibus Caluiniſtis, vel omnibus Anabaptiſtis, &c. præſit, ſed quem exiguæ quarumuis ſectarum familiæ pro capite agnoſcant.

At verò Catholici omnes vbiuis terrarum, ſub vno capite Romano Pontifice, cui omnes parent, & Principes & Reges, vt Chriſti vicario, eandem fidem conſtanter retinent, idem dicunt, idem ſentiunt, idem credunt per omnia, & ne in minimo quidem religionis negotio diſcrepant: eſt igitur apud ipſos veriſſima eccleſia Chriſti, vna illa columba, perfecta, & electa genitrici ſuæ, de qua in Canticis. Sint *Cantic. 6.* multæ vulpeculæ, multi lupi rapaces, mul- *Cantic. 2.* ti accipitres, multi ſingulares feri, hoc eſt, *Matth. 7.* crudeles apri ſylueſtres, multæ denique con- *Pſalm. 79.*

cubinæ: vna est certè regina, dilecta amica, speciosa.

2. Nota CATHOLICA. Secunda nota est esse Catholicam, vniuersalem, vbique diffusam. Hanc notam sicut multò antè Christum prædixerunt Prophetæ, (Psalm. 18. *in omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum*: Psalm. 71. *Dominabitur à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terrarũ*: Hierem. 31. *Omnes scient me à maiore, vsque ad minorem*: Esaiæ 54. *Erunt omnes docibiles Dei,*) ita eam agnouit beatus Apostolus Paulus suo tempore impletam: Colloss. 2. *Audistis*, inquit, *in verbo veritatis Euangelij, quod peruenit ad vos: sicut & in vniuerso mundo est, et fructificat, & crescit*: & iterum: Rom. 10. *Nunquid non audierunt? & quidem in omnem terram exiuit sonus eorum*. Si quis igitur certo indicio, depræhendere velit ecclesiam, mente percurrat orbem terrarum. Lutheranos inueniet in sola Germania, Caluinistas fere in sola Gallia & Anglia, Anabaptistas in varijs obscuris angulis Hollandiæ & Morauiæ: sicut Donatistæ & Nouatiani ferè in Africa latuerunt, & Iconoclastæ in Græcia. Extra Europam nulla sectarum Lutheri, Caluini, & cæt. notitia ab orbe condito vnquam peruenit. Fieri igitur non potest, vt Nouatores nostri sæculi ad veram ecclesiam pertineant.

At verò Romana ecclesia per orbem vniuersum fusa, hoc nomine (Catholicæ) perpetuò

petuò ſola gloriatur. Et quidem primis illis maiorum temporibus, priuſquam in Turcarũ poteſtatem Patriarchales eccleſiæ veniſſent, Conſtantinopolitana, Alexandrina, Antiochena, Hieroſolymitana, magna erat omnium in vna fide conſenſio, ſub vno capite Romano Pontifice (ſicut in ſequenti capite demonſtrabitur.) Neque alia fides vſquam, quàm Romana prædicabatur. Hinc illæ voces in generalibus Synodis poſt lectas Romanorum Pontificum Epiſtolas: *Hæc eſt Patrum fides, hæc Apoſtolorum fides, ita omnes credimus: anathema, qui ita non credit.* *D. Auguſt. ca. 4. cont. epiſt. Fund.* *Calcedon. Act. 2.*

Poſtquam verò, ſeu ante Turcarum aduentum, ſeu poſt occupatam Græciam, ab eccleſia Romana ſeſe Orientales Epiſcopi ſegregarunt, erroremque de Spiritu ſancto induxerunt: non amiſit tamen eccleſia nomen Catholicæ, tum quod in regionibus illis non deſint Catholici, ſicut neq; per Germaniam, Galliam, Angliam: tum quod eadẽ prorſus conſtanter perſeueret eccleſia, eadem fide, eodem diuino cultu, eadẽ religione, licet contractior: Arbor eadem eſt, ſi truncus maneat, tametſi rami alij excidantur, alij ſuccreſcant. in Apocalypſi prædixit Apoſtolus nouiſſimis temporibus cœlum receſſurum ad inſtar libri inuoluti, hoc eſt, eccleſiam, quæ prius latè patebat in anguſtias contrahendam. Non enim ex eo dicitur eccleſia Catholica, quod eodem tempore totius *Eccleſia eſt Catholica etiam poſt ſchiſma Græcorum.* *Apocal. 6.*

orbis ditiones occupet: hoc quippè ne in hūc vsque diem fortaſsis contigit, quando Antarticis hominibus, & qui extremas remotiſsimaſque Americæ oras incolunt, fides Chriſti nunquam innotuit. Sed his duabus potiſsimū de cauſis, tum quod nulli nationi, vt olim lex Moyſi Iudæis, ſit alligata, nulloque loco concluſa, ſicut Donatiſtarum & Lutheranorum errores, quorum hi extra Germaniam nuſquam celebrantur, nec illi extra Africam reperiebantur: tum quod iuxta veterum prophetarum vaticinia, aliquando per ſingula orbis loca ſeminandum ſit Euangelium, plantanda fides, atque extendenda Eccleſia, quod nulli alteri cætui contingere potuit. Arriana quidem hæreſis Romanum orbem ferè peruagabatur, ſed prius extincta eſt, quàm latius ſerperet. Turcarum perfidia latiſsimè patet, ſed occidentem Dei gratia, nunquam attigit. Caluiniſtę ante annos non ita multos tentabant ad Indos & Peruanos errores ſuos inuehere, ſed auxilio Chriſti & Catholicorum induſtria excluſi fuerunt. Catholica verò Eccleſia, primùm quidem ab ipſis Apoſtolis per omnes ferè notas regiones eſt propagata, dum B. Petrus per ſe, ſuoſque diſcipulos Italis, Germanis & Gallis prædicauit: Iacobus Hiſpanis; Andreas Thracibus, Scythis, Europeis: Philippus Scythis Aſiaticis: Matthæus Aethiopibus: Simon & Marcus Euangeliſta Aegyptijs, Libijs, & vicinis Afris: Bartholomæus Armenis & Indis citerioribus:

Catholica duabus de cauſis. *1.* *2.* *Tēporibus Apoſtolorū fuit Catholica.*

ribus: Thomas Inids vlterioribus, Parthis, Medis, Persis, Brachmanis, Hircanis, & Bactris, atque ita de cæteris. Nam & Iosephum ab Arimathia volunt Apostolorum ætate in Anglia fuisse, & Simonem Leprosum in Gallijs Cenomanensem Ecclesiam rexisse. De Græcia, Syria, minori Asia satis loquuntur scripturæ, quod ab Apostolis, præsertim Petro, Paulo, Ioanne fidem didicerint. Itaque statim primis illis initijs dicta est Ecclesia Catholica, quod per cognitũ orbem fides vbiq; seminaretur, passimq; omnibus hominibus innotesceret veritas Euangelij, atque ad Ecclesiam ipsam aliqui omnibus locis aggregarentur: non autem quod totæ ditiones Christum susciperent. Nam successoribus Apostolorum hoc relinquendum erat, qui inchoata ab Apostolis perficerent, quod in Occidente ferè per Romanos Pontifices, etiam primis illis temporibus præstitum legimus, quorum labore ad fidem venit Africa, Saxonia, & Britannica, atque Scotica regna, & his postremis sæculis, in regiones Orientales, Occidentales, & Meridionales remotissimas atque vastissimas, fides importata est. In Iapanias insulas, Sinarum regionem, Brasiliam, & Peruana regna, paulatimque ad Antarticum polum deducitur fides illa eadem, quam à D. Petro acceptam, incorruptè constanterque retinet Ecclesia Romana, verè Catholica. Exeant à nobis Germani & Angli, Græci quoque, Afri, & Syri: satis nobis est,

D. Gregor. lib. 7. Epist. 5. ad Dominicum Carthaginensẽ de Africa.

ad Catholici nomẽ tuendum, quod noſtri fuerint, à nobiſque exierint, fidemque eandem nobiſcum aliquando tenuerint, adeoque quod omnibus illis locis Catholici non deſint, etiam vbi maximè vel hæreſes noſtræ vigent, vel ſchiſmata Græcorum: hoc enim ſufficiebat Apoſtolorum ætate, quando regionibus omnibus Idolorum cultui deditis, pauci Chriſtiani in omnibus locis eccleſiam efficiebant Catholicam.

Cæterùm, quæ Dei eſt bonitas, hiſce noſtris temporibus, quando vel maximè impetitur ab Europæis hæreticis Romana fides: Orientalium oculi paulatim ad veritatem aperiuntur. Nam & Abdiſſu Armenorum Primas Tridentinæ Synodo ſubſcripſit, Romamque Archiepiſcopum ad Pontificem miſit: & Antiochenus Patriarcha ipſemet Romam venit, obedientiã ſuo ſuorumque nomine Pontifici delaturus: & Conſtantinopolitanus Patriarcha, (cuius gratiam ambiebant Lutherani,) duos ex fratre nepotes Romæ apud Pontificem habet, qui Romanam fidem edocti, paulatim dextreque Orthodoxam Religionem in Græcia reſtituant. Pontifex verò pro ſua in omnes cura, Syrorum vnum, Græcorum alterum Collegium Romæ erexit, multoſque ditionum illarum præclaros adoleſcentes magnis impenſis in Romana religione inſtituit, atque in patriam pleroſque iam inſtitutos remiſit. Effectum eſt igitur nomen Catholici in ſchiſmaticam nullam, ſed in

ſolam

ſolam illam eccleſiam competere, quæ per vniuerſum orbem terrarum diſſeminata vni pareret Romano Pontifici.

Tertia nota conſiſtit in ſanctitate, quæ non ita accipienda venit, quaſi interna hominis pietas, & congregationis ſanctitas, externis oculis cerni ab aliquo poſſit: ſed quod manifeſtis indicijs impietas & pietas deprehendi poſſint. Et quidem in agnoſcenda impietate nulla eſt difficultas, cùm facta ipſamet eam de homine teſtentur: homicidia committere, latrocinia exercere, alienum thorum violare, tam manifeſta ſunt flagitia & ſcelera, vt is, qui talia agit, non ſolùm pronuncietur impius, ſed grauibus publica ſentẽtia adiudicetur ſupplicijs. In ſanctitate autem hominis agnoſcenda magis laborãdum eſt, quod externæ actiones, quæ ab intentione rationem virtutis aut vitij ſortiuntur, non ſatis certò de interna ſanctitate teſtentur: itaque nec multo ieiunio, nec eleemoſynis, neque productis orationibus ſuis fidem potuerunt Phariſæi facere Chriſto ſuæ iuſtitiæ. Opus eſt alio indicio firmiori, diuino ſcilicet & ſupernaturali, qualis eſt reuelatio: quomodo de ſanctiſſimæ virginis Mariæ ſanctitate per Gabrielis Archangeli ſalutationem edocti ſumus: *Aue gratia plená, Dominus tecũ, benedicta tu in mulieribus*: qualia item ſunt miracula in teſtimoniũ ſanctitatis alicuius, diuina virtute edita.

3. nota, SANCTA.

Cœ-

Cœtus igitur illi, qui nihil ſanctitatis habuerunt vnquam vel pietatis, ſed contra potiùs grauiſſima in Deum atque homines flagitia, & id quidem non ex humana infirmitate, ſed ex profeſſo atque ex inſtituto ſuæ doctrinæ & fidei, Eccleſia ſancta dici nequeunt. Vbi verò manifeſtis indicijs deprehenditur ſanctitas fuiſſe, & manifeſtè colligi non poteſt ab omnibus abeſſe, quin potius veriſimilibus rationibus iudicatur in multis ineſſe, hæc erit ſancta Eccleſia. Tametſi namque eius plurima membra ſint emortua & impia, non amittit tamen ſancti nomen quamdiu vel vnus pietatem ex animo colens, retinet ſanctitatem, quæ tempore paſſionis Dominicæ in ſola virgine ſacratiſſima viguit: arbor namque viuere dicitur, quamdiu aliquid habet vitæ, licet multi ſint aridi rami.

Duo genera peccatorum in omnibus hæreticis.

Hæretici omnes ex inſtituto ſuæ doctrinæ duo habent grauiſſima peccata, blaſphemiam in Deum, impietatemque in parentes, quantumcunque præ ſe ferant diuinum cultum, & parentum proximorumque amorem. Impietatem in eo luculenter eſt videre, quod maiores ſuos omnes, & quotquot hactenus ab Apoſtolorum temporibus addicti Catholicæ probitati vixerunt, grauiſſimi criminis accuſent & damnent. Dicunt eos non rectam fidem tenuiſſe, malè credidiſſe, infideles fuiſſe, Deo exoſos & inuiſos, ideoque iure ęternis ignibus mancipatos: & hæc quidem hæretici omnes.

1. Impietas in parẽtes.

Quia

Quia porrò nulla est hæresis, quæ non peculiare aliquid in Ecclesia Catholica detestatur, singuli etiam hæretici peculiare crimen maioribus impingunt. Arriani filium Dei in numerum creaturarum referebant: Macedoniani verò Spiritum sanctum: Donatistæ affirmabant non esse ecclesiam, quæ cum bonis etiam malos contineret: Hussitæ alterius speciei communione dicunt Christi institutionem violari: Lutherani Romanum Pontificem, verissimū Antichristum esse: Caluinistæ in Eucharistia merum panem & vinum dari: Anabaptistæ infantum baptismum damnant. His itaque hominibus maiores omnes totusque orbis grauissimis criminibus obligatus fuit. Arrianis, & Macedonianis coluerunt creaturas potius quàm creatorem, quod inter maxima gentilium mala refert Apostolus: Donatistis non fuerunt in ecclesia: Hussitis violarunt mandatum Dei, adeoque, vt sacrilegi peruerterunt Sacramenti institutionem: Lutheranis obtemperarunt Antichristo Christi aduersario, neglecto Christo: Caluinistis pro Deo coluerunt & adorauerunt bolum exiguum panis pauculasque guttulas vini, qua Idololatria nulla fuit apud gentes sceleratior: Anabaptistis neque baptizati fuerunt, neq; Christiani: hæc quàm sint fœda, quamq; enormia mala, nemo non intelligit. Si quis parenti vel auo nomen Turcæ, Iudæi, Idololatræ, blasphemi, mancipij diaboli impingat, graue vtique supplicium mere- Rom. 10.

tur,

Exod. 21. Leuit. 20. tur, iuxta legem, *qui maledixerit Patri vel matri, morte moriatur*, etiamsi perturbato verba eiusmodi excidant: qui verò ista deliberatè de maioribus omnibus suis, de Prælatis, de Principibus, deque totius orbis Christianis & dicunt, & sentiunt, grauiori vtique scelere se astringunt.

Et quidem hæc eadem verba à multis non vsurpari, vt nimis impia, facilè crediderim: sed nemo ignorat, rem aliquam efferri duobus modis, apertè, quando disertis verbis exprimitur: & virtute, quando alijs verbis, quæ idē valeant: vel definitione, descriptione, proprietatibus, periphrasi: vel necessaria consecutione.

Qui hominem dicit aliena sustulisse, furem dicit, dignumque de quo supplicium sumatur, si modò leges de furum supplicijs non improbet: ita qui verbis, scriptis, aut factis Papistarum (quos vocant) religionem & fidem detestātur, ij certè Papistas, seu Catholicos (de quorum numero fuêre parentes) non rectè credidisse, seu, quòd idē valet, nullā fidem habuisse, atque infideles fuisse, Deoq; inuisos, & æternis supplicijs dignos dicunt. Cū enim sit vnica fi-
Ephes. 4. des (vt inquit Apostolus) qui illam non habet, prorsus nullam habet: & quia (sicut est apud
Hebr. 11. eundem) *sine fide impoßibile est placere Deo*, non
Matth. 12. placens Deo, aduersatur Deo. *Qui*, inquit, *nō est mecum, contra me est*. Aduersarius autem Dei, & impius est, & reus gehennæ: necessariò effi-

efficitur Papiſtas omnes, qui hæreticorum fidem non tenuerunt, hæreticorum teſtimonio & verbis, mereri gehennam, ad eamque deſcendiſſe quotquot hactenus ſine iſta eorum fide, ex hac vita migrarunt, ſiue illi parentes fuerint aut neceſſarij, ſiue miraculis clari, ſiue martyres Chriſti, ſiue doctores eccleſiæ, ſiue alij quicunque, nemine prorſus excepto: quia ſine fide, impoſſibile eſt placere Deo. Martyres autem, quo pertinacius fidem non rectam tenuerunt, vt pro qua mori voluerunt: & Doctores eccleſiæ, quibus nulla occaſio fuit prætexendi ignorantiam, atq; adeò, qui primis Apoſtolorum temporibus viciniores fuerunt, quando recens eſſe debebat Apoſtolicę doctrinæ memoria, grauius in gehenna ſupplicium perferent. Neq; excuſabit quemquam Chriſtianorum ignorantia magis quàm infideles Ethnicos Idolorum cultores, qui ignorantes ſeruierunt creaturæ potius quàm creatori: quia tametſi, *Seruus ſciens voluntatem Domini, & non faciens, plagis vapulet multis*, is tamen ſeruus, qui neſcit voluntatem Domini, facitque digna plagis, vapulabit quoq;, licet paucioribus: Et, ſi plagas meretur cultus Idoli argentei, vel aurei, merebitur vtique adoratio fruſtuli panis, obedientia Antichriſti, violatio Sacramentorum. *Rom. 1.* *Lucæ 12.*

Deum ſimili modo grauiſſimis blaſphemijs lædunt, quem faciunt mendacem, crudelem,

Tres blasphemiæ in Deum. lem, iniquum. Mendacem quidem, qui non præstet promissa. Per veteres quippè Prophetas de temporibus ecclesiæ prædixit, veram Dei
1. notitiam ita per orbem terrarum manifestam fore, vt *non doceat vnusquisq; proximum suum di-*
Hierem.31. Hebr.8. *cens, cognosce Dominum. Omnes enim cognoscent me, à minori vsq; ad maximum.* per seipsum quoque Christus perpetuam nobis suam sanctiq; Spiritus sui præsentiam addixit. *ego vobiscum*
Matth.28. *sum, vsque ad consummationem sæculi.* Et: *Mittam*
Ioan.14. *vobis paracletum, Spiritum veritatis, qui doceat vos omnem veritatem, et maneat vobiscum in æternum.* Hæretici admittere nequeunt hæc esse præstita, qui ne vnum quidem hominem exhibere possunt, à temporibus Apostolorum toto terrarum orbe eiusmodi omninò fidei secum & religionis. Nusquam igitur manifesta fuit Christi vera doctrina, nec vbique recepta, desijt ad esse ecclesiæ suæ Christus, secessit Spiritus S. successit spiritus erroris & dæmoniorum.

2. Crudelem verò faciunt Deum, qui pauculos quidem illos Christianos, quos puram Euangelij scientiam Apostoli ipsi docuerunt, participes esse voluerit sanguinis Christi, reliquos verò omnes excluserit, qui à discipulis successoribusq; Apostolorum imbuti errores hauserint, non synceram fidei doctrinam.

3. Iniustum denique, qui nec ipsis sanctis Martyribus notitiam veræ fidei religionisq; dederit, aut sanguinis Christi fructum communicauerit,

cauerit, quos constat pro Christi amore dedisse sanguinem suum: hæc certè omnia necessariò consequuntur, si maiorum fides, quam nostram esse docuimus, errorem habuerit, vt Magdeburgenses pro Lutheranis fatentur, & Caluinus ipse pro suis sectatoribus.

Peccata comitantia hæresim. Præter hæc grauissima in Deum hominesque peccata hæreticis omnibus communia, alia etiam sunt, quæ hæreses comitantur, vt sunt: humanas leges violare, in proximos à sua secta alienos iniurios esse, persecutiones moliri, seditiones mouere, bella ciere, omnia turbare. Qui enim sibi persuasum habent in errore proximum versari, Deumque blasphemijs, idololatrijs, impiaque religione offendi, non dubitant sui pro fraterna charitate officij esse, salutem curare aliorum, nouam fidem alijs communicare, suam doctrinam propagare, (*hæresis quippè serpit vt cancer*) omniaque nouo Euangelio replere: *2.Timot.2.* Et quia nouitatibus, etiam vehementer ad carnis oblectamenta commodis & plausibilibus, non desunt impedimenta; existimant ad eundem charitatis feruorem, conscientiæque suæ quietem pertinere, pro viribus ad submotionem obstaculorum conari, & quiduis tentare potiùs, quàm vt veritas, post tot annos reperta, diutiùs incognita hæreat in tenebris. Hinc bella, seditiones, perduelliones, Catholicorum persecutiones, Monasteriorum atque templorum euersiones, sacramentorum violationes, rerum sacrarum

profanationes, sacerdotum neces, sanctorum martyria, atque id genus alia, quæ non minus oculis nostris vidimus, quàm in codicibus nostris legimus.

Diuersa ratio prædicandi Apostolorum et hæreticorũ.

Non sequuntur quippè hæretici eam suæ doctrinæ propagandæ rationem, quam S. Apostoli, & primi Ecclesiæ fundatores præmonstrarunt, qui non inferendo Regibus bella, non inuadendo Principum ciuitates, nõ occupando per vim alienas terras, non mortem minitando, non tormenta inferendo, Ecclesiam plantauerunt, & per orbem terrarum longè lateq; propagarunt: sed obediendo, patiendo supplicia, martyria, mortes tolerando, sanguinem suum fundendo, sancta stabiliaque Ecclesiæ Christi initia dederunt. Christus enim non armis, aut humana virtute, sed humilitate subijcere sibi orbem voluit: hancque vim & efficaciam sanguini martyrum, sanctorumque afflictionibus dedit, vt semina essent multorum bonorũ. *Et sicut granum frumenti cadens in terram, si mortuum fuerit, multum fructum affert*, ita ex morte martyrum magna sementis fiebat nouorum Christianorum: Plenæ sunt historiæ ad vnius martyris mortem multa Gentiliũ millia quandoque in Christianæ religionis lucem concessisse, atque inter eos credentes aliquando etiam carnifices ipsos fuisse: Persecutionibus namque crescit Ecclesia, non tollitur. Admirabilis pugnandi ratio, & nouum genus potentiæ, sustinendo cædere hostem; patiendo affligere

Ioan. 12.

gere hostem; moriendo prosternere hostem; iacendo triumphare de hoste. Non prius Imperatores & Principes fidem susceperunt, quā populus, ne humanæ potentiæ Christi gloria tribueretur, sed primò mundus ferè vniuersus Christum agnouit. Qui deinde humili obedientia, malorum tolerantia, suppliciorū perpessione, innumeris mortibus, animorum in vna fide consensione, sicut ad Christum accesserat, ita Principes, Reges, & Imperatores ad idem Christi ouile adduxit. Hæretici, quod non ignorent hoc priuilegium non sibi, sed Ecclesiæ datum, militari manu agunt more Mahometi & Principum improborum, qui armis inuadūt aliena regna: certissima enim sententia est, quam beatus Augustinus se tandem agnouisse fatetur, hæreticos persecutionibus tolli, non augeri. *Epi. 48. 50. & 68. lib. 2. retra. c. 5.*

Neque hîc moueat quemquam, quod constituta iam Ecclesia, Principes & Reges edictis & legibus in hæreticos sæuiant: non enim aliena inuadunt, sed sua conseruant: sibique subiectos ad officium, & iuratam fidem adigunt. Sciunt Principes quanta blasphemia sit hæresis, sciunt quam irrequietum sit malum, quod pacem publicam turbat, aliosque secum ad perniciē trahit. Seueras igitur pœnas statuerunt in hæreticos, legibusque grauissimis cauerunt omnem religionis innouationem: quę leges iam olim à vetustissimis Imperatoribus vulgatæ, & multis retrò sæculis per orbem Christianum ser- *Principes cur hæreticos puniāt.* *Augu. epist. 140.*

Aug. lib. 3. contra Cresconiũ Grãmat. ca. 51. Lib. 2. contra Epist. Gaudentij cap. 26.

uatæ, magnam pacem attulerunt ecclesiæ. Certè non minus est Regum & Principum eos compescere & tollere, qui nouis dogmatibus Reipublicæ nocumento sunt, quàm qui furtis & homicidijs tranquillitatem, & libertatem publicam violarunt: Catholici igitur, qui hæreticos insectantur, non rapiunt aliena, sed sua retinent, atque id non iudicio suo, sed authoritate legum. Et hactenus quidem de peccatis hæreticorum, quæ vel necessariò semper, vel communiter & plerumque hæreses omnes comitantur.

Sanctitas nulla in hæreticis.

Sanctitatem verò in cœtibus eorum vel fuisse, vel esse, nullo certo indicio demonstrari potest: edunt illi quidem moralia nonnunquam bona, largiuntur eleemosynas, Xenodochia erigũt, moderatè eorum quidam viuunt, à conuitijs & iuramentis sese abstinent: sed id genus virtutum etiam in plerisque Philosophis Ethnicis reperias, & externa hæc officia ex mente hominis tam ad vitia, quàm ad virtutes referri possunt: Si enim vel eleemosyna, vel alio officio pauperi opituleris, vt tibi in hæresi consentiat, nõ minus est actio hæreseos, & graue peccatũ, quàm ex superbiæ vitio proficiscitur, si idem præstes vt honoreris; vel ex libidine, si tali officio occasionem venêris luxuriæ. Quærenda sunt igitur alia sanctitatis indicia: Ea autem vel ex aperta reuelatione diuina sumentur, vel ex miraculis ad hominum vtilitatem sola potẽtia diuina editis, vt excita-

Indicia sanctitatis.

re mortuum, illuminare cœcum, & quæcunq; creaturarum vires excedunt. D. Ioannes Baptista nullum quidem signum viuus edidit, sed testimonium sanctitatis à Christo accepit: *Inter natos mulierum nõ surrexit maior Ioanne Baptista*. Christus verò innumeris miraculis testatum omnibus fecit, se filium esse Dei. *Quem Pater* (inquit) *sanctificauit et misit in mundum, vos dicitis quia blasphemas, quia dixi filius Dei sum? Si nõ facio opera Patris mei, nolite credere mihi.*

Ioan. 10.

Matth. 11.

Ioan. 10.

Miracula porrò duabus ex causis fiunt, altera est ad doctrinæ testimonium, vt indicia sint veritatis & sanctitatis doctrinæ, quo modo etiam ab impijs miracula posse edi fatentur scripturæ: *Multi* (inquit Christus) *dicent Domine, nónne in nomine tuo dæmonia eiecimus, & virtutes multas fecimus, & tunc confitebor illis, quia nunquam noui vos, discedite à me omnes, qui operamini iniquitatem*. Et beatus Paulus *fatetur magna fide transferri posse montes sine charitate*. Altera causa, in testimonium sanctitatis vitę: *Si*, inquiebat Helias, *Homo Dei ego sum, descendat ignis de cælo, & deuoret te, & quinquaginta tuos*. Hęreticis neutro modo concessũ est miracula edere, vt vel de sanctitate doctrinæ suæ, vel de sanctitate vitæ testentur. Aiunt Nouatianos quosdã olim miracula fecisse, sed in testimoniũ fidei Catholicæ apud Gentiles, non in testimonium sui erroris; ad instar illius Iudæi, qui in Christi nomine dæmonia eijciebat, nec ta-

Miracula.

Matth. 7.

1. Corin. 13.

4. Reg. 1.

Lucæ 9.

men fidem amplexabatur, de quo beatus Ioannes: *Præceptor, vidimus quendam in nomine tuo eijcientem dæmonia, & prohibuimus eum, quia non sequitur nobiscum.* Ferunt Anabaptistas idiotis suis si baptisma suscipiant, legendi conferre peritiam, qua careant, simulatq; hæresim detestantur: sed maiora præstant oppressi à diabolo, qui & alienis linguis loquuntur, & absentia atque occulta reuelant. Hæc enim non miracula sunt censenda, quæ diaboli potestatem non excedunt: faciet miracula Antichristus, sed opera dæmonis, & prorsus inutilia; nihil enim ad hominum commodum faciet de cœlo ignem detrahere, & imagini bestiæ dare sermonem: simi- *Apocal. 15.* lia fiunt à magis non paruo Reipub. incommodo. Cæterùm miracula quandoq; à defunctis eduntur, ad eorum vel reliquias, vel inuocationem. Sicut ossa Helisæi sepulti occisum hominem resuscitarunt: & hęc testantur sanctitatem *4. Reg. 13.* defuncti. Hæretici ergo, qui nec viui, nec mortui sanctitatem suam apud quemquam suorum confirmarę possunt, (tametsi & veteres Arriani, & Lutherus atq; Caluinus id non rarò conati sint) neque manifesta & indubitata reuelatione docere; ad Ecclesiam veram non pertinebunt, cuius signum est sanctitas.

Ecclesiæ porrò Catholicæ nunquam defuerunt certissima argumēta sanctitatis. tot innumera miracula veterum SS. Benedicti, Antonij, Hilarionis, Simeonis Stilitę, Gregorij Thaumatur-

gi, & ijs

gi,& ijs recentiorũ,Bernardi, Dominici,Francisci,Vincentij,Valentini, Antonij de Padua, qui vt viui sanctitatem suam religiosiq; instituti sui miraculis potentissimis docuerunt; ita post mortem cum Christo in cœlis regnantes,quo loco apud Deum semper fuerint, atq; etiamnum sint,miraculis palam fecerũt,& pleriq; eorum,non rarò adhuc faciunt. S. Andreæ Apostoli,S.Catharinæ & S.VValburgis ossa sacra oleum sudant:B.Antonius in Francia &Belgio à Caluinistis impetitus conuitijs atq; blasphemijs,vindicta & nece impiorum,quid possit,non rarò his paucis annis docuit. Miracula porrò,quæ sanctitatem doctrinę in Ecclesia testentur,vbiq; per orbem fiunt, ad beatissimæ Virginis Mariæ, aliorumq́; sanctorum imagines atq; memorias,& talia sanè,quæ neque humanis fraudibus simulari, neq; arte dæmonis perfici queant.

Si reuelationibus agendũ est, quas pro somnijs Aduersarij reijciunt,non desunt vaticinia Brigittæ,Gertrudis,aliorumq́; sanctorum hominum, quibus quæ prædicta legimus, secuta vidimus:sufficiant porrò stygmata S.Francisci in fidem sanctitatis viri à Christo impressa.Rident hæc hæretici,vt omnia pia, scriptum est autem: *Ipse deludet illusores, & mansuetis dabit gratiam.* *Reuelationes.* *Prouerb. 5.*

Certè vir prudens,suæque salutis studiosus hæc secum ruminans, non facilè induce-

tur, vt cogitet hæreticorum Synagogas ad veram pertinere ecclesiam, quæ cũ recentes sint, & vel maximè testimonio egeant, nihil tamen exhibeant, quod fidem faciat vel sanctitatis vitæ, vel puritatis doctrinæ. D. Apostolus Corin-
2. Corin. 13. thijs, *Vos ipsos*, ait, *tentate, si estis in fide, ipsi vos probate*. Quasi dicat, ibi fidem cessare, vbi cessant
D. Aug. contra Epist. funda. c. 4. miracula. Ecclesia verò Catholica & fundata est miraculis, & conseruata. Ad gentium conuersionem miracula etiam hodie fiunt in remotioribus orientis & occidentis regionibus, India, Iapania, Brasilia, Peru: vbi ad haustum aquæ benedictæ frequenter morbi pellũtur. Ad Catholicorum conseruationem in hisce partibus, dæmones non rarò per Sacerdotes, ecclesiæ ministros exorcismis eijciuntur. Ad hæreticorum reductionem impij homines Iconoclastæ & Blasphemi sanctorum potentia cõteruntur.

Cantic. 1. Iam verò, quod ad peccata attinet, habet ec-
Peccata Catholicorũ. clesia peccatores, *quæ nigra est, & formosa*, multum tamen interest, inter ecclesiam atque sectarios: primò quidem, quod ecclesia vnà cũ
1. peccatoribus multos alat insigni vitæ sanctimonia conspicuos, multosque hoc vitæ spacio integrè pieque confecto ad cælum præmiserit: Hæreses peccata habent, sanctum neminem vel habent, vel habuerunt, neque quemquam ad cę
2. los præmiserunt: deinde ex vi hæreseos peccata nascuntur, vt anteà diximus. Vnde in terra

hære-

hæreticorum, videre eſt vaſtitatem & abominationem deſolationis, deſerta euerſaque monaſteria, neglectam virginitatem, excluſa ieiunia, prophanos ſacrorum miniſtros, ſine altari, ſine ſacrificio, ſine ſacerdotio: Peccata autem Catholicorum, ſingulorum fragilitate vel malitia perpetrantur, non vitio doctrinæ. Et hactenus ex ciuitatis ſimilitudine rationē docuimus, & methodum dedimus in tanta eccleſiarum multitudine, veram Eccleſiam à Chriſto fundatam, priuilegijſque ornatam à falſis diſcernendi.

Iuuabit ad eandem rem ſimilitudo viarum, quæ ſicut ad ciuitatem ducunt, ita fides, ſyncera doctrina, & vera religio, quæ in ſola eccleſia colitur, ad ciuitatem patriamque cœleſtem. Eſto igitur mercator quiſpiam, cui in itinere Francofordienſi occurrant viæ ſeptem vtcunque tritæ, hoc tamen diſcrimine, vt vna quæ latior eſt, rectiſſimè ducat, & plena ſit viatoribus, qui hunc eodem inuitent, dicantque multis ab hinc annis infinitam hominum turbam eadem præceſſiſſe, quos Francofurtum attigiſſe certiſſimis nuncijs innotuerit: alias illas vias obliquas eſſe, non ita nuper ſtratas, & paucos quidem per eas ingreſſos, de quorum nemine hactenus certi aliquid relatum ſit, an Francofurtum venerit, an potius in feras, aut latrones inciderit. Quid hic facturus eſt mercator? Si ſapit, dimiſſis pauculis illis, abire vias ſuas, vulgato ipſe & tutiori itineri, *Similitudo.*

ſeſe committet, ridentibus licet miſellis alijs.

In ſpiritali hoc itinere, quo in cœlos tendimus, viæ ſunt multæ, vna regia, lata, vetus, ſui ſimilis, quam infinita hominum turba iam mille quingentis annis ingreſſa eſt; Catholica inquam eccleſia, per orbem vniuerſum diffuſa, quæ non Germanos tantùm, Gallos, Belgas, Anglos, & hos ſeptentrionales ducit viatores, ſed innumeros per Italiam, Hiſpaniam, Luſitaniam, Indiam, Iaponiam, Sinas, Peru, Braſiliã, Africam, Aethiopiam. Omnes enim Catholici, tam latè in orbe ſparſi, eandem vbiq; retinent fidem, idem credunt per omnia, idem ſentiunt, idem dicunt, eundem ducem ſequuntur Chriſti in terris Vicarium, nõ præſentes modò, ſed anteceſſores quoq; totis 1500. annis, ſucceſſione nunquã interrupta. Hanc porrò viã ingreſſos, certiſſimis argumentis compertum eſt, ad cœleſtem illam, quò tendebant ciuitatem, non paucos deueniſſe, euidentiſſimis (inquam) miraculis, quibus poſt mortem in fidem ſanctitatis claruerunt.

Origo hæreſum. At non defuerunt omni tempore homines, qui huius tam celebris viæ pertæſi, nouas ſibi ſuiſque ſequacibus vias ſternerent. Primus Simon Magus, tum Arius, Sabellius, Neſtorius: Poſtea, Berengarius, VValdenſes, & quotquot à recto itinere deflexerunt. Sed quod poſteris nullo teſtimonio, alicuius ex anteceſſoribus ſalus comprobaretur, paulatim obducta ſunt vetera illa deuia, vt eorum ne veſti-

ſtigium quidem amplius relinqueretur. Anno autem Domini 1517. quidam frater Martinus Lutherus, profeſſione & habitu monachus, ordinatione ſacerdos, nouum quoddam & compendioſum iter in cœlum à ſe repertũ docuit, ex regia tamen illa via ad latus eductum. Noua igitur dogmata mundo propoſuit, nouam fidẽ atque religionem excogitauit, ab orbe condito nulli, vel auditam vel vſurpatam: modumq́; quo in illius notitiã primus venerit, ipſe non tacuit. Scripſit enim cum dæmone eam ſibi cõſuetudinem fuiſſe, vt cum eo plus quàm modium ſalis conſumpſerit: ſibiq́; ab illo adminiſtrata recenſet argumenta, quibus ad euertendum miſſæ ſacrificium deinceps eſt vſus. Hanc viam cũ fraterculus ille primus ſtrauiſſet, qui eadem ſecuti fuerant, ne, cùm duces ipſimet eſſe vellent, vnius illius hominis ducatum ſequi viderentur, ex illius obliqua via multa ſibi ſinguli diuerticula aperuerunt, populumq́; Chriſtianum in ſectas innumeras diuiſum, varios in errores abduxerunt. Neque tamen an illorũ quiſpiam in cœlum peruenerit, mortalium vlli conſtare hactenus potuit.

Is ergo, qui ſeriò de ſalute æterna cogitat, quos tandem ſequetur? Videbit ſectarios parum auſpicatò, conſilijs, inquam, diaboli ſeductos, viam regiam Catholicorum deſeruiſſe. Videbit paucos quoſdam homines in ſingulis diuerticulis: (quid enim ad orbem Catholicũ Germania, vel Gallia, quæ tamẽ nõ integræ eun-

dem

dem ducem sequuntur?) videbit nunquam hactenus tritas vias, non ita nuper ab obscuris quibusdam apertas fuisse, neq; adhuc cuiquam constare, an eò quisquam appulerit, quò proficiscebatur: sanè qui sapit, nihil sibi cum hæreticis commune esse volet, sed veterem fidem, Romanamq; ecclesiam sequitur. Vni enim Luthero, paucis hæreticis, nouis hominibus, quos constat ab Ecclesia desciuisse, nec constat boni aliquid post hanc vitam consecutos esse, seipsum suamque salutem committere, est plenum periculis.

SITNE ECCLESIA VIsibilis.

Hæretici vt necessitatem effugiant, successione non interrupta, Ecclesiam suam ad Apostolos deducendi, eò confugiunt, vt dicant Christum inuisibilem instituisse ecclesiam, in qua soli sint boni, quorum cùm pietas lateat, ignorem etiam, quinam ad Ecclesiam pertineant.

Sed huic doctrinæ, non modò scripturæ
Matth. 13. sacræ aduersantur, sed recta quoque ratio: scri-
Matth. 22. pturæ quidem, quæ in eadem sagena bonos ag-
Matth. 25. noscunt pisces & malos: in eadem nuptiali domo homines vestitos nuptiali veste, & non vestitos, in eodem agro triticum & zizania: expe-
Ioan. 16. ctantes sponsi aduētum sapientes virgines & fatuas. In Apostolorum Collegio Iudam diabolum, cum reliquis viris sanctissimis. Beatus A-
1 *Corint.* 6. postolus non existimauit Corinthium illum for-

fornicarium prius ab ecclesia alienum esse, quā sententia excommunicationis excluderetur. In Apocalyp. grauissimè corripiuntur Episcopi Sardicensis, & Laodicensis; ille quod spiritu mortuus esset: iste, quod neque frigidus, neque calidus, sed tepidus, miser & miserabilis, & pauper & cæcus, & nudus; vterque tamen agnoscitur Episcopus, & caput ecclesiæ suæ, necdum eiectus ex ore diuino. Ratione verò idipsum cōfirmatur. Si enim inuisibilis est ecclesia, videri non poterit, multò minus adiri, & consuli. Ignorabit igitur, quò se conferat, qui fortè ex infidelitate conuersus, ecclesiam quærit. Impleri non poterit Christi mandatum: *Dic Ecclesiæ.* Nulla erit Ecclesiastica iurisdictio, nulla potestas manifesta, nullus superior, nullus à quo peccatorum remissio vice Christi petenda sit. Omnia occulta, incerta, dubia.

Apocal. 3.
Matth. 18.
Ioan. 20.

His igitur reiectis erroribus, docet orthodoxa fides: Christum Dominum in orbe hoc terrarum, congregationem instituisse, in eamq; homines euocasse, & ecclesiam appellasse, eiq;, vt ante dictum est, eximia priuilegia contulisse. Hos autem homines, qui ecclesiam conficerent, digito demonstrasse, ne in incerto hæreremus: Sicut enim sensibili voce à magnifica gloria delapsa, Deus Pater Christum filium Apostolis exhibuit. *Hic est filius meus dilectus, ipsum audite:* ita filius clara & aperta voce Apostolos ostendit: *Vos estis lux mundi. Ecce ego mitto vos. Qui vos audit, me audit.* Apostoli deinde vi-

2. Pet. 1.
Matth. 17.
Matth. 5.
Matth. 10.
Luc. 10.

ſibiles Eccleſias fundârunt, verbis & epiſtolis inſtruxerunt, Epiſcopos ordinarunt, politiam inſtituerunt, leges præſcripſerunt, eaq; omnia præſtiterunt, quibus externa atq; viſibilis Reſpublica conſtitui ſolet. Voluit enim Chriſtus, *Matth. 5.* non modò viſibilem eſſe Eccleſiam ſuam, ſed valdè conſpicuam, vt omnibus innoteſceret gratia Dei, quæ in hac ſancta congregatione, & non alibi aſſeruatur, atq; cõfertur; vnde eam ciuitati, quæ in monte poſita eſt, & candelæ ſupra candelabrum ſimilem fecit.

OBIECTIONES HAERETICORVM.

Hebr. 11. Prima. Eccleſia fide creditur. Credimus enim ſanctam Catholicam Eccleſiam: non igitur videtur oculis: quia fides eſt rerum non apparentium.

SOLVTIO.

Neganda eſt conſecutio: quia id, quod videtur, credi etiam poteſt, quatenus habet aliquid, quod non videtur. Ieſus videbatur oculis homo, credebatur fide Meſsias, & Deus. *Quia*, *Ioan. 20.* inquit, *vidiſti me Thoma, credidiſti:* hominem vidiſti, Deum tuum & Dominum credidiſti. Ita homines videmus oculis, qui ad Eccleſiam pertinent, eos autem homines credimus Eccleſiam eſſe ſanctam Catholicam & Apoſtolicam: penes hos ſolos peccatorum, eſſe remiſſionem, gratiam, iuſtificationem, ſpem vitæ æternæ, extra hunc cœtum nulli mortalium

talium expectandam esse vel salutem, vel Dei fauorem.

Secunda. Christus Lucæ 17. *Regnum Dei*, inquit, *non veniet cum obseruatione, neq; dicent, Ecce hic, aut ecce illic*. Ergo demonstrari non potest Ecclesia.

Solutio. eodem loco demonstratur sequentibus verbis Ecclesia. *Ecce enim regnum Dei intra vos est*. Non negat ergo Christus, vel regnum Dei videri, aut Ecclesiam demonstrari posse: sed irrisoriæ Pharisæorum quæstioni, qua toties à Christo & Apostolis prædicatū regnum Dei, tanquam iamiam affuturum videre desiderabant, respondet, non ad ipsorū mentem se in hoc mundo regnaturum (cuius regnū non esset de hoc mundo) vt instar principum externos triumphos ageret, palà inauguraretur, & certo loco sedem regni collocaret; sed eo modo se regnaturum, quo iam tum incipiebat, nempè in cordibus hominum, atq; in Ecclesia, cuius vera membra inter eos erant Apostoli atq; discipuli, quos alio loco digito signans: *Beati*, inquit, *pauperes, quoniā vestra est regnū Dei*. Vos, inquit, etiam sine pompa & fastu ciues estis regni, à quo procul absūt diuites Pharisęi. *Ioan. 18.* *Lucæ 6.*

Tertia. Ecclesia creditur sancta, nulli ergo, nisi sancti ad Ecclesiam pertinebunt, & quia sanctitas non cernitur oculis, erit vtiq; inuisibilis Ecclesia, & incognita membra Ecclesiæ.

Solutio. Malam esse primam consecutionem.

Nam

Nam inferendum erat. Ergo sancti sunt in ecclesia, licet nō soli. Arbori viuenti multi aridi rami adhærent, & in corpore humano multi insunt sine vita humores & sordes.

Quarta. Ad præsentis vitæ ecclesiam refertur à patribus, quod in Canticis dicitur: *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.* Non sunt ergo mali & vitiosi homines membra eccles.

Cant.4.

Solutio. Quamuis de cœlesti ecclesia propriè loquatur Scriptura, quæ (vt proximè in eodem capite sequitur) coronatur à sponso: tamen si cum B. Greg. ad viuentes in terris referas, eo sensu dicitur tota ecclesia pulchra, & macula carere, quod viua eius membra per inhærentem gratiam sint illustria corā Deo, nec obfuscentur (sicut existimabant Donatistæ) præsentia improborum: *& licet nemo iustus aut sanctus peccato careat, non tamen desint esse sanctus aut iustus, quia affectu retinet sanctitatem: & per assiduam pœnitentiam* (inquit D. Gregorius) *assiduè seruat munditiam suam: dum quotidie peccata minuta lachrymis abluit, & à maioribus se obseruat.*

Cap.86. Ecclesiasticorum dogmatum.

In.cap.4. Cant.

DE

DE SVMMO PONTIFICE.

Caput III.

IN qua re Ecclesia Christi admirabilem plenamque charitatis diuinam prouidentiam semper agnouit, venerata est, & amplexata, eã rẽ perpetuò insectati sunt, & persecuti omnes hæretici: nempè primatũ & caput Christi vicariũ, quod eius vice Ecclesiam vniuersam gubernat. Atq; vt in eandem secũ manifestissimorũ errorum caliginẽ rudiorem plebeculam adducãt, multa comminiscuntur, ab omni veritate prorsus aliena. Aiunt nos Papam Romanũ pro Deo, ac loco numinis venerari: Papam pro arbitratu religionẽ mutare, fideique articulos nouos condere, credendosque orbi vniuerso proponere: absolutum sibi totius orbis dominium vsurpare: denique etiã adeptam filio Dei potestatem ac honorem sibi arrogare, vt Christo præferatur: atque ideò eum Antichristum esse, & meritissimò haberi debere. Atque hæc ita persuasa sunt populo, vt nemo sit, cuiuscunque hæresis sectator, vel auctor, qui nõ inter certissima dogmata, vel potius pręcipua errorum capita habeat, Papã esse Antichristũ. Fuerit igitur operępretiũ Ecclesiæ doctrinã clarè proponere, ne quis hęretico

Calumniæ hæreticorũ de Pontifice

ticorum calumnijs à veritate aberret: ea autē his sex propositionibus contineri poterit.

Sex propositiones.

I. Prima Propositio. Christus de cœlo ad nos delapsus, ex omnibus totius orbis gentibus atq; nationibus homines euocans, Remp. quandam, seu congregationem instituit, (quam rectè ecclesiam appellauit) vt postquam mundus totus in maligno positus, peccatisque deprauatus esset, & post huius vitæ finem innumeri mortales in æternam damnationem præcipites abirent, apud aliquos saltem, rectè pieque viuendi ratio & modus inueniendæ salutis perseueraret. in hac igitur Republic. sola, quā vnicè dilexit, passionis suæ merita tanquam in thesauro reposuit, vt hic & peccatorum remissio, & gratia, & iustitia, & quies animi, & quicquid ad æternam fœlicitatem commodū est inueniatur.

2. Secūda. Hæc Respublica quia omnis generis hominibus constat: Hominibus autem sint non solùm corpora, & bona fortunæ, sed etiam animæ, capaces diuini præcepti atque visionis: opus habuit duplici, qua illa augeretur conseruareturque Respublica administratione: altera quidem, quę ad externam pacem & quietem retinendam præcipuè referretur: altera verò, quæ potissimum homines ad supernaturalem illum, cœlestem, inquam, finem nobis propositum perspicuè nulloque errore dirigeret. Cumque extra omnem controuersiam animarum salus, præstet quieti externæ,

immò

immò verò hæc ad illam, tanquam ad bonum maius atque perfectius sit referenda: nemini dubium esse debet, eos, qui hanc curant, inferiores esse, munusque vilius obire, quàm ij, quorum labor ex officio in animarum salute procuranda consumitur.

Tertia. politicam illam administrandi rationem Christus suo aduentu non immutauit, sed Principibus reliquit, *qui gladium portant, vt vindices in iram his, qui malè agunt. Reddite* (inquit) *quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo.* Quietem enim externam, aut ciuilem curare possunt etiam qui à recta fidei via prorsus aberrant, quibus ius Imperij tunc auferri noluit, vt humilitate fundata, & per orbem dispersa Ecclesia, Dei potentiam redderet illustriorem. 3. *Rom.13. Matth.22.*

Quarta. Animarum curam Christus, dum in terris ageret, ipse suscepit tanquam princeps pastorum, & omnium magister, data ei *omni potestate in cælo & in terra*, à patre cælesti passionis merito. Et hactenus quidem nobis conuenit cum hæreticis. 4. *1. Pet.5. Matth.23. Matth.28.*

Sed quæstio omnis & controuersia in eo versatur, an Christus profectus in regionem illam longinquam, patriam cœlestem, sic sibi omnem auctoritatem seruauerit in Ecclesiam, vt neminem in terris vicarium reliquerit, quem cum ampla & ad vtilitatem *Lucæ 19.*

fidelium conuenienti poteſtate Eccleſiæ vniuerſæ præfecerit.

Quinque poſtulata.

I. Et quidem hoc in confeſſo eſt apud omnes, Chriſtum Dominum non ita ex hoc mundo migraſſe, vt abdicata poteſtate, vel in aliquem reſignata, ſucceſſorem acceperit: cùm ipſe *Princeps Paſtorum maneat, ſacerdos in æternum, ſecundum ordinem Melchiſedech*, eadem au-ctoritate, & poteſtatis plenitudine, qua Eccleſiam mortalis & rediuiuus in terris rexit.

1. Petr.5.
Hebr.6.

II. Et id notum eſt, ſi quis datus ſit Paſtor Eccleſiæ, illum non tam ſummum abſolutumq́; Paſtorem, quàm Principis Paſtorum dici atque eſſe Vicarium: quemadmodum abſentibus Regibus, deſignantur Proreges, quibus vniuerſa adminiſtrandi regni prouincia cum ſumma poteſtate concreditur.

Simile.

Eſt tum etiam iſtud manifeſtum, nulli mortalium delatam à Chriſto omnem poteſtatem, quam à patre ipſe acceperat. *Dedit ei poteſtatem iudicium facere, quia filius hominis eſt, & omne iudicium dedit ei*, vſque adeò, *vt ſicut pater ſuſcitat mortuos & viuificat, ſic & filius, quos vult viuificet & reſuſcitet in nouiſſimo die.* Hominum eſt hac ratione limitata definitaq́ue poteſtas: vt neque tanta poſsint, neque tali modo, quo ſaluator noſter: Chriſtus quomodocunque voluit, peccatis mortales liberauit: homines verò non niſi per ſacramenta idem pręſtant: Chriſtus

Ioan 5.
Ioan.6.

ſtus auctoritate ſua: homines poteſtate diuinitùs accepta: imò non tam homines ipſi, quàm Chriſtus per homines, per quorum ora dicit: *Hoc eſt corpus meum. Ego te abſoluo.*

Nemo prӕterea negauerit, varijs diuerſiſque in locis ſuos eſſe Eccleſijs prӕpoſitos atq; paſtores, qui Chriſti miniſtri, eiuſq; vice animas ad perfectionem ſpiritalem, & ӕternam ſalutem ex officio dirigere ac deducere debeant. Cùm enim nondum fidem ſuſcepiſſet quiſquam vel regum vel Principum, *poſuerat Deus in Eccleſia Apoſtolos, Prophetas, Paſtores, Doctores & gubernationes, ad conſummationem ſanctorum, in opus miniſterij, in ӕdificationem corporis Chriſti*: Quorum ſanè munus non in ſola verbi prӕdicatione, vel in ſola ſacramentorum adminiſtratione poſitum fuit, Sed vt ſcripturӕ loquuntur, eorum erat *regere Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſuo ſanguine, paſcere gregem Dei eiq; prouidere. Peruigilare, tanquam qui pro commiſſis ſibi ſubditis rationem eſſet redditurі: Praeeſſe, cauſas accuſationeſq; audire, arguere, increpare, Anathemate ferire:* deniq; ea prӕſtare, quӕ ad gregem Chriſti auctiorem & ſanctitate illuſtriorem reddendum faciunt. 4. Epheſ. 4. 1. Cor. 12. Acto. 20. 1. Petr. 5. Hebr. 13. 1. Tim 5. 2. Tim. 4. 1. Tim. 1.

Nullus item inficiari poteſt, non ſolum Eccleſijs prӕeſſe paſtores, ſed ſuos etiam eſſe paſtoribus paſtores, & ſuperiores, quibus obtemperent, quiq; ipſis mandandi & prӕſcribendi certis in rebus, quid fieri debeat, ius habeant. B. Pau- 5.

1. Tim. 6. lus S. Timotheo Episcopo: *Præcipio*, inquit, *tibi coram Deo, qui viuificat omnia*. Et Tito mandauit *constituere per ciuitates presbyteros, atq; Episcopos*, qui ipsi parerent. Prçclara documenta, tanquã ex officio dedit Episcopis ditionis Ephesinæ, sicut & D. Petrus Clero vniuerso.

Tit. 1.

Act. 20.

1. Pet. 5.

An vnus totius Ecclesiæ pastor.

Quæstio porrò est, maximè hisce temporibus controuersa. An Ecclesiæ vniuersali præpositus sit à Christo Domino Pastor aliquis, qui non solùm specialis cuiusquam diœcesis separatim, sed generatim vniuersæ Ecclesiæ curam gerat, in omnes Pastores inuigilans, omnibus superintendens, & communi vtilitati Ecclesiæ officij religione prospiciens.

Cui quæstioni ita responderi poterit: Christum æternam Dei patris sapientiam, qui Ecclesiam sponsam vsque adeò dilexit, vt pro illa & sanguinem profuderit, & animam posuerit: talem constituisse in hac sua Republica politiam, talemque ordinem ac gubernandi rationem sanciuisse, qualis & charitatem, & sapientiam tantam decebat, & tam dilecto populo ad quietem salutemque maximè conueniebat. Optimam autem esse monarchicam ipsi quoq; Philosophi gentiles docuerunt. Præfecit igitur vnum, qui vice sua Ecclesiam vniuersam regeret, atque ad supremum finem æternæ fælicitatis apposite, & ex sacrarum literarum præscripto dirigeret. Quod ita maximè fieri oportuisse, & ex necessitate,

& ex

& ex vtilitate luculenter probari, facilimeq;
intelligi poterit.
Si enim singuli priuatis ecclesijs præsint,
& nemo sit, qui ad generale totius Reipubl. *Rationes*
Christianæ bonum ex officio incumbat, hoc
primũ quidem fiet, vt dum suæ quisque Eccle- 1.
siæ commodis inuigilat, nec extra sibi com-
missum gregem cogitationem ponit, salus Rei-
publicæ Christianæ communis neglecta inte-
reat. Itaque nulli erit cura conuersionis gen-
tium, propagationis fidei, reducendorum hæ-
reticorum in alienis terris, vbi vel nulli sunt
Pastores, vel desides, dum quisque tantum
negotiorum habere se putabit domi suæ, alie-
na, peregrinaque vt curare non possit. Dein- 2.
de verò, si controuersia inter pastores exoria-
tur de rebus fidei, vel negotijs Ecclesiasticis,
quæ ad sæcularium hominum cognitionem
referri non debent, nemo erit ordinarius iu-
dex, qui componenda pace atque litibus dis-
cernendis, partes dissentientes ad concordi-
am consensumque reuocet. Tertiò frequenter
occurrunt negotia, quæ ad vniuersæ Ecclesiæ v
tilitatem constituenda sunt, omnibusq; Christi 3.
fidelibus denuncianda atque mandanda: quæ
nisi ab vno pastore imperari commodè, & sus-
cipi cum fructu non possunt. Exemplum esto
editio noui Calendarij, quæ dissipatis toto
terrarum orbe Christianis, nisi à totius orbis
præfecto aptè proponi non potuit. Con-
stat sæcularem nullum Principem, ne ipsos

quidem Romanos, neque hisce præsentibus, neque vllis retrò temporibus vniuerso terrarum orbi imperasse, quibus nec Sinarum & Iaponiorum, ad Orientem: nec Brasiliorum & Peruanorum ad Occidentem vastissima regna nota fuerunt.
4. Quartò ad generalia Concilia indicenda, & totius orbis Episcopos, Primates, & Patriarchas conuocandos, necessaria est vnius omnium superioris auctoritas, qua conuentus diuersissimis ex orbis oris ac regionibus conuocetur, qui cùm nullus, ne per Europam quidem sit sæcularis (Imperatori enim vix Germaniæ Proceres obtemperant, nedum Hispani, Itali, Galli,) erit vtiq; vnus Prælatus Ecclesiæ sacrorum Antistes, cuius omnia nutu & piæ voluntati debeant inniti.
5. Quintò: Ni vnus sit, qui vnitatem contineat, peribit Ecclesię vniformitas, (quemadmodum B. Cyprianus notauit) quisque enim quod sibi rectũ iudicabitur, id in Ecclesiam introducet, consuetudines mutabit, & in errores labetur: quod Gręcis, Armenis, Aethiopibus, alijsque nationibus, postquam se à coniunctione Romanæ Ecclesiæ separârunt euenisse nouimus: paulatim quippè in obliuionem venerunt plerorũque Sacramentorum, permiserunt vxorum repudium, in aliaque id genus dogmata non minus vitiosa inciderunt, sicut rectè Græcis suis obiecit Bessarion. Hæretici quoque huius nostræ ætatis, dum ab arctissima sanctissimaque Ecclesiæ coniunctione recesserunt, statim

Libro de simplicitate Prælatorũ.

tim

ſim in varias ſectas diuiſi, & ſingulę iterum deinceps ſectæ, in longè plures diſtractę, & hę demum in minutiſsimas partes ita diſſectæ ſunt, vt vix pagum inuenias, qui omninò cum alio in religionis negotio, ceremonijſque conſentiat. Neque id mirum : Dum enim caput vnum non agnoſcitur, & quiſq; iudicio ſuo fretus, ſibi intelligentiam arrogat ſcripturarum, ſeque arbitratur non minus imbutum Spiritu S. quàm alium, vel Superintendentem, vel hæreticum, vel hæreſiarcham, (Cur enim illis ipſe plus tribuat, quàm illi ſanctiſsimis Doctoribus Auguſtino, Hieronymo, Nazianzeno, totique omnium ętatum & temporum conſenſui?) fit vt quod animo mala quadam libertatis cupiditate deprauato, & ad vitia deflexo bonum videtur, id quiſque ſequatur, alijſque amplectendum proponat.

Hæc agnoſcunt aduerſarij, ideoq; non parum adlaborarunt pro capite conſtituendo. Cumq; nō ignorarent Lutherani ſæcularem aliquem Principem à cæteris Germanis in tantum honoris atque poteſtatis locum non admittendum, confugerunt ad Conſtantinopolitanū patriarcham, cui Principem Eccleſiæ ſuę locum deferre ſtatuerant, ſi Auguſtanam Confeſsionem ſuo calculo comprobatam ſtabiliuiſſet : Caluiniſtæ Turcarum Imperatorem ſollicitârunt, vt potentiſsimi Principis authoritate hæreſis tecta conſeruaretur. Sed nec Patriarcha ſuam fidem, nec Turca ſuam infidelitatem

cum hæreticorum perfido errore mutare voluerunt.

Ex his discere non obscurè licet ita esse necessarium in Ecclesia caput visibile, vt si nullũ à Christo constitutum foret, vehementer optari ab omnibus oporteret. Tametsi namq; Christus in Ecclesia nobiscum vsq; ad consumma-
Matth. 28. tionem sæculi se futurum addixerit: *Sitq́; in*
Matth. 18. *medio illorum, qui in Christi nomine conueniunt*, vt spirituali præsentia animos consoletur, & corporali per sanctissimam Eucharistam, totum hominem reficiat: abest tamen præsentia aspectabili, qua coram consuli, responsa dare, atque in occurrentibus negotijs conueniri possit. Nam spirituum, quos cernere corporis oculis non possumus, suggestiones adeò non debẽt semper omnibus fidem facere, vt beatus Ioan-
1. Ioan. 4. nes Apostolus dixerit: *Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sunt*. Manife-
2. Cor. 11. stum enim est, etiam nostris temporibus, *Sathanam non rarò transformari in Angelum lucis*, cùm omnes sectarij se iactent spiritu Dei duci ac moueri, quamuis contraria maximeq́ue pugnantia dogmata tueantur. Sicut igitur Rex procul discedens regno, optimè consuleret ciuibus, si vices suas alicui in regno, ad subditorum vtilitatem committeret, ne diuturna responsorum dilatione, & itinerum, vbi intercipi possent, periculis, negotia detrimentum paterentur, maximè si certis rationibus & mo-

dis

dis caueret, ne abuti ea poteſtate cum ciuium iactura valeat: Ita Chriſtum ab Eccleſia in cœlos abeuntem, decebat Vicarium conſtituere, in Eccleſiæ ædificationem, qui prodeſſe omnibus, & bonis non obeſſet: Nulla eſt enim ratio, cur in externis & publicis rebus ſint Miniſtri Chriſti Reges, conſilio diuino inſtituti, quibus & honorem & obedientiam deferre iubemur: non ſolùm propter iram ne puniamur, ſed etiam propter conſcientiam, ne peruicacis & inobedientis animi crimen incurramus, & non *Rom.13.* debeant eſſe eiuſdem Miniſtri, atque Vicarij, qui cœleſtia diuinaq́; curent, quibus animæ ſalutem conſequamur.

Quid quæſo ſequetur incommodi, ſi quod in omni Republ. eſt optimum, id etiam fateamur Chriſtum in ſua Repub. conſtituiſſe? Scripturæ enim ſacræ id non aduerſatur, quæ in vtroque Teſtamento nihil horum vlla vnquam cautione vetuit. In Iudæorum nempè ſynagoga, in qua tanquam primis lineamentis maieſtas Eccleſiæ Catholicæ adumbrata fuit, vnus Aaron cum poſteris ſuis, præfectus eſt ſacris, illiſque rebus, quæ ad populi inſtitutionem, *Ex veteri lege.* & ſpiritualem directionem faciebant, non modò vt doctor, vel inſpector, vel ceremoniarum curator: ſed vt verus cum imperio & authoritate princeps, *Qui* (inquit lex) *noluerit* *Deut.17.* *obedire ſacerdotis imperio, ex decreto iudicis moriatur.* In Euangelio, quæ fuerit mens Chriſti *Ex noua lege.* ꝑ conſtituẽda Eccleſiaſtica politia, vel ex ipſa

Apoſto-

Apostolorum ambitione intelligitur: quoties enim Saluator discessus sui ex hoc mūdo mentioné fecisset, statim vel taciti secū cogitabant, vel inter se disceptabant, *quis ipsorum esset maior*, vel etiam, *quærebant, quis maior esset in regno cœlorum?* in Ecclesia nempè quam nomine regni cœlorum toties à Christo vocari audierant; adeoque primatus iste animis rudiū cogitationibusque adhuc insidebat, vt nouissima cœna, cùm audita mētione Proditoris, & mortis instantis, mœrore affici debuissent, facta sit tamen *contentio inter eos, quis eorum videretur esse maior.* Intelligebant enim necessariū esse pastorem, qui Christo discedente vniuerso gregi præesset. Audierant illi quidem aliàs Petro dictum: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Et tibi dabo claues regni cœlorum, &c.* Sciebant quoque staterem datum Christi & Petri nomine, tributum in ciuitate Capharnaum, qui à Patribus familiâs pro domesticis pendebatur, vnde videri poterat committendam Petro Christi familiā: Sed quod obscurius Christus sæpè loqueretur, varijsq; parabolis veritatem tegeret, non apertè intelligebant Petrum ad hoc munus obeundum designari, donec post contentionem in postrema cœna his verbis Petrum compellaret: *Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos: &* post resurrectionem à mortuis iterum: *Simon Ioannis*

Lucæ.9. Marc.9. Matth.18. Lucæ.22. Matth.16 Matth.17. Hieronym. Matth.17. D. August. quæst.75. Veteris & Noui testamenti. Lucæ.22. Ioan.21.

annis diligis me? Pasce agnos meos, pasce oues meas. Ex eo enim tempore nulla ampliùs controuersia, vel quęstione mota, beato Petro omnes primas detulerunt: & ipse Petrus curam commissi gregis agnoscens, officio suo non defuit. Itaque Matthiæ electionem ipse proposuit, & (vt Beda scripsit) duodenarium Apostolorum numerum integrauit. Ipse præ reliquis locutus est & cum alijs stetit; *Stans* inquit, *Petrus cum vndecim leuauit vocem suam & locutus est eis,* tanquam pastor pro grege: *Quàm est feruidus?* (ait B. Chrysost.) *quàm agnoscit creditum à Christo gregem? Quàm in hoc choro Princeps est? & vbiq; primus incipit loqui, & Ioannes vbique tacet, Petrus verò etiam pro illo rationem reddit.* Ipse quoq; primus miraculum edidit, erecti claudi, cui membrorum integritatem restituit: & Ananiæ atque Saphiræ vxoris neglectæ obedientiæ peccatum grauiter castigauit. Vnde beatus Chrysostomus notauit ad ipsius pedes, tanquam qui gregi vniuerso pastor summus præesset, à Christianis venditarum facultatũ precium poni consueuisse. Idem Petrus non sine significatione authoritatis, primus sententiam in Concilio Hierosolymitano dixit. Idem primus ad gentium conuersionem missus est, tanquam pastor gentium, non secus ac Iudæorum: quorum peculiarem, ad exemplum Christi Domini sui, curam gessit.

Actor. 1. *Actor. 2.* *Hom. 3. in Acta.* *Homil. 87. in Ioan.* *Hom. 8. in Acta.* *Actor 3.* *Actor. 5.* *Hom. 7. ad Rom.* *Actor. 15.* *Actor. 1.* *Galat. 3.*

Nec parum ad rem facit, quod Euangelistæ quo-

sta quoties Apostolorum numerum describũt, tametsi nomina cæterorum non eodem semper ordine recenseant, tamen Petrum vna mente, eademq; sententia, primo loco enumerando collocant: qua in re non vocationis est habita ratio (si quidem primus est vocatus Andreas) sed dignitatis: vnde etiam dixit Matthæus: *Primus Petrus.* Eodem pertinet quod Apostolus Paulus Hierosolyma venerit, solius Petri visendi gratia, honorisque eidem deferendi. Extat apud Clementẽ Romanũ insignis adhortatio Apostoli Petri, qua inter cætera docet, nõ fuisse parẽ inter Apostolos institutionem, sed omnib⁹ vnũ à Christo Domino præpositũ, qui oues (de quarũ numero etiã ipsi erãt) pasceret.

Quam doctrinam non modò successores Petri vetustissimi Pontifices Anacletus Epistola 3. Melchiades, Alexãder, Pius, Pontianus, Antherus, Cornelius, fortissimi martyres: a Iulius, b Liberius, c Leo, d Gregorius sanctissimi Confessores, præclariq; Ecclesiæ Doctores retinuerũt, posterisque per manus tradiderunt: sed aliarum quoque Ecclesiarum Præsules ipsique e Imperatores beatum Apostolum Petrum Apostolorum principem decretis publicis nuncuparunt. f Chrysostomus in hac re frequens est, & Cyrillus vterque g Hierosolymitanus, & h Alexandrinus, i Ambrosius, k Augustinus, & quot quot fuerunt Orthodoxæ fidei professores.

Luc. 6. *Ioan. 1.* *Matth. 10.* *D. August. Tractat. 56 in Ioannẽ.* *Galat. 1.* *Chrysostõ. Hom. 87. in Ioan. Epistola 1.* *Patres. Epistolis suis primis.* a *Episto. 1. & in rescripto ad Orientales.* b *Ad D. Athanasium & Episcopos Aegypti.* c *Epist. 84.* d *Lib. 4. epistola 32.* e *Cod. de sũma Trinitate Vide Niceph. lib. 12. cap 6.* f *hom 9. de pœnit. hom. in Psa. 50. hom. 66 & 86. 26. in Matth.* g *catechesi 11. 27.* h *libr. 2. in Ioan.* i *Sermone 47.* k *Tractat. 56. in Ioannem.*

Esto

Esto igitur hæc quinta propositio. Christus in cœlos ascensurus visibili specie, substituit sibi Vicarium vnum, qui eius vice Ecclesiæ Catholicæ præesset, omnesq; oues ipsius regeret & pasceret, nimirum beatissimum Petrum, quem vt cæteris omnibus Christianis, ita Apostolis quoque ipsis pastorem præfecit.

Sexta: Hanc porrò vniuersalis Ecclesiæ curam non ita personæ B. Apostoli Petri demandauit, vt eo mortuo potestas eadem non posset ad quempiam alium deuenire: sed (quod in alijs item ordinarijs officijs vsuuenit) vt ad successores Ecclesiæ suffragijs designatos transmoueretur. Notum est quippè duo esse officiorum genera, ordinaria & delegata: Hęc cũ persona, cui demandata fuerunt cessant, penitusq; intereũt; vt legati, cõmissarij, nuncij: Illa verò eo vita functo, cui primũ delata fuerunt, successorem postulãt, vt pastor, Episcopus, Dux, Rex. Et quidẽ quod ad cæteros Apostolos attinet, fuerũt illi quidẽ pastores atq; Episcopi locorũ illorum, ad quæ diuina volũtate missi, vbi vitã finierũt, quibus etiam in locis nacti sunt homines, qui in demortuorũ locũ fuerunt suffecti, nimirũ Archiepiscopos, & Episcopos: Andreas in Achaia, Iacobus Hierosolymis, Ioannes in Asia, &c. Apostoli verò, seu legati à Christo missi ad vniuersum terrarum orbem, summa, & eadem prorsus, qua beatus Apostolus Petrus authoritate & potestate fuerunt, (sicut rectè à beatis a Anacleto, b Cypriano, c Athanasio,

6.

Duo officiorũ genera.

a *Epistol. 2.*
b *De simplicitate prælatorum.*
c *Epist. ad Liberium.*

2.Cor. 22. nasio, Ambrosio dictum est) his duobus tantummodo demptis, altero, quod cæteris Apostolis Collegis suis non præessent: Altero, quod orbis non essent Episcopi, seu Pastores, sed Apostoli, hoc est Legati, quorum videlicet in totum orbem potestas non erat ordinaria, sed demandata, carens successore: Petrus verò & princeps fuit Apostolorum, & totius Ecclesiæ ordinarius pastor.

Ioan. 13. Luca 6. Quæ discrimina Christus Dominus non obscurè significauit, quando diuersis loquendi formulis ad Petrum atque ad reliquos Apostolos est vsus. Matth. 28. De omnibus quidem agens vsurpat nomen Apostoli & missionis, *Ecce ego mitto* Matth. 18. *vos*. Et; *Non est Apostolus maior eo, qui misit eum*. Vnde à missione, seu legatione Apostolos seu Ioan. 20. Legatos appellauit. Meminit quoque functionum docendi omnes gentes, baptizandi, ligandi, soluendi, peccata remittendi & retinendi, &c. Quæ de commissione sua per vniuersum orbem, vt Legatos facere voluit. Petro verò loquens plurium curam committit, nempè omnium omninò ouium suarum, de quarum numero erant ipsi quoq; Apostoli, de quibus di- Ioan. 10. xerat alibi Pharisæis: *Oues meæ vocem meã audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me*. Et vocibus vtitur quæ permanens atq; perpetuum Ioan. 11. officium designant pastoris nomine atque Rectoris, *Pasce oues meas, rege oues meas. Tibi dabo claues*, quod principibus fit in Republ. & Patribus

tribus familias in familia. *Tu es lapis seu saxũ,* Matth.16.
& super hoc saxum ædificabo Ecclesiam meam.
Fundamentum manet quamdiu subsistit ædificium.

Et quidem non immeritò, neque sine ratione plenissima charitatis & affectu in genus humanum verè paterno, hoc B. Petri Apostoli officium voluit Deus esse perpetuum, cùm id instituerit non ad Petri commodum, vel gloriam, sed ad ouium suarum dilectæque Ecclesiæ vtilitatem. Ecclesia sanè futura erat stabilis, & diuturna ad consummationem vsque sæculi, erantq; aliæ multæ oues, necdum hoc Ioan.10.
ouili comprehensæ, quas adduci eodem oportebat, quibus non minus pastore fuit opus, atque primis illis Christianis. Si eadẽ ergo causa hoc tempore locum habet, quæ vnum pastorem totius Ecclesiæ postulat, voluerit vtique Christus, qui pro futuris quauis ętate Christianis patrem rogauit, eisq; optimè prospectum Ioann. 17.
desiderauit, non in vnam hominum ætatem, sed ad finem vsq; Christianæ hîc in terris militiæ beato Petro Apostolo succedere pastores Ecclesiæ summosque Pontifices, qui, sicut ille princeps fuit Apostolorum, ita hi principes sint, supremique Patres omnium Pontificum, atque Episcoporum.

Vt porrò non lateat quis ille sit, inspicienda est successionis ratio, quæ talis esse consue- Ratio successionis.
uit, vt is succedere dicatur, qui in demortui

locum sufficitur: sic namq; cæteris Apostolis sui fuerunt successores, per orbem Christianum, quos Ecclesiasticæ Historiæ scriptores plerosque nominibus suis expresserunt. B. Petrum Apostolum Romã Antiochia migrasse, & quidem diuino iussu: ibique mortem oppetijsse, non solùm Marcellus Pontifex martyr (qui Petri sedẽ Domino iubente Romã translatam esse scribit) & Egesippus Apostolis vicinus, atque B. Ambrosius testes sunt locupletes, qui historiam nobis reliquerunt Christi occurrentis Petro, cùm Neronis persecutionem, Christianorum rogatu, declinaret, Rogantique, Domine quò vadis? Respondet is, Romam iterũ crucifigi: quibus verbis intellexit Apostolus, sibi Romæ crucem parari, quã de voluntate sui Domini esset conscensurus. Verùm (quantumuis pertinaciter omnes omnium temporũ historias inficientur hæretici) scriptores tum historici, tũ Ecclesiæ doctores, qui B. Petrum Romæ & sedisse, & martyrio cum B. Paulo coronatum fuisse disertè affirmant. Testãtur hoc quoque eorum sacri cineres, qui non alibi, quàm Romæ asseruantur; & loca passionum B. Pauli ad tres fontes, B. Petri in Vaticano. Est igitur Petri successor Pontifex Romanus, seu veteris Romæ, nõ Constantinopoleos seu nouæ Romæ: vbi Petrus nunquam sedit, & quę trecẽtis annis demum post Christi mortem in Archiepiscopatum est erecta, temporibusque Bonifacij tertij Pontificis, & Pho-

Epist. 1.

Lib. 3. excid. Hierosl. c. 2.

Oratione de Basilicis tradendis.

& Phocæ Imperatoris ſub annũ Domini 605. primum locum poſt Romanã ſedem adepta, quòd ſub Leone primo in Chalcedonenſi Synodo magna contentione Græci ambiuerant. Non item Alexandriæ, vbi nõ Petrus, ſed Marcus Petri diſcipulus à Petro miſſus, in Pontificatu diem ſuum obijt. Non Antiochiæ, vbi migrante Romam Petro nemo vnquam Epiſcoporum primatum orbis ſibi arrogauit, tertiò loco poſt Romanum Patriarcham contentus. Non denique Hieroſolymorum, qui primum habuerunt, à B. Petro (inquit Chryſoſtomus) totius orbis Magiſtro, præpoſitum Epiſcopũ Iacobum fratrem Domini, B. Petro ipſi ſubiectum, etiam dum Antiochiæ præeſſet. Vnde & in hodiernum diem Hieroſolymitanus Patriarcha Antiocheno paret.

Actor. 15.

Hom. 87. in Ioann.

Hoc idem fatentur, patres & hiſtorici, *a* Irenæus, *b* Euſebius, *c* Auguſtinus, *d* Optatus, &c. qui dum ſeriem Romanorũ Pontificum receņſent, omnes à B. Apoſtolo ordiuntur. *e* D. Cyprianus, *f* Hieronymus, *g* Ambroſius, *h* Athanaſius, Romanã ſedem, Petri Cathedram, Eccleſiarum matrem: Romanum Pontificem, piſcatoris Petri ſucceſſorem, & Rectorem Eccleſiæ, quæ eſt Domus Dei, appellant.

a *Lib. 3. c. 3.*
b *lib. 5. c. 6.*
c *Epiſt. 165.*
d *Lib. 2. contra Donat.*
e *In multis Epiſtolis.*
f *ad Damaſ.*
g *2. Tim. 3.*
h *Epiſt. ad Fœlicem.*

Conſtat ex antiquiſſimorum Romanorum Pontificum epiſtolis atque decretis, hanc eos ſibi ſucceſsionem vſurpaſſe, authoritateque in omnes orbis vniuerſi Epiſcopos vſos fuiſſe, Præſules confirmaſſe, Patriarchas ipſos

communione priuasse, de sedibus suis deiecisse, exclusos restituisse, causas ab alijs dijudicatas ad se reuocasse, bonorũ Episcoporum, qui calumniam patiebantur, patrocinium suscepisse; eaq; omnia semper egisse, ad quæ soli illi incumbẽdum est, cui rerum summa, supremaq; administrandæ Ecclesiæ potestas est permissa: idque perspicuè ex ijs literis videre est, quas ad varias orbis partes, etiam primis illis tẽporibus, multò antè Constantinũ, scripserunt Anacletus, Euaristus, Alexander, Sixtus I. Higinius, Pius I. Eleutherius, Zepherin', Calixtus, Fabianus, Melchiades sanctissimi Episcopi & Martyres. Hi sanè, qui vitam cum sanguine pro christconi fessione profuderũt, nihil sibi arrogassent alienum, nihilque præter Christi Domini mentem vsurpassent, nisi hoc sibi officij à Christo delatum commendatumque esse probè nouissent, &, si fortè ea erant quidam impudentia, & hoc agere minus fuissent veriti, nõ defuissent tamen alij vel Episcopi, vel principes, vel Doctores, qui authoritate, potentia, scriptis, hũc Romanorum Episcoporum conatum repressissent. Atqui verò nemo hactenus fuit Catholicus, vel Princeps, vel Præsul, vel Scriptor, qui mendacij, aut malæ fidei Romanos arguerit: Quin potius ad ipsos Episcopi, primarumq; Ecclesiarum Patriarchæ, ab aduersarijs oppressi confugerunt, D. Athanasius Alexandrinus ad Felicem: B. Ioannes Chrysostomus Constanti-
nopoli-

nopolitanus ad Innocentium; Calendion Antiochenus ad Felicem: Stephanus Afer cũ tribus Africanis Concilijs ad Damasum. Beatus Cyprianus Stephanum Pontificem rogat, vt Martianum Arelatensem Episcopatu deijciat, aliumque eius in locum sufficiat. Aurelianus Imperator iussit Dominum Antiochiæ, in locum Pauli Samosateni suscipi, quem Romanus Pontifex ei subrogârat. *Lib. 3. epist. 13.*

Quia porrò de Ecclesiastica potestate ita loquuntur aduersarij, vt eam velint sola prædicatione verbi diuini, & Sacramentorum administratione contineri: considerãdum nunc erit, quam Christus Vicario suo Beato Petro, successoribusque eius authoritatem commiserit. Hoc autem aliquo pacto ex Christi Domini immensa in Ecclesiam charitate, summaque eius sapientia cognoscemus. Voluit Christus fideles suos ad æternam fœlicitatem, ad quam hoc vitæ spatio piè transacto consequẽdam creati erant, per Vicarios suos in via salutis, ne aberrarent dirigi: quamobrem talem eis potestatem dedit, quæ ad hanc rem vel necessaria, vel vtilis fore videretur. Duo verò sunt quibus in cœlestem patriam ducimur: fides recta, & Christiani mores. In his igitur Christus, vt Ecclesiæ filij probè instituerentur, vicarijs suis de auxilio prospexit. Error in fide, vt grauissimum est malum, ita facilè multisque modis in eum incurritur ingeniorum temeritate, quæ ad intelligentiæ iudicij- *De potestate Romani Pontificis.* *Duo necessaria.*

quę examen omnia reuocant, & expędunt: & prauitate humana, quæ ad cupiditates suas omnia trahit & æstimat. Opus itaque fuit certã cõstituere normam, & Iudicem veracem, qui & clarè ediceret omnibus credenda, & qui corrumpi, mutilari, detorqueriúe in alienos præposterosque sensus ab alijs non posset. Ipsam Scripturam sacram non esse hunc iudicem, ex varijs, qui in ea nituntur erroribus, cuiuis manifestum esse debet: quam si solam nobis Christus iudicẽ reliquisset, hoc iudice non satis prouisum & consultum fuisset Ecclesiæ; quòd (vt est res sine anima, vel sensu) in varias pugnantesq; sententias distracta, nihil queratur, nullóue externo iudicio se in falsum improbumque sensum detorqueri, & vsurpari coarguat. Viuum igitur hũc iudicem esse conueniebat, qui suæ mentis esset interpres, errantesque corrigeret.

Et quidem penes Ecclesiam Catholicam est iudicium veritatis: sed quod ea per vastum orbem diffusa, sine grauissimis incommodis vnum in locum coire nequeat, & pro re nata quæstiones difficiles non rarò exoriantur, necessum erat maiori compendio Christianorũ commodis, fideique integritati prospicere.

Christus igitur summa sapientia & charitate, vnum iudicauit in Ecclesia constituendum nominandumque hominem, cui sic suam præsentiam, sanctique spiritus gratiã addiceret, vt de quæstionibus fidei & religionis de-

cernens nunquam erraret: sed fidē ab Apostolis plantatā, inuiolatam, integramqúe semper conseruaret: Ad quem in dubijs recurrerent omnes, doctrinam suam ad eius fidem collimarent, & eius, quem non posse errorem proponere nossent, sententiam sequerentur.

Hoc quidem tanto priuilegio donati fuerunt, primis Ecclesiæ initijs Apostoli omnes, atque Euangelistæ, quando seminandum erat per orbem terrarum, & diuulgandum Christi Euangelium, vt conformis esset atque consentiens omnium doctrina, quam maior eorum pars sine scriptis tradidit. Sed plantata vbique iam fide, sufficiebat vnus (ad occultandum miraculum, & humilitatis obedientiæqúe augendum in cæteris meritum) qui Christi vice, Doctor Ecclesiæ, Catholicam fidem tueretur, hęreses omnes damnaret, & in se conuersos haberet cæteros: à quo tanquam Dei Vicario, Christi sententiam & veritatem omnes expeterent. Hunc sanè non conueniebat alium esse, quàm illum hominem, cui cura totius Ecclesiæ committenda erat, beatum Apostolum Petrum, eiusqúe successores. Et ne dubitationi in quoquam locus relinqueretur, non erat tale donum sanctitati, doctrinæ, alijúe id genus qualitati dotibusúe corporis vel animi alligandum, (quæ vtrum in homine sit, ab alijs plerumque ignoratur) sed homini ipsi, & officio: Vt quisquis in ea B. Petri Cathedra sederet, seu pius, seu sceleratus, seu

Constantia in fide.

doctus, seu imperitus, seu nobilis, seu obscurus, dummodo ex officio pronunciaret, Christum haberet directorem.

O magnum beneficium in Christianos collatum, quod cum summis beneficijs Dei meritò conferatur: esse hominem in terris similem nobis peccatorem, quem in gratiã nostri Deus constituit veritatis suæ testem, sẽtẽtiæ interpretem, & Christiani populi doctorem, cuius linguam sic mouet, vt nõ fallat: sermonem sic moderatur, vt errorem non doceat: calamum sic temperat, vt hæreses destruat: & hæc quidem non tam in hominis illius gratiam, quandoque fortasis improbi, flagitiosi, & nullius pensi: quàm Christi fidelium & electorum, in quos beneficia sua omnia retulit Deus: *Omnia* (inquit Apostolus) *propter electos.* 2. Tim. 2.

Fatemur siquidem fieri posse, vt Petri successor Idola colat (quod B. Marcellinũ semel fecisse legimus) apud se fortè de fide nõ rectè sentiat, adeoque diabolicis artibus operam nauet, quæ vt sunt hominis peccata, ita nobis Dei benignitatem clarissimè testãtur, qui per tam putidos canales, sua ad nos dona transfundit, hoc vnum cogitans, vt commoda habeamus, cuiusmodicumque tandem illi sint, per quos habeamus. Sed id constanter negamus, Vicarios Christi, Petrique successores Romanos Põtifices, vel hæresim docere alios posse, vel errorem proponere.

Non

NON conduntigitur illi nouum vllum fidei articulum, ſicut hæretici calumniantur: neque fidem nouam Chriſtianis proponunt, à maioribus ſuis non acceptam: ſed diuini Spiritus prçſentia & ope, ſingularíque beneficio, ſic in Apoſtolica fide retinentur, ſanamq; doctrinam conſeruant, vt ex officio Chriſtianos doceant, quid pro dogmate fidei ſit hactenus creditum, & ab omnibus credendum, quid pro errore reijciendum.

Hanc Romanorum Pontificum conſtantem fidei doctrinam, duobus potiſſimum ſcripturæ locis docuerunt Patres: alter eſt Luc. 22. *Ego pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos.* de qua præclariſſima quædam extat in Epiſtola S. Marci 1. Pontificis ad B. Athanaſium, & cæteros Epiſcopos Aegypti ſententia: *Sancta* (inquit) *Romana Eccleſia ſemper immaculata manſit, Dominò prouidente: & beato Petro opem ferente in futurum manebit, ſine vlla hæreticorum inſultatione firma. Hæc eſt ſancta & Apoſtolica mater omnium Eccleſiarum Chriſti Eccleſia, quæ per omnipotentis Dei gratiam, à tramite Apoſtolicæ traditionis, nunquam erraſſe probatur, nec hæreticorum nouitatibus deprauanda ſuccubuit. Sed vt in exordio normam fidei Chriſtianæ percepit ab auctoribus ſuis, Apoſtolorum Chriſti principibus, illibata fine tenus manet, ſecundum ipſius Domini ſaluatoris diuinam pollicitationem, qui diſcipulorum* Lucæ 22.

suorum principi in suis fatus est Euangelijs: Petre, inquies, Ecce Sathanas expetiuit, vt cribraret vos, sicut qui cribrat triticum, ego autem pro te rogaui, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. Similia videre est in epistola illa Agathonis, lecta in sexta Synodo
Act. 4. Constantinopolitana, cui Romæ 130. Episcopi, cum Legatis Synodorum Galliæ & Angliæ subscripserant: neque quisquam fuit Patrum sexti illius generalis Concilij, qui non summa veneratione literas tanti Pontificis suscеperit. Damasus Episcopis Numidiæ: Iulius Episcopis Orientis: Euaristus martyr Episcopis Africanis, eadem inculcant, eademque agnoscunt trium Conciliorum Africæ Patres in
Epist. 4. epistola illa insigni, quam ad Damasum Pontificem dederunt.

Alter locus est Matth. 16. *Ego dico tibi, tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Syris (quorum lingua locutus est Dominus) eadē est vox sine generis mutatione ܟܐܦܐ quod est saxum vel lapis ingens, vt dixerit Christus: *Tu es saxum, & super hoc saxum ædificabo Ecclesiam meam*, hoc est (sicut veteres omnes interpretati sunt) super Petrū,
Hom. 15. *in Matth.* seu (vt ait D. Chrysostomus) super te. B. Hieronymus, *super vnum montium*, ait, *fundauit Eccle-*
Ioan. 2. *siam Dominus, & loquitur ad eum, Tu es Petrus* &c.

&c. *Petrus Apostolorum princeps fuit, super quem Ecclesia Domini stabili mole fundata est, quæ nec impetu fluminis, nec vlla tempestate concutitur:* Origenes affirmat, *super Petrum tanquam super terram à Christo fundatam Ecclesiam.* Appellat *Petrum magnum Ecclesiæ fundamentum, petramqúe solidißimam.* Idem scripsit B. Gregorius Nazianzenus oratione de modestia in disputationibus seruanda, & *a* Tertul. aduersus hæreticos. B. *b* Cyril. Alexandrinus docet *in Petro tanquam in Petra lapideqúe firmißimo Ecclesiam à Christo ædificatam.* *c* B. Basilius *Petrum piscatorem, quia fide præstabat, Ecclesiæ in se ædificationē suscepisse.* *d* D. Hilarius, *ô in nuncupatione noui nominis fœlix Ecclesiæ fundamentum, digna ædificatione illius petra, quæ infernas leges, & tartari portas, & omnia mortis claustra dissolueret* *e* Diuus Ambrosius vocat *Ecclesiarum petram, qui tanquam saxum immobile totius operis Christiani compagem molemq; contineat.* B. *f* Cyprianus in hac re multus est, præsertim ad B. Cornelium scribens, neque dicere veretur, *super Petrum Christi Ecclesiam à Domino fundatam:* eodem modo loquitur B. *g* Augustinus in concionibus suis, quas ad populum habuit, alijsque in locis: & in retractationibus agnoscit illud Ambrosianum, etiam illo tempore passim decantatum de gallo gallinaceo. *Hoc ipsa Petra Ecclesia canente culpam diluit.*

Li. 1. contra Pelag.
Rom. 6.
Homil. 5. in Exod.
a lib. de præscriptionibus hæreticorū.
b lib. 2. in Ioannem li. 12. thesauri l. 13. de Spiritu S.
c li. 2. de spiritu S. contra Eunomium.
d Matth. 16.
e Sermone 47.
f de simpl. prælatorum ad Iubaianū, tract. 2. de habitu virginū, exhortatione ad martyrium.
g Ser. 16. 26. 29. de Sanctis. Ser. 124. de tempore in Psalm. 30. 39. lib. 1. retractationū capit. 12.

PON-

Pontificum Romanorum plurima locupletissimaque testimonia superuacaneum est adducere: qui nunquam prætermiserunt ad suæ auctoritatis confirmationem hæc Christi verba adferre: a Leo, b Gregorius, & vetustiores, qui ante Constantinum sanguine suo Ecclesiam rigarunt. Hæc porrò cùm audimus, non est existimandum, super homine fragili, peccatore, mutationibus, inconstantibusque consilijs & sententijs obnoxio, constitutã Ecclesiam (sicut rectè dixit B. Gregorius, atq; ante ipsum B. Chrysostomus) sed super fide Petri, hoc est in Petro fideli, quem fidei Petrã B. Hyppolitus nominauit. Hac enim donatus est gratia cum successoribus suis B. Apostolus Petrus, vt ad Ecclesię totius commodum, in fide immobilis consistat, atque ad Romanæ sedis fidem & doctrinã vniuersa per orbem Ecclesia, fidem suam religionemque conformet: & hoc quidem vsq; adeò, vt qui ab hac fide B. Petri Romanæq; sedis discedunt, in errores abeant alienissimos, & ab Ecclesia Catholica vehementer aberrent: sicut iam pridem Græcos, Aegyptios, & Afros, cæterosq; cùm schismaticos, tũ hæreticos fecisse supra diximus: quamprimũ namq; ab aliquibus ea fides deseritur, quam prædicat Petri successor, excidunt illi à communione societateque fidelium, perit illis ecclesia, quæ in hac fide innititur: & quorum cœtus prius nomine Ecclesiæ honorabatur, nunc dici debet Synagoga Sathanæ.

a Epist. 29. b lib. 4. epist. 32. lib. 6. epist. 37.

In Psal 101. Homil. de Pentecoste. li. de consummatione mundi.

HOC

Hoc priuilegium Romanæ sedis etiam ista ratione confirmatur, quod in tanto Pontificũ numero, qui B. Petro successerunt, ne quidem vnus ad hunc vsque Gregorium xiij. adduci potuerit, qui vel hæresim docuerit, vel in errorẽ sit lapsus: Multos nouimus in alijs sedibus hęreticos, Sergium, Macedonium, Nestorium, Paullum, Pyrrhum Constantinopoli: Paullum Samosatenum, Seuerum, Petrum Gnaphæum, Macharium, Antiochiæ: Dioscorum, Cyrum Alexandriæ: a Hilarionem cum aliquot b Cyrillis Arrianos, Marcariũ Origenistã Hierosolymis: qui hæreses, vel inuenerunt, vel secuti sunt, & cõmunibus generalium Synodorũ decretis cõmunione fidelium priuati & exclusi, sedibusq; suis deiecti fuerunt. Romana sedes nihil eiusmodi est passa: *in qua extra maculã* (inquit S. Eusebius Pontifex Martyr) *semper est seruata Catholica religio:* & ante Euseb. B. Sixtus item Martyr, *memor sum* (ait) *me illius nomine præsidere Ecclesiæ, cuius à Domino Iesu Christo glorificata est confessio, & cuius fides nullum vnquam fallit, sed omnes hæreses destruit.*

Nullus Pontifex hæreticus fuit.

a Epiph. hæres. 66.

b Hieronymus in Chronico.

Epistol. 3.

Epist. 1.

QVæsitum est à multis diligenter, nominatim verò ac maximè à Gręcis, Romani principatûs ęmulis, & plerisque hęreticis, laboratumq; grauiter, vt vel minimus error in Romano aliquo Episcopo deprehenderetur, & id quidem non sine crimine fraudis ac mendacij. Accusatur sanctissimus Pontifex Liberius

a in Pontificali.
b ad solitariã vitam degentes.
c lib.3.de virginitate.
d Hæresi 75.
e epist.74.
f li.4.ca.14.

Arrianiſmi ex corrupta hiſtoria a Damaſi; quem B. b Athanaſius eiuſdem ætatis Alexandrinus Epiſcopus mirè prædicauit; & poſt ipſum D. c Ambroſius laudauit. d Epiphanius Beatum, e Sanctus Baſilius Beatiſsimum appellauit; & Romana Eccleſia in Sanctorum numerum retulit. Sparſerant enim mendaciter Arriani (vt eſt apud f. Sozomenum) quod ad ipſos tranſijſſet. Adfertur Honorius vir integerrimus, & qui viuens nullius vnquam criminis, nedum hęreſeos fuit accuſatus, quem propter inuentam poſt obitum epiſtolam quandam ipſius ſigillo ſignatam g Synodus 6. Conſtantinopolitana dicitur hæreſeos Monothelitarum damnaſſe, quam à Græculis poſtmodum vitiatam eſſe, vel ex eo conſtat, quod in eadem Synodo palàm lecta atq; à patribus omnibus approbata fuerit Agathonis Pontificis epiſtola, qui inter alia etiam hæc de Romana Eccleſia ſcribebat: *Quæ per Dei omnipotentis gratiam à tramite Apoſtolicæ traditionis nunquam erraſſe probatur, nec hæreticis nouitatibus deprauata ſuccubuit: quia dictum eſt Petro, Ego pro te rogaui, vt non deficiat fides tua, & tu aliquãdo conuerſus confirma fratres tuos. Hic Dominus fidem Petri non defuturam promiſit, & confirmare eum fratres ſuos admonuit, quod Apoſtolicos Pontifices, meæ exiguitatis prædeceſſores confidenter feciſſe ſemper cunctis eſt cognitum.*

g Actione 13. & 18.
Actione 4.
Lucæ 22.

Nouum enim non eſt à Græcis hominibus diuer-

diuersis erroribus imbutis, generales Synodos violari, quos constat ex 72. canonibus celeberrimi illius Niceni primi concilij 52. erasisse, eos præsertim, qui penes Romanos pontifices esse primas Ecclesiæ testimonio luculēto asserebant, atq; (vt patet in sexta Synodo generali) quintū Concilium vniuersale additionibus hæreticis vitiasse, adeoque Vigilio Pontifici hæreticam Epistolam affinxisse. Cū enim non rarò sedes illæ primariæ Græcorum Constantinopolitana, Alexandrina, Antiochena, Hierosolymitana, ab hæreticis obsessæ atque occupatæ fuerint, non fuit difficile scripta Patrum corrumpere, quæ apud Apostolicam sedem Romanam, nullis vnquam hæresibus deprauatam, asseruabantur illæsa. Questi sunt de hac infidelitate suorum ipsimet Græci in Concilio Florentino, & Anastasius præfatione in octauum Synodum.

Epist. 1. Matth. & Iulij.

Action. 14.

Epist. Zozimi ad Africanos.

Leo 1. Epist. 82.

Anastasius secundus accusatur, tanquam Acatio hæretico familiaris, qui tamen ante eius electionem è viuis decesserat. Gratianus imperitè fabulatur Pontificem hunc ob hæresim fulmine ictum perijsse, cùm non Anastasius Pontifex, sed Anastasius Imperator hæreticus, vt est apud Paulum Diaconum, fulmine sit extinctus. Denique accusatur Pelagius primus & plerique alij, varijs de causis: sed quàm iniquè, Paschalis secundus eius nominis Pontifex, temporibus Henrici quinti Imperatoris satis manifestum fecit: Cùm enim

in Lateranensi Synodo obliquè à Brunone Sigino Episcopo hæreseos, ob priuilegium de Pontificis electione Imperatoribus cõcessum notaretur, Respondit his verbis: *Fratres, Ecclesia ista nunquam habuit hæresim, imò & per hãc omnes contritæ sunt hæreses, pro hac Ecclesia filius Dei orauit, cùm diceret, ego pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua.*

Abbas Vrspergensis in Chronic.

Lucæ 22.

Et si hæresim admisisset cathedra Petri, non id tacuissent historiæ, non siluissent sacri doctores, hæreticorũ omnium insectatores acerrimi, Romæ aliqua religionis mutatio secuta esset. Iã autẽ veteres omnes certissimi sunt testes, ne vnum quidem Romanorum Pontificũ à suis maioribus in fide & religione quicquã variasse. Omnes iubent in fidem Romanam intueri, eam sequi, ab ea ne latũ quidem vnguem recedere. Ita statuerunt Gratianus & Theodosius Imperatores: Ita D. Hieronymus: ita Patres octo generalium Cõciliorum, qui ad sua decreta Romani Pontificis calculum accedere desiderârunt: sine cuius auctoritate sciebant nihil firmum constitui posse, & nihil ab eo sciebant confirmari, quod non esset vsquequaque verissimum. Solis hæreticis errant Põtifices, per quos suas illi blasphemias dolent aperiri, conuinci, damnari. Ita quondam Arriani grauiter querebantur Concilia sua per Iuliũ dissolui, & irrita fieri: tametsi enim non parum detestarentur hanc Romani Pontificis

Nicephorus lib. 1. cap. 4. & 6.

In rescripto Orientalium ad Iulium primum.

auctoritatem: ob summã tamen, quæ apud omnes tunc de Cathedra Petri erat, opinionem, & dolebant sua dogmata ab ea damnari, & omnibus viribus adnitebantur, blanditijs, minis, exilio Beatissimum Liberium in suam sententiam deducere. Et hæc quidem de his, quæ ad synceritatem fidei in Ecclesia retinendam vicario Christi collata fuerunt.

Potestas iurisdictionis

Quod verò ad vitam, moresque Christianorum attinet, quibus in cælum tendimus, necessum erat B. Petro omnem illam auctoritatem concedi, qua & mali mores cohiberentur, peccataque tollerentur, & boni inducerentur, ipseque perfectionis status adiri, & retineri posset: Quo enim superiori plus potestatis in subditos committitur, eò commodius, faciliusque ad omnem officij probitatisque rationem diriguntur. B. Chrysostomus non veretur dicere, *eam ad omnem potestatem, quam Christus Dominus à Deo patre in Ecclesiam acceperat, ab ipso Apostolis communicatam, & in Apostolorum successores transfusam*. Amplissima est igitur potestas beati Petri, successorumque eius, non in sola prædicatione verbi, & sacramentorũ administratione consistens, sed etiam in ijs, qui germanam, veramque religionis institutionem amplecti volunt, in Ecclesiam admittendis, reijciendisque ijs, qui conscientiam scelere cõtaminârunt, nullamque vitæ melioris spem ostendunt: in peccatis item remittendis, ijsque

Lib. 3. de sacerdotio.

qui deliquerint corripiendis puniendisq; . Est quippe Petrus non solum præco Euangelij, seu minister verbi, sed verus Ecclesiæ pastor, verus Christianorum antistes, vnus orbis Princeps: *Constitues eos* (ait Dauid) *Principes super o-*
Psalm.44. *mnem terram.* Hoc Christus significare voluit nomine clauium, *tibi dabo claues regni cæ-*
Matth.16. *lorum*, nempè omnem potestatem in Ecclesia, vt quiduis aperias & claudas, peccata, cen-
Hilar canone 16. in Matth. suras, aliaq; id genus vincula dimittas & retineas, habebiturq; id ratum in cœlis, quod tu, vel ligaueris, vel solueris in terris. Post resurrectionem committés beatissimo Petro Christianorum curam, *pasce* (inquit) *agnos meos, pasce oues meas.* Quo loco obseruandum est,
Ioan.12. in trina illa commissione, tres esse Græcis diuersas sententias. In prima enim sic dixit, βόσκε τὰ ἀρνία μου: *pasce agnos meos.* In secunda: ποίμαινε τὰ πρόβατά μου, *rege oues meas.* Intertia: βόσκε τὰ πρόβατά μου,, *pasce oues meas*, significauit Christus agnos, hoc est, teneriores Christianos, pascẽdos, præbẽdũ eis pabulũ, suauiter gubernãdos: Solidiores verò nõ modò blandè tractãdos, sed pro meritis etiã seueriùs corripiẽdos: hoc .n. significat vox ποίμαινε, qua
Psal.23. etiam vsa est scriptura in Psal. *Dominus regit*
Psal.2.79. *me: Reges eos in virga ferrea: qui regis Israel intẽde.* Data est ergo potestas arguẽdi, corripiẽdi, castigãdi. Sanè B. Paulus magna auctoritate in Christianos
2.Corin.10. vtebatur. *In promptu habentes vlcisci o-*

mnem

mnem inobedientiam: & quid vultis, in virga veniam ad vos, an in Spiritu mansuetudinis? B. Petri potentiam experti sunt Ananias & Saphira. *Actor. 5.*

Itaque quòd pastor in oues, vel paterfamilias domi suæ, id omne potest Petrus in Ecclesia: Admittere, excludere, offensas Dei ignoscere, communia bona dispensare, nō externa modò, quæ Ecclesijs donata sunt, sed spiritualia quoq;, quæ in Ecclesiæ thesauris ex Christi, sanctorumq; meritis adseruantur: pertinaces corrigere, pœnas imponere, ad officium hortari & cogere, impedimenta sanctioris vitæ remouere, alios in auxilium correctionis impiorū inuocare, atq; impellere. Parere verò tenentur omnes, qui de numero ouium Christi haberi volunt, atq; in familia Christi censeri: cui B. Petrum Dominus præfecit, seu Ecclesiasticus ille sit, seu sæcularis, seu diues, seu mēdicus, seu Princeps, Rex, Imperator. Quid B. Ambrosius egerit Theodosio Imperatori refert Theodoretus: B. Ignatius scripsit, à militibus, principibus, ipsoque Cæsare Episcopo obediendum: Chrysost. publicè pro concione dixit, Regem esse sacerdoti subiectum, atque à sacerdote pendere. *Se quoque in ipsum Imperatorem diademate redimitum, excommunicationis sententiam laturum, si à vana iurandi consuetudine non abstineat.* Pulchrè Gelasius Pontifex Anastasio Imperatori his verbis. *Duo sunt Imperator Auguste, quibus principaliter mundus hic regitur, auctoritas sacra*

Lib. 5. cap. 17. & 18.
Epist. 6. ad Philadelp.
Hom. 3. & 6. ad pop.

Pontificum & Regalis potestas. In quibus tantò grauiùs est pondus sacerdotum, quantò etiam pro ipsis Regibus hominum, in diuino reddituri sunt examine rationem. Denique Christiani omnes, qui vnquam extiterunt, agnoscunt, *à Christo totius orbis* (vt ait Theophilactus) *ouium præfecturam B. Petro commissam, eumq; à filio Dei super omnes, qui filij sunt, potestatem accepisse, non vt Hieremiam in gente vna* (ait D. Chrysost.) *sed in vniuerso orbe.* Eleganter cecinit B. Prosper Aquitanicus aduersus Pelagianos.

Ioan. 21.

Hom. 55. in Matth.

Lib. de ingratis ca. 2.

——— *Pestem subeuntem prima resecidit*
Sedes Roma Petri, quæ Pastoralis honoris,
Facta caput mundo, quicquid nō continet armis,
Relligione tenet. Quæ alibi sic exposuit. *Roma per Apostolici sacerdotij principatum, amplior facta est, arce religionis, quàm solio potestatis.* B. Leo Pōtifex: *Ciuitas sacerdotalis & regia, per sacram B. Petri sedem caput orbis effecta, latiùs præsidens religione diuina, quàm dominatione terrena.* S. Bernardus Eugenio sic loquitur. *Quis es? sacerdos magnus, summus Pontifex: Tu Princeps Episcoporum, tu hæres Apostolorū, tu primatu Abel, gubernatu Noe, Patriarchatu Abraham, ordine Melchisedech, dignitate Aaron, auctoritate Moyses, iudicatu Samuel, potestate Petrus, vnctione Christus.*

Lib. 2. de vocatione gentium, cap 16.

Serm. 1. de Apost. Petro & Paulo.

Lib. 2. de cō sideratione.

(:·)

OBIE-

OBIECTIONES HAERETICORVM.

PRIMA: vetuſtiſſimi ſcriptores, Anacletus, Cyprianus, Athanaſius, Ambroſius, & cæt. affirmant Apoſtolos omnes pari conſortio præditos, eandem poteſtatem accepiſſe: cùm igitur (vt patres loquuntur) Epiſcopi ſuccedant Apoſtolis, par erit omnium Epiſcoporum poteſtas.

Clemens Epiſt. 1. Anacletus epiſt. 2.

Solutio. neganda eſt conſequentia: Superius quippe dictum eſt, in Apoſtolis duo fuiſſe: alterũ, quod Apoſtoli Chriſti, hoc eſt Legati erãt: alterũ, quod Epiſcopi, ſeu paſtores: hoc continet ordinarium officium, atque in ſucceſſores tranſit: Illud autem, cùm ſit perſonalis commiſſio, moritur cum perſona legati. Succedunt ergo Epiſcopi Apoſtolis paſtoribus in Eccleſijs, vbi ex hac vita migrarunt, quarum fuerunt ordinarij paſtores: non autem vt Legatis, quibus in orbem vniuerſum data fuit auctoritas. Deinde, quod dicunt Patres parem fuiſſe Apoſtolorum omnium poteſtatem, hoc de illa intelligendum eſt poteſtate, qua in alios omnes vtebantur, non autem de illa, qua in reliquos Apoſtolos, in quos ſolus Petrus auctoritatem acceperat, atque in Eccleſiam vniuerſam officium paſtoris ordinarium.

Apoſtoli vt fuerint pares.

Secunda. Nihil dictum eſt Petro, quod non ſimiliter Apoſtolis reliquis: claues enim acceperunt omnes, Matthæi decimo octauo,

quæcunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo. & Ioan. 20. *quorum remiseritis peccata, remittuntur eis:* peccatorum namque remissione aperitur regnum cœlorum. Omnes
Apoca. 21. in Apocalypsi sunt fundamenta Ecclesiæ. Ita Beatus Hieronymus aduersus Iouinianum. *At dicis super Petram fundatur Ecclesia, licet idipsum in alio loco super omnes Apostolos fiat, & cuncti claues regni cælorum accipiant, & ex æquo super eos Ecclesiæ fortitudo solidetur: tamen propterea inter duodecim vnus eligitur, vt capite constituto schismatis tollatur occasio.* Simile quid habet Origenes
Tract. 1. in Matth. & Ecclesia in antiquissima præfatione de Apostolis canit, *quos operis tui Vicarios eidem contulisti præesse Pastores.*

Solutio: Neque eadem sunt dicta cæteris (Alius enim nullus audiuit, *pasce oues meas,* hoc est, Pastor esto totius Ecclesiæ, etiam Pastorum atque Apostolorum, qui non sunt excludendi à nomine ouium) neque eodem modo. Alijs quidē per verba, quæ functionē significant, vt sunt docere, baptizare, peccata remittere & retinere, ligare & soluere: Petro verò per verba officij ordinarij: *tibi dabo claues regni, Tu es Petra seu saxum, super te ædificabo Ecclsiam meam.* Nomen clauium, sicut nomen sceptri, proprietatem officij designat. Sicut igitur Iosephus, quondam præfectus vniuersæ terræ Ae-
Gen. 41. gypti, *ad cuius oris imperium cunctus populus obe-*

dire iubebatur, eadem poteſtate cũ rege præditus dici poterat, hoc vno excepto, quod ſceptrum penes Regẽ eſſet, ſiue, vt loquitur Pharao, *vno tantùm Regni ſolio præcedam te*: Ita Apoſtolis data eſt functio in totam Eccleſiam, non autem claues, hoc eſt, conſtans oficium. Vocantur illi quidem paſtores Eccleſiæ, tum ab hac functione, quomodo Commiſſarij, Legati, Viſitatores nomen habent ſuperioris, curamque animarum, ad quas mittuntur: tum quia veri paſtores & Epiſcopi illarum Eccleſiarũ, quas ſibi adiunxerunt. Nomen quoque Petræ plus aliquid includit, quàm fundamentum: fundamenta quippè ædificium ſuſtinent: Petra autem ſeu rupes, etiam ipſa fundamenta. Dicuntur itaque Apoſtoli fundamenta Eccleſiæ, in qua ſinguli ſuos populos tanquam muros & parietes totius ædificij ſuſtentant: quomodo B. Iulius primus Epiſcopos omnes appellat columnas Eccleſiæ, quã proprijs humeris geſtãt: neque quiſquam hoc ædificio habendus eſt, qui non his fundamentis innitatur: hoc eſt, qui nõ alicui Epiſcopo Catholico pareat. Petrus verò, vt rupes ſolidiſſima (ſiquidem Chriſtus ſapientiſſimus Architectus *ædificauit domum ſuam ſuper firmam petram*) etiam fundamenta ipſa continet, & ne in errores & vitia labantur, detinet auctoritate paſtorali, vſque adeo, vt qui in hac rupe non eſt, neque ſuſtentet ædificium, neque ad verum Eccleſiæ ædificium pertineat. Qui enim cum Apoſtolica beati Petri ſede cõ-

Simile.

Apoſtoli vt paſtores.

Apoſtoli fundamenta.

Epiſt. 1.

Petrus Petra.

Matth. 7.

munionem in fide & obedientia non habet, neque verus est pastor Ecclesiæ, sed lupus: neq; in Ecclesia, nisi vt lupus in ouium grege versatur.

Tertia. Actor. 8. *Cùm audissent Apostoli, qui erant Hierosolymis, quia recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum & Ioannem*; nemo autem, nisi à maiore mittitur: non erat ergo Petrus caput Apostolorum.

Solutio. Neganda est assumptio, quia & Episcopi subinde à capitulo mitti dicuntur, & Spiritus S. à Patre & Filio, æqualis cum illis honoris & dignitatis. Subditi sunt, qui ex imperio mittuntur, alioqui pares & superiores ab illis mitti dicuntur, quorum rogatu atq; consilio vadunt: præsertim, si eorum, à quibus veniunt, magna sit apud illos, ad quos mittuntur, auctoritas, qualis erat apud Samaritas Collegij Apostolorum: multum enim ad eos mouendos fecit, quod Princeps Apostolorum cum dilectissimo Christi discipulo Ioanne, Apostolorum omnium iudicio, & sententia, ad illorum conuersionem venit.

Quarta. Beatus Petrus grauem ab Apostolo Paulo repræhensionem sustinuit. *In faciem*, ait, *illi restiti*, palàm contradixi, obiurgando. Hoc autem non decet subditũ. Non ergo agnouit B. Paulus Petrũ superiorem, sed per omnia parem, similiq; in gradu dignitatis cõstitutum.

Solutio. tametsi varient in huius repræhẽsionis expositione D. Hieronymus & Augustinus, dum

dum hic omnia seriò vult gesta fuisse, Petrumque graui peccato obstrictum, ille ex composito, ac Diuum Petrum nihil peccasse; & illud: *In faciem restiti*, seu vt Græcis est κατὰ πρόσωπον secundum faciem, idem valere, quod non ex animo, sed iuxta externam apparentiã. Et: *Quia reprahensibilis erat*, vel potius repræhensus κατεγνωσμένος, indicare, quod prius ab alijs, qui sanctum Petri consilium ignorabant, monitus fuerit: Nihilominus concedédum est, superiorem peccãtem ab inferiore iure moneri, reprehendiq; posse, & pro fraterna charitate debere: quando vel ipsius, vel aliorum speratur emolumentum: atque id multò magis, si fortè aliqua in re sit inferior par superiori, qualis res erat functio Apostolica, & conuersio gentium. In qua dum Paulus (cui non à Petro, sed à Christo hoc munus cõmissum fuerat) à B. Petro errorem, & quidem grauem committi cerneret, pro officio, quo sibi sciebat creditam gentiũ conuersionem, putauit necessariò monendum Petrum coram alijs, cum graui, sed modesta, ac reuerenti reprehensione: error autem B. Petri non fidei erat, sed facti, dũ se nunc Gentibus, nunc Iudæis accommodauit.

Quinta: B. Augustinus varijs locis asserit Apostolum Petrum Ecclesiæ nomine, atque in persona Ecclesiæ claues accepisse. *Quadã* (inquit) *dicuntur, quæ ad Apostolum Petrum pertinere videntur, neque tamen habent illustrem intellectum,*

Lib. 1. de doctrina Christiana c. 18. tract. 50. et 118. in Ioan. in Psal. 108 li. 7. de Ba-

ptiſmo contra Donat. cap 5. *ctum,niſi cùm referuntur ad Eccleſiam, cuius ille co-gnoſcitur in figura geſsiſſe perſonam, propter prima-tum, quem in diſcipulis habuit, ſicut eſt, tibi dabo cla-ues regni cælorum:* Igitur claues non ſunt eius, ſed Eccleſiæ.

Eccleſiæ vt datæ claues. Solutio: Neganda eſt conſecutio, quia & Petro ſunt datæ claues, & Eccleſiæ: Petro quidem, quia aiebat Chriſtus, *dabo tibi claues regni cælorum*, tibi, inquam, Simoni filio Ionæ, nó alteri alicui: Eccleſiæ verò, quia non Petro ſunt datæ, vt ab Eccleſia cogitatur ſeparatus, ſed vt Eccleſiæ capiti, & primario membro. Sicut *Simile.* enim toti homini datur galerus, quo tamen non vtitur, niſi caput: & toti regno ſceptrum, quod eſt penes vnum Regem: Ita toti Eccleſiæ datæ ſunt claues, quarum cuſtodia & diſpenſandi poteſtas eſſet penes D. Petrum. Vult ergo D. Auguſtinus non ita in Petro eſſe clauium poteſtatem, vt eo moriéte illæ pereant, ſicut Apoſtolica poteſtas cum Apoſtolis reliquis ceſſauit: ſed quod ad ſucceſſorem tranſeant, ſicut ſceptrum ad alium Regem, qui in demortui locum aſſumitur.

Sexta: Si quæ Eccleſia primatum gerit, ea eſt Hieroſolymitana, cui Chriſtus præfuit, quā morte ſua conſecrauit, & quæ à Synodo Conſtantinopolitana appellatur Mater Eccleſiarum.

Solutio: Chriſtus non accepit ſucceſſorem, ſed Vicarium, quem nó morte ſua, ſed vi-

uus sic designauit, & nominauit, vt nulli loco dignitatem hanc adiunxerit: sed personæ cuius erat locum eligere, in quo esset ius atque ratio successionis. Dicitur autem Hierosolymitana mater Ecclesiarum, non ex cathedra, sed ex loco & populo, vbi de mandato Christi, primùm fides prædicata, & in lucē prolata est, & Ecclesia plantata; quæ exinde per Iudæam, Samariam, & vsque ad vltimum terræ est propagat . Romana verò Ecclesia, ab ipsa B. Petri sede atq; primatu in vniuersum orbem hoc habet, quod sit Ecclesiarum mater. *Cuius doctrina ceu lacte* (vt ait B. Athanasius) *omnes nutriuntur, & protectione aduersus hæreticorum omnium insultus conseruantur.* *Mater Ecclesiarum.* *Actor. 1.* *Epi ad Felicem.*

Septima: B. Gregorius multis epistolis & rationibus docet reijciendum nomen Vniuersalis seu Oecumenici Episcopi: Nō est ergo Rom. Pontifex vniuersalis Ecclesiæ Episcopus.

Solutio: Neganda est consecutio, siquidem ex mente Beati Gregorij & Sancti Pelagij antecessoris eius, multum interest inter vtrúque. Vniuersalis Episcopi nomen, quod sancti Pontifices tantoperè detestati sunt, & ambitiosi Constantinopolitani Ioannes atque Cyriacus sibi assumpserunt, videtur cæteris omnibus Episcopis adimere authoritatem, vniq; soli, quicquid est omnium, tribuere, atque si reliqui Episcopi vnius illius forent Vicarij: more Proregum, qui loco Regum præsunt. Beatus *Differunt vniuersalis Episcopus, & vniuersalis Ecclesiæ Episcopus.*

Cypria-

De simplicitate prælat. Cyprianus multò antè dixit, Episcopatum in Ecclesia vnum esse, *cuius à singulis Episcopis in solidum pars teneatur*, hoc est, vnam esse Episcoporum ordinationem, vel vnum esse totius Ecclesiæ caput, singulos tamē Episcopos suarū quemque ecclesiarum curam habere integram, non Vicariam: vt B. Hieronymus Episcopos omnes eiusdem esse sacerdotij & meriti. *Ad Euagrium.* Episcopus verò Vniuersalis Ecclesia, talem ducit in omnes Christianos & oues Christi curam, vt singulis tamen præsulibus sua maneat administratio atque officium.

Octaua. Concilia aliquot Africana cauerūt, ne quis se Principem vocet sacerdotum: Non est ergo Romanus Pontifex caput Ecclesiæ, vel Episcoporum Princeps.

Princeps sacerdotum. Solutio: Non sequitur ista conclusi; non enim absolutè sublatum est nomen principis sacerdotum ex vniuersa Ecclesia, sed ἐξάρχου τῶν ἱερέων, nomen videlicet exarchi, sæculare & prophanum, quo illi principes vtebātur, qui pro Imperatoribus administrabāt prouincias. Hoc nomen voluerunt Patres ex Africanis Ecclesijs prorsus tolli, quod exosum esset populis ob Exarchorum insolentiam. In Sardicensi tamen Synodo Metropolitanus dictus est Exarchus Prouinciæ.

Nona: Phocas Imperator post D. Gregorij tempora, primus constituit Episcopum Romanum summum esse Pontificem, primumque

totius

totius orbis Episcopum. Ergo nō venit à Christo hæc potestas cathedræ D. Petri.

Solutio: Antecedentis vel ex eo constat falsitas, quòd multò antè Phocam, adeóq; ante Christianos Imperatores, Romani Pontifices & se agnouerint, & à fidelibus omnibus agniti sint Vicarij Christi, sicut plurimis testimonijs superius est confirmatū. Phocas litem solū diremit, quæ ex ambitione Constantinopolitanorum Pontificum orta fuerat. Hi namque in Constantinopolitana secunda generali Synodo, inscijs legatis Damasi Papæ: & postea in quarta Chalcedonensi, reclamantibus Legatis beati Leonis, secundum sibi locum vsurparunt in sedibus Patriarchalibus, atq; post se reiectis Alexandrino, Antiocheno, & Hierosolymitano, contra omne fas, statim post Romanam sedē conscenderunt. Et quāuis huic Græculorū ambitioni obsisteret beatus Leo Pontifex, sicut variæ ipsius Epistolæ ad Anatolium Constantinopolitanum Episcopum, atque ad Martianum & Pulcheriam Augustos, manifestum faciunt; non conquieuit tamen eorum superbia, quin cum iniuria Romanæ sedis, nomen sibi vsurparent vniuersalis Episcopi; & primū in Ecclesia locum vendicarent: Phocas de consensu Bonifacij III. qui post Sabinianum, beati Gregorij successorem, Ecclesiæ præfuit, rem ita composuit, vt Romanus Episcopus, sicut verè est Ecclesiæ supremum caput, ita ab omnibus quoque haberetur: Secundum locum obtine-

Phocæ Imper. decretum.

Acto. 16. Conc. Chalcedonens.

ret

ret Constantinopolitanus propter dignitatem Imperatoriæ ciuitatis: Tertium Alexandrinus: Quartum Antiochenus; & demum quintum Hierosolymitanus. Græcos interim non puduit, neque in hac quidem, qua premuntur, seruitute pudet, Vniuersales se Patriarchas scribere, dissimulantibus, & fastum miserorum ridentibus Latinis.

Decima: Episcopi Africani, temporibus B. Augustini, grauiter inuecti sunt in Cœlestinum Pontificem, qui sibi auctoritatem post Zosimum in Africanas Ecclesias arrogabat, & appellationes clericorum à suis Episcopis ad se admittebat.

Solutio: Rectè & pro officio fecerunt Romani Pontifices: malè autem Africani, qui etiã tunc (vt testatur Bonifacius II.) meditari videbantur defectionem à Romana sede, suo magno malo: vt qui paulò post in Vandalorum Arrianorum potestatem venerint. Nõ subscripsit autem acerbis illis literis B. Augustinus, qui summa semper veneratione Apostolicam sedẽ Romanam coluit. Malè habebat Afros præsules, quòd à suo, ad Romani Pontificis iudiciũ prouocaretur, cùm id ignorarent in Nicæna Synodo decretum, cuius tantùm 20. canones erant in manibus Afrorum & Græcorum: integri autem 72. Romæ asseruabantur.

Epistola ad Eulalium.

De appellationibus Afrorum.

Vndecima: Petrus nunquam vidit Romam: tum quia nulla eius mentio fit in Actis Apostolicis; tum quia ab Apostolo Paulo in Epistola

Epiſtola ad Romanos non ſalutatur: tum quia Scriptores de tempore, quo Romam venerit, non idem ſentiunt. Non ergo Romanus Pontifex B.Petri ſucceſſor.

Solutio: Cùm tota antiquitas, ipſaque Romæ monumenta teſtentur B. Petrum Romæ & ſediſſe, & cruci affixum eſſe, neq; toto terrarum orbe locus alius ſit à quoquam hactenus exhibitus, vbi tanti Apoſtoli ſacrum corpus aſſeruetur: mirum eſt inueniri homines, qui tã manifeſtam veritatem inficiari audeant. Quibus enim moueri videntur, vt contra ſentiant, ea hac ratione non difficulter ſoluuntur: quòd B. Petrus tametſi pontificalem cathedram Romæ fixerit, frequens tamen in peregrinationibus fuerit, varijſque in locis Euangelium prædicauerit. In Iudæam redijt, Claudij edicto cum cęteris Iudæis abire iuſſus. Adfuit Hieroſolymitano Concilio: viſitatus Hieroſolymis ab Apoſtolo Paulo: Aſtitit morienti ſacratiſſimæ Matri Dei, vt teſtatur B. Dionyſius Areopagita. Ex Babylone Aegypti non incommodè dicitur ipſius prior Epiſtola ſcripta (quamuis plerique poſt Papiam, Babylonis nomine Romam intelligãt) quod Petrus, Alexandriam deducto Marco, illam Eccleſiam primus fundârit. Ob has frequentes continuaſque profectiones, Linum & Cletum Epiſcopos conſecrauit, ſibique tanquã ſuffraganeos, atque in pontificalibus Vicarios Romę conſtituit: Non mirum ergo, ſi à B. Paulo neq; ſalutatus ſit in Epiſtola ad Romanos, neq; Romæ inuentus. Quod

Petrus Romæ obijt.

Acto. 18.
Actor. 15.
Galat. 1.

Cap. 4. de diuinis nominibus.
Nicepho. li. 14. c. 19.

Linus, Cletus vicarij B. Petri.

Quod scriptores in tempore aduentus eius Romam dissentiant, non arguit eum Romæ nõ fuisse. Pari namque ratione colligemus Christum pro humano genere passum atque mortuum non esse, quia de tempore non conuenit inter omnes. Beatus Ignatius, quem communiter nunc sequuntur, affirmat anno ætatis 33. alij anno 30. alij 46. Beatus Irenæus multis contendit, ætatis anno 40. adhuc prædicasse. Vnum nobis sufficiat, vniuersam Ecclesiam hoc affirmare, beatum Petrum Antiochiæ sedisse, Romã quoque venisse, ibique Pontificem vrbis martyrio affectum esse, siue prius Antiochiæ præfuerit, quàm Romam vidisset, siue post reditum ex vrbe, quam totis septẽ annis relictam posteà repetijt, vt nonnulli probabiliter opinantur. Quæ diuersæ eius profectiones fortè occasionem præbuerunt Scriptoribus huius varietatis.

Ad Trallianos. Lactan. li. 4. c. 11. August. lib. 2. de doctrina Christiana cap. 28. Lib. 2. cap. 39. & 40.

Duodecima. Beatus Paulus iubet, *vt omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit*, de sæcularibus Principibus loquens: *Siue Regi* (inquit B. Petrus) *quasi præcellenti, siue ducibus tanquam ab eo missis*, & ijs, vt superioribus, dandum est tributum, etiam ab Ecclesia, sicut testis est Diuus Ambrosius, ad exemplum Christi, qui soluit didragma: ergo Episcopi, ipseque summus Pontifex parere potius debebunt Imperatori, & principibus Christianis, quàm præesse.

Rom. 13. 1. Pet. 2. De Basilicis tradendis. Matth. 17.

SOLV-

Solutio: Neganda est consequentia, interest namque inter gentiles principes, qui Christi & Apostolorum temporibus Rempubl. administrabant, & etiamnum in locis infidelium administrant: & Christianos, qui in Ecclesia viuunt. Ethnici principes, quibus nihil est cum Ecclesia commune, non parent Pontificibus. (*Quid enim nobis de his, qui foris sunt iudicare?* ait B. Apostolus:) Et quia in his, quæ politica sunt, præsident omnibus, tenentur ijs etiam Episcopi & Pontifices, illis in locis vbi sceptra tenent parere in his, quæ ad politiam externam pertinent, modò ne quid vel Euangelicæ legi, vel Ecclesiasticæ disciplinæ contrarium imperent. Christiani autem principes, quando ad Christi familiam accesserunt, simul etiam illius familiæ legibus se submiserunt, inter quas vna hæc est; Vt supremo patrifamiliâs, vel Ecclesię pastori, in his, quæ salutis tum suæ, tum familiæ sunt, obtemperent: non aliter, atq; si quis in aliquam hominum societatem; certis legibus constitutam referri velit: is vtique ijs legibus se subdet, quibus alij continentur, supremoq; sodalitij Rectori parebit ijs in rebus, quę ad sodalitij negotia pertinebunt. Et hic nihilominus, si quid ad sodalitij totius, aut Rectorũ eius, vel conseruationem, vel vtilitatem suo labore, industria, impensis præstet, nihil præter officium suum facient Rectores, si laborem mercede compensent, & impensas, quasi restituant, nisi fortè vel ab ipso, vel à maioribus

Discrimen inter infideles & Christianos principes.

1. Corin. 5.

Simile.

eius, de rebus omnibus gratis, ac sine impensa sodalitij præstandis, aliquid decretum aut constitutum esset. Regibus igitur Christianis, quorum opera magnoq; sumptu Ecclesiæ quies externa seruatur, pendebāt olim tributa Episcopi, donec à sanctis Principibus lege lata omni eiusmodi onere Ministri Ecclesiæ liberarentur. Cùm enim intelligerent, qua erant pietate, salutem suam ab Ecclesiæ prælatis pendere, iudicauerunt non immeritò decere, vt operam suam illis gratis impenderent.

Matth. 20. Decimatertia: Christus omnem principatum Apostolis interdixit: *Principes* (inquit) *gentium dominantur eorum, & qui maiores sunt potestatem exercent in eos, non ita erit inter vos*, hoc est, nec Domini eritis, nec potestate in alios præditi: igitur Episcoporum non est præesse cum imperandi potestate.

Solutio: Negatur consecutio: Non enim dixit Christus, nemo vestrum præfuturus est alijs, nemo Ecclesiam reget, nemo cuiquam aliquid præcipiet; sed nemo profano more dominetur, sicut Beatus Petrus loquitur, *non* 1. Petr. 5. *dominantes in clero, sed forma facti gregis.* Non tollit itaq; principatum ex Ecclesia, sed modum præscribit, quo velit superiores Ecclesiæ hoc suo principatu vti; humilitate, inquam, & exemplo vitæ: non instar sæcularium Regum, quorum regnum est de hoc mundo: sed instar Patris, qui nutrit filios & castigat, ad Christi exem-

exemplum, qui docuit, ſolatus eſt, increpauit non modò Iudæos (*væ vobis Scribæ, Phariſæi, Hypocritæ*) ſed dilectum diſcipulum Petrum: (*Vade retrò me Sathana*) denique flagellis exturbauit vendentes & ementes de templo; Ita beatus Paulus Tito: *Hæc* (inquit) *doce & exhortare, & argue, cum omni imperio.* *Matth. 25.* *Matth. 18.* *Ioan. 2.* *Tit. 1.*

Decimaquarta: Non poteſt eſſe Vicarius Chriſti, cuius mores maximè diſcrepent ab ea vitæ ratione, quam Chriſtus inſtituit, quod in Romano Pontifice maximè vſu venit. Siquidem Chriſtus humilitatem docuit, & præ ſe tulit; nunquam ſe adorari paſſus eſt: terrena imperia ſibi oblata, etiam fuga inita declinauit: nuſquam legitur eum equitaſſe, ſed inſidentem aſino aliquando Ieroſolymam veniſſe; Apoſtolis magna animi ſubmiſsione ſeruiuit, eorumque pedes lauit. Contra verò, Pontifex Romanus vult adorari, pedes ſuos oſculari, magna pompa, non ſolùm equis, ſed humeris hominum geſtari; triplici corona, tanquam Rex regum ornari, &c. Igitur Romanus Pontifex non poteſt eſſe Vicarius Chriſti, ſed potius aduerſarius Chriſto, hoc eſt, Antichriſtus.

Solutio: 1. Negatur Antecedens, quia officium Vicarij, non in imitatione vitæ, aut morum conſiſtit, ſed in auctoritate & poteſtate ſibi ab eo, cuius Vicarius exiſtit, collata, eſt poſitum. Multi ſunt Regum Vicarij, & Proreges,

qui nihil minus quàm Reges suos moribus referunt. Sunt tamen Proreges propter acceptam à veris Regibus auctoritatem. 2. Neganda est assumptio, propterea Romanum Pontificem contrariam Christo vitam instituere, quod cũ ille honores fugerit, hic eosdem admittat &
Matth. 2. quærat: tum quia Christus ipse se à Magis, à Le
Matth. 8. proso, à Centurione diuino honore coli & adorari permisit: qui honos nunquam est alicui Romano Pontifici delatus: tum quia Pontifex non sibi honorem illum vendicat: sed in Christum refert, cuius vices in terris ge-
Simile. rit. Quemadmodum igitur Regis Legatus, quacunque tandem ex se conditione, vita, moribusque fuerit: ab his quidem subditis, qui summo Regem amore prosequuntur, magno honore afficitur, & loco Regis habetur & honoratur: ab illis verò solis conuitijs & contumelijs proscinditur, qui in Regem alieno sunt animo: Ipse verò Legatus in Regis sui honorem, non tantùm se honorari patitur: sed etiam indignatur illis, qui vel ipsi honorem deferre recusant, vel in consessu primas partes occupant, aut alios digniori loco constituunt: Sicut videre est in contentionibus Legatorum, dum de locorum dignitate disceptatur. Ita etiam Ecclesia, Christi dilectissima sponsa, vicario sponsi sui summum, qui in terris homini potest conuenire, defert honorem, quem illi inuident soli aduersarij & hostes Christi & Ecclesiæ. Ipsius verò Vicarij munus est, non

quidē sibi, sed Christo Domino suo, in persona sua honorem oblatum non repudiare. Quod enim Regum Legatis, atque Vicarijs laudi ducitur, cur solius Christi Vicario dabitur vitio? At, inquis, Christus hoc exemplo non præcessit. fateor: Christus in hac vita mortali honorem non quæsiuit, regnum fugit, discipulis ministrauit, cùm venerit contumelias pati, & iniurias sustinere. At post mortem ad vitam reuocatus, ad dexteram patris considens in cœlis, honorem sibi vult haberi ab vniuersa creatura, quia *Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen, quod est super omne nomen*, vult igitur & sibi honorem deferri ab Angelis, Sanctisq; in cœlo, & sacro corpori suo in Eucharistia, & sancto nomini suo IESV, & sacris imaginibus, per quas repræsentatur, & Vicarijs suis, qui in terris eius munus & personam sustinent, hoc est, vult sibi honorem deferri in se, in nomine suo, in imaginibus suis, in vicarijs suis. Non enim in vicarij persona conquiescit honor, sed per vicarium transit ad Christum. Neque solis Pontificibus habetur iste honor, sed omnibus illis, qui in sacrorum administratione Christi personam gerunt. Reges & Imperatores sedenti Sacerdoti ad pedes supplices accidunt peccata confessuri, & remissionem accepturi. Solus Sacerdos in sacrificio Missæ erectus stat, cæteris omnibus in terram genibus prouolutis: dataq; benedictione omnibus bene precatur humi

Philip. 2

proſtratis. Cæterùm notari debet, vicario Chriſti nullum deferri honorem, qui creaturæ dignitatem ſuperet:nam genua flectere, humeris geſtare,pedes oſculari, mitra aut coronis ornari, & ſi quæ ſunt aliæ externæ actiones, quia ſine vitio quandoque ex cauſa etiam alijs hominibus fiunt(nam filij genibus nixi à parentibus veniam delicti rogant, & infirmi ſedibus geſtantur,& non minus ex demiſſione pedibus alicuius, quàm manibus oſculum imprimi poteſt)non ſunt argumenta eius adorationis, quæ ſoli Deo debetur. Quæris porro, cur beatus Petrus Apoſtolus pari ratione hunc tantum honorem non admiſerit? Reſpondeo, quia id primis illis temporibus non conueniebat, quando paupertate & abiectione plantanda erat Eccleſia, & infideles ad fidem humilitate & patientia trahendi. Si enim maximos illos honores admiſiſſent primi Pontifices,tantiſque diuitijs abundaſſent; Infideles & barbari, qui non in Chriſti, ſed in Pontificum perſonam reſpiciebant, offendi poterant. Et Chriſti fides non potentia Dei,ſed humanis opibus vbique terrarum diſſeminata putaretur. Poſtquam verò exploſo idolorum cultu, Eccleſia Chriſti orbem occupauit, debuit apud Chriſtianos, CHRISTI Domini ſui amantes etiam in ipſis eius vicarijs, Chriſto ſummus honor haberi; & ille honor à vicarijs ipſis pro Chriſto admitti, quem non repudiarunt ſanctiſſimi Pontifices, Syluester, Leo,

Grego-

Gregorius,&c.& detulerunt Christiani Imperatores & Reges,Constantinus,Carolus, Henricus,&c.

DE FIDE.

Caput IV.

FIDES est habitus, seu qualitas quędam,diuinitus menti infusa, qua intellectus firmiter assentitur ijs omnibus,quæ à Deo sunt reuelata.Ex qua definitione quatuor fidei proprietates elucescunt:quarum prima est, quòd sit species quædam cognitionis,non minus atq; scientia & opinio,sicut Apostolus ait: *Fide intelligimus aptata esse sæcula verbo Dei.*Secunda esse donum à Deo gratisdonatum,non autem humana arte,vel industria acquisitum: *Vobis*, inquit B. Paulus,*donatum est pro Christo non solũ vt in eum credatis,sed etiam vt pro illo patiamini* : siquidem quod diuersis eandam Christi concionem audientibus,& eadem miracula videntibus, atq; admirantibus,alij crediderint,alij in sua perfidia obstinati perstiterint,inde prouenit, quod illorũ corda Deus mouerit,istorũ nõ mouerit, sicut concionãte B. Paulo cõmota est Lidia purpuraria,& Christo Lazarũ à mortuis suscitãte, nõnulli Iudęi ad fidẽ sunt traducti.Tertia,quod quæ fide tenem⁹,certissimè cognoscamus,longè etiã certius,quã res eas quas sensu percipimus, vnde B. Petrus Apostolus, postquã narrasset se

Proprietates fidei. 1. *Hebr.* 11. *Ephes.* 2. 2. *Philip.* 1. *D. Aug. de præd sanc. cap* 9. *Actor.* 16. *Ioan.* 11. 3.

Christi gloriam in transfiguratione oculis vidisse suis, & Dei Patris vocem auribus accepisse subiungit: *Et habemus firmiorem (seu vt Græcũ est βεβαιότερον, id est, certiorem & magis compertum) sermonem propheticum:* Quasi dicat se certius ea nosse, quæ Scriptura tradit, quàm quæ oculis vidit.

4. Quarta: Hanc certitudinem fidei ex nullo alio proficisci; quàm à veritate diuina: Nam quæ per scientiam nouimus, ex rerum euidentia certò scimus, cùm scire sit rem ex causis cognoscere: In rebus quas fide cognoscimus, nulla est euidẽtia, sed potius summa obscuritas: vt in diuinitate vna tres esse personas, quarum quælibet sit Deus, & tamen non tres, sed vnum esse DEVM: Et in Christi vnica persona duas naturas sustentari. Harum tamen rerum, & aliarum omnium, quas fide tenemus, summa est in animis Christianorum certitudo, solùm propterea, quia fidelissimus, veracissimusque Deus ita nobis per Ecclesiam palàm fecit.

Fides Deo nititur. Ex hac definitione sic explicata multa colligi possunt, quæ ad rem præsentem faciunt: & primò quidem in illo non esse veram fidem, qui dubitat: sicut nec in illo, cuius fides nititur arbitrio aut placitis hominum: tametsi enim ad credendum inducamur ex Christianorum omnium consensu, quos per vniuersam Ecclesiam ita credere nouimus, aut ex miraculis, quibus nostra fides confirmatur, vel alijs

ex causis: fides tamen nostra neque miraculis nititur, neque tali Ecclesiæ conformitate, & conspiratione, sed diuina veritate: id est, credimus, quia Deus reuelauit: Deum autem reuelasse persuademus nobis ex dono fidei infuso, quod nobis Deus largitur, postquam vel miraculis, vel consensione Ecclesiæ, vel alijs modis ad credendum inducti sumus.

Deinde verò ex ijsdem consequitur, fidem cùm sit cognitionis genus, ad eum modum operari, quo solent habitus intellectus: Constat autem eiusmodi habitus actiones habere duplices: vnam propriam, quæ est in operatione intellectus interna, sicut scientiæ operatio est contemplari veritatem: alias externas, quæ ab alijs potentijs animæ, imperante ac dirigente scientia proficiscuntur. Quemadmodum, verbi gratia, scientia medicinæ primam & sibi propriam habet operationem cognoscere humani corporis constitutionem, eiusque iuuandi rationes: quæ actio est in intellectu medici, ex qua deinde oriuntur alia, vt dare consilia, præscribere pharmaca, conficere potiones & medicamenta, atque id genus alia perficere, quibus recuperatur, vel conseruatur sanitas: quæ omnia dicuntur à medicina proficisci, atque eius operationes. Nam Medicus dicitur arte sua, & medicina præscripsisse pharmaca, & infirmum curasse: neque hoc solùm, sed quicquid præterea ex ijs

Fidei operationes duplices.

1.

2.

Simile ex medicina.

1.

2.

Applicatio ad fidem. sequitur, Medicinæ consueuit adscribi, nempè quòd Medicus industrius, qui arte sua fœliciter multos curauit, opes suas auxerit, in Principum notitiam & familiaritatem venerit, ad honores magnos euaserit, in pretio habeatur: quæ omnia dicimus illum per artem medicinæ consecutum esse: & qui medicinę laudes celebrant, eiusmodi bona solent commemorare.

Eodem modo de fide iudicandum est, cuius proprium munus est credere, & ijs firmissimè adhærere, quæ Deus reuelauit: ijsque nobis firmiter persuasis, ex illorum præscripto vitã
1. gubernare. Itaque fides proponit Deum trinum & vnum, Christi incarnationem, vitam & passionem, futuri iudicij seueritatem, pœnarum inferni, & gloriæ cœlestis magnitudinem inexplicabilem, reliquaque omnia, quæ
2. diuino verbo continentur: quæ dum homo contemplatur, sequuntur aliarum potentiarum operationes, nam audiens de stricto iudicio, & inferni perpetuis cruciatibus concutitur timore, quæritque modum euadendi: cumque eadem fide intelligit sacramenta esse diuinitus instituta, ad animi labes expiandas, & opera bona mercede vitæ æternæ compensatum iri: spe diuina misericordiæ erecta voluntas detestatur peccata, & homo susceptis sacramentis edit opera pœnitentiæ, vitamque in melius commutat, & eò vsq; non nunquam progreditur, vt spretis mundi huius

illecebris Christum nudum & pauperem ipse nudus & pauper sequatur, ac demum mercedem illam consequatur, quam discipulis suis, cæterisque, qui illos secuti erant, interroganti beato Petro: *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, quid ergo nobis erit?* Respõdens promisit: *Amen dico vobis, quod vos, qui secuti estis me, in regeneratione, cùm sederit filius hominis in sede Maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes 12. iudicantes duodecim tribus Israel.* Vnde quemadmodum rectè dicimus arte medica infirmum curatum, & medicũ ipsum ad magnas opes & honores peruenisse: ita quoq; dicere rectè & verè possumus, per fidem peccatori datam iustitiã, peccatorum veniam, & gloriam cœlestem: itẽ quòd fides Christi peccatorem iustificet, Christianum hominem ad perfectionem ducat, & denique beatum faciat. *Matth. 19.*

Cæterùm, quemadmodum scientia medica, commoda superius enumerata non præstat sola contemplatione, lectione, meditatione, aut persuasione, sed alijs actionibus, quæ verè possunt dici actiones Medicæ, tanquam instinctu medicinæ perfectæ: ita quoque fides neque iustificat, neque saluat, si tantùm credas, & contemplatione ac firmissima persuasione diuinis verbis inhæreas, nisi illa etiã perficias, quæ fides præscribit: id est, nisi ex illius imperio & moderatione vitam tuam conformare studeas. *Sola cõtẽplatio non iustificat.*

Tria principia actionum humanarum.

Ex hac declaratione facilè liquet, quomodo Beatus Paulus in Epistolis suis omnibus, ac nominatim in Epistola quam ad Romanos dedit, fidem tantoperè commendet: in qua quidem Epistola videtur tria constituere humanarum actionum principia, naturam vel scientiam naturalem, quæ Philosophos in vita sua moderanda direxit: Legem Mosaicam, quæ Iudæis data fuit: & fidem, quæ per Christum fidelibus donatur. Natura seu naturalis cognitio in multis quidem magnum lumen gentilibus ad bene beateque viuendum præferebat, quemadmodum primo capite ad Romanos pulchrè declarat Apostolus: sed quia peccatum magnum illi caliginem offuderat, multa nō solùm ignorabat, verùm etiam veras virtutes in numero vitiorum reponebat, vt humilitatem, cuius vix vlla apud Ethnicos Philosophos extat mentio: & virginitatem, quam teste Beato Ambrosio damnarunt Romani. Ad ea autem exequenda, quæ naturaliter cognoscebantur, à natura non subministrabatur sufficiens auxilium, cùm in sola natura per peccatum corrupta non essent vires ad perficiendam legem naturalem. Lex Mosaica maiorem attulit notitiam virtutum, atque vitiorum, quæ ad defectum legis naturæ obtenebratæ à Deo hominibus data, de ijs instruxit homines, quæ apud Deum peccata erant atque virtutes. Cæterùm quia & ipsa ex solis tabulis impressa, aut literis forma-

1. Naturalis cognitio

2. Lex Mosaica.

tá, nihil præter figuras & vmbras rerum futurarum continebat, non potuit humano generi per illam dari auxilium ad perficienda mandata, & peccata, quæ ostendebat aduersari voluntati diuinæ, vitanda. Fuit enim Lex data ad intellectum humauum illustrandum, non ad affectum & cæterarum potentiarum vires corroborãdas, quod multis verbis à beato Paulo in Epistola ad Romanos explicatur. Fides 3. Fides.
autem Christi instruit intellectum nostrum, vt intelligamus, quid sequi, quid vitare debeamus. Et quia nos ducit ad Christum, in quo solo est causa, & meritum iustificationis nostræ, remediumque omnium peccatorum, & medicina infirmitatis spiritualis, fit, vt per fidem dicamur habere auxilium ad deponenda peccata, vitanda mala, & consequenda bona, non quidem per meram fidei contemplationem, aut persuasionem, sed per gratiam, ad quam nos fides per pœnitentiam & sacramenta adducit. Lex enim Mosaica, tametsi vmbra esset Hebr. 10.
futurorum in Ecclesia bonorum, & pædago- Galat. 3.
gus ad Christum accedentibus, ex se tamen nõ Christum, sed figuras Christi proponebat, & non spiritualia, sed corporalia bona adferebat: nam qui ex populo Iudaico remissionem peccatorum consequebantur, & peculiari gratia Dei ex longis pręceptis ac cæremonijs Christum cognoscebant, non tam ad legem Mosaicam, quàm ad legem nouam Christi sunt reuocandi, quemadmodum ad Hebræos Beatus Hebr. 11.
Paulus

Paulus multis exemplis declarat.

Non erit, opinor, iam difficile intelligere, quo ſenſu accipiendæ ſint ſcripturæ, quæ nobis tantoperè fidem commendant, & nominatim verba Apoſtoli Pauli, quibus Romanos gentiles à ſcientia naturali, & Iudæos à lege Moſaica ad Chriſtum commendatione fidei traducere conatus fuit.

Actor. 15. Quando enim audis, *fide purificari corda, fide hominem iuſtificari, ex fide eſſe iuſtitiam, iuſtum ex fide viuere*, et ſi quæ ſunt alia huiuſmodi: non debes cogitare, per ſolam perſuaſionem eorum, quæ fides præſcribit, ſine actionibus vllis iuſtitiam, vitam, ſalutem credentibus dari, ſed hoc ideò ita dicitur, quia, quò non potuit ducere natura per ſe, vel lex Moſaica, eò nos ducat fides, ad Chriſtum (inquã) cuius meritis per opera fidei, id eſt, quæ dictãte fide eduntur, qualia ſunt pœnitentia, Sacramentorum vſus, & opera bona, infundatur gratia, remittantur peccata, detur merces vitæ æternæ. Iuſtum verò, ex fide viuere, nihil aliud eſſe videtur, quàm iuſtum ad normam fidei totam vitam dirigere ac formare: quomodo dicere conſueuimus quempiam medicè viuere, nempè ex medicinę præſcripto. Homo quippè iuſtus in actionibus ſuis omnibus, dum præſcripta fidei ob oculos habet, quæ ſunt diuina mandata, diligenter cauet, ne quid vel verbo, vel opere, vel cogitatione committat, quod

Quid ſit iuſtum ex fide viuere.

Vide D. Aug. lib. 4. contra Iulianũ cap. 3

quòd à norma fidei, & lege diuina dissentiat, quam vult esse regulam vitæ & actionum suarum omnium, vt cum Dauide dicat: *A iudicijs tuis non declinaui, quia testimonia tua meditatio mea est, ad omnia mandata tua dirigebar, & cæt.* Psal. 118.

SITNE FIDES IN PECcatoribus.

SI in similitudine de medicina adducta permanere velimus, non erit difficilè controuersias omnes dirimere, quæ passim de fide adferuntur. Nam sicut optimi nobilissimique medici, cùm non ignorantia, sed fragilitate naturæ præcepta artis, quam callent, intemperanter viuendo violant, (iuxta illud: *doceo meliora, proboquè, deteriora sequor*) scientiam medendi non amittunt: Ita Christianus, qui contra conscientiæ dictamen, in leges fidei peccat, nec fidem amittit, nec desinit esse Christianus. Nam hoc ipsum conscientiæ dictamen, quo peccator metu gehennę terretur, est opus fidei, sicut interna medici admonitio ab arte proficiscitur.

Scripturæ agnoscunt in peccatoribus fidem, vnde B. Paulus, *Si habuero omnem fidem ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum.* Et Christus: *multi dicent mihi in illa die, Domine nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & virtutes* 1. Cor. 13. Matth. 7.

tutes multas fecimus. Et tunc confitebor illis, quia nunquam noui vos. Nunquam, hoc eſt, ne tunc quidem, quando ex fide miracula edebatis, ſed vitam fidei decretis conſentaneam non ducebatis.

Præterea cùm fide fideles ab infidelibus diſtinguantur, ſi fide careant peccatores erunt vtique infideles, & more Ethnicorum ab Eccleſia ſeparati: cùm tamen ſcriptura multis locis varijſque parabolis teſtetur, peccatores ad Eccleſiam pertinere, ſicut zizania ſunt in eodem agro cum tritico. In ſagena eadem mali piſces cum bonis: In eadem domo fatuæ virgines cum ſapientibus: In ijſdem nuptijs non habens veſtem nuptialem cum habentibus: Corinthius ille fornicator non prius ab Eccleſia alienus erat, quàm mandato Apoſtoli Pauli communione priuaretur.

Matth. 13. Matth. 25. Matth. 22. 1. Cor. 5.

OBIECTIONES.

Prima: Talis fides eſt in peccatoribus, qualis in dæmonibus: in his autem nõ eſt, vel donum fidei, vel virtus: ergo nec in illis.

Solutio. Neganda eſt propoſitio: Non enim Apoſtolus Iacobus fidem peccatorum cum fide dæmonum confert, ſed ipſum credere vtrorumque: quia non dixit, tu fidem habes, eandem & dæmones habent, ſed *tu credis in Deum, & dæmones credunt, & contremiſcunt*, de ope-

Iacob. 2.

operationibus loquutus, non de habitibus aut virtutibus. Cõſtat autẽ operationes ex diuerſis principijs oriri: loquitur homo, loquitur & coruus, Cachinnatur homo, cachinnatur & pſittacus; Ita credit homo, credit & diabolus. At ſicut bruta animalia, non ex ratione imitantur voces humanas, ſed ex conſuetudine; Ita dęmones credunt, non dono fidei, neque interna virtute, ſed vi veritatis impulſi. Agnoſcunt enim miracula, non à ſe, neque ab alijs, ſed à Deo ſolo in teſtimonium veritatis edita: & ſciunt mentiri Deum non poſſe: videntq́ue multos tum Iudęos, tum hęreticos ſolo infidelitatis nomine damnari: quapropter cogũtur credere veriſsima eſſe, quę Eccleſia proponit. Peccatores autem, qui, vt homines occultorum ignari, de cauſis miraculorum dubitare poſſunt; tametſi ſignis, alijſq́; rationibus ad credendum inducantur, non coguntur tamen inuiti, ſed fidei donum diuinitus immiſſum intellectum inclinat, voluntatemq́ue mouet, ad veritatem ſuſcipiendam. Hinc eſt, quod dæmones quidem omnes credant & contremiſcant, non omnes tamen homines iiſdem rationibus atque miraculis, vt credant, moueantur. In duobus tamen homines improbi & dæmones credentes conueniunt: primò quidem, quod neutri rẽ intueantur (neque enim dæmones vident eſſẽtiam vnam Dei in Trinitate perſonarum, neque Chriſti duas naturas in vna perſona) ſed teſtimonio Dei credant. Deinde; quod neutris

Dæmones credunt ſine fide.

Peccatores credunt fide.

In duobus conueniũt peccatores cum dæmonibus.

1.

2.

ſua fides ſit vtilis ad vitam æternam promerẽdam, cùm vtriſque deſit charitas, & bonus motus cordis in id, quod creditur.

Iacob. 2. Secunda: *Fides ſine operibus mortua eſt.* Sicut igitur homo mortuus, non verus homo eſt: ita neque in peccatoribus erit vera fides.

Solutio. Neganda eſt conſequentia: non enim beatus Iacobus fidem mortuam confert cum homine mortuo, ſed cum corpore mortuo: quod verè eſt corpus, licet non viuum: ita fides charitate vacua, eſt fides vera, ſed mortua.

Tertia: 1. Tim. 5. *Si quis ſuorum, & maximè domeſticorũ curã nõ habet, fidem negauit, & eſt infideli deterior*, non igitur eſt fides in malis.

Solutio. Hæc concluſio ex antecedenti non ſequitur, ſed potius iſta: ergo peccator negat ſe fidem habere, hoc eſt, ita ſe gerit, vt qui facta eius inſpiciunt, meritò ſibi perſuadeant, illum fide carere: quippè qui actiones planè contrarias fidei exerceat, ſecundum illud Tit. 1. *Qui verbis confitentur ſe noſſe Deum, factis tamen negant.* Quomodo diceremus de medico intemperante, vir quidẽ iſte medicus eſt profeſſione, vita tamen & moribus ſe medicum negat, vtpotè, qui contra documenta medicinæ ſe ipſe perditum eat.

Quarta: 1. Ioan. 2. *Qui dicit ſe noſſe Deum, & mandata eius non ſeruat mendax eſt.* Non ergo eſt fides in peccatoribus.

Solu-

Solutio. etiam iſta conſecutio vitioſa eſt: erat namque potius inferendum, ergo peccator non nouit Deum. Multum intereſt inter noſſe Deum, & credere Deum: cùm notitia Dei requirat fidem, iuxta illud: *Niſi credideritis non intelligetis.* Iſa. 7. Eſt quippè notitia non ſola apprehenſio, aut aſſenſio intellectus, ſed interna mentis affectio & ſapor, quo guſtat & videt homo pius quàm ſuauis ſit Dominus. *Quid noſſe Deum.* *Rationabile lac concupiſcite* (ait B. Pet.) *vt in eo creſcatis in ſalutem, ſi tamen guſtatis, quoniam dulcis eſt Dominus.* Pſal. 33. 1. Petr. 2. De eodem loquitur Apoſt. Paulus: Hebr. 6. *Impoßibile eſt eos, qui ſemel ſunt illuminati, guſtauerunt etiam donum cæleſte, & participes facti ſunt Spiritus S. guſtauerunt nihilominus bonum Dei verbum, virtuteſq́; ſæculi venturi, & prolapſi ſunt, rurſus renouari ad pœnitentiam.* Hæc igitur notitia eſt ſapor, & guſtus ſpiritualis, peculiareq́ue donum ſpiritus S. interna dulcedo, mentiſq́; quies, & abundantia pacis, qua fruuntur ſoli boni, carent omnes mali.

DE FIDE SPECIALI.

Catholicorū rationes

Mouetur quæſtio, debeatne Chriſtianus certa fide tenere peccata ſibi eſſe remiſſa, ſe iuſtificatum, ſibi præparatam ſalutem æternam, ſe regni cæleſtis hæreditatem aditurum. Doctrina Catholica habet, nihil horum ad fidem pertinere: primò quidem, quod illa ſola credenda ſint, quæ Deus reuelauit, & credenda 1.

propoſuit: nuſquam autem in verbo Dei de priuati hominis iuſtificatione quicquã legimus, vtpotè cuius in literis ſacris nulla fiat mentio: non eſt ergo fide cuique tenenda peccatorum
2. ſuorum remiſsio, vel iuſtificatio. Quid; quod ſcriptura paſſim incertitudinẽ iuſtificationis
Eccleſ 9. teſtatur: *Neſcit homo, vtrum amore, an odio dignus ſit: de propiciato peccato noli eſſe ſine metu: ſi ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit anima mea. Beatus homo qui ſemper eſt pauidus, & quis poteſt dicere mundũ eſt cor meum, purus ſum à peccato?* D. Paul' verò; *Nolite*, inquit, *ante tẽpus iudicare, quoaduſque veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium.* Atque vt de conſcientię iudicio loqui intelligatur, adiungit, *ſed neque meipſum iudico. Nihil enim mihi cõſcius ſum, ſed nõ in hoc iuſtificatus ſum: qui autem iudicat me Dominus eſt.* Et tamẽtſi hę retici ſuo more, ad mentem ſuam ſcripturas iſtas torquere conentur, veteres tamen vno omnes ore reclamant, & de incertitudine iuſtificationis interpretantur; *a* Hieronymus, *b* Ambroſius, *c* Auguſtinus, *d* Gregorius, *e* Cyprianus, *f* Chryſoſtomus, & quotquot ante nos in Eccleſia vixerunt. *g* Auctor operis imperfecti in Matth. dum verſatur in expoſitione verborum ſapientis: *Quis poteſt dicere, mundum eſt cor meum, Nemo*, inquit, *tãta eſt firmitate ſuffultus, vt de ſua iuſtificatione debeat eſſe ſecurus.*

Eccle. 5. Iob. 9. Pro. 28. 1. Cor. 4. 3. *a lib. 2. con. Pelag.* Eccl. 9. Hier. 3. 13. *b* 1. Cor. 4. *c epiſt 121. & in Pſal 42* *d lib. 6 mora. c. 23. lib. 9 cap. 17. & ſeq.* *e ſerm. de eleem.* *f hom. 11. in 2 ad Cor* *g Hom. 38.*

OBIECTIONES.

Prima: In symbolo nobis proponitur credenda remissio peccatorum, non aliorum, sed nostrorum: ergo credere tenemur peccata nobis esse remissa.

Solutio. Credere remissionem peccatorum, non est credere sibi, vel priuato alicui peccata condonata, sed esse in Ecclesia, Christi meritis, potestatem remittendi peccata: quam remissionem credimus assequi, tum nos ipsos, tum alios quosuis, qui dignè sacramentorum participes fiunt, præsertim Baptismi & pœnitentiæ.

Secunda: Deus liberalissimè offert gratiam, & peccatorum remissionem: quicunque igitur vera fide instructus accedit, in gratiam accipitur.

Solutio. Admittitur argumentum: quia qui recta fide per charitatem operante, auxilium & gratiam Christi implorat, fit voti sui compos: non enim in Deo, qui sine personarum acceptione, legitimè dispositis dona sua largitur, est causa incertitudinis, sed in nobismetipsis, qui mentem atque intentionem nostram perspectam non habemus. *Prauum est cor hominis* (dicebat Hieremias) *& inscrutabile, quis cognoscet illud?* & tanquam id soli Deo sit reseruatum, respondet in Dei persona: *Ego Dominus scrutans cor, & probans renes.* Frequenter occulta latent peccata, quorum re-

Causæ incertitudinis *Hier. 17.*

August. de præfect. iustitiæ.

1. cordatio conſcientiam non pungit: quomodo Dauid Propheta totis nouem menſibus nul-
2. Reg. 22. lum ſibi ſcrupulum de adulterio cum Bethſabee, & homicidio Vriæ mouit, donec à Nathan Propheta, diuino iuſſu correptus, in memo-
2. Reg. 24. riam peccati venit: Et poſteà rurſus ſine omni moleſtia fuit menſibus fere decem, nihil de peccato numerati populi cogitans, donec
2. propheta Gad violati numinis iram afferret: frequenter corrupti ſumus, & mali noſtrarum cogitationum & intentionum iudices,
Lib. 9. moral. cap. 18. & ſpecie pietatis peccata velamus. *Sæpè* (inquit beatus Gregorius) *contra delinquentium culpas accendimur, & cùm vltra æquitatis metas per iram rapimur, hoc zelum iuſtæ diſtrictio-*
2. Reg. 15. *nis æſtimamus*. Saul inobedientiam ſuam cul-
3. tus diuini, & ſacrificij ſtudio excuſari putabat. Ignoramus an veram habeamus peccatorum pœnitentiam ſolius Dei intuitu; an metu humano, vel timore ſeruili gehennæ, qui ad peccatorum remiſſionem ſatis non eſt.
4. Et quoniam peccata (quorum grauitatem ſolus Deus, qui offenſus eſt nouit) æſtimare, ſuiſque momentis ponderare nequimus, ignoramus, an pœnitentia noſtra peccatis reſpondeat. Sæpè enim, quæ leuia ſunt nobis, gra-
Pſal. 25. uia ſunt Deo, *cuius iudicia abyſſus multa: & in*
Pſal. 142. *cuius conſpectu non iuſtificabitur omnis viuens; &*
Ioan. 4. *qui in Angelis quoque ſuis reperit prauitatem.* Et quod primos parentes ob culpam, vt pri-

mo

primo adſpectu apparet, leuem de ſummo dignitatis, fœlicitatiſque gradu, in miſerias & calamitates penè inextricabiles, cum vniuerſa poſteritate deturbauerit, terrere nos magnopere debet, ne grauiora peccata noſtra in iudicio Dei cenſeantur, quàm nos exiſtimemus.

Tertia. Incertitudo excarnificat conſcientias, adimit cordis quietē & gaudium, & adducit deſperationem: ergo affirmandū eſt Chriſtianos pro certo iuſtificationem, & peccatorū ſuorum remiſſionem credere.

Solutio. Antecedens falsū eſſe vita Chriſtianorū, & quotidiana experientia docet. Apud Catholicos namq; tam præſentes, quā qui ante nos vixerunt, pauciſſimos vel vidimus, vel legimus, qui eiuſmodi conſcientiæ carnificina laniati, ſaluti deſperauerint: mali namque Chriſtiani, tametſi conſcientiam Deo ingratam, & peccatis onuſtam circumferant, alienis tamen cogitationibus mentem ab imminentium periculorum conſideratione auertunt: Boni autem, quibus *charitas Dei diffuſa eſt in cordibus ſuis*, ſpe certa nituntur, quæ non cōfundit: cuius quidē virtutis hoc munus eſt, terroris illius cruciatus tollere, qui ex incertitudine hac iuſtificationis oriri poſſet, metumque minuere his, qui nullius peccati ſibi conſcij in Dei promiſsiones & miſericordiam intuentur, iuxta illud: *Si cor noſtrum non repræ-* Rom. 5. 1. Ioan. 3.

henderit nos, fiduciã habemus ad Deũ. Non enim sola fides cruciatum tollit animi, vel anxiam dubitationem adimit: sed varijs modis potest citra fidem haberi certitudo, nimirum indicijs & signis: ex aliorum testimonijs: ex spe & fiducia. Non exiguum est testimonium, conscientiæ quies, mens serena, internum gaudium. Certa indicia sunt, à peccatis abstinere, pœnitentiæ opera assumere, perturbationes animi grauiores, iræ, libidinis, inanis gloriæ, aliorumque similium vitiorum superasse, virtutum officijs delectari, à mundi oblectationibus abhorrere, vt multis locis pulcherrimè explicauit D. Bernardus. Hæc sanè, quo plura in homine fuerint, eo timor magis adimitur, & augetur fiducia. Fidei certitudinem citra omnem dubitationem noluit Christus in nobis esse, quia (vt D. Gregorius scripsit Gregoriæ cubiculariæ Augustæ) *mater negligentiæ solet esse securitas.* Scriptum est enim. *beatus homo, qui semper est pauidus: &, seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore,* voluitque Deus spem nostram non solis diuinis promissionibus, sed testimonio bonæ vitæ fulciri. Ita D. Paulus, *tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio verò spem, spes autem talis non confundit,* nimirum vt secundum D. Petrum in studio virtutum, & mandatorum Dei decurrentes, certam vocationem & electionem nostram efficiamus.

Certitudinis causæ.

In Cant. ser 16. 37. 68. 69. 94. & *epist.* 42. & 107.

Lib 6. *epist.* 280.

Prouer. 28.

Psal. 2.

Rom. 5.

2. *Pet.* 2.

Quar-

Quarta .1. Ioannis. 3. *Scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres.*

Solutio: vita non pro iustificatione accipitur, sed pro vita æterna, hoc sensu: Scimus nos hæredes regni cælestis scriptos & institutos, dummodo proximos diligamus, vt vox (*quoniam*) pro (*Si*) conditionali ponatur.

Quinta: Roman. quarto, *ideo ex fide vt secundum gratiam firma sit promißio*, hoc est, vt certi simus de peccatorum remisšione.

Solutio. Mala est interpretatio: non enim Apostolus ait, fide iustificari credentes, non operibus legis, vt de sua iustificatione sint certi: sed vt firma sit promissio, hoc est, vt promisšio Dei effectum suum sortiatur. Si namque iustitia & peccatorum remissio his tantum daretur, qui legem implessent, legisque operibus hoc beneficium essent promeriti, (quod de se iactabant Iudæi) nemo vnquam particeps fuisset iustificationis, quia nemo legem obseruauit. Gratis igitur dimittit peccata Deus per fidem, (quæ difficilis non est) sine legis operibus, quæ iugum erant adeò graue, vt diceret Diuus Apostolus Petrus, *neque Patres nostri, neque nos portare potuimus*. Nec tamen necesse est hominem, qui gratis iustitia est ornatus, hoc ipsum certo cognoscere, quod iustus sit. Multa enim habet homo, tum naturalia, tum *Actor. 15.*

ſpiritualia dona, tum bona etiam externa, quæ ſe neſcit habere. Sunt qui arbitrantur ſe ſuperbos, cùm ſint documentum humilitatis: alij ſe iudicant ad omnia officia & munera ineptos, omnibuſque ingratos, cùm ijs ſint præditi naturæ dotibus, quas mirentur omnes: Alij putant ſe ludibrio eſſe omnibus, cùm ſint potius venerationi.

Sexta. primo Corinth. ſecundo: *Nos non ſpiritum huius mundi accepimus, ſed ſpiritum qui ex Deo eſt, vt ſciamus, quæ à Deo donata ſunt nobis.* Igitur cui per ſpiritum ſanctum peccata remiſſa ſunt, agnoſcit ſe iuſtum.

Solutio. Non ſequitur: non enim dicit ab eo, qui ſpiritum accepit cognoſci, vel, vt aduerſarij loquuntur, certa fide credi debere omnia, quæ à Deo fuerunt ipſi donata, cùm conſtet plurima donari viris bonis, (ſicut paulò ante diximus) quę vtilius ab ipſis ignorantur, quã cognoſcuntur. Sed B. Apoſtolus hoc voluit: propterea datum fidelibus Spiritum, qui ex Deo eſt, vt eius gratia adiuti conentur pijs meditationibus intelligere, & ſuaui conſolatione guſtare beneficia Chriſti, eius incarnationem, paſsionem, aliaque innumera nobis collata. Quò enim quis diuini Spiritus gratia cumulatior exiſtit, eò ſolet in hiſce myſterijs & beneficijs cognoſcendis, plus operę ſtudijque collocare, & in gratijs agendis eſſe diligentior.

Vide D. Auguſt. tract. 83. in Ioan. Oecum. Theophil.

DE-

DE CERTITVDINE *salutis.*

Hæretici opinione quidem ſua, non ſolùm ſciunt, ſe gratia Dei præditos eſſe, verùm etiam certiſſima fide ſubnixi, ſe beatos fore ſciunt, hocque non aliter vnicuique Chriſtianorum credendum eſſe docent, quàm futuram carnis noſtræ reſurrectionem. Quam fidem inde hauſerunt, quod exiſtiment promiſſiones omnes Dei, etiam generatim pronunciatas, ſic à nobis accipiendas, tanquam nobis ſingulis factæ eſſent (ſicut Magdalenæ & paralytico dictum fuit, *remittuntur tibi peccata tua*, & latroni: *hodie mecum eris in paradyſo*) quicquid ſit de diſpoſitione noſtra. Et quidem non it inficias Eccleſia ad ſingulos pertinere promiſsiones diuinas, de peccatorum condonatione, ſalute æterna, & reliquas eiuſmodi, quæ generatim enunciantur, quantum quidem in Deo ſitum eſt, qui ſine perſonarum acceptione dat omnibus affluenter, & qui dilexit me (ait Apoſt.) & tradidit ſemetipſum pro me. Cæterùm quia promiſſiones hæ ſemper conditionem adiunctam habent, ratione noſtri exiſtit dubitatio. Promittitur omnibus peccatorum venia, ſed ea lege vt pœniteamus. Si, inquit, *dereliquerit impius viam ſuam, &c omnium iniquitatum eius non recordabor.* Promittitur vita æterna, mandata Dei ad finem

Lucæ 7. *Matt. 9.* *Lucæ 23.* *Iacob. 1.* *Galat. 2.* *Ezech. 18.*

nem

Matth. 19. nem seruantibus: *Si vis ad vitam ingredi, serua*
Matth. 10. *mandata: & qui perseuerauerit vsque in finem hic saluus erit.* Cùm igitur incertus sit homo de sua in virtutibus perseuerantia, incertus est
Sap. 4. & de salute. *Raptus est iustus ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius.*
Rom. 11. *Apocal. 3.* B. Paulus monet ne altum sapiamus, sed metuamus, ne excidamur. Monet CHRISTVS: *Tene quod habes, vt nemo accipiat coronam tuam.* Beatus Augustinus multus est in refutatione huius nimis absurdi erroris, qui cum experientia pugnat; quia & Salomon lapsus est, & Iudas excidit, & multi discipuli abierunt retro, deserto Domino. Sancti multi peccarũt, Dauid, Petrus, Apostoli omnes in Christi passione.

De bono perseuer. De corrept. & gratia ca. 13 de pastoribus c. 12. epi. 321. lib. 11. de ciuit. Dei, c. 12. & 22.

OBIECTIONES.

Prima: Rom. 8. *Certus sum quod neq; mors, neque vita, &c. poterunt nos separare à charitate Dei*, ergo fide credenda est perseuerantia.

Solutio: Errant Aduersarij, non enim *certus sum*, valet idem quod credo fide orthodoxa, cùm varijs ex causis alijs certitudo haberi possit, ex testibus fide dignis, ex persuasione, ex visu. Hic autem *certus sum* significat persuasum habeo; sic enim vertunt alij vocem πέπεισμαι, quod eadem Apostolus vti soleat, cùm loquitur de rebus, quæ sub fidem non cadunt. *Certus sum* (inquit hac eadem Episto-

Epiſtola) *fratres mei, & ego de vobis, quoniam & ipſi pleni eſtis dilectione*, & Timottho ſuo: *Certus ſum quod & in te habitet fides nō ficta*, quorum certè neutrum fide credebat. Roman. 15. 2. Tim. 1.

Secunda: Ioan. 10. *Oues meæ vocem meam audiunt, & non rapiet eas quiſquam de manu mea, & nemo poteſt rapere de manu Patris*; Ergo certus eſt homo de perſeuerantia.

Solutio: Non illud, ſed potius hoc efficitur, ergo nemo inuitus & contra ſuam voluntatem poteſt ex manibus Chriſti extorqueri. Nemo enim (vt ait Beatus Chryſoſtomus) læditur niſi à ſeipſo; poteſt tamen blanditijs mundi, vel carnis ad defectionem ſollicitari, & ſeductus ſpontè Chriſto deſerto aduerſarium ſequi.

Tertia: 1. Ioan. 3. *Omnis qui natus eſt ex Deo peccatum non facit, quia ſemen ipſius in eo manet, et non poteſt peccare, quia ex Deo natus eſt*, ergo certum habet ſe beatum fore, quiſquis ſe nouit ex Deo natum.

Solutio: Si aduerſarij quorſum & qua occaſione verba iſta ab Apoſtolo prolata fuerint intelligerent, næ illi non tantopere teſtimonij huius authoritate triumpharent. Diſputabat enim aduerſus veteres illos hæreticos Ebionem, Cerinthum, Marcionem, qui cùm eſſent homines contaminatiſsimi, omniumq́ue ſcelerum maculis notatiſsimi (quemadmodū Beatus Petrus & Iudas memoriæ prodiderūt) 2. Petr.

non

non tamen dubitauerunt ſe ſanctos, ac diuina ſapientia plenos, atque adeò filios Dei iactare. Contra quos quaſi in hunc modum agit S. Ioannes: Si filij Dei, ſi ex Deo nati ſunt iſti, cur tot tantiſq; flagitijs, quæ in omnium ore atq; oculis verſantur, notati ſunt? Qui dicit ſe noſſe Deum, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt; qui dicit ſe in illo manere, debet ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare. Et omnis qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit, quoniam ſemen ipſius manet in eo, & non poteſt peccare, hoc eſt, Homo pius & ſanctus, qui eſt diuinæ gratię præſidio circumſeptus, quamdiu retinet ſanctitatem, non poteſt peccare.

DE LIBERO ARBITRIO.

Caput V.

Quid liberũ arbitrium.

Duobus modis volumus.

LIberum arbitriũ hominis eſt eius voluntas, qua ex parte rē ſibi propoſitam eligere poteſt & recuſare. Nam duobus modis aliquid volumꝰ. Primò ſine electione, vt quādo res certa eſt, neq; ſub deliberationem cadit,
1. quo modo volumꝰ omnes eſſe beati, neq; poſſumꝰ nō velle beatitudinē, & is, qui ſibi finē aliquē propoſuit, qui nō poteſt, niſi vnico medio haberi, neceſſariò debet velle hoc medium, vt qui

conſtituit

cōnſtituit traijcere mare, neceſſariò vult nauē cōnſcendere. Secundò, electione, quando propoſitis varijs medijs, ad finem conſequendum idoneis, pro arbitratu eligimus, quod rationi magis probatur, velut qui terra facturus eſt iter, eligere poteſt; vt vel curru vehatur, vel equo vtatur, vel pedes incedat, prout ſibi commodius iudicauerit. Eſtq; in hac voluntatis electione libertas ex eo, quod intellectus nō naturali inſtinctu, de rei bonitate iudicat, more beſtiarum, quæ ad illud naturaliter feruntur, quod ſenſus apprehendit tanquam bonum; ſed ratiocinatione, & diſcurſu, vtrum melius ſit, deliberat, & id, quod præferendum arbitratur, voluntati proponit eligendum. Vnde diſcimus primò inter hæc duo multum intereſſe, ſpontè aliquid velle, ſeu voluntariè aliquid agere, & liberè velle. Illud enim in omni voluntatis actione, quamuis neceſſaria locum habet; volumus enim ſpontè beati eſſe, licet aliter velle nequeamus. Hoc autem ſolum in illis, quæ aſſumi poſſunt & repudiari. Secundò, tametſi ſancti diuina contemplatione beati in omnibus ſuis actionibus nihil contra voluntatem, ſed ſpontè, & voluntariè omnia faciant; aliqua tamen ab ipſis neceſſariò fieri conſtat, quę homines adhuc in carne viuentes præſtant liberè. Siquidē homines liberè amāt Deum, eiq; ſeruiunt, & à vitijs abſtinent, ſic tamen vt poſſint contrarium, nempè odiſſe Deum, atq; peccare. Sancti verò, qui ſummum illud bonum

2.

Vnde libertas volūtatis.

intuentur, & possident, toti in eius amorem absorpti ita amant, vt neque odisse possint, neque peccare. Quemadmodum igitur ad naturam omnis voluntatis pertinet agere voluntariè, non coactè: Sic ad rationem liberi arbitrij requiritur, vt velle possit, & non velle, hæc eligere, illa reijcere.

Difficultas de conuenientia libertatis & prouidentiæ Dei.

Magna autem hac in re difficultas semper doctorum virorum ingenia torsit, quomodo hæc libertas arbitrij consistere possit cum prouidentia, & cooperatione diuina. Nemo enim adeò sine sensu, atque ratione fuit, qui non experiretur arbitrij sui in multis rebus libertatem: vera etiam Philosophia manifestè docet Deum, qui cũcta moderatur, non solùm pręscire omnia, priusquam fiant; sed agere quoq;, & cooperari dum fiunt. Hîc itaque versatur difficultas, quomodo liberè agam, vt possim non agere, si Deus non modò præuidit multò ante futurum, quod ago, sed etiam me iuuat in agendo, adeoque me mouet, vt agam? Quæ difficultas non solùm in nobis hominibus post peccatum, sed in primo quoque parente ante peccatum locum habet, atque in ipsis etiam beatis spiritibus, qui multa & liberè faciunt, & non sine Deo pręsciente, mouente, & cooperante faciunt. Voluit sanè Deus hac difficultate palam facere nobis omnipotentiam suã, quod in his etiam rebus, quæ nos attingunt, plus possit, & faciat, quàm nos capiamus, aut intelligamus, vt omnis intellectus in obsequium

Dei

Dei captiuum se reddat, neque plus sapiat, quàm oporteat sapere. Philosophi nonnulli, quod hæc nõ caperent, vel Dei præscientiam, vt Cicero, vel eius prouidentiam & cooperationem negauerunt. Non enim patiebatur manifesta experientia negari libertatem arbitrij, cùm nemo non aduertat, se multa, & posse non facere, quæ facit, & facere, quæ omittit. Qui loquitur, tacere poterat, sed placet loqui: qui inambulat, quiescere poterat, sed eligit deambulationem, atque ita de innumeris alijs rebus, quas ex voluntate nostra pendere experimur. Hæc igitur est admirabilis potentia, & omnipotens sapientia Dei, humanum intellectum superans, vt singulis rebus conuenienter ad suas naturas cooperetur, naturalibus, vt agant naturaliter, rationalibus, vt agant liberè.

Lib. de diuinatione.

Aug. libr 5. de Ciui c. 9.

Aug lib. 12. de Ciuit. c. 6.

Cæterùm annotandum est voluntatem humanam pro triplici hominis conditione varijs quoque modis fuisse affectam. Ante peccatum enim à primo parente commissum, cùm nulla in membris vigeret concupiscentia, & corpus hoc non grauarèt animam, nec mentẽ ipsam obnubilaret, erat voluntas integra, sana, viuida, præsertim accedente auxilio iustitiæ originalis, poteratque non modò vitare peccata omnia, sed ea quoque facilè præstare, quæ ratio dictabat. Nullus quippè erat in intellectu error, qui nobis multorum peccatorum causam suppeditat, nulla deceptio in iu-

Volũtas qualis ante peccatum.

 dicio,

dicio, nulla pugna in membris, insolẽtia nulla concupiscentiæ, nulla difficultas in potentijs. Admisso iam peccato, hoc hominis libero arbitrio accidit, quod ipsi homini, adeoque plerisq; propter hominis peccatum rationis expertibus his inferioribus creaturis, quæ naturam quidem non amiserunt; sed eam seruarunt vitiatam, læsam, infirmam, *quia omnis creatura ingemiscit propter seruitutẽ corruptionis.* Terra ipsa testis est, quæ propter diuinam maledictionem, etiam magno sudore culta, vix necessaria humanis vsibus aliquando profert. Bestiæ natura sua eædem affectum in homines mutârunt, & quibus prius blandiebantur, & ministrabant, eos nunc metuunt, fugiunt, fugant. Humanum corpus non natura, sed conditione mutatũ multis infirmitatibus, & molestijs est subiectum. Peccatum enim nõ tollit naturam, sed vitiat. Quia homo ille, qui in latrones incidit, & hominis peccatoris typum gessit, non mortuus, sed semiuiuus relictus scribitur. Ita liberum nostrum arbitrium per peccatum quidem graue vulnus accepit, sicut & cæteræ potentiæ; sed non est exstinctum, vt nec cæteræ potentiæ, quod per se tam est manifestum, vt mirum sit inueniri homines, qui hęc audeant inficiari, quibus vsu venire puto, quod Aristoteles de illis affirmat, qui contradicentia simul esse vera docuerunt, nempè vt mente non approbarent, quod verbis dicerẽt. Alioquin enim, si nulla sit in homine libertas arbi-

In peccato qualis.

Rom. 8.

Lucæ 10.

arbitrij, vt agere possit, & non agere: Frustra (vt est apud a B. Irenæum, b Tertullianum, & c Clemẽtem) essent ad bonum adhortationes, atque à malo dehortationes, frustra laudes, & vituperia. Deus esset author peccati, ait idem Clemens, si homini libertatem ademisset peccatum declinandi. Deus etiam, inquit Tertullianus, nec vetaret, nec præciperet, nec iustè pararet peccatoribus supplicia. *Nullum esset peccatum*, ait innumeris locis D. Augustinus, *quod tam est voluntarium, vt si voluntatẽ propriam sustuleris* (ait D. Bernardus) *infernus non esset*. Tolletur omnis consultatio, omnis anxietas, omnis sollicitudo in rebus agendis: nulla erit causa reprehensionis, nulla præmia, nullæ pollicitationes. Denique homo non erit homo ratione præditus, & qui ratiocinãdo possit veritatem indagare; sed similis beluæ, quæ sine ratione, quò à natura impellitur, eò sine electione contendit. Hæc argumẽta non apud Christianos tantummodò Patres, qui absurdũ hunc Simonis Magi, Valẽtini, Marcionis, Hermogenis, Bardesanis, Manichæorum, & Petri Abailardi ad laxandas habenas peccatis excogitatum errorem, multis retrò sæculis confutauerunt, & damnauerunt; sed in prophanorum etiam, & Gentilium Philosophorum libris passim inuenies. Scriptura sacra permittit homini electionem. Dauidi data est optio ex tribus malis propositis: Salomonem iussit De⁹, quod vellet, à se postulare. Moyses ait in

a *Li. 4. c. 72.* b *Lib. 2. con. Marcion.* c *Li. 1. 2. 4. Stromatum.*

2 Reg 24. *3. Reg 3.*

Deut. 30. Deuteronomio, *se proposuisse populo vitam, & bonum, & è contrario mortem, & malum, benedictionem, & maledictionem, vt quò quisq; vellet, eò se converteret*. Idem dicit per Hieremiã Dominus: *Ecce ego do vobis viam vitæ, & viã mortis.*
Hierem. 21.
Eccle. 15. & per Sapient. *Apposui tibi aquam, & ignẽ, ad quod volueris porrige manum tuam. Ante hominem vita, & mors, bonum & malum, quod placuerit ei dabitur illi.* Susanna ad peccatũ minis sollicitata,
Daniel. 13. cùm in vtramq; partem ratiocinata esset, tandem elegit in man⁹ hominũ incidere potius, quàm peccare in conspectu Domini. De iusto
Eccle. 31. scribit Ecclesiasticus: *Qui potuit transgredi, & non est transgressus: facere mala et nõ fecit.* Sicut cõtra de peccatoribus queritur Christus: *Quoties volui congregare filios tuos, sicut gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti. vocaui enim, & renuistis: extendi manum meam, & non fuit, qui aspiceret. Exspectaui, vt faceret vuas, & fecit labruscas.* Sanè Pilatus agnoscebat in se potestatem crucifigendi Christum, & dimittendi. Et Parens, apud Apostolum, nõ habet necessitatem, sed potestatem voluntatis suæ iungendi, & nõn iungẽdi matrimonio virginem suam. In potestate Ananiæ, & Saphyræ erat agrum vendere, vel retinere, pretiumq; vel Deo consecrare, vel sibi seruare, vt fatetur Apostolus Petrus. Infinitæ sunt Scripturæ, quæ hanc liberam hominum voluntatem testantur, ijsque, vt liberè virtutes sectentur, commendant. Ita
Matt. 23.
Prouer. 1.
Isaiæ 5.
Ioann 19.
1. Cor. 7.
Actor. 15.

B. Pau-

B. Paulus Philemoni, *vti ne velut ex necessitate bonum tuum esset; sed voluntarium.* Et Moyses atque Salomon voluntarias, & spõtaneas oblationes admittebant. Dauid: *Voluntaria oris mei*(inquit) *beneplacita fac Domine.* Semper enim illud inculcatur: *Si volueritis, & audieritis me. Et sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius.*

Exod. 25 & 35.
1. Paral. 29.
Psalm. 118.
Isaiæ 1.
Genes. 4.

Igitur cũ Ecclesia firmissima veritatis columna fide tenendum est, nec contra experientiam manifestam, rectamque rationem pugnãdum, quin potius cum vniuersis hominibus, qui aliquid iudicij habent confitendum, naturam liberi arbitrij per peccatum in homine, neque interijsse, neque solùm à concupiscentia, more bestiarum, ad ea, quæ carnis sunt, impelli, neque à Deo instar stipitis, ad bonum moueri, sed ipsammet voluntatem liberè agere, Deique motiones posse repellere, aut admittere, & non Deum, sed hominem ipsum esse causam peccati. *Deo etenim odio est impius & impietas eius*, qui tamen nihil odit eorum, quæ fecit. Peccatum à Diabolo est, & *Deus non est volens iniquitatem*, inquit Propheta.

Sapien. 14.
Sapien. 11.
Ioann. 8.
Psalm. 5.

Fatendum tamen est voluntati per peccatum non paruum vulnus inflictum esse, multumque diminutum de libertate. Nam primò natura ipsa voluntatis læsa est, & infirmata, vt nec semper, quod mens, & recta ratio dictat,

Vulnera voluntatis.
1.

sequatur, nec concupiscētiæ blāditias asperne-
2. tur, nec minas contēnat. Secūdò: Intellectus, à cuius indifferētia pendet libertas arbitrij, nō parū obscuratus est tenebris peccatorū, vt in plurimis erret, & non modò in rebus, quæ ad speculationem pertinēt, sed in iudicio quoq; rerum agendarū hallucinetur. Nullus vnquā Philosophorum veritatem sine errore docuit, quapropter in numerū virtutum ea retulerūt, quæ à Christianis verè vitia habētur, & cōtra in numerū malorū, quæ sunt Christianis eximia bona. Magnanimitatem Aiacis cōmendat Aristoteles, quā Christiani impatientē superbiam nominarēt: vicissim humilitas, tantoperè nobis à Christo commēdata, ne nota quidē fuit gentilibus: virginitas, atq; viduitas exosa Ethnicis, nobis à Christo consulta, sicut etiam paupertas, quā detestati sunt infideles, & sanè hoc experientia docet, quod quantò pluribus vitijs assueuit aliquis, tātò iudicium rationis magis offundatur tenebris errorū, longoque vsu nō aduertatur peccatorum fœditas. Hinc apud gentiles peccata, quæ B. Apost. ad Rom. enumerauit. Hinc apud Christianos nullus pudor ebrietatis. Hinc apud multos, qui nulla conscientia peccatorū tanguntur, tanta peccandi licentia. Hinc deniq; apud nostri seculi hæreticos tam absurdi, & cum ipsa natura, rectaq; ratione, & experientia pugnantes errores, solam fidem, qua quis se iustificatū credit, iustitiam conferre, nullum esse in homine liberum

D. Ambr. li. de viduis.

Ad Rom. 1.

berum arbitriũ, hominẽ necessariò omnia facere, Deum esse omniũ peccatorũ authorẽ nõ minus, quàm bonorũ operum. In omni opere bono hominẽ iustum peccare. Nullũ peccatũ tametsi enorme posse damnare hominẽ pręter solam infidelitatẽ: ad pacẽ cum Deo constituendam, nõ esse opus dolere de peccatis, ad iustificationem consequẽdam satis esse credere. Hæc vt vera esse putẽtur (si tamẽ ab aliquo putentur, vix enim fieri posse videtur, vt tã aliena ab omni ratione quisquã seriò vera esse sibi persuadeat) peccati consuetudo, superbia, inuidia, libido facit. Tertiò: Concupiscentia in mẽbris nostris ex peccato generata, & peccatis indies aucta debilẽ voluntatẽ grauiter oppugnat, & sæpè prosternit, suisq; blãditijs infirmum hominis iudiciũ in suas partes trahit. 3.
Est igitur arbitrij quidẽ natura in peccatore, læsa tamen, & debilitata, nõ quod inuita cogatur, sed quod leuissimis blanditijs ad peccatũ inducatur, & minimis impugnationib⁹ cedat. Hinc dicit Christus, *illum esse seruũ peccati, qui facit peccatum*, & Beatus Paulus, *Peccatores teneri captiuos ad Diaboli voluntatem*. D. Petrus quoque hæreticos sui temporis affirmat esse seruos corruptionis, *à quo enim quis superatus est*, (inquit) *huius & seruus est*. Proinde multa quidem potest ex se, naturaq; sua liberum arbitrium, non solùm adiaphora, quæ in vitijs, aut virtutibus non ponuntur, qualia sunt ambulare, sedere, emere, non emere, hisque similia; sed

Ioan. 8.
2. Tim. 2.
2. Petr. 2.
Volũtas quid possit.

lia;sed moralia quoq; virtutum opera. *Nam*
Matth.5. *Ethnici*(vt ait Scriptura) *& diligentes se diligũt,*
Rom 2. *& naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, & Deum*
Rom.1. *quem naturaliter agnouerant, poterãt etiam glori-*
a Lib.5.Stromatum. *ficare*, eorum multi fuerunt ad virtutem in-
b Apolog.2. tenti, multaque præstiterunt laude, ac pręmio
c Eze.47.& epist.ad Magnum. aliquo temporali digna, vt agnoscunt veteres
a Clemens Alexandrinus, *b* Iustinus, *c* Hieronymus, & *d* Augustinus, *e* qui etiam affirmat
d Episto.99. & 103. li.5. de Ciui. Dei. bona Gentilium opera valuisse ad inferni pœnas mitigandas. Nam cùm natura voluntatis
e Lib. de litera & spiritu, cap.27. & 28. bona sit, cur nõ velit, & operetur bonũ: quandoquidem *omnis arbor bona fructus bonos facit?*
& tametsi *cogitatio peccatoris prona sit ad malum*
Matth.7. *omni tempore*; est tamen in eo igniculus vir-
Genes.6. tutum. Nec enim omnes ad omnia vitia propendent, quin potiùs multi natura sua ad virtutes feruntur, hic ad misericordiã, ille ad sobrietatem, obedientiam, mansuetudinẽ, & id genus reliquas. Cęterùm peccator viribus ar-
Quid non possit. bitrij sui sine peculiari diuino auxilio, multa non potest. Primò, licet possit quędam virtutũ
Rom. 7. moraliũ opera; non potest tamẽ omnia, quod
Galat.5. ob continuam impugnationem concupiscentiæ non sine Dei singulari dono, pleraque vitentur, ad quæ natura procliues sumus. *Ne-*
Sapient.8. *mo*(inquit Sapiens) *potest esse continẽs, nisi Deus*
Eccles.23. *dederit.* Idẽ petijt à se amoueri elationẽ oculorum: & Dauid rogat poni custodiã ori suo.
Psalm.140. Secũdò: peccator, in quo iam dominatur pec-

catum

catum non se continet multo tempore ab omni peccato mortali, quia cùm vires cõcupiscẽtiæ, & Dęmonis per peccatum augeantur, voluntas autem per id magis infirmetur, fit vt eorum imperijs facilius cedat. Tertiò: Peccator viribus suis non modò à peccato liberari non potest, sed neq; ab illo potest resurgere, neque de peccato dolorem cõcipere, neq; ad gratiã, aut peccatorum remissionẽ se disponere, neq; piè erga Deũ affici, aut pio affectu de Christo, vt redemptore suo loqui sine diuina motione & gratia præueniente, sicut post D. Augustinũ aduersus Pelagianos, definiuerunt ex Scripturis Concilia, Mileuitanum, & Arausicanum. *Sine me*, inquit Christus, *nihil potestis facere, imò nec sufficientes sumus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est. Et; nemo potest dicere, Dominus Iesus, nisi in spiritu S. Postquã conuertisti me*, ait Hieremias, *egi pœnitẽtiam*, non quod peccator inuitus in peccato detineatur, vel necessariò hærere cogatur; sed quod in eo tãta sit intellectus cœcitas, tantaq; volũtatis, & cordis duritia, vt nisi misericors gratia Dei pręueniat, & mentem illustret, affectumq; moueat, nunquam seriò pœniteat, vel ad Deum reuertatur. Debet enim Deus præuenire nos in benedictionibus dulcedinis, iuxta illud: *Misericordia eius præueniet me*, quam misericordiã vocant Patres post D. Augustinum gratiam pręuenientem, aut operãtem, sicut alteram

Chrys. hom. 22. in Matt.
Augustin. in Psalm. 77.
Ioan. 6.
2. Cor. 3.
1. Cor. 12.
Hierem. 31.
Psalm. 20.
Psalm. 58.
Gratia præueniens.
Li de natura & gratiã c. 17. 32. 33. Enchridij cap. 42.

teram subsequentẽ, vel cooperantem. Est autẽ gratia ista præueniens in homine peccatore motio quædam diuina, qua Deus intellectum quidem illustrat, vt magnitudinem peccati, periculum suum, Deiq; offensi indignationẽ, & iram videat, suadetque, & exhortatur, vt peccata deponat, voluntatem verò suauiter pia affectione mouet, & in bonum inclinat. Quę gratia appellatur à Scripturis, *Lux in tenebris lucens*, *lumen, vocatio*, *pulsus ad ostium*. Item tractus Patris, manus Dei auxiliatrix: de qua multa Beatus Augustinus. Experimur enim hoc nobis vsu venire, quod de Rege Dauide legimus, vt peccantes videamur esse corde indurato, & neque pijs admonitionibus, neque increpationibus, neque concionibus commoueamur: Dei autem gratia animam tangẽte aduertamus, & miremur priorem illam cœcitatem nostram, mollescat cor, defleamus peccata. Dauid à Ioab monitus, & rogatus noluit ab enumeratione populi abstinere, & in eo peccato totis nouem mensibus, & viginti diebus, nulla motus pœnitentia permansit, sicut prius in peccato adulterij, & homicidio Vriæ alijs nouem mensibus sine sensu doloris fuerat, donec à Propheta obiurgatus fœditatem sui sceleris vidit, atque defleuit. Hanc Dei motionem appellant gratiam præuenientem & operantem, quod illam nullis meritis nostris exigentibus, nobisq; nihil agentibus, sed in peccato securè quiescentibus, Deus pro

Ioan.1. Apocal. 3. Ioan.6. lib.3. de libero arbitrio, lib. de perfectione iustitiæ.

2. Reg.24.

2. Reg.11. & 12.

ſua miſericordia in nobis ſine nobis operetur, cor moueat, & mentē illuſtret, ſicut de B. Petro legimus, quem negantē reſpexit Dominus, & ad pœnitentiā induxit. Ita Cēturio, & multi alij moriēte Domino ſalutari metu perculſi glorificauerunt Deum. Et multi prima B. Petri prædicatione cōpuncti corde ad Eccleſiam acceſſerunt. Lydiæ purpurariæ Dominus cor aperuit, vt intēderet his, quę à Paulo dicebātur Dionyſius quoq; Areopagita, & Damaris à Spiritu S. impulſi B. Paulo Athenis adhæſerūt. Hæc porrò gratia præueniens nō eſt illa gratia, quæ in anima hominis inhabitās iuſtū cōſtituit, & filiū Dei efficit; ſed impulſus tantū, & motio Spiritus S. adhuc foris degentis, qui ſtat ad oſtiū cordis pulſans, nondū admiſſus in eius domiciliū. Sicut enim Dæmon tentatione mentem noſtram praua cogitatione, & cōcupiſcentiæ motu tangit, ac pulſat, afficereq; conatur voluntatem, vt in peccatū conſentiat, nullo vitio noſtro, quādiu volūtas immota conſiſtit, quę ſua libertate, motiones has omnes, & admittere poteſt, & reijcere: Ita ſunt in nobis diuini quidā influxus aliquando quidem repentini, qui ſubitò ad inſtar coruſcationis effugiūt, niſi foueantur, aliquando verò cōſtantiores, qui cor noſtrū pulſant, relicta interim voluntati ſua libertate, qua fieri poteſt, vt vel ſuſcipiātur, vel repulsā patiantur, ſicut nō rarò repellūtur ab his, *qui Spiritui S. reſiſtūt*, & prudētes, ſcientesq; cōtra cōſcientiā nitūtur, vel

Lucæ 22. *Matth. 17.* *Lucæ 23.* *Actor. 2.* *Actor. 16.* *Actor. 17.* *Apocal. 3.* *Actor. 7.*

vel auaritia irretiti, vt Balaam, vel superbia inflati, vt Pharisæi, vel libidinibus victi, vel alio scelere impediti.

Gratia subsequens. *2.Cor.6.* *2.Cor. 15.* At verò, qui hanc Dei gratiam præuenientem admittit, vel, vt loquitur Beatus Paulus in vacuum non accipit, afficitur primò his, quæ proponuntur, tum eadem gratia adiutus, progreditur vlterius, vt credendo, sperando, pœnitendo ad iustificationis gratiam se paret, & quem præuenerat gratia mouendo, & excitando, iam subsequitur adiuuando, & cooperando, vt inquit Propheta: *Psalm.22.* *Misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ.*

SIquidem hominis liberum arbitrium auxilio Dei necdum inhabitantis; sed mouentis & adiuuantis se præparat ad iustificationem, non solũ patiendo, sed etiam operando, & agendo. Ita enim loquitur Scriptura peccatoribus. Cóuertimini ad me, & ego conuertar ad vos: & iterũ: Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio & fletu, & planctu, cooperatur tamẽ ipse Deus, quem sic precãtur peccatores, *Psalm.84.* *Conuerte nos Deus salutaris noster*, vt scilicet simul agãt Deus, atq; voluntas. Declaretur similitudine. Sit quispiã lapsus in foueam tenebricosam, *Simile.* ex qua neq; cogitet egredi, neque possit solus exire; sed in ea securꝰ obdormiat, accedat ad eum amicus, qui hominis misertus de somno excitatũ ad egressum moneat, multisque rationibus, vt assentiatur, inducat, tum ei manum, vel funem porrigat, & simul conã-

tem

tem educat in lumen: Sicut igitur homo iste per se quidem est lapsus in foueam: sed per se solũ euadere nequit, educitur autem ab alio non inuitus, nec patiendo tantùm, sed cooperando. Nam admonitionem admittit, funem porrectum manu sua apprehendit, & firmiter retinet, & quicquid in se est pro viribus præstat, donec extractus in terram lumine solis illustratur: Ita liberum arbitrium, quod vitio suo in peccatum cecidit, vt de tenebricosa fouea peccati educatur, non suscipit tantùm, vel patitur, aut agitatur, sed cooperatur gratiæ Dei, præparat se credendo, fidendo, pietatis officia assumendo, donec ad solem iustitiæ ascendens diuino lumine gratię intus repleatur. Sicut Hieremias eductus de lacu, cooperatus est extrahentibus admotis sub axillas panniculis & fune demisso, & D. Petrus excitatus ab angelo, calceans, & vestiens se secutus ductorem, egressus est carcerem. Scripturæ quando monent, vt cõuertamur, & simul rogãt, vt nos Deus conuertat, videntur subindicare similitudinẽ hominis languidi, qui ab igne, vel à lumine solis, facie auersus, se ipse solus non potest cõuertere, sed si accedat amicus, qui iuuet, & languidus ipse conatũ aliquem adhibeat, fit tandẽ, vt conuersus calore solis, aut ignis fruatur. Rursus dũ legimus: *Aperi os tuũ: & implebo illud*, & iterum, *Domine labia mea aperies*, videtur indicari similitudo hominis, cuius

Hierem. 38.
Actor. 12.
Ioelis 2.
Psalm. 79. 84.
Simile.
Psalm. 80.
Psalm. 50.
Simile.

cuius os, & labia vel ſpaſmo, vel ſimili morbo concluſa ſunt, vt ea ſolus aperire nequeat; adiutus autem ab alio, & ſimiliter quod in ſe eſt, faciens, aperto tandem ore ſuſcipiat cibũ immiſſum. Deus namq; ad conuerſionem nos adiuuat, & nos operamur arbitrij noſtri viribus; ſed Deus nos primus monet, & mouet præueniente gratia, tum verò nos adiuti hac gratia, illud per liberum arbitrium aggredimur, & facimus, ad quod ſpiritus Dei hortatur: nempe vt ſperemus, peccata defleamus, ſacramenta ſuſcipiamus.

In iuſtificatione.

Poſtquam autem hac gratia, & diuini ſpiritus motione, arbitrijque ſui libertate homo ad iuſtificationem, prout oportet, diſpoſitus, atque ad peccatorum remiſsionem paratus eſt, & quaſi os ſuum ad accipiendum aperuit, vel manus extendit, tunc Deus menti, animoque ipſius per ſe gratiam, atque iuſtitiam, qua peccata omnia auferuntur, & homo ipſe conſtituitur amicus, & filius Dei, gratis infundit; homine nec operante, nec adiuuante, ſed tantùm hoc beneficium liberè ſuſcipiente, & admittente inſtar mendici, cui manus ad eleemoſynam porrigenti, ſi à diuite veſtis (vt ait D. Anſelmus) vel eleemoſyna oblata fuerit, gratum eſt munus, quod gratis donatur; quæ tamẽ eleemoſyna ita liberè ab eo ſuſcipitur, vt poſsit recuſari: pari modo volũtas, pro ſua libertate, oblatã à Deo gratiã iuſtificãtem ita admittere poteſt, vt poſſit etiã repudiare.

Lib. de correſpõdentia gratiæ, & liberi arbitrij.

IN homine verò iuſtificato, qui iam à peccato liber ſpiritum S. in ſe præſentem, & per gratiam inhabitantem habet, maior eſt arbitrij libertas: vtpotè in quo gratia, quæ abſoluit hominem à ſeruitute peccati, & veram adfert cauſam libertatis, cum anima & libero arbitrio coniungitur. Illa enim illuſtrat intellectum, ne errore deceptus mala pro bonis proponat eligenda: frangit vim concupiſcentiæ, ne tanto impetu ad voluptatũ illecebras, prauaq; deſideria nos impellat, corroborat volũtatem, vt lenocinia, & blanditias cupiditatum ſpernat: cæteraſque potentias confirmat virtutibus, vt ad id, quod rectum eſt, magis propendeant, deniq; claritate ſua, & eximia luce, qua mentem illuſtrat, Dęmonem ab anima procul vt ſol noctuam, fugat. Eſtque hæc gratia in arbitrio voluntatis, vt ea vti poſsit, & nõ vti: retinere, & abijcere. Quemadmodum baculus in manu conualeſcentis, cuius auxilio, ſi velit, vtetur, ſin minus, poterit eum remouere. Sequenti ſimilitudine, quæ ad parabolam accedit hominis, qui in latrones inciderat, res tota vtcunq, illuſtrari poſſe videtur. Sit homo læthalibus vulneribus prope cõfectus, qui media hyeme in tenebris noctis, omni deſtitutus auxilio, & frigore rigidus ferè deficiat. Accedat amicus cum lumine, qui hominẽ ſemimortuum, deſiderantem auxiliũ, & quãtum in ipſo eſt connitentem iumento imponat, in domum introducat, luculẽto igne refocillet, certiſ-

In homine iuſto qualis libertas voluntatis.

Gratia inhabitans.

Simile.

Lucæ 10.

certisque medicamentis vulnera curet, curatum vtcumque, sed ex præcedenti morbo adhuc languentem, in calefacto cubiculo manere iubeat, atque vt incedat, scipionem porrigat, aliaque auxilia ad plenam, perfectamque
1. sanitatem consequendam præbeat. Hac similitudine intelligim⁹ primò miseriam hominis peccatoris, qui destitutus calore gratiæ Dei totus alget, priuatus lumine diuino in densissimis versatur tenebris, multisque peccatis animam, omnesq; potentias grauiter sauciatas habet, vt cuncta cogitatio eius prona sit ad ma-
2. lum. Secundò modum, quo ex his calamitatibus educitur præueniente, & accedente Deo cum lumine quodam gratiæ, quo intellectus fœditatem peccatorum, & Dei benignitatem aspiciens, illa detestari incipit, & ad hũc aspirare: voluntas etiam adiuta modis omnibus cooperatur, vt tantis exoneretur malis, liberè tamen, quia non inuitus, sed cooperans sublatus est homo ille in iumentum. Adducto illo deinde in domum, apertis vulneribus infunditur ab amico oleum & vinũ, præsentissima quædã pharmaca, nẽpe gratia iustificationis, qua vulnera desinãt, esse lethalia, ad cuius infusionem nihil præterea agit homo saucius, quàm vt vulnera detegat, & vnguentum excipiat: quia remissionem peccatorum Deus solus in nobis operatur, nobis tantùm consentientibus, & gratiam, atque iustitiam infusam
3. excipientibus. Tertiò quid gratia in homine iusti-

iustificato efficiat, nempè à periculo mortis æternæ liberat: intellectum lumine diuino illustrat: calore charitatis voluntatem accendit: liberum arbitrium, cæterasque animæ potentias confirmat: totumque hominem prius iacentem, & externo ad resurgendum auxilio indigentem, in pedes erigit, atq; ad ambulandum vires, auxiliumque subministrat. Quartò dis- 4.
cimus quonam modo præstet hæc omnia gratia DEI in homine iustificato, nempè non cogendo, nec imponendo necessitatē, sed suam ipsi relinquendo libertatem. Afficit quippe hominis mentem, vt bonum agnoscat, & voluntatem, vt bonum ei placeat, suauiterque trahit, sicut trahit sua quemque voluptas: sicut puer trahitur pomo (inquit D. Augustinus) & sicut *Simile.*
filius à parente munusculis, & blandimentis ad literas discendas inducitur (vt est apud Methodium) liberum interim manet arbitriū, vel vt sequatur, vel non sequatur suadentē, afficientem, trahentem: queritur enim sapientia se frequenter repelli. *Extendi* (inquiens) *Prouerb.1.*
manum meam, & non fuit, qui aspiceret, hoc est, vocabam, monebam, trahebam, sed reijciebar. Afficitur quippe homo nonnunquam pulchritudine virtutis, sed quia magis mouetur delectationibus sensus, quas concupiscentia proponit, neglecto tractu, & impulsu spiritus, sequitur voluptates carnis. Quintò hac 5.
gratia Dei, *quæ diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis*, admirabilem *Rom.5.*

fieri quidem in homine mutationem, non tamen plenam restitui sanitatem, & virium integritatem, simulatque peccator fuerit iustificatus. Sicut enim homo, qui ex graui infirmitate conualescit, membris est debilioribus, vt licet scipione nixus ambulet, non possit tamen vel iter diuturnum conficere, vel grauem subire laborem, nisi peculiari auxilio aliorum fulciatur, feratur, iuuetur: ita homo iustus, propter vitiorum habitus, quos ex peccatis contraxit, & concupiscentiam necdum exstinctam, præter gratiam inhabitantem, peculiari indiget diuino auxilio, quo & magna aliqua pro Christo suscipiat, qualia sunt irrisiones, iacturam bonorum temporalium, tormenta, martyria, religionis ingressus, &cæt. & multo tempore resistens tentationibus in pietate perseueret; non quod ad malum voluntas cogatur, vel per Christi gratiam ad bonum necessitate trahatur; sed quod auxilio indigeat, vt liberè relicto malo eligat, & persequatur bonum. Hoc Dauid significasse videtur his verbis: *Tenuisti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxisti me*, hoc est, in grauissimis meis tentationibus, atq; periculis, singulari auxilio tuo protexisti me, atque vt à mandatis tuis non declinarem, iuuisti. *Et, Dominus mihi adiutor, non timebo, quid faciat mihi homo.* Proinde homini iam iustificato modis omnibus curandum est, primò; vt in actionibus omnibus diuinum auxilium

Simile.

Psalm. 72.

Psal. 117.

Homini iusto necessaria.

tum imploret, quod amicis suis nũquam deesse patitur Deus, iuxta illud: *Non te deseram, neque derelinquam.* Ita Dauid, *Adiutor meus esto, ne derelinquas me. Custodi me à laqueo, quem absconderunt mihi. Expugna impugnantes me.* Secundò, vt frequenti sacramentorum vsu, quotidiana virtutum exercitatione, & passionum mortificatione vires concupiscentiæ diminuat, & de virtute in virtutem eat. Talibus enim studijs restituitur liberum arbitrium sanitati, & concupiscentia frangitur, impedimentaque bonarum actionum remouentur, & tunc voluntas verè est libera, quando sublatis inpedimentis malorum desideriorum cum voluptate eligit bona, *vt nos de manu inimicorum nostrorum liberati, seruiamus Deo in sanctitate, & iustitia.*

Hebr. 13.
Psalm. 26.
Psal. 140.
Psalm. 34. 2.
Lucæ 1.

OBIECTIONES HAERETICORVM.

Controuersia, quã de libero arbitrio mouerunt hæretici, non est in eo posita, vt disputetur, an voluntas hominis cogatur, cùm id omnes fateantur fieri non posse. Pugnant enim sibi voluntarium, & coactum non aliter, quã naturale, & cõtra naturã. Sicut ergo fieri nequit, vt quod contra naturã fit, naturaliter fiat: ita fieri nõ potest, vt volũtariè fiat, quod fit coactè, hoc est contra voluntatem. neq; quæritur, an volũtas libera sit à miseria, & peccato,

Status quæstionis.
Aug. lib. 1. contra 2. epist. Pelag.

cùm eam libertatem constet per primum parentem amissam esse. Sed tota quæstio est, an post peccatum Adami protoplasti voluntas sic à Deo moueatur, vt sponte quidem hoc velit, quod proponitur, non tamen liberè, hoc est, non ita, vt possit nō velle; sed ad eum modum, quo volumus esse beati, & quemadmodum illi, qui in gloria cœlesti Dei vultum clarè intuentur, Deum amant, nec possunt non amare. Hæretici variant. Lutherus pro ingenij sui vehementia ademit homini in omnibus actionibus libertatem, scripsitque liberum arbitrium figmentum esse in rebus, seu titulum sine re, omniaque euenire necessitate absoluta. Posteriores in humanis actionibus libertatem aliquam hominibus concedunt, non tamen in negotio iustificationis, in quo docent voluntatem hominis moueri à Deo instar stipitis, vt patiatur tantùm, & nihil quicquam agat; nimirum peccatorem ita à Deo ad saniorem mentem conuerti, vt diuinam motionem necessariò sequatur, nec possit non sequi, ad eum ferè modum, quo ouis naturali instinctu ramusculum viridem sequitur, & canis fertur ad ossa. Proinde Deum solum in nobis agere omnia, esseque bonarum actionum solam causam, atque etiam peccatorum, quæ à nobis committuntur, quandoquidem non possumus non sequi impellentem, & trahentem siue ad bonum, siue ad peccatum. Argumenta, quibus hæc populo persuadere conantur ab hæreticis vete-

D. Bernardus lib. de libero arbitrio.

ribus

ribus accepta, & à patribus, multis ab hinc seculis soluta sunt ista.

1. Deus omnia in nobis operatur; *omnia opera nostra operatus es nobis*, inquit Isaias, & D. Paulus, *qui operatur in nobis velle, & perficere:* ergo nihil agit voluntas nostra. 1. *Esaiæ* 26. *Philip*. 2.

Solutio. Neganda est consequentia, quia sic operatur Deus, vt voluntas simul operetur. Beatus Paulus plus omnibus laborauerat non solus; sed gratia Dei (ait) mecum, & omnia poterat in eo, qui confortabat, hoc est, per Dei gratiam. Non est nouum eandem rem à duobus simul fieri. Quem socius ex fossa manu attrahit omnibus viribus connitentem, simul cum socio est causa huius suæ liberationis. Deus tribus modis in homine operatur. primò; Communi auxilio, quo modo res omnes conseruat & perficit, *quia sine ipso factum est nihil*, neq; vlla est cuiusquam creaturæ operatio vel bona, vel mala, quam non faciat Deus. Nā quod in actionibus bonum est, hoc facit Deus, quod malum, hoc non Deus; sed hominis liberum arbitrium facit. Quemadmodum in cæde, quam committit latro, Deus operatur cum latrone, hominemq́ue occidit, peccatum autem homicidij latro solus committit, non autem Deus. Peccatum enim est à recto deficere, quando nēpè in actione, quæ in se bona est, aliquid deest, quod adesse debuerat. In illa igitur occidendi

Deus tribus modis operatur.

1. *Ioan*. 1.

Simile.

actione, quam facit Deus, omnia recta sunt, & iusta; fecit enim Deus, quod ipsi licebat. In eadem verò ex parte latronis deerat iustitia: Non enim latroni hoc opus permissum erat.
2. Secundò speciali auxilio, quomodo hominem ad bona opera mouet, primò quidem suadendo intellectui, vt bona iudicet, deinde verò afficiendo voluntatem, vt bona placeant, quo modo diximus spiritum sanctum etiam necdum inhabitantem per gratiam operari in homine, & cooperari voluntati more ductoris, qui in tenebris præeunte lucerna debilem manu trahit; præterea confirmando hominis iusti liberum arbitrium, vt bona suscipiat, quæ confirmatio tunc maximè cernitur, quando res magnas, atque difficiles est aggressurus, ne difficultate terreatur. Tunc enim vel mulcet animum spirituali consolatione, vt factum est martyribus, qui interno gaudio repleti minus sentiebant tormentorum molestias: sicut homo famelicus cibum sumens, eumque dentibus terens, & masticans cum voluptate potius, quàm cum molestia os & dentes terendo mouet, quod sine magna difficultate non faceret, nisi suauitate cibi iuuaretur, vel internum addit robur voluntati, vt difficultates fortiter vincat, sicut defatigati haustu vini ad laborandum recreantur.
3. Tertiò; Cooperatur nobis Deus, per gratiam iustificantem, quæ idem est animæ, liberoque arbitrio, quod sanitas cor-

pori HIS

His tribus modis agit in nobis Deus, vt tamen neq; ſolus agat, neque agendo naturã impediat; ſed iuuet. Et primo quidem modo in omnibus rebus ita operatur, vt ſingulæ conuenienter, congruenterq́ue naturæ ſuæ agant: ignis naturaliter calefaciat, homo liberè velit &c. ſecũdo modo, & tertio præbet auxilia bene agendi, quibus voluntas poſſit vti, ſi velit, vel non vti, ſi nolit: Illud enim, quo voluntas iuuatur, vt promptius, libentius, minoriq; moleſtia faciat, non adimit libertatem, ſicut ſanitas, qua homo robuſtior eſt ad agendum, vel delectatio ciborum, quæ laborem edendi minuit, vel vinum, quod debili vires addit, vel ſcipio, cui infirmus innixus ambulat, nullam neceſſitatem afferunt agendi; ſed facilitatem. Gratia quippe non tollit naturam, ſed perficit.

2. Scriptura docet nos eſſe in manu DEI non aliter, quàm lutum in manu figuli. Iſaiæ 64. *Nos lutum ſumus, tu fictor noſter*, & in Eccleſiaſtico, *Quaſi lutum figuli in manu ipſius*. Igitur Eccleſ 33. ſicut figulus pro ſuo arbitratu vtitur luto, *& ex eadem maſſa*, vt inquit Apoſtolus, *facit* Rom. 9. *aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam*, nihil cooperante luto, ſed tantùm patiente: Ita Deus agit nobiſcum, quia *ſicut lutum eſt in manu figuli, ita nos in manu Domini*, inquit Hieremias. Hiere. 18.

3.Ioan.1. Solutio. Quia ſacræ literæ varijs locis affir-
1.Corin.3. mant nos eſſe cooperatores DEI, adiutores
Philip. 1. Dei, collaboratores, vinitores, operarios,
2.Timot.1. &cæt. certum eſt nos non eſſe ſimiles per om-
Oſeæ 1. nia luto, quod patitur tantùm, & nihil coope-
Matth.20. ratur. Eſt igitur ſimilitudo in eo, primò; Quod
Similitudines figuli et Dei. ſicut figulus eſt luti Dominus, vt de eo, quic-
quid lubet, faciat: Ita Deus ſit dominus noſter,
1. qui nos totos ſicut de terra eduxit, ita plenè,
2. perfectéq; poſſidet. Secundò; ſicut totius maſſæ
luteæ nulla pars vel meretur, vt in vas hone-
ſtum componatur, cùm nulla ex ſe præclarum
quid habeat; ſed ſit lutum ſordidum, & fędum,
vel ſine præſtantis figuli opera in excellens, &
nobile poteſt vas aptari: Ita nemo mortalium
ex ſe mereri poteſt, aut viribus proprijs aſſe-
qui, vt in filium Dei adoptetur, cùm omnes
perinde naſcamur peccatores, & filij iræ diui-
3. næ. Tertiò: Quemadmodum figulus vniuerſam
maſſam neq; abijcit, neque in vaſa minus hone
ſta, (ſicut iure ſuo poſſet) conuertit, ſed pro ar-
bitratu ſuo quaſdam partes eligit, ex quibus
fingat vaſa præſtantiora, & honeſtis vſibus ac-
commodata: Ita Deus, tametſi vniuerſum ge-
nus humanum, à quo offenſus eſt (*omnes enim
peccauerunt, & egent gloria Dei*) abijcere po-
tuiſſet optimo iure, vt in peccatis ſuis progre-
derentur omnes, immorerenturque: Id tamen
noluit miſericordia motus, & ſingulis qui-
dem hominibus tam Ethnicis, quàm Chriſtia-
nis tantum dedit auxilij, tum per naturam, tū
per

per gratiam peculiarem, quantum eis ſuffi-cere poſſet, ſi induſtriam ſuam, conatumque adhiberent ad Chriſti notitiam accipiendam, cuius deinde fide, & doctrina imbuti, adipi-ſcerentur ſuorum peccatorum per ſacramenta remiſſionem (quia & per orbem vniuerſum prædicatus eſt ab Apoſtolis Chriſtus, & cuique dictare poteſt recta ratio Gentilium, ac Iudæorum religionem neque peccata condonare, neque ſalutem conferre, aliamque inquirendam eſſe, quæ pacem det conſcientiæ) ſed quia per peccatum mens hominis occæcata raro aduertit, quod rectum eſt, & à concupiſcentiæ vehementioribus motibus, illecebriſque permittit ſe ſuperari, fit vt præter hoc commune auxilium, alio adhuc maiori ſit opus, quod intellectum illuminet, & voluntatem ad bonum amandum afficiat: hoc auxilium nemini dare tenetur DEVS, non omnibus tamen negat: Sed confert aliquibus ex miſericordia ſua, nullis eorum meritis, alijs non confert ex iuſtitia ſua, quia ad iuſtitiam pertinet, vt peccator, qui peccatis DEVM offendit, à Deo abijciatur, abiectuſq; ſit vas ignominioſum, & ſordidum. Cæterùm in hac ſimilitudine eſt obſeruandum, quod ſicut lutum à figulo non aliter, quàm iuxta naturam ſuam tractatur, nempè cùm ſit corpus inanime, quod neque ſentiat, neque intelligat, neque agere poſſit, ſed tantummodo pati, ad nutum artificis formetur. Ita homo non debeat aliter à

Deo tractari, quàm conuenienter ad naturam suam. cùm ergo sit ratione præditus, & libero arbitrio donatus, efficitur à Deo filius Dei, non solùm patiendo, sed intelligendo, ratiocinando, volendo, eligendo, quia Deus naturam non destruit, sed adiuuando perficit.

Psal. 104. *Exod. 10.* 3. Deus dicitur *conuertisse cor Aegyptiorum, vt odirent populum suum, indurasse cor Pharaonis, cōmouisse Dauidem ad numerandum populum Israeliticum, tradidisse Gentiles in reprobum sensum, præcepisse Semei, vt malediceret Dauidi, deniq; sic impulisse ad venditionem Iosephi fratres eius*, vt huic impulsui resistere non potuerint. Ita enim de hac re loquens Iosephus dicebat: *Num Dei possumus resistere voluntati?* Ergo non est in homine arbitrij libertas, vt posit illud non agere, ad quod à Deo mouetur.

2. Reg. 24. *Rom. 1.* *2. Reg. 16.* *Gen. 50.*

Solutio. Neganda est consecutio. Si enim nulla istorum culpa hæc peccata accidissent, nulla meritò secuta esset punitio, non fuisset toties repetitum Pharaoni: Dimitte populum meum, cur nō vis dimittere populum? Deus dicitur conuertere, & indurare cor hominis, commouere ad peccatum, tradere in reprobum sensum, & præcipere, vt maledicat, & cæt. eo modo loquendi, quo dicitur inducere in tentationem, non impellendo in peccatum, aut præcipiendo peccatum, sed hominem

Origenes lib. 3. periarchon.

sub

ſublata gratia ſibi relinquendo. Siquidem homo ex natura ſua corrupta, vt ſæpius dictum eſt, mentem habet obcæcatam, & affectum ad inferiora depreſſum, qui terrenis potius, quàm cæleſtibus rebus delectatur, vt hunc autem ſurſum attollat, opus eſt auxilio diuino, cui innixa voluntas cæleſtia deſideret, quod auxilium quàm diu adeſt, ſuſtentatur liberum arbitrium, & eleuatur. Sin iuſto DEI iudicio ſubtrahatur, relabitur, nec iam amplius delectatur cæleſtibus, aut diuinis rebus; ſed peccatis, & vitijs. Sicque induratur, auertitur à Deo, atque ad peccata conuertitur. Proinde in Exodo non ſolùm dicitur Deus induraſſe cor Pharaonis: ſed de ipſo Pharaone ſic ſcribitur: *Indurauit Pharao cor ſuum*, ſeu aggrauauit. Nam hebręis eadem vox eſt. Deus itaque indurauit, hoc eſt, iuſtè illi gratiam ſuſtulit, Pharao indurauit, quia merito ſuo priuatus gratia, ipſe ſe ad mala conuertit, liberè tamen, quia gratiam retinere potuiſſet, ſi voluiſſet, aut recipere, ſi petijſſet, cùm Deus petenti non deſit. *Exod.8.*

Dicitur verò Deus præcepiſſe Semei, vt malediceret Dauidi, quod cùm vellet Dauidis adulterium & homicidium perſecutione, & maledictione puniri, vſus ſit ad hoc mala voluntate, & peccato Semei, non quidem iniungens illi peccatum, ſed cùm ille priuatus iuſtè gratia diuina libero arbitrio pec-

peccaturus esset, & Dauidi maledicturus, præcepit, hoc est ordinauit, vt ad expiandũ peccatum Dauidis hoc fieret. Ad eum modum, quo paterfamilias, si ebrium quempiam videat flagrare desiderio aliquem percutiendi, neque cessaturum donec desiderio satisfaciat, iuberet ab eo vapulare seruum suum, qui alioqui pœnas daturus erat sceleris commissi. Quòd in Genesi habet latina translatio: Num DEI possumus resistere voluntati? legunt Hebræa: An pro Deo sum ego, quod verterunt 70. Nam & ego sum Dei, & Chaldæus: Nam ego timeo à facie Dei, sensus igitur verus est: Nolite metuere, ego enim non sum Deus, aut iudex vester, sed frater, Deum timeo, in cuius manu sum, semperque fui, qui quod semel statuerat, nempè me ad hanc dignitatem euehere, hoc effecit, cuius ordinatione, quam vestro peccato impedire voluistis, potius promouistis. Igitur quod dicit noster interpres: Num DEI possumus resistere voluntati? non ad peccatum fratrum referendum est; sed ad dignitatem, & gloriam Iosephi, quam ipsi Deus decreuerat: Ideoque subiungitur, vos cogitastis de me malum; sed Deus vertit illud in bonum.

4. Si mouente Deo voluntatem nostram, esset in potestate nostra non moueri, aut sequi, Dei motio non esset efficax: quod videtur
Esaiæ 55. repugnare scripturæ: *Verbum*, inquit, *quod egredietur de ore meo, non reuertetur in vacuum: sed*

faciet

faciet quæcunque volui, & proſperabitur in his, ad quæ miſi illud.

Solutio: Negatur propoſitio. Motio enim Dei ſemper eſt efficax, quia ſemper illuminat intellectum, & afficit volũtatem: nullam tamẽ neceſſitatem imponit; ſed relinquit libertatem, quia hoc verbum Dei non mittitur, niſi vt iuuet voluntatem; non vt neceſſariò impellat, ſicut manus porrigitur claudo, non vt inuitum trahat, ſed vt ad ambulandum excitet, ingredientem ſuſtentet, & iuuet.

5. Sacræ Scripturæ dicunt non eſſe in poteſtate noſtra dirigere vias noſtras. *Scio Domine,* inquit Hieremias, *quia non eſt hominis via eius,* *Hiere. 10.* *nec viri eſt, vt ambulet, & dirigat greſſus ſuos: & cor Regis in manu Domini, ſicut diuiſiones aquarum.* *Prouer. 21.* Ergo non eſt liberum arbitrium.

Solutio. Scripturæ nihil dicunt aliud, quàm homini neceſſarium eſſe diuinum auxilium, vt dirigat vias ſuas, hoc eſt, vt rectè ad Dei præcepta inſtituat vitam ſuam. *Quia apud Dominum* *Pſalm. 36.* *greſſus hominis dirigentur, & viam eius volet.* Homo enim ex ſe ſine gratia Dei vel non videt, quod rectum ſit, vel ſi videat, non afficitur ad bonum, iuxta illud: Meliora probo, deteriora ſequor: vel ſi quandoque afficiatur, & bona multa proponat, ob voluntatis inconſtantiam liberè à propoſito reſilit: vnde rectè dixit Sapiens: *Cor hominis diſponit viam ſuam; ſed Dei eſt* *Prouer. 16.* *dirigere greſſus eius.*

Et

Et quidē cùm cæteri homines indigeant gratia diuina ad rectè agendum, tū maximè superiores & Reges, qui cæteris præsunt, partim quia grauius sustinent onus, quod maiori auxilio est subleuandum, partim quia nō solum pro suis, sed etiam pro populi meritis sunt dirigendi. *Quia Deus regnare facit hypocritā propter* Iob. 34. *peccata populi.* Hæc tamen nihil impediunt arbitrij libertatē; sed tantū significant hominē, vt bene agat, & quidem liberè, egere Deo, cuius auxilio recedente soleat malū pręferre bono.

6. Scripturæ fatentur voluntatem hominis Ioan. 8. per peccatum amisisse libertatem. Dicimur Rom. 6. enim *serui peccati & corruptionis, atque iniusti-* 2. Pet. 2. *tia, & captiui teneri ad voluntatem Dæmonis.* D. 2. Tim. 1. Augustinus fatetur: quod liberum arbitrium Enchir. c. 30. perdiderit hominem, atq; seipsum. Ac proinde De Spiritu non posse non peccare. Ergo nulla est libertas & litera in homine. cap. 4.

Solutio: Neganda est consequentia. Tametsi quippe magna libertas amissa sit per peccatum, non tamen omnis perijt. Perdidit quidem voluntas libertatem per se à peccatis resurgendi, bona inchoandi, & perficiendi, multo tempore sine nouis peccatis perseuerandi: Dæmonis, concupiscentiæque tentationibus resistendi, quæ concupiscentia nomine peccati, & corruptionis significatur. Retinuit tamen libertatem, primò in rebus adiaphoris, & politicis: Secundò, vt gratiam à Deo oblatam recipi-

cipiat, vel reijciat. Tertiò, vt gratiæ admiſſæ cooperetur liberè. Sicut homo, qui in puteum incidit, caret quidẽ facultate in loco ſpacioſo ambulandi, neq; poteſt ſeipſe educere. Multa tamen poteſt, vt loqui, clamare, immiſſo fune ſe cingere, & ligare, vt extrahatur, cooperari. Igitur liberum arbitrium nõ perdidit naturam ſuam, quæ eſt in libertate poſita, ſed aliquam libertatem amiſit, natura ſeruata, diciturq; à D. Auguſtino perdidiſſe ſeipſum, non quidem ſe occidiſſe; ſed graue malum attuliſſe, eo loquendi modo, quo diuitem hominem dicimus perijſſe, qui in extremas calamitates, & ſeruitutẽ peruenit, etiamſi non ſit occiſus.

DE IVSTIFICATIONE.

CAPVT VI.

NOMEN iuſtificationis à profanis Scriptoribus non legimus vſurpatum, ſicut nec verba ipſa iuſtificare & iuſtificari: ſunt enim hæ voces Chriſtianorum propriæ, vtpotè qui ſoli iuſtificantur, & quid iuſtificatio ſibi velit ſoli cognoſcunt, & experiuntur. Vnde ab illis vera harum vocum ſignificatio petenda eſt & diſcenda. Itaque iuſtificatio propriè mutationem ſignificat ad iuſtitiam, iuſtificare, iuſtum facere, ſeu iuſtitiam dare: iuſtificari, iuſtum fieri, ſeu iuſtitiam accipere. Sicut calefactio eſt mo-

Iuſtificatio eſt nomen Chriſtianorum.

tus ad calorem; calefacere, calidum facere, seu calorem dare: calefieri, calidum fieri, seu calorem recipere: similis ratio est de frigefactione, dealbatione, similibusq; motibus vel mutationibus, quibus omnibus aliquid datur actione, & accipitur passione, habentq; nomen à termino ad quem tenditur, hoc est, à forma vel qualitate, quæ acquiritur. Calefactio à calore, dealbatio ab albedine, iustificatio à iustitia, quod in omni motu & mutatione solẽne est, propterea quod termini à quibus (vt Physici loquũtur) hoc est formæ, seu qualitates, quæ deseruntur, sint variȩ; quia paries, qui albedine tingitur, potuit vel nigrum colorem, vel rubeum, vel viridem, vel vnum ex intermedijs prius habuisse: & aqua calefit, quæ frigida prius erat, aut tepida: quinimò prius calida, calefactione fit calidior. Ad eundem modum dici solet, duplicem esse iustificationem, à duplici termino, à quo: vnam quam Theologi primam vocant, quando ex iniusto quis fit iustus, ex peccatore bonus, ex inimico Dei, Dei amicus & filius; de qua iustificatione ferè D. Aposto. Paulus in epistolis suis contra Iudæos disputare consueuit: alteram, quam iustificationem appellant secundã, quando iustus maiori iustitia & sanctitate augetur, iuxta illud quod est in Apocal. *qui iustus est, iustificetur adhuc, et sãctus sãctificetur adhuc.*

Duplex iustificatio. 1. 2. *Apoca. 22*

Cæterùm quia nostri temporis hæretici, nullam agnoscunt in iustificatione mutationem internam, cùm dicant, hominem peccato-

rem

rem tunc iustificari, non quãdo sordes peccatorum eluuntur, hoc.n. nobis dare nolunt, sed quãdo remanẽtes in hominis anima per Christi iustitiã, quæ illi per fidẽ imputatur, veluti conteguntur, vt homo ex eorum sententia nũquam sit reuera iustus aut sanctus, sed propter velum iustitiç Christi, à Deo iustus aut sanctus tãtum habeatur, instar *sepulchri dealbati, quod foris mundum apparet, intus verò plenum est oßibus mortuorũ.* & sicut res quæpiam, quç per vitrũ inspecta rubrũ apparet rubra, cũ in se alio sit colore imbuta. Explicãda erit conditio hominis peccatoris & hominis iusti: cõstat quippè ex Scripturis, ipsaq; experiẽtia comprobatur, diuersissimã esse vtriusq; constitutionem. Homo enim peccator à Deo auersus est, volũtate ad creaturã conuersa, ex qua auersione creantur in anima tenebrç quædã, & fœditas admiranda, non secus atq; in corpore omni lumine specieq; destituto: quæ deformitas in Scripturis à luminis priuatione nomine tenebrarum, nuditatis, turpitudinis appellari solet. *Es* (ait Christus) *miser & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.* à fœditate etiam vocantur peccatores varijs bestiarũ nominibus, *serpentes, genimina viperarum, lupi, canes, scorpiones, porci, sues, &c.* nullum enim reuera monstrum est tam horrendum, & tetrum atque deforme, vt anima peccato contaminata: accedit enim ad deformitatẽ Dæmonis, hoc solum, si excipias,

Matth. 23.
Constitutio peccatoris.
Fœditas animæ.
Apocal. 16.
Apocal 3.
Matth. 23.
Actor. 20.
Philip. 3.
Ezech. 2.
Matth. 7.
2. Petr. 2.

quod illa per pœnitentiam ablui posſit, iſta tanquam iam in naturam verſa, & vt accidens inſeparabile abſtergi nunquam poſsit.

Vulnus animæ. Eſt prçterea in anima peccatoris lçſio & vulnus, iuxta illud, *qui in me peccauerit lædet animam ſuam*: ſiquidem per peccatum tollitur integritas viriū internarū, & debilitas quædam ingeneratur, qua fit vt homo ad bona cõplectenda animo langueat, ex qua læſione efficitur deinde internus quidam dolor, nẽpè conſcientiæ inquietudo, quia *non eſt pax impÿs dicit Dominus*, & reatus atq; obligatio ad pœnã, quam mens ipſa homini dictare ſolet, quæ obligatio nomine *vermiculi, & coccini*, apud Iſaiam indicatur: & hæc quidē libenter concedũt aduerſarij, qui toti in eo ſunt, vt hominis conditionem deprimãt, miſeriamque extollant, ſed de ſtatu interno hominis iuſti non perinde nobiſcū ſentiunt, aut loquũtur. Nolunt enim hominem per iuſtificatiōnē reuera in anima mutari, ſed tanquã aſſumpta veſte, foris tantũ apparere mundũ, ſanum & bonum, cũ intus ſit nõ minus fœdus, languidus & impius, quàm ante iuſtificationem fuerat.

Prouerb. 8.
Lucæ 10.
Inquietudo conſcientiæ.
Eſaia 48.
Eſaiæ 1.

Catholica certè fides ex ſcripturis nos docet, hominem iuſtum nõ amplius à Deo auerſum eſſe, ſed ad Deum conuerſum, voluntate illi intima & charitate adhærere. Ita Beatus Petrus, *ſed conuerſi eſtis*, inquit, *ad Paſtorem & Epiſcopum animarũ veſtrarum*: & D. Paulus: *Qui eratis longè, facti eſtis prope*. hinc toties in Prophetis:

Conſtitutio hominis iuſti.
1. Petri 2.
Epheſ. 2.

phetis: *Cōuertimini ad me. Conuerte nos Deus salutaris noster. Conuerte me Domine & conuertar.* nempe quia peccator per iustificationem mutat volūtatem suam, Deumq; respicit, ad Deū accedit, intus mutatur, qua ex re sequitur in anima insignis quædam pulchritudo, non secus atque in Luna qua parte Solem aspicit; Deus enim est lux vera, quæ *illuminat omnem hominem*, sine qua nemo illuminatur. *Eratis aliquando tenebræ* (inquit Apostolus) *nunc autem lux in Domino*, hoc est, tanta claritas in anima hominis iusti fulget, vt anima eius non solùm iam luce illustrata, sed ipsa propè lux esse videatur: deponitur igitur similitudo Dęmonis, succedit similitudo Dei & imago illa Dei, cui per peccatum magna labes aspersa fuerat, iam abstersis illis sordibus, ad pristinam redit pulchritudinem; ad eum ferè modum quo pulcherrima Regis statua varijs picturis, multaque nigredine defœdata, & adiectis ad caput cornubus, productoque naso, & manibus vngulatis deformata, si abluatur, & his additamētis liberetur, nitorem suum, splendoremque recuperare solet. Redit tunc pax conscientiæ, lætitia mentis, internum quoddam gaudium & serenitas, summaque quies, quam toties vtriusque testamenti scripturæ cōmendant: & si nullæ de ea Scripturæ loquerentur, mens & conscientia illorum loqueretur, qui per Sacramenta Ecclesiæ cum Deo in gratiam

Ioel. 2.
Psal. 84.
Hierem. 31.

Pulchritudo animæ.

Chrys. hom. ad baptizandos, & ho. 10. ad Rom.
Ioan. 1.
Ephes. 5.

Simile.

Pax conscientiæ.

redierunt. experiẽtia enim docet, quod hominis animus depoſita per pœnitentiæ Sacramẽtum peccatorũ ſarcina longè quietius lætiuſque ſe habeat, quàm paulò antè, cùm peccatorum ſarcinam ſecum ferret, nempè quia iam reconciliatus eſt Deo, & à peccatis liberatus.

Gratia Dei. Siquidem in hominis peccatoris iuſtificatione, immittit Deus pro ſua miſericordia in animam diuinum & admirabile quoddã Spiritus S. donum, videlicet gratiam, quæ eſt qualitas quædam diuinitùs infuſa animæ, qua nõ aliter fugantur peccata, quàm tenebræ aduentu luminis, per hanc accipit anima nitorem, diuinamque pulchritudinem, qua non modò iam dicatur, ſed reuera ſit grata Deo, & homo gratia præditus iam nominetur, vt ſit amicus, imò filius Dei. *Nihil* (inquit Apoſtolus) *nunc*
Rom. 8. *dãnationis eſt ijs, qui ſunt in Chriſto Ieſu,* hoc eſt, nullum peccatum quod damnationem mereatur, ſed *hanc charitatem dedit nobis pater, vt*
1. Ioan. 3. *filij Dei nominemur & ſimus,* nempè per Spiritus
Rom. 8. ſancti donum & gratiam, quã *Spiritus S. teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quòd ſumus filij Dei.* Deus ſanè fœditatem non amat, neque pecca-
Sapien. 14. tum, *quia odio ſunt Deo impius & impietas eius,* vt ergo nos amet, & pro filijs habeat, reddit nos amabiles immiſſo in nos cæleſti dono.

Varia nomina gratiæ. Quod donum propter ſuam excellentiam illuſtriaq; officia ſortitur in Scripturis varia
Gratia. nomina: dicitur enim primò gratia: *iuſtificatigra-*

ti gratis per gratiam ipsius, multò magis gratia Dei, & donum in gratia vnius hominis Iesu Christi in plures abundauit: vbi abundauit delictum, superabundabit & gratia, alijsq; innumeris locis: vocaturq; hoc nomine duabus de causis: altera, quia gratis datur, quomodo etiam alia Spiritus S. dona, hoc sibi nomen vēdicârunt, gratia sanitatum, miraculorum, linguarum, prophetię, &c. altera quia gratos nos efficit Deo: *In laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificauit nos in dilecto filio suo*. Non enim Deus est instar hominum, qui indignos amare solent, vel quod ipsi vitiosi sint, vel quod iudicio & æstimatione fallantur, Deus ipsa bonitas non potest malos diligere, quia *abominabile est Domino cor prauum*: & ipsa Sapientia non potest quicquam ignorare, quia *scrutatur & intuetur renes & corda omnium*. ergo vt aliquē Deus diligat, efficit eum ipse amore suo dignum, hoc dono gratiæ, quod animum hominis prorsus immutat, prius immisso.

Rom. 3. Rom. 5. Rom. 12. 1. Cor. 12. Ephes. 4. Ephes. 1. Prouerb. 11. Apoca. 2.

Secundum nomen est Spiritus sanctus. *Misit Deus Spiritum filij sui in corda nostra, clamantem, Abba pater*: &, *Spiritus sanctus quē mittet pater in nomine meo, &c. & repleti sunt omnes Spiritu sancto*: ob hanc potissimum causam, quod efficiat filios Dei, iuxta illud: *quicunque Spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei: Accepistis Spiritū adoptionis filiorū, in quo clamamus, Abba pater*: &c,

Spiritus S. Galat. 4. Rom. 8. Ioan. 14. Actor. 2. Rom. 8. Galat. 4.

Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filij Dei. Quẽadmodum enim filius hominis dici nequit, qui hominis animam aut spiritum non habet, ita neque filius Dei esse potest, in quo nõ est Spiritus Dei: quia, *Si quis Spiritum Christi non habet, hic non est eius*: & quia homo iustus non solùm dicitur, sed reuera est filius Dei: *Dedit enim Deus potestatem filios Dei fieri his, qui credũt in nomine eius*, necessum est, vt Spiritum S. in se habeat, reuera per hoc diuinum donum inhabitantem.

Rom. 8.

Ioan. 1.

Pignus hæreditatis.

Tertio vocatur Arrha seu Pignus hæreditatis: signati enim sumus Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ, quia confert homini ius ad vitam æternam. *Si enim filij sumus, vtiq; & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi.*

Ephes. 1.

Rom. 8.

Galat. 4.

Itaq; qui hoc donum à morte sua secum feret ad tribunal Dei, non minus iuris & dignitatis habebit ad æternam gloriam adeundam, quàm ad mercedem plenam & solutionem habet is, qui post officium præstitum arrham exhibet. Non id quidem propter vim & dignitatem suorum meritorum, sed propter hoc cœleste donum, quod ei gratis est à Deo communicatum; sicut pauperculus quispiam è vulgo mẽdicorum, cui Magistratus Coloniensis signum Senatorium dedit, ius habet ad petendũ vinum Senatorium, nõ vi opum suarum, quas nullas habet, sed vi signi sibi gratis & liberaliter à Magistratu concessi.

Simile.

Quar-

QVARTO appellatur Lux. *Deus* (inquit Apost.) *qui dixit de tenebris lucē splēdescere, ipse illuxit in cordibus nostris*: hinc appellamur *lux & filij lucis*, nimirum quia donum hoc mirandum in modum illuminat mentem, vnde sicut aduentu lucis pelluntur tenebræ, & picturæ, quæ prius his tectæ tenebris non videbantur, fiunt cōspicuæ, ita simulatq; hoc donum in animam immittitur, profligantur peccata omnia, illustraturq; anim⁹ hominis, adeò vt mēs, quæ prius excœcata erat, iam videat, & quę in ipso peccati statu obscurata fuerant, nulliusq; apud Deum meriti, illa iam pristinum recipiant splendorem, sic vt à Deo videantur, & probentur; qualia sunt opera bona ante peccatū facta, habitusq; virtutū. Nam fides in homine peccatore est quidē, sed tenebris oppleta, mortua, nihilq; ad salutē peccatori vtilis: accedēte verò hoc dono & gratia, illustratur, vitā accipit, & nomē virtutis induit, quod cæteris virtutibus etiā vsu venit. qua ex re intelligimus, primò quidē, quod prius natura intret in animā hominis gratia Dei, qua peccata excludantur, quę non nisi ipsius aduentu fugantur: sicut tenebræ nō discutiūtur nisi irradiatione luminis. 2. quòd nihil omninò sit in homine ad ęternam vitā acceptū Deo, nisi adsit hęc gratia (vt de charitate, quæ indiuidua comes, est gratiæ probat D. Paulus) quemadmodum nihil videri nisi in lumine potest. Tertiò, quod sicut discussis nubibus ardore Solis redit serenitas;

Lux. *2. Cor. 4.* *Matth. 5.* *Ephes. 5.* *1. Thess. 5.* *Simile.* *Iacob. 2.* *1. Cor. 13.* *1. Cor. 13.*

ita aduentu gratiæ restituitur homini consci-
entiæ tranquillitas, animæ lætitia, gaudium,
quies & abundantia pacis.

Gloria. QVINTO vocatur Gloria: *Omnes* (ait A-
Rom.3. postolus) *peccauerunt, & egent gloria Dei,* hoc
est, gratia Dei, quæ illustrē facit & gloriosam
animam, terribilem dæmonibus, admirabilē
2.Cor.4. angelis, qui tantū thesaurū admirantur, in va-
sis tā fictilibus, quales sunt mortales & caduci
Ephes.1. homines. vnde B. Paulus appellat gloriā gra-
tiæ, quod Hebraica phrasi idem est, atq; glorio
sa gratia: reddit enim hominē cœlestem, diui
2.Pet.1. num, diuinę cōsortem naturę, & prorsus nouā
2.Cor.5. creaturam, in qua Deus Pater iam nō amplius
hominem intueatur, sed Christū, quo induti
Gal.3. sumus, cuius virtute & dono homo intus pla-
nè mutatus, nō qualis pri⁹ erat, diuinis oculis
Ephes.3. se obijciat, sed factus nouus prorsus homo, &
Galat.6. noua creatura, Dei in se oculos conuertat.

Sanctitas. SEXTO appellatur Sanctitas: *Induite nouū*
Ephes.4. *hominem, qui secundū Deum creatus est, in iustitia*
Lucæ.1. *& sanctitate veritatis:* &, *vt sine timore de manu*
inimicorū nostrorū liberati seruiamus illi, in sancti-
1.Cor. 6. *tate & iustitia corā ipso:* &, *abluti estis, sanctificati*
estis, vnde etiā Christiani homines sancti ap-
pellamur, nēpè quod per hoc donū consecre-
mur Deo, desinamus esse profani, & ad natu-
ram cœlitū proximè accedamus, pleni iā Deo.

Vita. SEPTIMO dicitur Vita, *translati enim su-*
1.Ioan.3. *mus de morte ad vitā,* &, *Spiritus viuit propter iu-*
Rom.8. *stificatio-*

ſtificationem, vel vt Græcis eſt, *propter iuſtitiã*. *2. Cor. 3.*
Nam Spiritus S. viuificat, & *conuiuificati ſumus Chriſto, à morte animæ reuocati ad vitam gratiæ*, ſine hoc enim Spiritus S. dono, mortuus *Epheſ. 2.* *Coloſ. 1.*
eſt etiam is, qui corpore viuit, cùm hoc ſit gra *1. Tim. 5.*
tia Dei animæ, quod anima ipſa eſt corpori.

Multa quidem ſunt alia huius admirabilis doni nomina, *ſemen Dei, fons aquæ ſalientis in vitam æternam, veſtis nuptialis, ſtola prima, &c.* qui bus non obſcurè explicatur, quàm ſit internũ homini, quantã in eo mutationẽ efficiat, quàm inſigni gloria animã illuſtret, quã gratũ Deo hominem reddat, ſed illis omiſſis explicandũ eſt nomen iuſtitię, quod toties in Scripturis vſurpatur, quãdo iuſtificari dicimur, iuſtificati eſſe, iuſti eſſe apud Deum, *iuſtitiam Dei eſſe in nobis, fidem nobis imputari ad iuſtitiam, &c.* *1. Ioan. 3.* *Ioan. 4.* *Matth. 22.* *Lucæ. 15.* *Rom. 3.*

Itaq; hoc donum diuinũ, ſeu gratia Dei vocatur iuſtitia duabus de cauſis, quarum prior eſt, quia per eã reddit homo cuiq; quod ſuum eſt, Deo reuerentiam, cultũ, obedientiã, plenã ſui ſubiectionẽ, proximis amorẽ, ſibi vitiorũ excluſionem, & virtutũ incremẽta. Iuſti. n. eſt nullum officium ſuũ prætermittere, nihil cuiquam ſubtrahere, cuiq; ſuum tribuere, Dei legem obſeruare, cũ omnibus deniq; ſine querela conuerſari, quod parentes B. Ioannis Baptiſtæ feciſſe teſtis eſt Euangeliſta. Quocirca non ſola venit in animam gratia, ſed multis ſtipata comitibus, nẽpè virtutibus omnibus, quas *Gratiæ donũ vocatur iuſtitia duabus de cauſis.* 1. *Lucæ 1.*

singulas suis potétijs ipsa distribuit: vt homo iustus his probè instructus, nihil prętermittat quod æquum sit & rectum: Altera est, quia per
2. eam restituitur animæ similitudo Dei, efficiturq; vt anima suo Creatori respondeat: sicut
Simil. 2. enim mensura aut pondus, verbi gratia, vlna, vel libra iusta dicitur, si publicę mensuræ, ponderiúe respondeat, & contra iniusta si vel excedat, vel minus quid habeat, ita iniusta est anima, quæ Dei in se similitudinem nō exprimit, neque talis est, qualis coram Deo esse debet: iusta autem erit, si hanc similitudinem & formam præ se tulerit.

Iustitia Dei.

D. Aug. de spiritu & litera, c. 11.

Hæc iustitia vocatur iustitia Dei, aut quæ ex Deo est iustitia, quod viribus humanis non cōparetur, sed sola Dei misericordia instilletur: solus enim Deus iustitiā in nobis facit, hominibusq; donat, & infundit, & quidē gratis sine vllis meritis nostris. Dicitur tamen iustitia nostra, quia in nobis est: sedē enim suam & domicilium in anima iusti collocat. appellatur quoq; iustitia fidei, quod ad eam adducamur, non naturali vlla cognitione, vel scientia legis Iudaicæ, sed fide Christi, quæ nobis & Christū proponit, qui hanc iustitiam nobis est sua passione promerit⁹, & ostendit modū quo ad eam Deo duce peruenire valeamus.

Iustitia nostra. Ezech. 3. & 14.

Iustitia fidei.

Ex his manifestè patet, hominem in iustificatione mutari, atq; in animam eius aliquod donum, hoc est, internam gratiā infundi, qua reuera conuertatur ad Deū, eiq; gratus fiat &

acceptus

acceptus:fieri.n.non poteſt,imò neq; mẽte co gitari poteſt,hominẽ ſine ſui mutatione,cũ auerſus eſſet à Deo,prius,ad Deũ rurſum cõuer ti,aut à Deo illum diligi,vel pro iuſto haberi, qui reuera ſit iniuſtus,odioq́; dignus: imò nec hoc intelligi poteſt,quomodo ſine gratia Dei interna ex peccatore & improbo fiat homo iu ſtus & bonus,vt nec qua ratione, ſine lumine illuminetur aer diſcuſsis tenebris.Proinde cũ Eccleſia Catholica credendũ nobis eſt,Deũ in peccatoris iuſtificatione nõ prætendere exter nam iuſtitiã,aut ſordes internas externo velo tegere:aut per Chriſti iuſtitiã tanquã per perſpicillũ alieno colore infectũ hominẽ aliter, quã in ſeipſo verè ſit, intueri, ſed reuera gratiã,iuſtitiam, & charitatẽ in animam infunde re:qua homo ſit verè iuſtus, ſanctus & bonus, & in ſeipſo,& coram Deo,cuius peccata rema nentia non tegantur,neq; radantur,neque occultentur:ſed re ipſa prorſus tollantur,abluantur,&deleantur,quia *nihil dãnationis eſt his, qui ſunt in Chriſto Ieſu*.hoc eſt,quod ꝑ Prophe tas dicitur: *Si fuerint peccata veſtra vt coccinũ, quaſi nix dealbabũtur: & ſi fuerint rubra ſicut ver miculus,velut lana alba erunt:quantũ diſtat Ortus ab Occidẽte longè fecit à nobis iniquitates noſtras. Laua me ab iniquitate mea,& à peccato meo mũda me:lauabis me,& ſuper niuẽ dealbabor: dabo vobis cor nouũ,et ſpiritũ nouũ ponã in medio veſtri.* & Apoſt. dicit: *abluti eſtis,ſanctificati eſtis,iuſtificati eſtis:*

Rom.8. *Eſaiæ 1.* *Pſalm.102.* *Pſalm.50.* *Ezech.36.* *1.Cor.6.*

Ezech.16. Eccl. 38. Iacob. 4. Actor. 15. Rom.5. *estis*:toties Scripturæ loquuntur, *corda nostra mundari & purificari*, quæ sordes hac purificatione tolluntur, si peccata non tolluntur? Beatus Paulus multis disputat ad Romanos lõgè amplius nobis per Christum donatum esse boni, quàm per parentem primum Adam sit illatum mali: hoc sanè verum non erit, si nec hoc quidem peccatum, quod attulit Adam possit deleri gratia Christi. igitur fateamur, q̃d sicut omnes filij, qui ab Adamo nascuntur, internũ habent peccatum, & nullam iustitiam: ita qui renascuntur in Christo, internam accipiãt iustitiam, & nullum retineant peccatum, vt sic- 2. Cor. 15. ut peccator portat imaginem terreni parẽtis, ita iustus portet imaginem cœlestis: & sicut peccator interna iniustitia reuera peccator est, ita iustus interna iustitia, reuera sit iustus, Rom.5. & *sicut abundauit delictũ, superabundet et gratia*, quæ gratia peccatum tollat & deleat: quia impossibile est peccatũ simul in anima cũ gratia Simile. residere, sicut lumen & tenebræ, albedo & nigredo, eidem subiecto nequeunt inhęrere: at- 1. Ioan. 3. que hoc est, quod B. Ioannes ait, *qui natus est ex Deo peccatũ non facit, quoniam semẽ ipsius in eo manet, & non potest peccare, quoniã ex Deo natus est*. Si peccare nõ potest propter hoc semẽ, id est, gratiã Dei, ergo peccatũ nõ habet, alioqui non aderit semen: vt enim pugnant vita & mors, ita gratia & peccatum: vnde sicut fieri nequit, vt idem viuat, & sit mortuus, hoc est, vita priuatus, ita fieri nõ potest, imò nec cogi-

tari

tari quidē poteſt, vt idem ſit iuſtus atque peccator: iuſtus enim idem valet quod viuens, & qui natus eſt ex Deo, peccator idem quod mortuus quia *ſpiritus noſter* (inquit Apoſtolus) *viuit propter iuſtitiam.* *Rom.8.*

OBIECTIONES *hæreticorum.*

CVR dæmones dæmonumq́ue miniſtri hāc impiam de externa iuſtitia, continuiſq́ue in hominis anima ſordibus peccatorum doctrinam in hunc orbem inuexerint, non alia cauſa eſt, quàm vt homines vitio ſuo ad malū ſatis ex ſe propenſi virtutibus operam non darent, neque multum ſolliciti eſſent de purgandis animis à peccatis, quandoquidem nec ipſe Chriſtus hoc efficere potuerit, vt anima mundaretur, ſed ſibi perſuadeant parum referre, qualiacunq; peccata habeant, modò Chriſti iuſtitiam fide appræhenſam ſibi prætendant, & quaſi altero velo peccata ſua tegant. huc referuntur omnia eorum argumenta & obiectiones, quibus Catholicā & orthodoxam fidem euertere, ſuamq́ue nouā & à condito orbe inauditam inuentionem conſtabilire nituntur.

Prima: in homine iuſto ſemper eſt peccatū repugnans diuinę legi, non eſt igitur in eo interna iſta iuſtitia & gratia, quæ expellat omne peccatum. Antecedens ex D. Paulo eſt manifeſtum, qui fatetur *in mēbris ſuis*, hoc eſt, hominis iuſti *eſſe legem repugnātem, legi mentis ſuæ, &* *Rom.7.*

cap-

captiuantem eum in lege peccati: est enim concupiscentia proprij nominis peccatum, repugnans Deo, & reum constituens hominem irę Dei, dignumque morte æterna.

Solutio. Negatur antecedens: atque ad eius confirmationē ex B. Paulo respondendum est, non omne id esse peccatū quod repugnat legi Dei, alioqui & dæmō erit peccatū, & mala hominis volūtas, adeoq; homo ipse peccator, qui legi diuinæ vsqueadeo nonnunquā repugnat, vt Deum ipsum peccatorū seuerū vindicē oportet nō esse. *Antichristus extollet se supra omne, quod dicitur Deus, & quod colitur*; cum suisq; exibit in pręliū impugnaturus Deū. Peccatū non est res aliqua, sed priuatio rei: quāobrē concupiscentia, hoc est, pronitas illa nostra ad malū, metaphoricè dicitur peccatū, eodē modo, quo res quæpiam illius qualitatis nomē vsurpat cum qua magnā habet affinitatē, vel coniunctionē. sic homo insigniter scelestus, scelus dicitur ita alimētum quod valdè cōmodat sanitati consueuimus sanitatem nostram vocare. Antichristus appellatur ab Apost. homo peccati, hoc est, insigniter improbus & peccator: & Christus factus est pro nobis peccatū, nēpè hostia tollens peccata nostra, suscipiēs in se vno peccatorū omniū personā, vt omniū peccata expiaret: Ita concupiscētia dicitur peccatū, tum quia à peccato nata, sicut effectus accipit nomē causæ. Scriptura vocatur manus, sermo lingua, oratio stylus, tum quia in homine peccati

Rom. 7.

1. Thes. 2.
Apoc. 19.

Aug. lib. 1. de nuptijs & concupis. ca. 22. & lib. 1. contra 2. ep. Pelag. c. 12. & lib. 3. de libero arbitrio c. 19.

omnis

omnis est causa, tanquã insigniter peccãs, vel vt loquitur B.Pau. *supra modũ peccãs peccatũ*: Rom.7.
constat peccatũ proprij nominis nõ peccare, sed à peccante fieri, atq; cõmitti. Igitur peccatum nõ est concupiscentia, neq; motus ille cõcupiscentiæ, sed auersio voluntatis à Deo, illa peccatũ est, & quicquid ex eiusmodi distorta volũtate proficiscitur, diuina lege prohibitũ, vt fornicationes, furta, homicidia, & sicut loquitur Christus, quod exit ab homine, hoc co Matth. 15.
inquinat hominẽ, nẽpè ea omnia ad quæ perpetrãda contra Dei legẽ homo iniquè consen sum præbet, concupiscẽtiæ suæ morẽ gerens.

Secunda: concupiscẽtia est diuina lege prohibita, non concupisces, ergo est proprij nominis peccatum.

Solutio. Antecedens negatur, non enim cauetur diuina lege, ne concupiscẽtia sit in mẽbris nostris, sed *nõ cõcupisces*, hoc est, eius mo tibus & desiderijs nõ consenties, *ne regnet peccatum in mortali corpore nostro*, nã motus ipsos concupiscentiæ nõ operatur homo, sed ipsõte insurgẽtes patitur. *Iam* (inquit Apost.) *non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.* Quẽadmodũ igitur si quis inuitus audiat obscęna pronunciantẽ, adeò nõ peccat, vt mereatur etiã apud Deũ, si cum dolore animi sui audiat; Ita nihil peccati est in sensu & motu primo concupiscẽtiæ, si volũtas consensu vel delectatione nõ accesserit, quia *concupiscẽtia post quã conceperit, tũ demũ parit peccatũ in voluntate.*

Chrys. hom. 12. & 52. operis imperfecti. *Rom.6.* *Rom.7.* *Simile.* *Iacob.1.*

Ter-

Tertia. Mandata Dei ab homine impleri nõ possunt: non enim potest diligi Deus ex toto corde, & tota anima, & ex omni mente, atque ex omnibus viribus, vt fatetur D. Augustinus: semper igitur est homo obnoxius iræ Dei, & reus gehennæ.

Libr. de perfect. Iustitiæ.

Solutio. Antecedens non falsum est modò, sed cum graui in Deum blasphemia coniunctum, quem dicit impossibilia mandasse, cùm Apostolus contra dicat, nõ solùm non impossibilia esse mandata, sed etiam *grauia non esse*: & Christus, *iugum meum suaue est, & onus meum leue*. Quare B. Augustinus; *execramur*, inquit, *blasphemiam eorum, qui dicunt impoßibile aliquid homini à Deo esse præceptum, & mandata Dei non à singulis, sed ab omnibus in commune posse seruari*. Possumus itaque diligere Deum in toto corde, sicut de se fatetur Dauid Propheta: *in toto corde meo exquisiui te*. Et de eodẽ dixit Dominus, *Dauid custodiuit mandata mea, & secutus est me in toto corde suo, faciens quod placitum esset in conspectu meo*. De Iosia Rege Iuda sic dicit scriptura, *similis illi non fuit ante eum Rex, qui reuerteretur ad Dominum in omni corde suo, & in tota anima sua, & in vniuersa virtute sua*; de filijs Israel sub Rege Asa fatetur scriptura, *quod in toto corde suo iurauerint Deo, & in tota voluntate quæsierint eum & inuenerint*.

1. Ioann. 5. *Matth. 11.* *Serm. 191. de tempore.* *Chrys. ho. 8. 29. 37. ad pop. Antioc.* *Psalm. 118.* *3. Reg. 14.* *4. Reg. 23.* *2. Paral. 15.*

Toto enim corde Deum quærere, seu diligere,

gere, est sincerè non simulatè diligere, quod aliâs appellat scriptura corde recto, corde perfecto, & Samuel: *Seruite*, inquit, *Domino in veritate & ex toto corde vestro.* Atque vt noscent quid hoc sit dicit alibi: *Si in toto corde vestro reuertimini ad Dominum, auferte Deos alienos de medio vestri.* Itaq; toto corde seruire Deo, est Deos alienos nullos cũ Deo admittere, seu, vt loquebatur Helias, *non claudicare in duas partes*, hoc est, deponere omne peccatũ, propositumq; peccandi, nihilq; in corde, mente, volũtate aut bonis admittere quod Deo aduersetur. Quid ni aũt hoc liceat facere Deo, quod populus Israel fecit Absoloni? *Toto corde*, inquit scriptura, *vniuersus Israel sequitur Absolonem.*

1. Reg. 12.
1. Reg. 7.
3. Reg. 18.
2. Reg. 15.

Quod B. Augustinus dicat hoc mandatum in hac vita impleri non posse, non ita intelligendum est, atqui si omnes omninò homines sint huius mandati transgressores, nec à quoquam eo modo seruari posit, quo Deus illud in hoc mundo seruandum præcepit, sed quod in hac vita nequaquam ita plenè perfecteque ab homine vllo posit impleri, atque eius dignitas postulat: si enim perfectissimũ sensum huius mandati, Diliges Dominum Deum tuum in toto corde tuo, &c. intueamur; ille demũ perfectè Deum diligit qui perpetuò in Deum intentus, nihil præter Deum cogitat, continẽter in eum amore fertur, nunquam alibi quàm in Dei contemplatione mentem figit: quod vitæ

Perfectio mandati non præcipitur.

mortalis cōditio nō permittit, quæ cogitationes à Deo ad necessaria negotia auertit: cibus enim sumēdus est, somno indulgēdum, laboribus mentis aliquādo supersedendū, &c. sufficit Deo, vt pro modulo nostro eum ex toto corde diligamus; nullaq; simul cum ipso peccata in animos nostros admittamus: subinde quàm procul adhuc ab illa perfectione caritatis simus nobiscū cogitemus: quotidie maiores in amore Dei progressus faciamus. Ad præceptorū obseruationem obligamur, non ad eorum perfectionē: satis enim est, si ex caritate rem ipsam præstemus, quæ mādatur, tametsi perfectius ea præstari posit. Iubemur vigilare & orare, *imo*, vt ait Christus, *oportet semper orare, &* D. Paul. *sine intermißione orate*: satisfacimus huic mādato si statis ad orandū tēporibus hoc agamus, tametsi longè melius perfectiusque hoc mandatū ab illis impleatur, qui totas noctes in oratione ponunt: ita in Deū intenti, vt vix vllā mentis euagationē patiantur: Perfectisimè tamen oratur in cœlo, sine intermissione; in perpetuis dulcissimisq; vigilijs. Mandatur nobis ieiuniū, cui satisfacimus, si præscriptis ab Ecclesia diebus à carnibus abstinētes, vna circa meridiem refectione contenti simus. At longè perfectius ieiunant, qui pane solo & aqua victitāt, aut qui totos dies sine cibo potuq; transigunt, sicut totā quadragesimā quotannis à B. Simeone Stylite ieiunio traductam fuisse, auctor est Theodoretus. Præterea iubemur non concupiscere, cui mādato satisfacimus,

Simile. *Matth.26.* *Lucæ 18.* *1.Thess.5.*

In Philotheo.

facimus,

facimus, si prauis concupiscẽtiæ motibus, nec consentiamus, nec delectemur: sed perfectius nõ concupiscunt, qui rariores eius motus sentiũt. Perfectissimè autem illi, in quibus nulli motus existunt, quod demum in cœlo plenissimè consequemur. Pari modo satisfacimus mãdato de dilectione Dei, ex toto corde, si sincerè, non fictè, non verbo tantùm, aut lingua, sed opere, & veritate diligamus: tametsi perfectius diligãt, qui Dei amore, nõ sola Decalogi præcepta seruant, sed vt purius ei obsequiũ præstent, peccãdi pericula vitent, & per diuinas meditationes Deo perfruantur; eius quoq; sectantur consilia, omnibusque relictis paupertatem amplexantur, per castitatẽ carnem suã Deo consecrant, & alterius arbitrio se in via Dei dirigẽdos per obedientiam tradunt. perfectissimè aũt diligitur à beatis in cœlo, q nihil præter Deũ vel amant, vel vnq̃ cogitant. Christus ipse nõ obscurè hęc indicare voluisse videtur, cũ rogatus aliquoties quid ad salutem esset necessariũ, nunq̃ respondit, Diliges Dominũ Deũ tuũ ex toto corde tuo, &c. ne cui scrupulus ex mãdati illius perfectione fortè oriretur; sed hoc tantũ: *non homicidiũ facies, nõ adulterabis, nõ facies furtũ, non falsum testimoniũ dices: honora patrem tuũ et matrẽ tuã: diliges proximum tuũ sicut teipsum*, apertè significãs, nos tunc nobilissimo illi, primoq; mandato satisfacere, quãdo Decalogum obseruamus, mortalia peccata fugimus, Deo nihil anteferimus.

Quarta. Quò persona offensa, vel læsa dignior est, eò est & ipsa offensio læsione grauior. Atqui Deus est infinitę maiestatis, & dignitatis: omnis igitur qui offendit Deum, pœnam meretur infinitam. Sed non est in iustis quisquã expers peccati, cùm in oratione dominica *non solùm humiliter* inquit D. August. *sed etiam veraciter ab omnibus dicatur, dimitte nobis debita*
1. Ioan. 1. *nostra: & si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.* Omnis igitur iustus est reus gehennæ.

Solutio. Verum est omnem Dei læsionem mereri supplicium sempiternũ: sed negatur id quod subsumendum erat, omne peccatum esse Dei læsionem. Deus enim non semper, sed tunc solùm lædi dicitur, quando quid admit-
1. Ioan. 4. titur, repugnans caritati, *quia Deus caritas est:* quædam autem peccata, propterea sunt peccata, nõ quia caritatem extinguunt, vel caritati aduersantur; quod in illa solũ cadit, quæ mortalia appellãtur, sed quia minuunt feruorem caritatis, atque illa à Theologis venialia dicũ-
Simile. tur, tanquam venia digna. Quemadmodum filius regis non incurrit capitale crimen, si parentem conueniat indutus calceis sua incuria luto defœdatis, eumve moribus minus cõpositis alloquatur: merebitur quidem reprehensionem, nõ tamen mortem: ita iustus cũ sit Dei filius, si peccet leuiter, gehennam statim non
1. Petr. 4. meretur; q̃a caritas operit multitudinẽ eiusmodi

modi leuium peccatorum. Rursum vt ille qui contrariam omnino viam ingreditur nunquã *Simile.* eo quo tendebat peruenturus est, sed qui in recto itinere manẽs ambagibus subinde vtitur, veniet aliquando ad locũ constitutũ licet serius: Ita qui mortalibus peccatis Deũ offendit, quia tota aberrat via, excidet à salute; sed qui leuioribus se contaminat, saluabitur ille quidẽ, sed tardius, & non nisi bene perpurgatus, vel in hoc sæculo, vel in futuro.

Quinta. Opera omnia nostra immũda sunt, multis sordibus infecta, & sicut Isaias loquitur: *facti sumus immundi omnes nos, & quasi pãnus menstruatæ oẽs iustitiæ nostræ.* Igitur in homine *Esa.64.* iusto nulla est interna iustitia, q̃ Deo placeat.

Solutio. Et antecedens falsũ est, & mala est consequentia; non.n. omnia piorũ opera sunt immũda, labores B. Pauli, passiones martyrũ, ieiunia, & ôrationes sanctorũ grata fuerunt Deo. Noe vir iustus, atq; perfectus cũ Deo ambulauit, hoc est, ad Dei volũtatẽ instituit vitã *Genes.6.* suam. Ezechias rex audebat Deo dicere: *Obsecro Domine memento quæso, quomodo ambulauerim coram te in veritate & in corde perfecto, & quod placitum est coram te fecerim.* Parentes B. *4.Reg.10.* Ioannis Baptistæ incedebant in omnibus mandatis, & iustificationibus Domini sine querela. Isaias igitur non de iustis, sed de impijs sui temporis loquebatur, de quibus subiunxit eodem capite: *Non est qui inuocet* *Luc.1.*

nomen tuum, qui consurgat, & teneat. illorum enim ieiunia, sacrificia, eleemosynæ, cæteraq; externa diuini cultus officia rapinis, multaque iniquitate infecta erant. *Ecce,* inquit Dominus, *in die ieiunij vestri, inuenitur voluntas vestra.* Fatendum quidē est nonnulla iustorū opera, subinde non ea puritate enitescere, quin leues saltem maculas contrahāt, aut puluere venialiū peccatorū aspergantur. Distrahimur enim in orationibus, irrepit inanis gloria cōferenti eleemosynā, negligēter, obiterq; multa perficimus. At hinc nō efficitur, in homine nō inesse verā iustitiā, qua bene operetur: Sed hoc poti' sequitur, in homine non esse iustitiā solā, sed aliquā præterea labem, qua fit vt bonis adiungat mala. Siquidem homo iustus per iustitiam est filius Dei, sed est prẹterea per innatā concupiscentiā vitiumq; naturæ filius Adæ. Itaq; vt filius Dei opera sancta facit, vt fili' Adæ operibus bonis admiscet pulueres & imperfectiones. Proinde nō sequitur iustitiā internam nō esse mundā, Deoq; gratam, eò quod opera non sunt mundissima, siquidem munditiem & bonitatem suam opera bona ab interna iustitia hauriunt; impuritatem à concupiscentia. Itaq; vt pictor suæ artis imperitus esse iudicari non debet, si rem aliquam, ab alio impeditus min' eleganter pinxerit: Ita nec ex operibus minus perfectis, internẹ iustitiæ perfectio ponderari debet, cùm imperfectionis causa, non sit iustitia, sed innata concupiscentia.

Isaiæ 58.

D. Aug. lib. 3. cōtra epist. Pelag. ca. 3.

Simile.

Psal. 31.

Sex-

Sexta. Peccata iustorũ dicuntur tegi, hoc aũt ꝙ operculo tegitur, manet: supersunt igitur in iustis peccata etiam postquam remissa fuerint. Solutio. Negãda est assumptio, quia nõ omnia quæ tegũtur, manẽt velut sub integumẽtis occultata, sed quædã ita tegũtur, vt omninò pereant: sicut externa chartæ vel parietis albedo, si atramento, vel nigro colore tegatur: ita superueniente in animã hominis gratia, atq; iustitia, sic teguntur sordes peccatorũ, vt penitus deleãtur. Cæterùm cur scriptura hac phrasi vtatur, vt peccata remissa dicat tegi, duplex videtur ratio reddi posse. Altera, vt intelligam' in die iudicij, quando singulorum hominũ omnia opera, siue bona, siue mala, singulis manifesta erũt, tunc bonorũ, atq; iustorum etiam peccata agnoscenda esse quidem, sed tanquã remissa & per misericordiam iustitiamq; Dei iam extersa atque deleta. Altera quia sublata per iustificationem culpa, remanet interdum pœnæ reatus, qui per sancta opera pœnitentiæ tegẽdus est & velandus, *quia*, vt ait D. Chrysostomus, *nisi bona opera non solùm æquent, sed etiam superent peccata commissa (id enim quod tegit longius esse debet eo, quod tegitur) non erimus post hanc vitam immunes à pœna.*

Simile. *Cur peccata dicantur tegi duplex ratio.* 1. *Basil. lib. de Virginitate.* 2. *hom. 80. ad populum.* *Simile.*

Septima. Videtur non carere graui blasphemia, si dicamus hominem mortalem esse dignum Deo, aut dignum, qui à Deo diligatur. *Quis enim potest dicere mundũ est cor meum; purus* *Prou. 20.*

sum à peccato? Nunquid iustificari potest homo cõparatus Deo? aut apparere mũdus natus de muliere? Nõ est ergo in homine interna ista iustitia, quæ talem in eo dignitatem ponat.

Iob. 25.

Rom. 4.

Solutio. Nulla est blasphemia in eiusmodi verbis, quia scriptura nos appellat filios Dei sanctos, dilectos. B. Paulus fatetur *Abrahã habuisse gloriam etiã apud Deũ*, hoc est, verè iustũ fuisse, & sanctũ in conspectu Dei. Nõ enim hic aliq̃d nostris meritis tribuim⁹, sed bonitati & misericordiæ Dei totum deferimus, qui gratia sua & iustitia nobis cõmunicata, dignitatẽ hãc nobis munificẽtissimè cõtulit. *Qui dignos nos fecit*, ait Apost. *in partem sortis sanctorũ*. Iniuriam faceret regi mendicus, qui se filium regis iactitaret. At nulla erit iniuria si benignitate regis in filium adoptatus, agnoscat in se regis liberalitatem. Ideo enim hoc internũ iustitiæ donum, appellatur gratia Dei, & iustitia Dei, & spirit⁹ Dei, vt totũ Deo tribuam⁹, nostris meritis in eius prima infusiõe nihil adscribam⁹.

Coloss. 1.

Simile.

2. Cor. 1.

OCTAVA. *Christus est iustitia nostra.* Nulla est ergo alia iustitia in nobis.

1. Cor. 1.

Coloss. 1.

2. Tim. 1.

Christ⁹ quomodo sit iustitia nostra.

Solutio. Neganda est cõsequutio. Quia *Christus est etiã sapientia nostra & sanctificatio, & spes nostra*, est tamẽ nihilominus in nobis alia sapiẽtia, & sanctitas, & spei donũ: dicitur ergo Christus iustitia nostra, tũ q̃a sua passione nobis iustitiã, ꝑmeritus est, tum q̃a iustitiam ipse nobis donat, & cõseruat, tũ quia quidquid in ope-

ribus

ribus nostris est iustitię vel bonitatis, hoc non ex virtute operũ, vt nostra sunt, eis confertur, sed ex coniunctione cum meritis Christi.

Nona. Per Christi iustitiam, quæ nobis imputatur, iusti sumus: illa autem non est in nobis: caremus ergo hac inhærente iustitia.

Solutio. Negatur propositio: nusquam enim in scripturis legimus iustos per Christi iustitiam ipsis imputatam esse iustos; sed legimus frequenter fidem, vel fidei operationem, quæ est credere, imputari ad iustitiam. Reputata est.n. Abrahæ fides ad iustitiam, & credidit Abrahã Deo, & reputatũ est ei ad iustitiã. hoc autẽ, quod dicitur fidẽ, vel credere ipsum ad iustitiam reputari, duobus modis intelligi potest. vno modo vt idem valeat quod fidẽ à Deo pro iustitia haberi, & (quia Deus iudicio, atq; existimatione sua falli nõ potest) fidẽ esse iustitiam ipsam: hoc enim significat vocula reputare, aut putare, nẽpe æstimare, habere: sicut aliquem reputare virum probum, est, eũ pro viro probo habere, & talẽ iudicare. Hoc modo B. Paulus in eodẽ isto quarto capite ad Romanos, vbi toties hanc vocem reputationis vsurpat, dixit, operanti mercedem, non reputari, seu imputari (eadem enim est vox Græcis λογίζεται) secundũ gratiã, sed secundum debitum: hoc est mercenario mercedem nõ esse donum gratuitum, sed rem laboribus debitã. Quo sensu scriptura dicere vult, fidem ipsam, qua homo iustificatur, esse reuera hominis iu-

Rom. 4.

Fides duob⁹ modis ad iustitiam imputatur.

stitiã,non externã,sed inhærentẽ: siquidẽ non externa,sed interna fide credimus, fidẽ inquã non nudã,quam sine caritate nihil prodesse,i-
1.Cor.13. mò mortuã esse fatentur Apostoli, sed qualem
Iacob.1. in Abrahamo fuisse testantur ijdẽ, nempè obe
Gala.3. dientẽ, & per caritatẽ operantẽ, cæterisq; virtutibus instructam, quib⁹ Christiani hominis perfectio continetur. Alio modo intelligitur, *credidit Abrahã Deo, & reputatũ est ei ad iustitiã*; vt significetur iustitiã, qua peccator iustificatur, non acquiri operibus humanis, aut meritis cõparari, sed mera Christi gratia effici, ad eam tamen accipiendã necessariam esse fidem, non nudã illam, in intellectu consistentẽ persuasionem; sed paratam obedire, eaque quæ à Deo præscripta sunt obseruare. Nõ enim alia fides præcessit in iustificatione Abrahæ. Talis igitur fides si adsit, cõcedetur iustificatio, aliaque multa præcedentia merita exigẽtur à Deo, prout ferebat opinio Iudæorum: quia per misericordiam Dei, propter merita Christi reputabitur fides illa sufficere, ad iustitiæ & gratiæ infusionem, & peccatorum remissionem, Baptissimi, pænitentiæq; sacramento conferendam. Atque hoc sensũ poterit etiam admitti, quod homini peccatori in iustificatione imputetur iustitia Christi, tametsi hæc propositio in vniuersa scriptura non reperiatur. Sed
Iustitia est duplex. tunc obseruandum est nomen iustitiæ duobus modis in scripturis intelligi: vno modo
1. pro interna illa gratia & iustitia, de qua hacte-

ctenus loquuti sumus. Alio modo pro operibus iustis. Ita enim loquitur Christus: *Attendite ne iustitiam vestram faciatis corā hominibus, vt videamini ab eis*. & B. Ioannes, *qui facit iustitiam, ex ipso natus est*. vocantur autem bona, aut iusta opera hoc nomine iustitiæ, tum quia legi Dei & regulæ diuinæ voluntatis respondent, tum quia ab interna iustitia perficiūtur, tum quia iustitiam augent, sicut scriptum est, *Qui facit iustitiam iustus est, sicut & ipse iustus est*. Vnde etiam mandata Dei appellantur *iustificationes*, quia iustos faciant iustiores. Interna Christi iustitia non potest homini imputari; sed iustitia operum, hoc est opera eius iusta, hoc modo imputantur, vt cùm nullæ vires humanæ, nulla mortalium opera, nullæ perpessiones, aut pœnitentiæ: denique nihil quod in homine est, possit mereri remissionem peccatorum, aut par esse iustificationi impetrandæ: diuina tamē iustitia necessariò exigat opera, & satisfactionem pro peccatis ab hominibus commissis: Christus suam passionem, sua iusta opera, sua merita Deo Patri; in satisfactionem pro peccatis nostris obtulerit, quæ à Patre pro nobis accepta nobis imputentur, nobisque applicentur, atqui si ea ipsi edidissemus. Valet enim solutio amici pro amico, & maximè amici talis, ac tantæ dignitatis, præsertim apud *Patrem misericordiarum, & Deum totius consolationis, qui non vult mortem*

2. Matth. 6.
1. Ioan. 2.
1. Ioan. 3.
Psal. 118.
2. Cor. 1.
Ezech. 33.

pec-

peccatoris, sed magis vt conuertatur & viuat.

Decima. Deus dicitur in scripturis ab ho-
Psal. 50. minib⁹ iustificari, *vt iustificeris in sermonib⁹ tuis*, & similiter homo ab hominib⁹, etiã impius ab impijs. *Qui iustificat impiũ, & qui condemnat iu-*
Prou. 17. *stum, abominabilis est vterq; apud Deũ.* In his similibusq; sentẽtijs nomẽ iustificationis nõ significat iustũ facere, aut iustitiã dare, vel accipere, sed tantum iustũ pronunciare. Ergo neq; in iustificatione impij aliud significat.

Solutio. Duob⁹ modis respõderi potest, vno vt admittatur argumentum. Nihil enim in Iustificatione impij fit aliud, quàm vt is, qui hactenus peccator fuerat, pronũtietur iustus, sed à Deo, cuius pronũtiare & dicere, facere est, & creare. *Ipse enim dixit & facta sunt, ipse mãdauit*
Psal. 32. *& creata sunt.* Nõ enim Dei sermo ideo verus est, quia res prius vera fuit (quod in nobis locũ habet, quorũ affirmare, vel negare nihil mutat in re) sed ideo res verę sũt, quia Dei sermone veræ efficiuntur, qui nõ accipit à rebus veritatem, sed dat ipsis veritatẽ. Itaq; sicut verbum Christi, *hoc est corpus meũ*, efficit veritatem in reipsa, vt illa res sit Christi corp⁹, quæ prius corpus Christi non erat: Ita verbũ, quo Deus iustum pronuntiat peccatorem, verbum est operatorium, iustitiam in homine peccatore creans. Alio modo responderi potest, voces quæ Deo simul & hominibus conueniũt non eadẽ ratione de vtrisque dici. Deus bonus

est

est,sed natura;homo bonus, sed participatione bonitatis:Deus facit,sed nullius ope,nullaque materia indigẽs, homo facit quoque aliquid, sed non sine ope Dei. homo hominem producit,& Deus: sed homo solũ corpus donat, Deus etiam animam infundit. Ita Deus iustificat & homo: sed Deus iustitiam dando, vereque mentem hominis immutãdo: homo qui tã sublime opus præstare suis viribus nequit, id saltem faciendo, quod eius vires ferunt, nempè apud alios iustum pronũciando: homo enim alterius cor attingere non potest, sed tantùm externam famam,nomenque purgare. Deus etiam corda nostra purificat, intimosque animi nostri recessus peruadit.

DE CAVSIS ET MODIS *Iustificationis.*

QVod in actionibus naturalibus fit, vt omnes habeãt causas suas à quibus producantur,aliqua antecedant, aliqua consequãtur, & aliqua comitẽtur, id quoque in iustificatione locum habet.Deus solus efficiens causa est iustificationis, cuius solius est dare gratiam: iuxta illud, *gratiam & gloriam dabit Dominus*. Siquidem peccatoris iustificatio est operũ omnium maximũ, in quo Dei inimicus efficitur filius Dei. Voluntas à Deo auersa suauiter nõ inuita conuertitur, & hostis diabolus fortis armatus de possessione sua deijcitur, vt rectè dixerit D. Augustinus: *Maius esse impiũ iustificare,*

Causa efficiens.

Psalm. 23.

Tractat. in Ioann.

care, quàm cœlum & terram creare. Vtitur porrò Deus instrumẽtis quæ ad efficientẽ causam aliquo-modo reuocantur, sicut etiã merita, quibus vt aliquid concedatur, vel fiat promeremur. Duplicia aũt sunt instrumẽta, nempè coniuncta, quomodo manus hominis actionũ humanarũ vocatur generale instrumentũ, & externa, vt calamus quo scribimus, securis qua findimus, &c. coniũctum igitur Deo iustificationis instrumentũ est Christi Domini humana natura, per quã nobis diuinitas Christi, omnia bona & pręcipuè gratiã atq; iustitiã largitur; externum aũt, & à Christi persona separatũ instrumentum est Sacramentum, præsertim Baptismi & Pœnitentiæ, sicut Apostolus loquitur: *Saluos nos fecit per lauacrũ regenerationis, & renouationis: consepulti sumus cum illo per Baptismũ in mortem,* & B. Petrus, *saluos nos fecit Baptisma.* est *enim ex institutione Christi tanta vis aquæ,* (sicut ait B. Aug.) *vt corpus tangat, & cor abluat, & tam est necessaria hæc ablutio, vt quantumcunq; profecerit catechumenus,* ait idem, *adhuc tamen sarcinã iniquitatis portet, nec ei peccata remittantur, nisi venerit ad Baptismũ.* Causa verò meritoria iustificationis impij, nulla prorsus est, vel in ipso impio, vel in vllis alijs, seu viuentibus hominibus, seu sanctis in cœlo cũ Christo regnantibus: quia nulla omninò creaturę opera, nullę pœnitẽtiæ, nulla martyria, nullę pœnæ, nulla virtus potest mereri cuiq̃ peccatori remissionem peccatorum suorũ: peccatũ enim quod

Duplicia instrumenta.

Coniũctum.

Externum.

Tit. 3.
Rom. 6.
1. Petr. 3.
Tract. 80. in Ioann.
Tract. 31. in Ioann.

quod ex infinita maiestate offensi Dei infinitā malitiā cōtraxit, nō nisi per infinitū meritum potest deleri, quod infinitū meritum in solis Christi operibus & perpeſsionibus, ob infinitā diuinæ personæ dignitatē cernitur, non aūt in vlla actione aut merito creaturæ. Itaq; quidquid ante peccatorū remiſsionē, peccator vel agit, vel sustinet, quidquid pro impij conuersione faciūt alij, etiāsi vniuersus terrarū orbis pro vnius peccatoris recōciliatione, qui vnico saltē mortali peccato Dei maiestatē offendisset, grauia supplicia adeoq; mortē ipsā sustineret, nihil præstaretur dignū vnius illius peccati remiſsione. Hactenꝰ de efficiēte causa.

Finis, seu causa Finalis postrema, est Dei gloria, quia *vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus*. Proxima salus hominum, quia *Deus omnes homines vult saluos fieri*. Itaq; Deus iustificat peccatorem, vt per ipsius iustitiam atque salutem gloria sua reddatur illustrior. *Causa finalis.* *Prouer.16.* *1.Tim.2.*

Forma, seu causa formalis, est qualitas quæ iustificatione accipitur, nempè iustitia ipsa, & gratia: sic enim per iustitiā internā homo est iustus, sicut per sapientiā sapiēs, per albedinē albus, per calorē calidus, ꝑ mundiciā mūdus. *Causa formalis.*

In mutationibꝰ naturalibꝰ antecedūt quædā, quæ subiectū præparant ad formā, quæ in ducenda est, suscipiendā. sic tabula priusq̄ albedine coloretur poliri solet, atq; aptari, certoque loco ad pictoris manū cōstitui. Aqua quæ calefaciēda est ex flumine hauritur, caçabo in *De præparationibus.*

fundi-

funditur, igni admouetur. Pari modo ante hominis iustificationē præcedūt nonnulla, partim internæ mentis operationes, partim externa opera, quæ tametsi iustificationem, neque efficiant, neque mereantur, aptant tamen hominis animum ad iustitiæ infusionē. Istorum verò operum duo sunt genera: nam quædam à solo Deo prę stantur sine nobis; alia à Deo, & nobis. Ad primum genus pertinēt, primò quidem externæ cōuersionis occasiones, quas nobis nihil minus opinantibus Deus immittit. B. Paulus cœlesti fulmine prostratus ad credendum inducebatur. Nicodemus, & plerique alij per Christi miracula commouebantur. *Nemo*, inquit, *potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo*. B. Antonius ingressus in templum, vt præter opinionē legi audiuit: *Si vis perfectus esse, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me*, relictis omnibus, solitudinē petijt. Innumeri sunt similes modi, quos hominibus ad conuersionem pro sua misericordia obijcit Deus, per cōcionatores, per prospera, per aduersa, per varios casus humanos, &c. Secundò verò eodem referēda est interna vocatio, nempe admonitio & illuminatio mentis, bonaque affectio voluntatis, quam Deus plerūque cum externis illis occasionibus vocando, adiungit; atque etiam subinde sine illis immittit. Pauli cor prosternendo tetigit, Petrum autem in domo Pontificis solo interno aspectu ad pœnitētiam commouit

Duo genera præparationum.

1. *Externa media conuersionis.*

Actor. 9.

Ioan. 3.

Interna vocatio.

Lucæ 12.

uit: hanc appellamus gratiam præuenientem, de qua plura, quando de libero arbitrio disseruimus.

Alterius generis opera sunt, quæ post hos primos instinctos à nobis cum diuino auxilio perficiuntur, quia nõ est satis, vt Deus externa media conuersionis obtulerit, animũque interno motu pulsauerit: sed nobis quoq; agenda sunt aliqua, & præparatio quædam est ad iustificationem facienda, *quia hominis est animam præparare*, inquit Sapiens. & toties in Scripturis monemur: *Præparate corda vestra Domino: Parate viam Domino, rectas facite semitas eius*. Verissima est quippè vulgata illa B. Augustini sententia: *Qui fecit te sine te, non iustificabit te sine te.* 2. *Prouer.16.* *1.Reg.2.* *Matth.3.* *Isaiæ 20.* *De verbis Domini sermone 15.*

In his autem præparationibus primum locum sibi vendicat Fides, eiusq; operatio, quæ est credere. Nam *accedentem ad Deum oportet credere*. Primò quidem, quia est; & quod inquirentibus se remunerator sit: tum, vnũ esse Redemptorem & Saluatorem Iesum, qui sanguine suo pro peccatis nostris preciũ soluit. Præterea Christum Dominum, nõ generatim tantùm pro vniuersis hominibus, sed pro singulis quoque in mũdum venisse, passum esse, sanguinem sparsisse, mortẽ obijsse, à mortuis resurrexisse atque ad Patrẽ in cœlos redijsse: vt firma fide cum Beato Paulo de Christo dicat, *qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me*. *Fides.* *Hebr.11.* *Galat.2.*

Spes. Ex hac fide, quę in intellectu versatur, oritur secundo loco in voluntate Spes, qua peccatoris animus erectus cōfidit, sibi Christi meritis peccatorum cōdonationem: & hæc duo fidem videlicet, atq; spem ante iustificationē in homine peccatore præcedere, tum experientia quotidiana, tum Scripturæ sacræ exempla docent: quia nemo ad Baptismū vel pœnitentiæ Sacramentū, in quo datur peccatorū remissio, rectè accedit, nisi in Christū credat, & sibi peccata condonari speret. B. Apostol. Paulus ante aduētum Ananiæ in Christum credebat, cùm ad omnem Christi voluntatē paratus diceret: *quid me vis facere?* & certa spe toto triduo gratiam iustificationis expectabat: nec tamen iustificatus fuit ante Baptismi Sacramentū, quia post ieiunium triduanum dixit ei Ananias: *Quid moraris? Exsurge & baptizare, & ablue peccata tua*, quasi diceret, tametsi credas in Dominum Iesum, qui apparuit tibi in via, tametsi speres in illū, quē paulò antè persequebaris, tametsi ieiunium ad hos tres dies produxeris, tametsi, vt catechumenus, profeceris, adhuc tamen sarcinā iniquitatis portas, & peccata tibi necdū remissa sunt, donec veneris ad baptismū: baptizare igitur, & Christianorū sacramēto ablue peccata tua. Cornelius centurio, sine omni fide non potuit esse religiosus, & timēs Deū, sine spe nec orauit, nec eleemosynas multas plebi fecit, nec Petrū ab angelo admonitus vocauit: attamen peccatorū remissionem, tum demum

Actor. 9.

Actor. 22.

Actor. 10.

demum consequutus est, quādo loquēte Petro de remissione peccatorum, cecidit Spiritus S. sicut ī Apostolos ceciderat ab initio. Magdalena, nec sine fide, nec sine spe ingressa in domū Pharisæi, lachrymis lauit pedes sui redemptoris, non tamē prius fuit iustificata, vel fide, vel spe, q̄ à Christo diceretur, *remittuntur tibi peccata tua.* Alioquin enim dicere debuisset, remissa sunt tibi peccata tua, vel sicut paulo post iam data peccatorū remissione, *fides tua te saluā fecit.* Paralyticus, magna fide & spe periculū subijt in domum ingrediendi per tectū, postea tamen audiuit, *confide fili remittūtur tibi peccata tua.* Quasi diceret, bono animo esto, nūc tibi peccata remitto, iam etiā corporis morbū curaturus. Latro de cruce, nec sine fide corripuit socium blasphemantem, nec sine spe orauit. *Domine memēto mei dū veneris in regnū tuū*, eū tamē tunc Christus à peccatis liberauit, quādo Paradisum ad dixit, *Amen dico tibi, hodie mecū eris in Paradiso.*

Actor. 4.

Lucæ 7.

Lucæ 5.

Matth. 9.

Lucæ 23.

Tertium porrò in hac præparatione est pœnitentia, hoc est, dolor de peccatis cōmissis, & propositū vitæ in melius cōmutandæ, eaq; faciendi omnia desiderium, quę ad peccatorum condonationem consequendā, futura sunt necessaria. Vberes lachrymæ, sparsi crines, liber ingressus, sacrorum pedū oscula, pœnitētiam Magdalenę indicāt. Triduanū Pauli ieiuniū testis est doloris, verba latronis satis præ se ferunt, quę fuerit in eo vitæ anteactæ detestatio, *Nos,* inquit, *digna factis recipimus*, quasi dicat, meritò dolere debemus, nos talia cōmisisse, quę tantis

Pœnitentia.

pœnis sunt expianda. hanc pœnitẽtiam Christus Dominus ipse statim initio prędicationis suæ denunciauit: *Pœnitemini & credite Euangelio:* & Apostolis mandauit, *prædicare pœnitentiam & remißionem peccatorum in omnes gentes.* B. Petrus Simoni Mago suasit, vt *pœnitentiam ageret, si fortè Deus remitteret ei impiam cordis cogitationem*, non obscurè significans, hanc pœnitẽtiam præcedere peccatorum remissionem. *Nemo enim potest nouam vitam inchoare & eligere*, ait B. Augustinus, *nisi quem veteris vitæ pœniteat.*

Marc.1. *Lucæ 24.* *Actor. 8.* *Lib. de pœn. cap. 2. & Hom. 27.*

Et ista quidem tria iam enumerata, Fides, Spes, & pœnitentia in omni peccatore adultę ætatis, ante iustificationem necessaria (de infantibus enim nõ loquimur, quibus Baptismi Sacramento in fide Ecclesiæ peccatũ originale condonatur) tametsi sint dona Dei, & in magnis Dei beneficijs reponenda, qui mentẽ peccatoris fide illuminat, spe erigit, & dolore emollit, necdum tamen sunt virtutes Christianæ, quoad infusa gratia & charitate (quæ est forma virtutũ omnium) cœlitus illustrentur.

Ex quibus non erit difficile intelligere, fidem solam non satis esse ad iustificationẽ obtinẽdam, neq; fieri posse, vt sola hæc fides, qua quis Christum pro suorum peccatorũ remissione passum esse, & mortuum apprehendit, eamq; mortem pro peccatis suis acceptat, sine alia voluntatis motione peccata eluat. Necessarium

Sola Fides non sufficit ad iustificationem.

ſariũ enim eſt, primò vt peccata, quæ per Chriſti paſſionem remitti cupit, ſperet ſibi remittenda: nemo quippè hoc cupit & quærit, quòd ſe aſſequuturum non ſperat: deinde vt peccata illa diſpliceant, quibus deſiderat liberari: hęc enim ſola abeſſe volumus, quæ grauia moleſtaq; ſint nobis. Porro ſi peccata deteſtatur, & ab ijs liberari cupit, neceſſum eſt, vt ad eadem non velit reuerti, quia nemo dicitur ea velle deſerere, quæ ſtatuit repetere. Igitur prę ter fidem neceſſaria eſt etiam ante peccatorũ condonationem ſpes & deteſtatio peccatorũ, ſeu pœnitentia, & dolor de peccatis cum propoſito melioris vitæ.

Et quidem fides in his prima eſt, dolor autē de peccatis eſt, peccatorum remiſſioni proxima. Sicut enim fides docet ſpem orare, & per orationem impetrare, ita docet volũtatem de peccatis dolere, taliq; dolore ad peccatorum remiſſionem quã proximè diſponi. Fides nãque eſt habitus quidam intellectus, nõ minus atq; ſcientia, cuius propria operatio eſt credere, hoc eſt, intellectu aſſentiri veritati illi, quã Deus proponit: perinde vt officium ſcientiæ eſt ſcire, hoc eſt, intellectu aſsẽtiri veritati humanæ, quę ex ſuis rationibus & cauſis eſt deducta. quemadmodũ igitur, ſi in ſolo ſcire cõqui eſcas, hoc eſt, in veritatis contẽplatione & aſſenſu, neq; ad aliquod opus efficiendũ progrediaris, nihilo vel ditior vel melior es euaſurus: ita nihil gratiæ vel bonitatis, vel remiſsi-

Pœnitentia eſt proxima remiſsioni peccatorum.

Simile.

onis consequeris, si solo credere contentus, nihil aliud tibi faciendum existimaueris, quā vt apprehendas, Christum pro te esse passum. In homine principem locum voluntas tenet, non intellectus, ac proinde voluntatis est ad Christi se passionem conuertere, cum spe firma, & dolore peccatorum, si homo verè conuersus dici debeat. *Simile.* Sicut enim non censetur legitimè in regno aliquid fieri, quod sine approbatione regis consiliarius facit: Ita non est plena ad Deum conuersio, si solus intellectus (is enim est veluti à consilijs voluntati) veritati consentiat, & voluntas veritate reiecta mendacium præferat & vanitatem, sed tunc demum plena hominis conuersio futura est, suisq; numeris absoluta, si quod per fidem intellectus approbat, hoc voluntas liberè complectatur. V.g. fides dictat, peccatum cōmissum esse rem pessimam, peccatum igitur vt rē pessimam voluntas detestetur, doleat quàm potest maximè, emendationem proponat, & quiduis potiùs ferre constituat, quàm relicto Deo ad peccata reuerti, ijsque in se iterum Dei Opt. Max. iram accersere.

Iustificatio in Sacramento. His præparationibus, sine quibus peccata adultis hominibus nō dimittuntur, peccator emollitus, adit Sacramentum, vel Baptismi si sit infidelis, vel Pœnitentiæ, si fuerit Christianus. *Verba Sacramentorum sunt operatoria.* vbi per os Sacerdotis Christus ipse verba Sacramēti proferens, hoc ipsum in anima verbo efficit, quod verbo significatur. Nam sic-

ut ver-

ut verbo Domini cœli firmati sunt, sicut *lux fa-* *Psalm.32.*
cta est, cùm diceret Deus: *Fiat lux*, sicut mun- *Genes.1.*
datus est leprosus ad hoc Christi verbũ, *mun* *Matth.8.*
dare: Sicut Lazarus reuixit ad imperium *Ioan.11.*
Christi, *Lazare veni foras*: ita verbum Christi
in Sacramento efficaciter peccata tollit, infun
dit iustitiam, & gratiam, atq; ex peccatore red
dit iustum, & filium Dei, nõ quia auditur, vel
intelligitur, sed quia à Christo per Sacerdotis
ministerium pronunciatur.

Duplicia enim sunt verba Dei, quæ duo- *Duplicia ver*
bus modis operantur, quædam audita, intel- *ba Dei.*
lecta, & credita mentem afficiunt, quo modo 1.
Euangelium pro concione propositum, au-
dientium corda mouere solet: de quo Bea-
tus Apostolus ait, *Euangelium est virtus Dei,* *Rom.1.*
in salutem omni credenti. Alia non quia au- 2.
diuntur, aut intelliguntur, sed quia ex diui-
na institutione vim habent operandi. Tale
verbum erat quod dixit Iosue: *Sol contra* *Iosue 10.*
Gabaon non mouearis, & Luna contra vallem Aia-
lon: effecit enim hoc verbum, vt Solis & Lu-
næ cursus interrumperetur, cœlique motus
ad aliquot horas conquiesceret. Tale est ver-
bum consecrationis, *Hoc est corpus meum,*
hic est sanguis meus, quod à pane & vino, nec
intellectum, nec auditum, naturas eorum in
corpus, sanguinemque Domini mutat. Tale
similiter est verbum in Baptismo paruulo-
rum: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij,

 & Spiri-

& Spiritus sancti, quod licet nec intelligatur, nec audiatur ab infante, reuera tamē cor eius mundat à peccatis: adeoque ex peccatore reddit filium Dei. Tale est etiam verbum in Sacramento Pœnitentiæ: Ego te absoluo, quod ab idiota pœnitente, qui Latinè nescit, non intellectum, & fortè non auditum, peccata condonat, & iustitiam confert. Vt enim anxij perpetuò non hęreremus, & dubij de peccatorū nostrorum condonatione maneremus, voluit Christus Sacramentorum verba esse operatoria, & hoc ipsum efficere, quod significant, dareq; certissimò illis remissionem atque gratiam, qui animis ritè comparati Sacramenta pro dignitate susciperent.

Iustificatio etiam asscribitur alijs virtutibus.

Iustificatio igitur ordinariè hoc modo perficitur, vt in animam hominis peccatoris iam dictis rationibus præparatam, Deus ipse per Sacramenta infundat iustitiam, & cum ea virtutes quoque reliquas, vt vitijs abstersis, nouoque circumfusa cultu, per omnes animi facultates, tota pulchra sit amica Dei. Atqui hinc est, quod in Scripturis non soli fidei, sed alijs etiam virtutibus peccatorum remissio adscribatur. Quia *charitas operit multitudinem peccatorum*; *& dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum*. *Timor Dei expellit peccatum*: *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam*, *& sperantem in Domino misericordia circundabit*.

1. Petr. 4. *Lucæ. 7.* *Eccl. 1.* *Iacob. 4.* *Psalm. 31.*

Por-

Porrò ipse homo, qui iustitiam accipit, nihil ad hãc iustitiæ infusionem cooperatur, aut agit, sed ostium cordis sui tantummodo aperit, gratiamq; dum infunditur excipit, infusamq; libero voluntatis arbitrio retinet, iuxta illud: *dilata os tuum & adimplebo illud. &, si quis aperuerit ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ille mecum.* Adiuuat tamen hominis arbitrium Deus. Sicut scriptum est, *cùm loquutus fuero tibi, aperiam os tuum.*

Homo iustitiam accipit liberè.

Psal. 80.

Apocal. 3.

Ezech. 3.

Consueuit autem Dominus nonnunquam præuenire Sacramentum remissione peccatorum, sicut de Valentiniano scripsit B. Ambros, non quod per solam fidem, aut appræhensionem iustitiæ Christi peccata dimittat, sed per insignem dolorem de peccatis, cui coniunctũ est ardens desiderium vsurpandi Sacramenti, vt hac ratione Sacramentum voto susceptum (vt loquuntur Theologi) hoc est, à pœnitente desideratũ, cùm reipsa illud percipere non esset integrum, absoluat à peccatis.

Aliquando iustificatur homo ante Sacramẽta.

D. Aug. lib. 4. con. Donatistas ca. 22. & Serm. 116. de tẽpore.

OBIECTIONES HAERETICORVM.

Prima: B. Apostolus Paulus frequenter in epistolis suis inculcat, peccatorem non ex operibus iustificari, sed per fidem: idem docent veteres omnes. Ergo nulla est opus alia præparatione ad iustificationem, quàm vt firmiter credas.

Solutio. Neganda est consequentia, quia

(vt in cap. de Fide latius expositum est) præparationes, quæ iustificationem antecedunt, vt sunt credere, sperare, orare, dolere, peccata deflere, eleemosynas cōferre, &c. sub fide continentur, cuius ipsa sunt opera. Nō enim voluit Apostolus iustificari peccatorem, simulatque solo intellectu credit in Christum eiusque beneficia sola credulitate arripit: sed per solam fidē voluit opera excludere à fide aliena. qualia erant opera legis Mosaicæ, & legis naturæ, quibus Iudæi, & Gentiles arbitrabantur se iustitiam assequutos. Hoc exponit Beatus Apostolus Iacobus, qui interpretatur, tunc Abrahamum per fidem iustificatum esse, quando ex fide Heroicum illud opus aggressus est, vt filium immolaret, quia tunc, ait, impletam Scripturam, quæ dicit, *credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam*. Eodem modo se intellexisse solam fidem clarè affirmat Beatus Apostolus Paulus, *quando*, inquit, *neque circuncisionem aliquid valere, neq; præputium*, hoc est, neque Iudæorum, seu à lege præscripta opera, neq; Gentilium, quæ ex ratione edebant, virtutum officia, *sed fidem quæ per charitatē operatur*, hoc est, opera fidei, qualia fuerunt obedientia Abrahæ in egressu de solo patrio, & immolatione filij: constantia Moysis eligentis affligi cum populo Dei magis, quàm temporalis peccati habere iucunditatem: hospitalitas Raab, & quæcunque veteris in-

Quid sit sola fides.

Iacob. 2.

Galat. 5.

ris instrumenti Patres ex fide vel egisse, vel sustinuisse notauit Apostolus Paulus ad Hebræos. Hebr. 11.

Secunda. *Corde creditur ad iustitiam*, inquit Apostolus, ergo sola illa fidei operatio, qua in Christum creditur, iustificat impium. Rom. 10.

Solutio. Neganda est consequutio. Non enim sic dixit Apostolus, solo corde credendo iustificatur peccator, vel sola cordis credulitas iustificat, sed *corde creditur ad iustitiam, hoc* est propterea corde credim⁹ vt iustificemur, non sola credulitate cordis, sed alijs quoq; operibus, quæ ex ea credulitate procedunt.

At inquis: Nihil hic ad iustificationem & salutem requirit Apostolus aliud, quã vt corde credamus, & ore confiteamur, quia *si confitearis*, ait, *in ore tuo Dominum Iesum, & in corde tuo credideris, quod Deus illũ suscitauit à mortuis, saluus eris.*

Respondeo. Non parum hîc requiri ad iustificationem, & salutem ab Apostolo, præsertim suis illis temporibus, quando nomen Iesu Christi exosum fuit Iudęis atq; Gentilibus: tunc enim corde credere, & ore confiteri, non erat priuatim in cubiculo, vel in cœtu Christianorum Dominum Iesum pro Messia agnoscere, & inuocare, sed erat palam reiectis idolis, nullo tyrannorum, & suppliciorum metu Christi fidem confiteri. hoc sanè qui faciebat præclarum opus edebat fidei, quo nullum

est

est maius in vita Christiana, vel præstantius.

Tertia. Si præparationes dicamus ante iustificationem necessarias, sequetur nos tribuere iustificationem operibus nostris, quod est derogare gloriæ Christi. Nihi igitur requiritur præter fidem.

Solutio. Falsum est illud ex ista re sequi. Non enim omnia, quæ beneficium antecedunt, merentur beneficium, sed illa sola merentur, quibus beneficium datur in mercedem. Mendicus ex casa sua proreptans ad ædes diuitis, ad ianuam eius clamitans, multis precibus eleemosynam petens, vulnera ad commiserationem excitandam aperiens, manumque ad accipiendum munus tendens, multa quidem facit & patitur: sed hisce laboribus suis omnibus nullum acquirit ius ad exigendam eleemosynam, nihilque lege promeretur. Pari ratione qui credendo, sperando, orando, pœnitendo, ad iustificationem se parat suis meritis & præparationibus attribuere gratiam Dei non debet, sed soli misericordiæ Dei accepta referre omnia; qui homini præparato, atque disposito iustitiam gratis impertitur.

Simile.

Quarta. Sapient. 15. *Nosse Deum est consummata iustitia*: ergo præter fidem nihil aliud est ad salutem necessarium.

SOLVTIO. Negatur consequentia, quia multum interest, inter nosse Deum, & credere. Credere est fide apprehendere, nosse ve-

rò Deum, eſt vel clarè Dei vultum in cælis intueri, iuxta illud: *hac eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum verũ Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum*, vel in hac vita dono ſapientiæ guſtare, & videre quàm ſuauis ſit Dominus, quę notitia non ſola fide, ſed *bona conuerſatione, timoreq́; & dilectione*, vt eſt apud Chryſoſtomum, *à pijs hominibus accipitur.*

Quid ſit noſſe Deum.

Ioann.17.

Hom. 29. operis imperfecti.

Quinta. B. Cyprianus ad Quirinum, *fides*, inquit, *tantum prodeſt, & quantum credimus, tantum poſſumus*. ergo non eſt opus vllis præparationibus.

Cap.42.

Solutio. Neganda eſt conſequentia, quia fides includit opera fidei, quæ fides ſi magna ſit, edet opera magna, cum muliere Cananæa, quæ oratione, perſeuerantia, patientia, humilitate, flexit miſericordiam Chriſti, & cũ Centuriõe, qui pręſentia Domini ſe iudicabat indignum. Talis fides omnia poteſt, ſicut affirmauit ſaluator, *Omnia poßibilia ſunt credenti.*

Matth.15.

Matth.8.

Marc.9.

Sexta. B. Auguſtinus cap.14. de fide & operibus, affirmat opera non præcedere iuſtificationem, ſed ſequi iuſtificatum: nullis igitur operibus præparamur ad iuſtificationem.

Solutio. Mala eſt conſequutio. Quia B. Auguſtinus non de omnibus operibus loquitur, ſed de illis tantùm, quæ apud Deum vim merendi habent. Putabant enim Iudæi operibus ſe gratiam iuſtificationis promeruiſſe, quibus reſpõdet Beatus Auguſtinus, id fieri nõ poſſe,

quod

quod opera illa, quæ meritum habent, non præcedant iustificationem, sed sequantur, nemo quippe apud Deum, vel gratiam promeretur, vel gloriam, nisi homo iustus, qui filius Dei iam sit. porrò præuijs illis operibus iustitiam non meremur, sed aptamur tantùm, & præparamur ad iustificationem, quam gratis in nobis DEVS pro sua bonitate operatur.

Septima. Infidelium omnium opera sunt mala: igitur quæ iustificationem præcedunt, non disponunt ad iustificationem.

Solutio. Omni ex parte est vitiosa argumentatio. Nam & antecedens est à veritate alienum, & mala est collectio. Infidelium enim opera sunt duplicia, quædam ex ipsa infidelitate facta seu elicita, cuiusmodi sunt ea omnia, quæ falsorum Deorum cultu continentur, de quo genere operum loquitur Origenes, cùm in librum Iob scribens, ait, *omnem sanctitatem, & iustitiam quam facit aliquis extra fidem, eam gratis & in perditionem suam facere: qui namque arbitratur se cultu idolorum iustificari, magis eo cultu offendit.* alia infidelium opera non ex infidelitate oriuntur, sed aliunde, velut ex naturali instinctu, & rectæ rationis iudicio. Et hæc nemo dixerit esse peccata. non enim peccauit Aeneas pietate in parentem, non peccant infideles, qui naturali commiseratione ducti pauperibus eleemosynas con-

Opera Infidelium duplicia.

1.

Libr. 1. in Iob.

2.

conferunt,nec peccarunt Philoſophi & Gentiles, quando virtutibus moralibus operam nauauerunt,quandiu conatus ſuos ad inanem gloriam non retulerunt, ſed oculos defigentes in virtutum pulchritudinem,earum amore capti ſunt.

Conſequentia etiam vitioſa eſt, quia præparationes illæ, de quibus loquuti ſumus hactenus, non infidelium, ſed fidelium opera ſunt, nimirum à fide ipſa profecta, atque dictata. Catechumenus ſanè non eſt infidelis,vt nec peccator Chriſtianus, ſiue Catholicus. Quia ſine fide in Chriſtum,neque Catechumenus, neque peccator Chriſtianus, iudicium Chriſti metuit, in Chriſtum ſperat, de offenſo Chriſto dolet, Chriſtum orat, ſacramenta Chriſti vſurpat.

DE MERITIS BONOrum operum.

Caput VII.

DIximus in mutationibus quædam antecedere, quæ materiã præparent:quædam comitari, quæ ſimul cum mutatione eueniunt : quædam verò conſequi, propter quæ nimirum mutatio fuit inſtituta. Velut aqua priuſquam calefiat hauritur, vaſi infunditur, ignis inſtruitur, inſtructo igni admouetur. Dum verò *Simile.*

cale-

calefit, frigus pellitur, calor inducitur, & eæ qualitates, quæ sunt cum calore coniunctæ. Nam aqua rarescit, emittit vapores; & si ante in glaciem concreta fuerat, dissoluitur, redditurque clara & limpida. Vbi porrò quantum satis est caloris accepit, non conquiescit, sed eò tendit operando ad quod calefacta fuerat. Itaque coquit, purgat, macerat, calefacit, &c.

Eadem in iustificatione locum habent, quã vtique præcedunt illa, quæ peccatorem ad iustitiam suscipiendam accõmodant, & disponunt: Comitantur depulsio peccatorum, ornatus animæ, dignitas filiorum Dei, summa pax & tranquillitas conscientiæ, cæteraq; de quibus præcedenti capite vberius est actum. Iam verò homo iustificatus & adoptatus in filium Dei, per gratiam eius atque iustitiam, & vtiliter operatur, & pariter operando meretur, tum iustitiæ incrementum, tum vitam sempiternam; Iuxta illud Apostoli: *si filij & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi,* (Rom. 8.) *si tamen compatimur, vt & conglorificemur,* nam (2. Tim. 4.) si sustinemus & conregnabimus.

Hæretici, qui liberum arbitrium ex hominibus sustulerunt, Deoque omnes humanas actiones asscripserunt, nec vllam iustitiam, internamúe gratiam, sed solum peccatum in homine quantumuis sanctissimo, quo perpetuò reus sit ignis gehennæ incendij, posuerũt; necessaria ratione omne meritum bonorum operum hoc ipso negare coguntur. Vbi enim

non est libertas in agendo, nullum esse meritum potest. Deinde vt vel maximè libertas foret, nihil tamen apud inimicum meretur inimicus, neque apud Deum peccator.

Catholici meritum hoc modo describunt, vt sit, Actio libera, cui merces debetur ex iustitia. Cuius definitionis quinque partes explicandæ veniunt. *Descriptio meriti. Quinque partes.*

Prima est Actio, quo nomine nõ solùm externa, sed interior quoque actio comprehenditur; vt diligere, sperare, orare, credere, *hoc enim est opus Dei* (inquit Christus) *vt credatis in eum quem misit ille*. Deinde sub voce actionis perpessio etiã & omissio continentur: nam & martyres acerbos cruciatus perferẽdo, & Rechabitæ abstinendo à potione vini promerebantur; & nos item quoties ab actione vacamus ex obedientia, voluntateque maiorum, non dubium quin mereamur. *Ioan. 6.*

Secunda est libera. Quippè meritoria omnis actio debet ab homine ita præstari, vt possit omitti; iuxta illud, *Qui potuit transgredi, & non est transgressus*, & illud Apostoli, *Si volens hoc ago, mercedem habeo*. Sicut enim nulla est actio, vel bona vel mala, laude vel vituperio digna, quæ non à libera voluntate promanat: ita nihil mereri potest homo, nisi actione liberi arbitrij sui. Nam & in morbis, alijsque molestijs, & incommodis perferẽdis, quæ declinare minimè possumus, cernitur libertas *2. Eccle. 31. 1. Cor. 9.*

in patientia constantiaque animi; non enim ipsum sustinere, sed patienter sustinere, & liberum est, & meritum annexum habet.

3. *Merces quid* Tertia est Merces. Nam omne meritum refertur ad mercedem. quisquis enim meretur, non meretur nihil, sed aliquid. Et hoc ipsum quod meretur, appellatur merces. Est igitur merces compensatio operis præstiti, nempe, vt non minus detur, quàm mereatur opus, sitque dignitas quædã operis ad mercedem. *Dignitas duplex.* Dignitas porrò duabus ex causis cernitur; 1. Vna est, si opus ipsum magnitudine æquet mercedem, quo modo suis laboribus mercenarij diurnam mercedem merentur. 2. Alia est non quidem ex magnitudine operis, sed ab æstimatione vel eius, qui operatur, vel eius, qui mercedem tribuit. Aliquando enim conditio personæ addit paruo operi magnam dignitatem; velut Doctor medicus dum ægrotum inuisit, multo maiorem mercedem in eo quod vel semel ad ægrotũ venerit, sibi deberi existimat, quàm operatio, qui totum diem in maximis & assiduis laboribus perferendis consumit. Aliquando penuria operariorum mercedem auget; Aliquando præstantia artis; Aliquando ex amore rei æstimatur labor, sicut Iacobo *Genes. 29.* septem anni, quibus se in seruitium Laban auũculo suo dedit, pauci præ amore Rachaelis videbantur.

4. Quarta est Debita. Siquidem quisquis meretur mercedem, ab aliquo mereatur necesse est; &

est;& hunc appellamus debitorem;quia mercedem debet;manetq́ue obligatio apud debitorem ad soluendum debitum. Intelligẽdum porrò est, duplex esse debitum:purum seu exactum, & non purum. Purum est, quando re vera,& non ex gratia vlla, sed ex æquitate laboris, aut operis, merces debetur. Ad quem modũ mercenarijs & operarijs debitores efficimur. Non purum est, vbi non solius æqualitatis, sed etiã alicuius gratiæ ratio habetur. *Duplex debitum.* *Purum.* *Non purum.*

Cuiusmodi oriri solet primò ex liberali promissione;Veluti si Princeps,qui nulli quicquã debet, præmium proponat eximium certanti, vel leue aliquid facienti;Promissio enim tametsi gratuita,inducit obligationem. secundò, ex gratuita & liberali conuentione, vt quando quis conuenit & paciscitur cum eo, cui alia ratione non potest esse debitor, qualis est ratio inter patrẽ & filium.Cùm enim filius quicquid est,parenti debeat,à quo esse ipsum, & naturã acceperit, re vera nihil potest parẽs debere filio,nisi ex conuẽtione,& pacto.similis est ratio inter Dñm & seruum: quia seruus est Domini, in cuius commodum actiones & officia sua omnia cõferre tenetur: Sin aũt,vel pater cum filio, vel Dñs cũ seruo pacisci velit de mercede alicui eius officio constituenda, vera nascetur obligatio, & tenebitur ad mercedem reddendã ex pacto & cõuentione. Tertiò ex subsidio vel auxilio, quod operanti à conductore impẽditur, velut si quis mercena- 1. 2. 3.

rium ad colendam vineam conductum, sic o-pera sua & charitate iuuet, vt & maiorē partem operis ipse curandam per se suscipiat, & infirmum mercenarium, ne nihil facere videretur, suis manibus & officijs sustentet.

Duplex æqualitas. Quinta est. Ex iustitia, quia meritum omne innititur iustitiæ, propter æqualitatem, quæ inter mercedem esse debet & meritū. Aequalitas autem ista duplex est: Vna mercedis ad opus, quam vocant iustitiam commutatiuam, qualis est in emptionibus, locationibus, permutationibus, quando nimirum merces operi æquatur, vel precium rei venditæ aut locatæ. Altera mercedis aut præmij ad personam, quæ dicitur Iustitia Distributiua, quādo non tantum laboris, sed potissimum personæ, habetur æstimatio; qualis cernitur, in distributionibus, vt digniori plus deferatur honoris, & amplius in republica tribuatur. In actibus Academicis & celebriore conuentu scholarum honoratiori loco resident, & si distribuendū aliquid venit, amplius accipiunt Doctores, minus Licētiati, minus adhuc qui sunt inferiore loco, pro cuiusque dignitate. In omni igitur merito necessaria est altera æqualitas, vt sit vel commutatiua iustitia, sicut in mercenarij diurnis laboribus; Vel Distributiua sicut in designationibus honorum atque locorum pro personarum dignitate.

Iustitia commutatiua.

Iustitia distributiua.

Hac definitione sic explicata, ratio meriti humani ad Deum his propositionibus expli-

cari

çari poterit, quarum prima sit: Nulla opera nostra quantumuis optima, si ex se considerẽtur, mereri possunt vitam æternã. Tanta quippe est magnitudo bonorum cœlestium, vt quantumcunque magna & ardua vel facias vel patiaris, nihil dignum illis æstimari debeat. Vnde B. Apostolus; *non sunt* (ait) *condignæ paßiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.* Et D. Chrysostomus; *Et si millies* (inquit) *moriamur, etsi omnes virtutes animæ expleamus, nihil dignum gerimus ad ea, quæ ipsi à Deo percepimus.*

1. Propositio. *Rom. 8.* *Lib. de compunctione cordis.*

Secunda. Opera hominis peccatoris diuina charitate destituti, quamuis præclara atque ex se perfectissima videantur, nihil prorsus ad vitam æternam promerendam conferunt: non enim respexit Deus ad Cain, aut ad munera eius, neque suscepit sacrificium Saulis. Cur ita? Quia sine gratia, & charitate nihil acceptum est Deo: & B. Paulus hoc clarè affirmat: *Si distribuero,* inquit, *in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita vt ardeam: charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.*

2. Propositio *Genes. 4.* *1. Reg. 15.* *1. Cor. 13.*

Tertia. Inter Deum & homines non potest exacta, qualis est inter homines iustitia intercedere. Non enim potest Deus ad eum modum debere nobis, vt misericordi gratia sua seposita, ex re aliqua nobis remaneat obligatus. Primò, quia factura eius sumus, qui omni

3. Propositio. Cur Deus nequeat esse debitor propriè. *1.*

ex parte nos fecit & possidet, & cuius sunt o-
2. mnia nostra. secundò, quia cùm alijs innumeris beneficijs nos sibi obstrinxerit, tum precio sanguinis, vitæque suæ nos emit. Vnde si pater filio ob beneficium ortus sui, & Dominus seruo, vel equo quem precio & pecunia sibi comparauit, nullo iure quicquam debeat, multo minus debitor effici, vel obligatus manere potest homini Deus creator & redem-
3. ptor noster. tertiò, quia pecunia Dei est, qua quippiam ab ipso mercamur, hoc est gratia Dei, in qua tota meriti nostri ad Deum ratio
Simile. consistit. Quam ob rem sicut nō est perfectam iustitiam statuere inter mendicum à diuite viro quopiam ementem domum, & diuitem ipsum, qui mendico quidem vēdit ædes iusto precio, sed pecuniam interim gratis donat, qua mercetur eam, ita nec inter Deum & nos, qui & gratiam qua operemur, & opera ipsa, quibus cœlum mercari ac mereri datur, acci-
Philip. 2. pimus à Deo, qui operatur in nobis velle, &
Esaiæ 26. perficere pro sua bona voluntate; iuxta illud: *Omnia opera nostra operatus es nobis Domine.*

4. Propositio Quarta. Deus tametsi liberrimus sit, nullique obligetur, neque verò cuiquam possit obligari, potest tamen hominibus seipsum obstringere promissione, vel pacto, & conuētione sponte facta. Promissione confirmata iureiurando pollicitus est nobis Messiam, *vt per*
Hebr. 6. *duas res immobiles* (inquit B. Apostolus) *qui-*
bus

bus impoßibile est mentiri Deum, fortißimum solatium habeamus. Pacta multa, fœderaque frequentia sanxit Dominus cum filijs Israel. At verò potissimum cum populo Christiano singularem inijt conuentionem, qua mercedem vitæ æternæ ei addixit, si diuina mandata seruaret. hinc toties nomen mercedis in scripturis; *Est merces operi tuo*, ait Dominus. *Iusti in perpetuum viuent, & apud Dominum est merces eorum. Reddet Deus iustis mercedem laborum suorum. Gaudete & exultate quoniam merces vestra copiosa est in cœlis. Quicunque potum dederit vni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ, non perdet mercedem suam, quia vnusquisque mercedem accipiet, secundum suum laborem.*

Hier. 31. *Sapien. 10.* *Matth. 5.* *Matt. 10.* *1. Cor. 5.*

Ita enim agit misericordia sua nobiscum patientissimus Deus, quo modo nos cum operarijs solemus. Primùm enim de precio conuenimus: mercedeque constituta, quo res sit cautior, Arrham damus. *Simile.*

Postea opus iam effectum inspicimus & exploramus. Denique si ex ratione conuentionis perfectum opus est, mercedem tribuimus. Ad eundē modum Deus, primò quidem cum humano genere, ac præsertim cum Christianis conuenit, sicut in parabola patrisfamilias explicatur, *qui conuentione facta cum operarijs de denario diurno, misit illos in vineam suam.* Deus enim Abrahæ dicebat, *Ego ero merces* 1. *Matth. 20.*

Genes.17. *tua magna nimis*. Et Christus, *Si vis ad vitã ingre*
Matth.19. *di, serua mandata*: secundò, certos nos facit de
2. mercede, dato Arrhabone, nempè Spiritu suo
sancto, quem infundit in corda nostra. Sicut
Ephes.1. Beatus Apostolus testatur; *signati estis spiritu promissionis sancto, qui est pignus* (græcè ἀρραβὼν) *hæreditatis nostræ*. tertiò, peractis laboribus
3. omnibus post emensum huius vitæ curriculum,
1.Cor.3. *vniuscuiusque opus quale sit, ignis diuini iudicij accuratè probabit, vt cuius opus manserit, mercedem accipiat*, & si omnibus numeris fuerit
2. Ioan.1. absolutum atque perfectum, mercedem plenam accipiat. quartò, datur merces, Quia
4. *ecce Dominus Deus in fortitudine veniet, & merces eius cum eo. Ecce* (inquit Christus) *venio citò, & merces mea mecum reddere vnicuique secundum opera sua.*
Esaiæ 40.
Apocal. 22.

Ex his scripturis manifestum euadit, iustorum opera apud Deum mereri, ijsque mercedem æternæ vitæ deberi, & Deum ipsum misericordi sua bonitate iustis debitorem esse, qui se gratuita conuẽtione ad mercedem reddendam obligauit. Hinc toties in sacris litteris nomen occurrit reddẽdi, Et, *reddere vnicuique secundum opera sua*. Vox quoque retribuendi tanquam prius aliquid datum, vel oblatum sit, ab illo, cui redditur aut retribuitur, hoc est rursus datur aut tribuitur. *Retribuet mihi Dominus secũdum iustitiam meam. A Domino*

Rom.2. 2.Cor.3. 2.Cor.5. Galat.6. 2.Tim.4. Psalm.17. Coloss.3.

accipie-

accipietis retributionem: iustũ est retribuere: & retribuetur tibi in resurrectione iustorum, quia in custodiendis mandatis, seu iustitijs, *Domini, est retributio multa.* Ephe.6. 2. Thess.1. Luc.14. Psal.18.

Obseruandum verò est, scripturam quando de retributione loquitur, eadem verborum formula vti, cùm agit de iusto reddendis præmijs, qua vtitur cùm improbis supplicia denunciat, vt clarè perspiciatur non minus nos bonis actionibus æternam fælicitatem, quàm malis & flagitiosis promereri æterna supplicia. Ita D. Paulus: *secundum duritiam tuam* (inquit) *& impœnitens cor thesaurizas tibi iram, in* Rom.9. *die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddet vnicuique secundum opera eius, ijs quidem qui secundum patientiam boni operis gloriam & honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam; ijs quidẽ, qui sunt ex contentione, & non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio.* Et 2. Cor.3. alibi: *omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis prout gessit, siue bonum siue malum.* Item: *Iustum est,* 2. Thess.1. *apud Deum tribuere tribulationem, his qui vos tribulant, & vobis qui tribulamini requiem nobiscum.* In extremo iudicio simili prorsus modo adijcietur causa sententiæ iustorum, atque damnationi impiorum. Sicut enim his dicetur: *Ite maledicti in ignem æternum, quia esuriui, & non dedi-* Matt.25. *stis mihi manducare:* hoc est, quia peccatis ge-

hennam estis commeriti: Ita dicetur iustis: *Venite benedicti patris mei, poßidete paratum vobis regnum, quia esuriui & dedistis mihi manducare*; hoc est, quia bonis operibus æternam vitam commeruistis.

5. propositio. Quinta. Opera iustorum non solùm ex pacto accepta sunt Deo, & æternam beatitudinem promerentur, sed propter inhabitantem quoque in ipsis diuinam gratiam, quæ quidem hominem gratum & acceptũ efficit, dignum-
Sap. 3. queque Deo: *Inuenit illos dignos se*, ait Sapiens, *di-*
2. Thess. 1. *gniq́ue sunt regno Dei, & opera eius dignitatem quã-*
Apoc. 3. *dam consequuntur ad sempiternam cælorum glori-*
Iacob. 2. *am.* Siquidem primò gratia illa Dei consti-
Rom. 8. tuit hominẽ amicum & filium Dei, sponsam-
2. Ioan. 3. q́ue Christi, & cælestem quandã naturam pla-
Ioan. 1. neq́; diuinam attribuit. Amicus iure amicitiæ
Osee. 2. ab amico meretur; filio parentibus obsequẽti-
Ephe. 5. debetur hæreditas; sponsæ fidem seruanti sunt communia sponsi bona. Et res supernaturalis atque cælestis supernaturale etiam præmium & cęleste diuinis suis operib' meretur, vt pręmium operanti respõdeat. Secundò eadem illa gratia admirabili modo connectit hominẽ
Simile. Christo vt membrũ capiti: sicut enim caput per omnia mẽbra operatur, illisq́ue vim quandam agendi & sentiẽdi attribuit; ita Christus
Gal. 2. in nobis operari dicitur, iuxta illud: *Viuit in me*
2. Cor. 13. *Christus, loquitur in me Christus*: Nam *de plenitudine eius nos omnes accepimus*, & sicut palmites

à vite, ita nos ab ipſo ſuccum attrahimus. Ter- *Ioan.1.*
tiò, per gratiã inhabitat ſpiritus ſanctus in ho- *Ioan.15.*
mine, perficitque illa opera, quæ merentur æ-
ternam gloriam; *Qui enim manet in charitate,* *1.Ioan.2.*
in Deo manet, & Deus in eo; Spiritus ſanctus lo-
quitur in iuſtis, clamat in nobis, *orat pro nobis* *Galat. 4.*
gemitibus inenarrabilibus; *& filij Dei aguntur ſpi-* *Rom.8.*
ritu Dei. Sicut igitur ſi ruſticus quiſpiã, cha-
racteres formans manu Regis ſcribendo mo-
ueretur, ſcriptura illa qua ex parte à ruſtico *Simile.*
conficitur, nullius eſt ponderis: ſed quia Rex
ſcriptoris manum in ſcribendo & delineando
cõformauit, magnã habet dignitatẽ: Ita opera
noſtra propter Chriſtũ, qui nobis, ceu mẽbris
vtitur, & ſpiritum ſanctum inhabitantem, &
per nos operantem, digna ſunt cęleſti pręmio. *Gratia eſt*

Ex his facilè eſt intelligere: primò, gratiam *fons meriti.*
iſtam Dei, qua ad ſublimem hanc dignitatem *1.*
homo iuſtus attollitur, & per quam Chriſto ca
piti arctiſsimo vinculo copulatur, ſanctoque
Spiritui in ipſo agenti inſtrumentum aptatur,
fontem eſſe & rationem omnis meriti noſtri. *Ioan.4.*
de qua Chriſtus dicebat: *Aqua q̃ ego dabo* (gra
tia inquam Spiritus ſancti) *fiet in eo fons aquæ
ſalientis in vitam æternam.* Sicut enim à libero
arbitrio omne peccatum ſic proficiſcitur, vt ſi
libertas non ſit, non poſsit vllum eſſe pecca-
tum: ita ad omne meritum neceſſaria eſt gra-
tia, vt ea q destitutꝰ fuerit, nihil quicquã quid
ad ſalutem æternã aſſequendam faciat, poſsit
apud Deum mereri. Quia nemini licet de hæ-

reditate

reditate adeunda vel promerenda cogitare, nisi filio: secundò intelligimus ex dictis rationem hanc iustitiæ, qua Deus æternam vitam iustis in mercedem operum donat, ad vtramque quidem iustitiæ partem aliquo modo pertinere. In ea tamen magis elucere distributiuam, quæ personarum dignitatem intuetur, quàm commutatiuam, quæ operum æqualitatem considerat. Namque vt merces detur pro-
Eccl. 16. pter opera (*siquidem misericordia faciet vnicuique locum secundum meritum operũ suorum*) Hæc tamen opera nõ ex se, sed ex dignitate personæ, quæ per gratiam Christi effecta est filius Dei, vel æqualia sunt præmio, vel promissionem Dei habent ad præmium consequendum. *Quod*
2. Cor. 4. *enim in præsenti est momentaneum & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ põdus operatur in nobis, propter eum, qui intus est, hominem, qui renouatur de die in diem.* In peccatorũ pœnis & iusta condemnatione res aliter cernitur, vbi quod pœnæ magnitudo,
1. Cor. 9. ad grauitatem peccati referatur, potiorem lo-
2. Tim. 4. cum habet cõmutatiua Iustitia. Hinc est quod
Apo. 2. 3. 21. æterna vita nomine coronæ & brauij, quod certantibus distribuitur, in scripturis appel-
Apoc. 18. lari soleat. De pœnis verò dicatur, *Quantum glorificauit se, & in delicijs fuit, tantũ date illi tor-*
3. *mentorum*. Tertiò discimus tametsi gratia fons sit & origo meriti, operibus tamen ipsis
Rom. 2. ex gratia, quæ per charitatem operatur edi-

tis, potius quàm gratię mercedem donari. Ita enim loquitur scriptura: *Reddet vnicuique secundum opera eius, & vnusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborē.* Quocirca qui diuino amore incensus vel plura aggreditur, vel maiora & prę stãtiora efficit, amplius apud Deum meretur. Præstãtiora sunt, tum quæ ex se maiorem dignitatem habent, vt virginitas, in egenos afflictosque misericordia, iuxtà Apostolum; tum quę ex natura sua difficilius perficiuntur.

1.Cor. 3.

1.Cor.7.

2.Cor.9.

Sexta. Homo iustus non solùm vitam æternam meretur operibus bonis, sed ampliorem etiam gratiam Dei, atque iustitiam in hac vita, sicut filius, fauorem & amorem parentum erga se officijs auget. Sic *Abraham ex operibus iustificatus est, offerens Isaac filiū, super altare,* hoc est, copiosiore iustitia donatus; qa multo antè iustificatus per fidem, *egressus fuerat de terra sua, & de domo patris sui, obedierat q́; in locū exire, quē accepturus erat, nesciens quò iret; & contra spem, in spem crediderat;* siquidem de ipso prius dictum fuerat: *Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam:* Ideò monet Christus; *qui iustus est, iustificetur adhuc; & sanctus sanctificetur adhuc.* Sapiens quoque: *Ne verearis vsque ad mortem iustificari, quoniam merces Dei manet in æternum.* Et B.Paulus: *Exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem,* hoc est, vt vobis augeatur sanctitas atq; iustitia.

6.Propositio

Iacob.2.

Genes.18.

Hebr.11.

Rom. 4.

Gene.15.

Apoc. 22.

Eccle.14.

Rom.6.

OBIECTIO-

OBIECTIONES HAERETICORUM.

Prima. Nomen meriti nullo loco extat in diuinis literis: Nullum est ergo meritum.

Solutio. Primò negatur ex eo hoc effici: quia satis est rem inueniri, quæ nomine meriti significatur. Alioqui pari ratione repudianda & abijcienda foret sanctissima Trinitas, & cum Arianis negandum, quod patri sit consubstantialis filius; quod nomina hæc in Scripturis nõ reperiantur. Rem autem ipsam meriti in literis sacris declarari, satis docuimus. Secundò, Antiquissima Latina versio in Ecclesiastico nomẽ meriti vsurpat: *Misericordia faciet vnicuique locum secundũ meritum operum suorum.* Et in epist. ad Hebręos: *Beneficentiæ & communicationis nolite obliuisci, talibus enim hostijs promeretur Deus.* Neque repugnant Græca ipsa, quæ eundem sensum admittunt.

Eccle. 16. *Hebr. 13.*

Secunda. B. Paulus Roman. 6. *Stipendia peccati mors; gratia autem Dei vita æterna,* apertum ostendit discrimẽ vitæ æternę & mortis: quod hæc in stipendium detur, tanquã merces peccati: illa gratis, sola Dei clementia & bonitate sine meritis vllis.

Epist. 105. ad Sixtum, lib. de gratia & libero arbitrio, ca. 7. 8.

Solutio B. August. cõfitetur Apostolũ potuisse dicere, stipendia iustitiæ vita ęterna nõ minus, quã stipendia peccati mors: cùm verè redatur meritis iustitię, bonorũq; operũ: Voluisse tamen mutare loquẽdi modũ, & dicere, gratia

sta Dei vita æterna, quod meriti ratio potius ortũ habeat à gratia Dei, tanq̃ à suo fonte, quã à viribus nostris, aut arbitrij nostri; gratis .n. Deus nobis promittit, & nobiscũ paciscitur, seseq́; ad persoluendũ præmiũ obstringit: gratis etiam largitur internã gratiam, quæ & dignitatem addit nobis, nostrisq́; actionibus, & auxiliũ præbet rectè agendi. Sicut igitur si quis vir diues, cuipiã pauperi exiguo precio insignẽ & amplam domum vendat; eidemq́; ad solutionem donet gratis pecuniam, verè dici potest domũ donasse, cuius preciũ dedit, atq; etiã vẽdidisse, quia propter preciũ dedit: Ita Deus vitã æternam, & reddit in mercedem bonorum operum, quia dat propter opera: & donat gratis, quia dat ipsa bona opera. *Simile.*

Tertia. Deus non potest esse debitor homini, quia hoc arguit esse imperfectum: Ergo homo nihil meretur.

Solutio duplex. Primò, Deũ non tam esse debitorem homini, quàm suæ legi, qua sanctè statuit, vt pacta & promissa seruentur. 2. Non propter ea minus perfectum videri, si quis spõte debitorem se constituat, imò potius perfectum, cũ ea res ad misericordiam pertineat. B. Aug. fatetur *fore iniustum Deũ, si iuxta pacta mercedem non reddat.* *Hom. 16. de verbis Apostoli li. 4. contra Iulianum, cap. 3.*

Quarta. Vbi non est ęqualitas, ibi non potest esse iustitia neq; meritũ; Atqui *non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam*; Ergo opera nostra nõ merentur futurã gloriam. *Rom. 8.*

SOLV-

Solutio. Negandũ est id quod subsumendũ erat; Atqui inter opera iustorum & pręmium vitę æternæ nulla est æqualitas: hoc enim nunquam affirmat Apostolus. Opera igitur iustorum multis modis cõsiderari possunt. Primò, Vt ex se sunt molesta & difficilia: quo modo ea considerauit Apostolus, loco iam ex epistola ad Romanos allato, quo sanè nulla est inter ipsa & præmium vitę æternę ratio atq; conueniẽtia, siue magnitudo, siue diuturnitas spectetur; Ad quem etiam modum neq; Christi passio condigna fuit gloriæ suæ, neq; mala opera peccatorum condigna sunt supplicijs gehennæ æternis. Omnia enim præsẽtia sunt exigua & momentanea, futura verò maxima & perpetua; *& quod momentaneum & leue est tribulationis nostræ supra modum in sublimitate, æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Secundò considerantur, vt à voluntate nostra dimanant. Et hoc modo quidem peccata impiorum merentur æternis supplicijs vindicari, *quia perditio nostra ex nobis est:* opera verò nostra non merentur æternam gloriam, quod meritum omne nostrum diuinæ gratiæ nitatur. Tertiò, Considerantur vt effecta à filio Dei, atque ab inhabitante Spiritu sancto: qua consideratione æqualitas inuenitur inter opera, & præmium, verumq; meritum atque iustitia. Quartò, Considerari possunt, vt coniunctam habent diuinã promissionem mercedis æternę; & hac ratione digna sunt pręmio, non quidẽ ex se, natura que

Multiplex consideratio operum.

1.

2. Cor. 4.

2.

Oseæ. 13.

3.

4.

que sua, sed ex pacto & conuentione diuina, vt quibus à Deo hæc merces est proposita & constituta. Diues sanè vir, qui liberalitate sua cum operario conuenisset de diurna mercede centum coronatorum, nihil amplius iustè ab operario exigere debet, quàm diurnum laborem, quem existimauit conuentione sua dignum tanta mercede. *Simile.*

Quinta, Christus cohortatur nos; *Cùm feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite, serui inutiles sumus, quod debuimus facere fecimus:* Ergo opera nihil merentur. *Lucæ 17.*

Solutio. Neganda est consequentia. Primò quidem, quia non dicit Christus serui inutiles estis: sed dicite, quia serui inutiles sumus. Iubet enim ne ob præcepta Dei à nobis conseruata, magnam de nobis ipsis opinionem concipiamus, sed vera animi submissione humiliter iudicemus; Ipse autem ad nos orationem conuertens, dicturus est nobis, non serue inutilis, sed *serue bone & fidelis: & iam non dicam vos seruos, sed amicos.* Secundò verò, quia de his tantùm operibus loquitur Christus, ad quæ homo lege & mandatis Dei obligatur. Qui enim hæc sola agit, & nihil molitur amplius: non est quod magnopere glorietur de præclaris suis erga Deum officijs, cùm quidquid egerit, potius malorum & suppliciorum fugiendorum, quàm diuini honoris studio incensus fecisse videatur. 1. *Matth. 25.* *Ioann. 15.* 2.

Sexta. Officijs illis nemo meretur ad quæ iure est obligatus: Atqui nullũ est tam excellens opus atque difficile, quod non omni studio, conatuq; diuini honoris gratia aggredi debeamus; nullis igitur operibus meremur.

Solutio. Omnis hęc ratiocinatio inepta est, & vitiosa: primò namque Propositio est falsa; quia officia, ad quæ tenemur, mercedẽ possunt *Simile.* mereri ex conuẽtione. Obligamur parentes non offendere, ebrietatẽ vitare, cæteraque peccata declinare: si quis tamen cũ homine ebrioso cõueniat de certa pecunia, quam, si in vitiũ ebrietatis incurrerit, exoluat: & si temperans fuerit, accipiat: vera erit iustitia, & meritum, ex re alioqui ad salutem necessaria. Deus duplici ex causa mercedẽ exoluit officijs huiusmodi debitis. Vna est, vt misericordi sua liberalitate ad ea nos impellat, quæ alioqui natura duce sequi debemus. Altera est, quòd cùm sit auctor naturæ sui muneris esse ducat, nullũ virtutis opus, quod non mercede sua aut præmio compẽset, prætermittere. Nam etsi ex illo nihil vtilitatis aut cõmodi Deo accedat, in Ec*Psalm.* 15. clesiæ tamen vtilitatem redundat: cuius caput & sponsus est Christus. Secundò, Assumptio duplicẽ sensum admittit: priorẽ falsum, ad ea omnia nos obligari, quæ diuini honoris studio incitati aggredimur: multa enim efficiun*Matth.* 16. tur à nobis, quæ quod præcepta nulla lege di*1. Cor.* 7. uina sint, sine scelere prætermitti possunt: quo in genere sunt virginitas, frequens ieiunium, corpo-

corporisq; castigatio, & id genus innumera. Alterum verũ, nempè nullũ esse tam præstans opus, quod æquare posit beneficia Dei: aut nihil esse ita difficile & arduum, quod nõ omni contentione efficere, Deo id præcipiente, debeamus. Ex quo tamen non fit consequẽs hoc ipsum arduum, quod aggredimur, nihil apud Deũ mereri. Quia qui quod operosum, & difficile factu lege præcipit, etiã maxima & amplissima præmia constituit. Martyres in eũ casum deducti sunt, vt grauia & acerba subire & perpeti debuerint, ne Christianam fidem proderent: tamen coronam gloriæ receperũt.

Septima. Si ob mercedem propositam operemur: mercenariorum loco, & non in filijs Dei numerabimur.

Solutio. Mercenarius & nõ filius is dicitur, ad quem non deuoluitur hæreditas, sed aliena merces rependitur. Cui verò datur in mercedem hæreditas, est mercenarius & filius.

Octaua. Hæc doctrina facit homines in operibus suis confidentes: contra institutionem B. Pauli, qui nos vult *in solo Deo gloriari.* 2.Cor.10.

Solutio. Propositio falsa est, tum quia opera bona merentur, non tam vt nostra sunt, quàm vt sunt Spiritus S. tum quia homo iustus ignorat suorum operum meritum & virtutẽ: quod enim ad officia virtutũ & merita multis opus sit circumstantijs, non potest nouisse homo an eas omnes adhibuerit. Nihilò minus viri iusti innocentia sua, & bonis operibus tueri se solent.

4.Reg.2. lent. *Memento Domine* (ait Ezechias Rex) *quomodo ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod placitum est, coram te fecerim.*
Psal.131. Et Dauid de seipso: *Memento Domine Dauid,*
2.Tim.4. *& omnis mansuetudinis eius.* Beatus Paulus: *Bonum,* inquit, *certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui, in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex.* Idem gloriabatur in tribulationi-
Rom.5. bus. *Nam tribulatio operatur patiẽtiam, patientia*
2.Cor.11. *probationem, probatio spem, quæ non confundit.* hęc
Bern. Serm. tamen confidentia semper cum timore debet
61.in Cant. esse coniuncta.

Nona. Merita nostra infirmãt merita Christi, tanquam si mors eius acerba, haud satis magnam vim habitura sit, vt meritis nostris indigere videatur.

Solutio. Doctrina Catholicorum, & merita nostra adeò non extenuant, vt augeant etiam Christi gloriam, & passionis eius merita illustriora reddãt. Non enim docemus Christi passionem egere nostris meritis, vt ea perficiat, ad quæ fuit suscepta: cùm abũdè cumulateq; omnia confecerit, infinitaq; nobis merita communicauerit. Nam morte sua Dominus pretium peccatorum nostrorum Deo Patri exoluit, nobisque ad curandos animi morbos & vulnera, præstantissima, & oportunissima pharmaca reliquit: & illud pręterea effecit, vt non solùm à morte peccati, ad vitam reuoca-

remur:

remur: ſed vt fortiores etiam & valentiores eſſemus ad labores ſubeundos. Et dignitatem denique operibus noſtris attribuit merendi vitam æternam, ad quam nemo mortalium viribus ſuis confiſus, vnquam aſpirare auderet. Sicut igitur magnæ laudi daretur medico, ſi hominem graui morbo afflictum, ac deſperatum paucis diebus ita curaret, vt omni moleſtia ac morbo liberatus, non ſolùm loqui, de lecto exilire, obambulare, & alia eiuſmodi, ſed etiam operoſa & ardua, quæ & vires corporis, & maiorem contentionem requirunt, aggredi poſſet, quibus ſtipendium diurnum, ad ſuam familiæque ſuſtentationẽ mereatur: Ita maiorẽ vim & gloriam meritis & morti Chriſti tribuunt, qui docent, illis non ſolùm peccata hominibus condonari, hoc eſt, homines à morte animæ, ad vitam reuocari: ſed eis quoq; vires reſtitui, dignitatemque conferri, promerendi operibus non exiguum huius mundi, ſed immenſum atque æternum futuræ vitæ ſtipendium. Merita enim noſtra ex meritis Chriſti vim habent, qui tantum diuitiarum ſibi, nobisque comparauit, vt noluerit nobis à Patre gratis dari præmium cœleſte, ſed meritis noſtris, quibus ceu ſpirituali pecunia à Chriſto accepta, cœlum nobis emamus. *Simile.*

Decima. Si ob eam cauſam operibus noſtris datur in mercedem vita æterna, quia Deus id pacto quodam & promiſsione firmauit: pari ratione cenſebimur mereri peccatorum con-

donationem & iustificationẽ:quia Deus promisit & pactus est, quoties ingemuerit peccator, omnium peccatorum eius non recordabor. *Lauamini*, ait, *mundi estote, & si fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabuntur. Venite & arguite me, dicit Dominus*; hoc est, tale pactum vobiscum ineo, vt si ista præstiteritis, ego omni ex parte deleturus sim, & abluturus peccata vestra. Atqui cum mortalium nemo vnquam dixerit, nos mereri peccatorum remissionem: efficitur, neque nos etiam mereri gloriam vitæ æternæ, cùm in vtroque idem pactum antecesserit.

Esaie 1.

Solutio. Non omnis promissio constituit, vel meriti, vel mercedis rationem: quædã enim liberalitate & misericordia cõmoti promittimus: quemadmodum egenti & afflicto quotidianam eleemosynam pollicemur, si ad ianuam nostram supplex misericordiam nostram implorârit, qui tamẽ neque ad domum nostrã adeundo, neque mendicando eleemosynam mereri dicẽdus est: illa sola promissio inducit meritum, quæ ex conuentione facta est, in qua propterea damus, quia alter vel dedit, vel fecit. Deus igitur sine conuentione vlla, sed singulari sua benignitate & misericordia promisit, gratis peccatorum condonationem his, qui ad illum supplices adierint, conuersique pœnitentiam egerint. Vitam æternam autem promisit mercedis loco operibus, *facta cum operarijs conuentione ex denario diurno.*

Simile.

Matth. 10.

Secun-

Secundò, Non ob solam conuentionem aut pactum, sed propter internam etiam dignitatem à Deo beatitudinem æternam promeremur. In homine autem iniusto nulla existit dignitas, qua iustitiam aut peccatorum remissionem mereri possit. Siquidem inimicus Dei à Deo non meretur, sed sola Dei clementia, & misericordia cũ ipso redit in gratiam.

Vndecima. Nemo mereri potest primam gratiam, qua adoptatur in filium Dei: hoc ipso autem, quo quis est filius Dei, ius habet ad hæreditatem æternam, iuxta illud: *si filius, & hæres*; nemo igitur meretur operibus vitam æternam, ad quã gratis illi est datum ius, quando gratis adoptabatur in filium Dei. Rom. 8.

Solutio. Negãda est assumptio: Quia B. Paulus adiunxit, *si tamen compatimur, vt & conglorificemur.* Habet igitur filius ius hæreditatis adeundæ suo tempore, si modò præstiterit, ad quæ ex adoptionis lege & conuentione obligatur. Nos enim non natura filij sumus, sed adoptione, in qua includitur obligatio ad operandum: sicut igitur si diues homo pauperem in filium adoptaret, eumque bonorũ suorum hæredem institueret, dummodò quo tempore pater, qui eum adoptauit viueret, certum exhiberet ei officiũ, quale est comitari quotidie exeuntem ad templum, vel quid aliud eiusmodi. Et quidem quò frequentius, prom- Rom. 8. Simile.

ptioreq; voluntate præstaret, eò amplior illi accresceret hæreditas: sin verò negligeret, non solùm hæreditate excluderetur, sed adoptionis quoq; beneficio priuaretur. Filius iste meritò dicere posset, se suis officijs hæreditatem assequi & mereri, non ex officiorũ natura, sed quia à filio cum promissione & conuentione hæreditatis ad eum deuoluendæ sunt præstita. Quòd si verò pater nullo ei officio à filio præstito, ex hac vita excedere, filius omni obligatione liberatus, ad hæreditatem adeundam admittẽdus esset, quia filius, qui patri morem gesserit, & pacta conuenta nullo scelere violârit. Ita nobiscũ vsu venit, quos Deus in filios adoptauit, hac tamen lege & conditione, vt si hæreditatem adire velimus, omni vita nostra diuina præcepta conseruemus. *Si vis* (inquit
Matth. 19. Christus) *ad vitam ingredi, serua mandata*. Si verò quispiam ante aliquod exhibitum opus bonum emigret ex hac vita (sicut infantes, qui ante rationis vsum moriuntur) is adit hæreditatem cœlestem: quia filius, qui imperium patris non detrectauit, quamuis ita sors tulerit, vt morte præuẽtus, mandatis eius nequiuerit obtemperare. hac igitur similitudine in-
1. telligimus primò, ipsum etiam aditum in cœlum nostris meritis parari, nõ quia opera sunt huiusmodi, sed quia opera sunt filiorum, &
2. propter conuentionem factam. Secundò, Ius merẽdi hæreditatẽ nos gratis adoptione con-
3. sequi. Tertiò, Si inopinata morte è medio sub-

latis

latis operari non liceat, ad adeundam hære-
ditatem sufficere, quod filij simus non immo-
rigeri Deo patri adoptanti. Quartò, Quò 4.
plura officia in patris honorem præstiterim⁹,
eò maiorem & ampliorem hæreditatis partē
adituros. Sicut Iosepho donatum est à parente *Genes.48.*
Iacob oppidum Sichem, & duplo maior hære
ditas, quàm cæteris fratribus, (vterq; enim e-
ius filius Manasses, & Effraim, æqualem hære-
ditatis partem, pro rata, cum alijs adierunt)
tanquam magis quàm cæteri, bene merito de
patre atque familia.

DE SANCTISSIMO EVCHARISTIAE Sacramento.

Caput VIII.

Ecclesia Catholica ab Apostolo-
rū temporibus, per vniuersum
orbē semper firmissima fide cre
didit in sanctissimo Eucharistię
Sacramento contineri verum &
integrum Christi corpus & sanguinem, idq́;
propter manifesta ipsius Christi verba, quę in
vltima cœna dixit: *Accipite & manducate: hoc* *Matth.26.*
est corpus meū, &, accipite & bibite, hic est sanguis *Marc.14.*
meus. Quæ verba ita sunt clara, vt neq; meta- *Lucæ.22.*
phoræ, neq; metonomiæ, neq; alteri vlli figu- *1.Cor.11.*
ræ locum relinquant. Primò, Sicut enim, si *Rationes.* 1.
Christus dixisset, hic est panis triticeus, aut *Hilarius lib.*

 hoc *8. de Trini.*

Chryſoſt.ho- hoc eſt vinum Rhenanum,quod vobis ſumen
mil.60.ad po dum porrigo,nihil fuiſſet obſcuritatis:ita,ne
pu. mo dubitare debet,qûin verum corpus & ſan
guinem ſuum dederit,cùm dixit,*accipite & man-
ducate*, *hoc eſt corpus meum: accipite & bibite,hic
eſt ſanguis meus*. Secundò:Similis eſt oratio
2. illi Dei Patris,Matth. 3. & 17. *Hic eſt filius
meus dilectus*; in quo, ſi impiũ eſt figuram po
nere,& de vero Dei filio dubitationem moue
re , impium etiam erit in his verbis figuram
cõſtituere,*Hoc eſt corpus meum*. Tertiò. Nulla
3. verba antecedentia ,vel conſequentia decla-
rant , figuratam locutionem, quemadmodum
in parabolis & ſimilitudinibus fieri conſue-
Matth.23. uit, veluti apud Matthæum , *Semen eſt ver-*
2. Cor. 10. *bum Dei*,& ad Corinthios ,*Petra erat Chriſtus*.
Atque ita in reliquis:parabolæ & ſimilitudi-
nes antecedentes,indicant illud (*eſt*) idem va-
lere, quod ſignificat : hîc autem nihil appar et
eiuſmodi ,cùm ex abrupto,accepto pane dixe
rit Chriſtus: *Accipite & comedite, hoc eſt corpus
meum: Accipite & bibite , hic eſt ſanguis meus*,
quaſi dicat:Hoc ipſum quod vobis trado ede-
dum & bibendum,eſt i corpus meũ,& ſanguis
meus.Eſtque meritò obſeruandus textus Lu-
cæ 22. vbi græcè pro eo , quod nos habemus,
pro vobis effundetur : legitur participium: ἐκχυνό-
μενον , hoc modo: *Hic eſt calix nouum teſta-
mentũ in meo ſanguine,pro vobis effundendus*:ape
tè nam-

tè namq; significatur calix pro vobis effunden
dus, id est, potus ille, qui erat in calice: vt in-
telligas eundem illum sanguinem, qui calice
bibendus dabatur, in cruce pro nobis postri- 4.
die effusum. Quartò, Doctrina, quam tot sæcu-
lis retinuit Ecclesia, apertorumque verborum
Christi expositio, neque omnipotentię Dei ad
uersatur: *apud quem non est impoßibile omne ver*
bum: neque charitati, *quia dilexit nos, & semet-* *Lucæ 1.*
ipsum pro nobis tradidit. Nulla subest igitur ra *Galat.2.*
tio, cur ad nouas metonomias & tropos, hacte
nus isti loco ignotos, debeamus confugere, &
non potius clara verba ad eum, quem præ se
ferunt sensum exponere, nullisque, nouis, at-
que non necessarijs obscuritatib⁹ inuoluere.

Quinto, Leges omnes à prudentibus legis- 5.
latoribus latę, simpliciter, propriè, perspicuè,
nō figuratè, non obscurè, non perplexè efferri
debēt: ne quis ignorantiā prætexens, & verbo
rū ambiguitatē, legem violet: Iam verò Chri-
stus hoc Sacramentum instituens, simul etiam
pręcepit, legemq; tulit, vt idem à Sacerdotibus
in Ecclesia conficeretur: *Hoc facite*, inquit, *in* *Luc.22.*
meam commemorationē: Claris igitur verbis est
vsus, quæ sine tropo id valent, quod sonant.
Sextò: Verba testamentorum nullum figura-
tum debent habere sermonem, sed esse clara 6.
atque perspicua, ad omnes lites & difficulta-
tes ab hæredibus tollendas: Constat autem à
Christo nobis in vltima cœna prædictis ver-
bis

bis teſtamentum relictum: ſic enim aiebat Lucæ 22. *Hic eſt calix nouum teſtamentum in meo ſanguine*: ſicut igitur, ſi cui parens teſtamẽto reliquiſſet domum cum vinetis & hortis; non de tabella, quæ fortè in ſupellectili paterna reperiretur, pictæ domus, horti, vineæ, verba teſtamenti intelligeret: ſed de vera domo, vinea & horto: Ita verba teſtamenti noſtri Saluatoris non de ſimilitudine corporis, ſed de ipſo vero corpore accipienda ſunt.

Simile.

7. Septimo: Rex quiſquam alicui Reipublicæ ſeriò promittens, vel certam pecunię vim, vel aliud eximium donum, indignam ſe rem faceret, atq; ridiculam, ſi pictam pecuniam vel imaginem illius doni mitteret. Chriſtus igitur, qui Ioannis 6. cap. tam multis verbis, tamque ſeriò ſpopondit Eccleſiæ ſuæ daturum ſe corpus & ſanguinem ſuum in cibum & potũ: *Panis*, inquiens, *quem ego dabo, caro mea eſt, quã ego dabo:* (Hoc enim in Græco codice additur) *pro mundi vita:* &, *Qui manducat hunc panẽ viuet in æternum, &c.* certè illuſiſſet Eccleſiæ ſuæ, ſi præter fruſtum panis, quo corpus illud ſignificaretur, nihil reliquiſſet.

8. Octauo: Chriſtus hoc Sacramentum Eucharistiæ veteri manna præponit, quod deſcendit de cœlo: At verò ſi ſolus in eo eſſet panis, quo Chriſti corpus ſignificaretur, præſtantiùs multò fuiſſet manna, angelorum manibus paratum (*panem enim angelorum mãducauit homo*) de cœ-

Ioan. 6.

Pſalm. 77.

decœlo descendens, & in se habens *omnem saporis suauitatem*; cùm noster hic panis à solo pistore in furno coctus, nihil excellens prȩter significationem, præberet, quæ tamen ei cum manna communis est. Sap.16.

Nono: Beatus Apostolus, *reum facit corporis & sanguinis Domini, sibiq́ue iudicium affirmat manducare & bibere, qui indignè sumit*. Eucharistiæ sacramentum, multosq́ue indigna communione tum infirmari, tum imbecilles esse, tum ex hac vita migrare: Hoc autem ex solius figuræ esu, non magis eueniret Christianis, quàm quondam Iudæis, quibus similis figura fuit in manna (vt Apostolus indicat) & agno paschali: quorum sanè neminẽ ex eo vel mortuum fuisse legimus, vel peccatum nouum cõmisisse, quia indignè, hoc est, cũ peccato mortali de manna vel agno sumpsisset. 9. 1.Cor.12. 1.Cor.10.

Decima: Si in Sacramento Eucharistiæ verum Christi corpus non continetur, indignè egit Christus cum Ecclesia sua, quam per vniuersum orbem totis 1500. annis in tali errore atque idololatria, occasione suorum verborum reliquit, qualis in orbe terrarum nunquam, vel visus, vel auditus fuit. Tolerabilior est enim error eorum, qui pro Deo colunt statuam auream, aut argenteam, aut alterius materiæ imaginem, quo modo gentiles Deos suos venerabãtur: Vel pannum rubrum in hastam eleuatum, quod narratur de Lappis: vel 10.

uiua animalia,vt quondam Aegyptij:quàm eorum,qui frustũ panis, quod hactenus per uniuersum orbem totannis fecêre.Christiani.Neque hic excusat simplicitas maiorum, tũ quod sapientissimi fuerint doctores, Augustinus, Chrysostomus,Hieronymus:tum quod longè potiori ratione excusandi essent infideles idololatræ,qui statuas adorauerunt.

Vndecima: Totis octingentis annis post Christum natum,tanta fuit in hac veritate veterum omnium consensio, vt non modò nemo hominum de hac redubitauerit,sed etiã plerosq; alios fidei articulos ex hoc sacramẽto multis declarauerint,tum confirmauerint. Sanctus *a* Irenæus, *b* Gregorius Nissenus, & *c* Cyrillus Alexandrinus corporũ nostrorum resurrectionem sic cõprobant,vt dicant fieri non posse,vt ea caro, quæ Christi iam immortalis corpore nutrita sit, morte sempiterna deleatur. *d* Ephesina Synodus & *e* Theodoretus, ex B. *f* Ignatio & Amphilochio,docent Saluatorem nostrum Christum non spiritualem,sed veram carnem assumpsisse,vereq; esse filium Dei incarnatum, quòd in Eucharistia non alterius hominis,sed filij Dei veram carnem manducemus. Simile quid scripserat multò ante Beatus *g* Iustinus Philosophus Martyr.Beatus *h* Hilarius, & D. *i* Cyrillus Alexandrinus, ex eo probant filium Dei cũ Deo patre non sola voluntate,sed natura quoque atque substantia vnum esse, quod per naturæ,& corporis sui veritatẽ, non solo

a Lib.4.ca. 35. & lib.5.
b ser. de corpore Christi.
c in Ioannem l.4. ca. 14.15.18 l. 10.c.13.
d Epistola ad Nestoriũ.
e dial.2.&3.
f Epistola ad Smirnenses.
g. Apologia 2.ad Anton.
h.l.8. de Trin.
i.10. in Ioã.c. 13. & l. 11.ca. 26.

fauo-

fauore aut voluntate nobis adſit, nobisq́; miſceatur ſacra Euchariſtia: hoc enim aiunt ſignificari Chriſti verbis, *vt omnes vnum ſint ſicut tu pater in me, & ego in te, vt & ipſi in nobis vnum ſint*. Patres multi a Chryſoſtomus, b Cyrillus Alexandrinus, c Cyrillus Hieroſolymitanus, d Gregorius Nyſſenus, e Leo Pōtifex, f Damaſcenus, g Haimo, &c. agnoſcunt in nobis veram cum Chriſti naturali corpore vnionē, quod re ipſa ſuſcipimus, & quo reuera, ſine tropo vllo vel ſimilitudine, Eccleſia ſpōſa cum ſponſo Chriſto, corporaliter cōiungitur. B. Chryſ. multus eſt in commendanda Chriſti, præ matribus in filios, charitate. Cùm enim matres vel nutricibus infantes committant, vel lacte ſuo nutriant, Chriſtus non alieno cibo, non lacte ſuo, ſed proprio corpore nos & ſanguine paſcit. Similiter (inquit) *Helias diſcipulo melotē reliquit, filius autem Dei aſcendēs ſuam nobis carnem dimiſit; ſed Helias quidem exutus, Chriſtus autem & nobis reliquit, & ipſam habens aſcendit*. h B. Auguſtinus, & B. i Proſper, Aquitanicus fatentur Chriſtum in vltima cœna ſic à ſemet ipſo geſtatum manibus ſuis, quomodo non poteſt ſeipſum quiſpiam geſtare; nempè veritate corporis ſui, non ſimilitudine vel figura, cùm facilè ſit cuilibet imaginem ſuam manibus tenere. Deniq; fuit veteribus ita in confeſſo hęc catholica fides, vt tametſi maximè vellent celatum gentiles hoc myſterium (vnde toties in concio-

Ioan. 17.
a *Hom. 83. in Matth. 60. & 61. ad popul.*
45. In Ioan.
b *In Ioā. l. 4. c. 15. & 17. & ad Caloſirium.*
Catecheſ. 4.
d *ſermone de corpore Chriſti.*
e *ſerm. 14. de paſ. Do.*
f *l. 4. ca. 14.*
g *1. Cor. 10. Hom. 2. ad popul. Anti.*
h *Concio. 1. in Pſal. 33.*
i *parte 2. de prædictionibus & promiſſis ca. 25.*

concionibus & libris Patrum, *norunt fideles, nouit qui mysterijs imbutus est*) non potuerit tamen caueri, quin ex communi fide aliquid in vulgus emanaret, licet obscurè, ex quo criminarentur Christianos tanquam qui homines vorarent, vt ait *c* Eusebius; vel qui infantes necarent, & crudas carnes gustarent, vt est apud *d* Tertullianum; vel qui sanguinem libarent, vt refert *e* Prudentius; vel qui in abditis Deū viderent, sicut B. August. obiecit *f* Maximus Maudarensis Ethnicus.

c l.3. Eccl. hist.ca.1.
d in apologe. aduersus gentes.
e in Hymno de S. Laur.
f epist.43 inter epistolas D. August.

12. Duodecima: Cùm octo & amplius sæculis per orbem totum hanc doctrinam de Eucharistia magno consensu coluisset Ecclesia, primus Bertramus quidam obscurus homo, circa annum Domini 830. aduersus Paschasium Radbertum scribere est ausus, quod Christi carnem in Eucharistia eandē esse dixisset, quæ nata esset ex virgine Maria. Sed hoc represso: sub annum Domini 1050. prodijt Berengarius quidam homo indoctus (vt author est Guitmūdus) qui ad nominis sui gloriam, sepultum errorem reuocauit. Sed is varijs Concilijs Romano, Vercellensi, Turonensi, & altero Romano damnatus, tertiò vel quartò relapsus est, & resipuit. Sub finem quidem vitæ relapsus (ait Guilhelmus Malmesberiensis) tandem ipso Epiphaniæ Dominicæ (vt refert Ioannes Gerson) seriò de errore dolens, in hanc sententiā locut⁹ est: *Hodie apparebit mihi Dominus ad meā salutem, vt spero, propter pœnitentiam; aut ad damnatio-*

Lib.3. de gestis Anglorū.

Serm. in cœna Domini & parte 4. alphabet. 69. lit. Q.

nationem vt timeo, propter eos, quos mea praua doctrina decepi. Cùm itaque primi huius erroris authores & noti ſint, & multis ſæculis recentiores veteribus, & ſtatim vt peſtes Eccleſiæ extincti, nõ eſt cur nouis authoribus damnatas hæreſes reſuſcitemus vel ſuſcitatas recipiamus.

Decimatertia: Innumera miracula ad huius fidei Catholicæ confirmationem, tum veterum temporibus, tum noſtra ætate plurimis locis edita, manifeſtè conuincunt non eſſe hic figuram corporis Dominici, ſed veritatem. Refert beatus Amphilochius celebrante beato Baſilio viſam carnem & verum ſanguinem in altari. Simile habent Metaphraſtes in Arſenio, & Clemente Ancyrano: Beatus Petrus Damianus ad Deſiderium, & *a* Ioannes Diaconus in hiſtoria beati Gregorij. Alia extãt præclara apud diuum *b* Cyprianum, & D. *c* Auguſtinum. *d* Optatus Mileuitanus author eſt Donatiſtas, qui Chriſti carnem obiecerant canibus, à ſuis ipſorum canibus laceratos. Beatus *e* Bernardus, *f* Petrus Cluniacenſis, *g* S. Bonauẽtura, *h* S. Antoninus, *i* Sophronius in Limonario, vel potius condiſcipulus eius Ioannes Moſcus Euiratus, k Rupertus Tuitienſis, *l* Nicephorus Caliſtus, ante multas ætates admiranda de ſacramento hoc ſcripta reliquerunt: ſicut etiam recentiores *m* Thomas Vvaldenſis de hæretico in S. Euchariſtiã blaſphemo, quẽ mirabili modo in Anglia Araneus puniuit: 13.

a *Li.2.c.41.*
b *Serm.5.de lapſis.*
c *l.22. de ciuit.c.8.*
d *l.2. contra Donat.*
e *in vita S. Malachiæ.*
f *l 1. Miraculorũ c.1.2.3.*
g *in vita S. Franciſci.*
h *ſummæ hiſtorialis parte 3.c.6.§.8.*
i *cap.30.*
k *de incẽdio Tuitienſi.*
l *l.17.ca. 25.*
m *l.con. Ioannem Vicleff.*

a l.3. annal. Flandriæ. a Iacobus Meijerus de sacra Hostia à Iudæis puncta, quæ ad nostra vsque tempora Bruxellis Brabantiæ, summa religione seruata fuit: b in Metropoli l.1.c.9. b Albertus Krantsius de VVedekindo Saxonum principe Ethnico, qui communicantibus in paschate Christianis vidit singulis à sacerdote in os porrigi infantē: c parte 4. c Alexander de Hales author vetustus, & doctissimus refert suo tempore ex hostia, dum à sacerdote pro more in tres partes frangeretur, visum emanare sanguinem, qui patenam tegeret. Hæc, atque id genus alia miracula per vniuersum orbem terrarum tot sæculis facta, meritò persuadere Christiano homini possunt, Christum, qui in salutem Ecclesiæ suæ vniuersum sanguinem, & vitam profudit, electam sponsam non eò demētiæ atque abominationis abripi passum esse, vt (quod nulla barbaries admisit) frustum panis pro Deo coleret, adoraret, sumeret. Dici namque meritò, & Christo objici à nobis posset: Domine imposuisti nobis: miracula tedidisti: Ecclesiam, quæ per orbē terrarum ita docuit, audiri iussisti: totis 1500. annis fides hæc seruata est, & qui secus docere tentarunt anathemate percussi: nihil vidimus omnipotentia tua maius, nihil charitate tua indignius.

OBIECTIONES.

Prima: In oratione Dominica sic dicimus, *Pater noster qui es in cœlis*, si ergo in cœlis est non erit in terris.

Solu-

Solutio: In Symbolo Apostolorum similiter dicimus: *Credo in Deum patrem omnipotentem.* Si ergo omnipotens est, non erit Deo impossibile, vt idem corpus Christi in cœlis constituat & in terris. *Demus* (inquit D. August.) *Deum aliquid posse, quod nos fateamur inuestigare non posse: in talibus enim omnis ratio facti omnipotentia facientis est.* Et D. Paulus: *Deus potens est omnia facere superabūdanter, quàm petimus aut intelligimus.* *Epist. 3. ad Volusianū.* *Ephes. 5.*

Secunda: Repugnat naturæ corporis, vt idē sit in diuersis locis; ergo Christi corpus, quod nunc in cœlis à nobis procul abest, non potest adesse re ipsa præsēs in templis: sicut fieri nequit, vt homo sit expers rationis, aut brutum anmal rationis capax. 2.

Solutio: Varijs modis dicuntur res esse naturales, aut ad naturā pertinere: vno quidem, vt partes rei, sine quibus non potest res ipsa cōsistere: sic anima ratione prædita & corpus, sunt hominis naturales partes, & iuxta Logicos genus animal, & differētia rationale, partes essentiales; quibus partibus, cùm natura rei constet, nulla vi separari possunt, ne quidem cogitatione ipsa: sicut mēte nemo potest concipere hominē aut aliud animal sine anima, vel sine corpore: Alio verò modo, quod naturæ quidem non est internum, sed à natura tamen proficiscitur, cuiusmodi sunt accidentia naturalia. Priori itaq; modo, ad corporis *Naturale duobus mōdis.* 1. 2.

naturam pertinet habere partes ordine inter se distinctas, quo pacto in sanctissimo Eucharistiæ sacramento, corpus Christi adest integrum, non confusis inter se, sed naturali ordine, non aliter atque in cœlo, distinctis membris, vt caput, manus, & pedes suum ordinem teneant. Posteriori verò modò est naturæ corporis respicere locum: quod cùm nō sit naturæ internum, potest diuina virtute à corpore separari. Quemadmodum igitur Deus omnipotentia sua extra omnem locum potest corpus constituere: & sicut duo corpora eodē loco posuit, ingressus ad Apostolos ianuis clausis, egressus vterum integerrimæ virginis, & sepulchrum exiens immoto permanēte lapide; Ita corpus vnum diuina virtute in diuersis est locis. Pulchrè B. Chrysostomus, *O Dei benignitatem; qui cum Patre sursum sedet, in illo ipso temporis articulo omnium manibus pertractatur. Christus carnem suā & nobis reliquit, & ipsam habens ascendit.* Et Hugo Victorinus, *Hic est, ibi est, & totum vtrobique est, & in multis locis similiter. Noli mirari, qui locum fecit, corpus fecit, et locum in corpore, & corpus in loco: & qui fecit, vt corpus vnum in vno loco esset, fecit sicut voluit, & si voluisset, aliter facere potuisset.*

Lib.3. de sacerdotio.

Hom.2. ad pop.

lib.2. de sacramentis parte 9. cap. 21.

Tertia: Veteres Iudæi non nisi in figura Christi corpus comederunt, & sanguinem biberūt: Ergo neque nos aliter ista sumimus: siquidem beatus Apostolus illos cōfert nobiscum

cum: *Patres*, inquit, *noſtri omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt, & omnes eundem potum ſpiritualem biberunt.* 1. Cor. 10.

Solutio: Fatendum quidem iuxta B. Auguſtini expoſitioné, & Iudæos illos priſcos, viros ſanctos, & Chriſtianos, ſicut ad Chriſtum omnes pertinuerunt, ita, quod ad rem ſignificatam attinet, iiſdem vſos ſacramentis. Cæterùm modus diuerſus fuit: *Illis in figuris contingebant omnia*, nobis data eſt veritas: Illi Chriſtum fide & ſpiritu manducabant, eiuſque ſanguinem bibebant, cœleſti manna & aqua de petra fluente ſignificatum: nos veram carnem & ſanguinem ſumimus aliena ſpecie velatũ. Hoc igitur inter nos & illos intereſt, quod inter eum qui Regem in ſua imagine, & eum, qui præſentem veneratur: Vterque regem eundem colit, ſed diſpari ratione. Tractat. 26. & 45. in Ioann. 1. Cor. 10.

Quarta: Ioan. 6. *Spiritus eſt qui viuificat, caro non prodeſt quicquam; verba quæ locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt.*

Solutio: Reſpondet his verbis Chryſoſtomus: *Quid eſt, caro non prodeſt quicquam? Non de ipſa carne dicit. Abſit; ſed de his, qui carnaliter accipiunt, quæ dicuntur & de carnali auditu.* Exiſtimabant dilaniandam ad inſtar animalium, Chriſti carnem, dentibusque vorandam: quæ ſic comeſta non magis prodeſt quàm Chriſti ſanguis, qué carnifex fortè manibus vel cruci adhærentem lambiſſet. Spiritus igitur viuifi- Hom. 46. in Ioannem. D. Auguſt. tract. 27. in Ioannem.

cat, & verba ſunt ſpiritus & vita, ſpirituali modo accipienda: vt verum corpus adeſſe cre-damus, ſed inuiſibili ſupernaturaliq; modo, illudq; non dentibus ſolùm, & ore ſumendũ, ſed interno ſpiritus affectu: *vt ſeipſum probet homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat.* 1. Cor. 11.

Quinta: Matth. 15. *Non quod intrat in os co-inquinat hominem.*

Solutio. Nihil per ſe coinquinat, ſed ſancti-ficat hominem: nõ enim Chriſti corpus indi-gnè ſumptũ coinquinat, ſed mala conſcientia.

Sexta: Matth. 24. *Si quis vobis dixerit, Ecce hic eſt Chriſtus aut illic, nolite credere.* Ergo non adeſt in altari.

Solutio. Neganda conſequentia, quia non de Sacramẽto, ſed de hominibus hoc cauetur, qui venturi erant ſub Chriſti nomine.

Septima: In his verbis; *Petra erat Chriſtus: & ſemen eſt verbum Dei:* vocula (*eſt*) idem va-let, quod (*ſignificat.*) Ergo pari ratione etiam illic, *hoc eſt corpus meum.*

Solutio. Non eſt ſimilis ratio. 1. quidẽ, quia in illis parabola aut figura præceſsit, quæ ma-nifeſtè indicat ſequẽtia eſſe ſimilitudinis ex-plicationem: deindè verò, quod nullum ibi ponatur pronomen demonſtratiuum, quale ponitur in verbis, *hoc eſt corpus meum, hic eſt ſanguis meus*, eodem planè modo, quo dixit cœleſtis pater: *hic eſt filius meus dilectus.*

Octaua:

Octaua: Indignum est Christi corpus manibus impurorum hominum tractari. Ergo, &c.

Solutio. Dignum est charitate Dei, qua suos diligit, vt etiam per impios ministros ad suos dilectos veniat: sicut indicium est amoris, si princeps vir per lutum & loca montosa infirmum amicum consolaturus accedat. *Simile.*

Nona: Absurdum videri posset, si Christiani dicantur, Deum suum comedere.

Solutio. Nulla est indignitas Christi, sed magna dignitas, *quod nulla gens habeat Deos suos appropinquantes sibi sicut nobis adest Deus noster*, cuius *deliciæ sunt esse cum filijs hominum.* *Deut. 4.* *Prouer. 8.*

Decima: Matth. *15. Omne quod intrat in os, in ventrem vadit, & in secessum emittitur*. Idem igitur corpori Christi euenit, (quod absit) si verum Christi corpus sumitur ab homine.

Solutio: Non idem illud, quod sumitur iuxta speciem suam emittitur: non enim eijcit homo panem, vel carnes, sed quæ ex partibus eorum impurioribus generantur excrementa: Ita non egerit corpus Christi; sed illud, in quod transierunt species panis & vini. Quemadmodum enim cibi sumpti purior pars in homine remanet, eiusque proprietates humanum corpus afficiunt (calefit enim à calido, frigefit à frigido) ita conditiones Christi immutant affectus humanos, adeoque hominem ipsum quodammodo diuinum ef-

2. Petr. 1. ficiunt, *diuinæque naturæ consortem reddunt*, vt D. Petri verbis loquitur beatus Cyrillus Hierosolymitanus: transeunt interim species, & in aliam rem conuersæ sine iniuria Christi egeruntur. B. Gregorius Nissenus ait, sic hominem affici communione, sicut corpus humanum medicina: vel vt massa fermento. D. Cyrillus Alexandrinus, *Quemadmodum*, inquit, *si quis igne liquefactam ceram aliæ ceræ similiter liquefactæ ita miscuerit, vt vnum quid ex vtrisque factum videatur: sic communicatione corporis & sanguinis Christi, ipse in nobis est, & nos in ipso*, vt intelligas virtutem manere, etiamsi species transeant.

Catechef. 4.

Ser. de corpore Dom.

Libr. 10. in Ioan. ca. 13.

Vndecima: Sensus nostri nihil præter panẽ & vinum aspiciunt: atqui illi non falluntur: non adest igitur corpus Christi.

Solutio. Sẽsuum externorũ obiectum nõ est substãtia, vel corpus, sed qualitas corporis externa, color, sonus, sapor, odor, &c. quas qualitates, dum sensus percipit, nequaq̃ fallitur. Est autem sub his alienis qualitatibus velatũ corpus Dominicũ, admirabili modo, sola fide credendum, nõ oculis aspiciendũ, vel ratione comprehendẽdum: vnde veteres sancti *a* Gregorius Naziãzenus, *b* Chrysostomus, *c* Epiphanius, *d* Eusebius Emissenus, *e* Cyrillus Hierosolymitanus, *f* Cyrillus Alexandrinus, *g* Damascenus, &c. docent hic fidẽ maximè necessariam, maximeq; operari, in ea nimirum re, quæ

a oratione 4. de Pasch.
b hom. 45. in Ioan. 60. ad popul. 83. in Matth. 2. in post. ad Timot.
c in ancora.
d hom. 5. de Pasch.
e catech. 4.
f l. 4. in Ioã. cap. 13. 14. 17. 19.
g l. 4. ca. 14.

quæ à sola omnipotentia Dei præstari potest.

Duodecima: nonnulli veteres, vt *a* Tertullianus, & *b* August. fatentur, in hoc sacramẽto esse signum & figuram corporis Christi: Ergo non est verum corpus Christi.

a lib. 4. con. Marcionem. b cont. Adimantum Manichæ. c. 12. & in Psal. 3.

Solutio. Neganda est consecutio: Quia fatetur Ecclesia hoc corpus Christi in Eucharistia & verùm esse corpus Domini, & tamen etiam figuram corporis Domini: siquidẽ hoc corpus sub speciebus panis candidi & immobilis, repræsentat nobis corpus Christi mortuum: Et sanguis in specie vini liquidi sanguinem de latere effusum: cùm nullũ sit incommodum si eadẽ res quandoque se ipsam significet. Rex enim aliquis, qui ciuitatem armis cœpisset, in tragædia de hac expugnatione exhibita, si Regis expugnantis personam sustineat, & verè adest, & seipsum, vt oppugnantem significat: Pari modo hic adest reuera Christus viuus, & integer: qui tamen sub aliena specie, & Deo Patri, & nobis se velut mortuum exhibet.

Simile.

DE TRANSVBSTANtiatione.

Fides Ecclesiæ Catholicæ docet, non solùm in hoc Sacramento nobis adesse corpus & sanguinem Domini, sed vi diuinorum verborum sic transmutari naturam panis & vini, vt conuertantur in corpus & sanguinem Christi: neque post consecrationis verba panem esse aut vinum, sed corpus & sanguinem Do-

mini. Christus enim, dum porrigens hoc sacramentum diceret, *hoc est corpus meum*, apertè indicauit, quidquid porrigeret, & totam illam substantiam, quam manibus teneret, esse corpus suum, nec aliam adesse substantiã, præter corpus suum: alioquin dicere debuisset, *hic est corpus meum. i.* cum pane, vel sub pane, vel in pane. Similis locutio est in verbis Dei

Mat. 3. & 17. Patris, *hic est filius meus dilectus*, hoc est, tota hæc hypostasis, quam in monte & Iordane demonstro, est filius meus. Ita veteres hæc Christi verba intellexerunt: Beatus a Ambrosius,

a li. 4. de sacramentis cap. 4. *De pane*, inquit, *fit caro Christi. Vides quàm operatorius sit sermo Christi: si tãta vis est in sermone Domini Iesu, vt inciperent esse, quæ non erant: quanto magis operatorius est, vt sint quæ erant, & in aliud commutentur? ante verba, quod offertur, panis dicitur: vbi Christi verba deprompta fuerint, iam non panis dicitur, sed corpus appellatur.* Eadem poten*tia qua ex nihilo fecit omnia, mutat creaturas in id, quod non erant.*

Amb. lib. 5. ca. 4. & D. August. ser. 28. de verbis Domini. Amb. de ijs qui mysterijs cap. 9.

b li. 4. capit. 14. b Damascenus ait, *panem & vinum transumi, & transmutari in corpus & sanguinem Christi.*

c Hom. 3. de Pasch. c Eusebius Emissenus: *visibiles creaturas in substãtiam corporis & sanguinis Christi conuerti, transire, & cõmutari.* Quam rem varijs similitudinibus veteres explicarunt

d Catheb. 4. Ioan. 1. d Cyrillus Hierosolymitanus, Talem, ait, hic esse *naturarum transmutationem, qualis fuit conuersio aquæ in vinum*, non enim hic esse panem, licet

gustui videatur:sed sub specie panis dari corpus Christi. a Chrysostomus similitudinẽ adfert ceræ, *quæ apposita igni absumitur, atq; in flammam ignis transit.* b Damascenus ait; *sic fieri diuina virtute, modo nobis incognito, panis & vini transmutationem in Christi corpus & sanguinem, quomodo cibus & potus, quibus vtimur, in substantiam corporis & sanguinis nostri transire solent.* Eandem similitudinem adduxit Theophylactus. B. Ambrosius varia adfert exempla multarum rerum, quarum facta est naturarum mutatio, vt virgæ Moysis in serpentem, & id genus alia. Quamobrem ante 300. annos in Concilio Lateranensi, ad rei istius tam admirabilis clariorem explicationem, vsurpatum fuit nomen transsubstãtiationis, vt intelligãt Christiani substantiam panis in substantiam corporis Christi, & substantiam vini in substantiam sanguinis eius, vi diuinorum verborum transferri.

a serm. in encenijs. *b li. 4. c. 14.* *Matth. 26.* *Marc. 14.* *Ioan. 6.*

CAETERVM: Quia Christus dixit, *hoc est corpus meum, & hic est sanguis meus:* significare voluit, se hoc ipsum dare corpus, eodemque modo constitutum, quo suum tuc erat, cùm illud porrigeret, non exangue, non inanime, nõ vacuum diuinitate: similiter non dare sanguinẽ ad instar cruoris effusi & mortui. Quò fit, vt in sacrosancto Eucharistiæ sacramento sub specie panis, tale sit corpus Christi, quale nunc in cælis sedet ad dexteram patris, viuũ, diui-

diuinumque: & sub specie vini esse sanguinē viuum in corpore Christi per venas diffusum: Ex quo & illud deinceps necessariò sequitur, sub vtralibet specie totum esse Christum Deum & hominem, cum corpore & anima, carne & sanguine. Quamobrem Christus de hoc sacraméto sic locutus est: *Qui manducat me, & ipse viuet propter me* : quia nó caro mortua Christi, sed ipse Christus viuus & integer sumitur. *Ipse est comedens* (inquit B. Hieronymus) *& qui comeditur. Christum* namque *videmus*, (vt loquitur Beatus Chrysostomus) *Christum palpamus, Christum comedimus, eundemque præsentem habemus in altari, quē Magi venerati sunt in præsepio.* Origen. verò, *Quando manducas & bibis corpus & sanguinem Domini, tunc Dominus sub tectum tuum ingreditur: & tu ergo humilians te ipsum, imitare hunc Centurionem, & dicito, Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meum.* Concilium Ephesinum manifestè docuit nos Christi viuificatricem carnem manducare *ipsius verbi propriam factam*, non inanem, & nudam, sed viuam atque diuinam, per quam, vt est apud B. Hilarium, *nos in ipso manemus, & ipse in nobis.*

Ioan. 6.
Quæst. 2. ad Hedibiam.
Hom. 16. ad pop.
Hom. 24. prior. ad Cor.
Hom. 5. in diuersos.
Epist. ad Nestorium.
Li. 8. de Trinitate.

OBIECTIONES.

Prima: Frequenter in scripturis appellatur panis, ergo manet panis substantia.

Solutio. Neganda est consequentia: Nusquam

quam enim dicitur esse panis à pistore in furno coctus, sed qui de cœlo descendit: neque absolutè vocatur alicubi panis, sed cum adiectione alicuius, velutì, *qui manducat hũc panẽ: Panis quem ego dabo: Panis quem frangimus*, vt intelligas, non de communi pane esse sermonẽ, sed de pane aliquo singulari. Præterea appellatur panis phrasi Hebraica, qua panis nomine cibus significatur, vt Luc. 14. *Cùm intrasset in domum cuiusdam Principis Pharisæorum sabbatho manducare panem*, hoc est, cibum sumere: Nusquã etiam sanguis Domini vinum dicitur, sed potius *calix*, hoc est, potus generali vocabulo, quia re vera corpus & sanguis Christi nobis in cibum & potum non solũ animę, sed etiam corporis data sunt: sicut ipsemet ait: *Caro mea verè est cib⁹, & sanguis me⁹ verè est pot⁹.* Eucharistia vt dicatur panis. 1. Cor. 11. Ioan. 6. 1. Cor. 10.

SECVNDA: B. Irenæus libro 4. capit. 34. *Quemadmodum qui est à terra panis percipiens vocationem Dei, iam non communis panis est, sed Eucharistia, ex duabus rebus terrena & cœlesti: sic & corpora nostra percipientia Eucharistiam, iam non sunt corruptibilia, spem resurrectionis habentia.* Hinc colligimus sic mutari panem in corpus Christi, prout corpora nostra mutantur, & fiunt incorruptibilia: In qua mutatione, cùm non abijciatur substãtia corporũ nostrorum, nec panis substantiam abire statuendum erit. Et quod dicit, Eucharistiam constare ex duabus rebus, terrena & cœlesti, significat panem Ioan. 6.

manere,

manere, qui res terrena appellatur.

Solutio. Non est posita in eo similitudo: sicut in Eucharistia sunt duæ res, cælestis & terrena, ita & in nobis post resurrectionem. Tūc quippe non duæ res, sed vnica futura est in nobis, *quādo mortale hoc induet immortalitatem*, 1. Cor. 15.

sed B. Irenæus resurrectionem corporum docere volens, similitudine Eucharistiæ probat fieri posse, vt quod terrenum est, incorruptionem, aliamq; naturam induat. Sicut enim panis, diuinis verbis mutata natura, efficitur corpus Christi: ita & cineres nostri, quos resumemus, in incorruptibilem naturā immortalis corporis transibunt. Constat verò Eucharistia ex rebus duabus, terrena atque cælesti, sicut caro resurgens. Quemadmodum enim corpus gloriosum ex terra est veluti materia transeunte, retinens naturales aliquas terræ, cæterorumque elementorum qualitates: pari modo sacra Eucharistia ex pane cōsistit transeunte, & in Christi corpus cōuerso, retentis speciebus & externis qualitatibus, quæ sensibus obijciuntur.

Tertia: B. Gelasius libro de duabus naturis Christi, contra Eutychen & Nestorium, fatetur sic in Christo duas esse naturas, humanam atque diuinam, quomodo in Eucharistia duę sunt substantiæ, Christi videlicet corpus, atq; ipsius qui remanet panis.

Solutio: Non fuit mens S. Pontificis, sic Christum docere impanatum, hoc est, in vnā

hypo-

hypostasim naturam panis in furno cocti assumpsisse, vt esset pistoris, quomodo incarnatus in vna persona est Deus & homo. Sed (si modò hic liber sit Gelasij, vt multi non immeritò dubitant) panis & vini vocabulis generatim vtẽs pro cibo & potu, in eo constituit similitudinẽ, quod sicut in Christo sunt duæ naturæ, diuina atq; humana: Ita in Eucharistia est integer Christus, factus nobis verus cib' & potus corporis & animę; *Caro enim mea*, inquit Domin', *verè est cibus, & sanguis meus verè est potus*, idq́; per species alienas, quibus seipsũ tegit, & porrigit. Ad eundem modum intelligenda sunt verba quædam Theodoreti in dialogis, quando affirmat in hoc Sacramento *non transmutari naturam, sed adijci gratiã*, vult quip pè manere naturam, atq; rationem cibi seu alimenti, nõ panis pisti, qui ex *gratia* (inquit) *est transmutatus, cui successit id quod creditur, & adoratur*; non enim adoratur panis pistoris, sed Christi corpus, verum Christiani hominis alimentum. Similia habet Rupertus Tuitiensis ad eundem prorsus modum accipienda. *Ioan. 6.* *2.* *Dialogo 1.* *In cap. 12. Exod.*

De Adoratione.

SI Christi Domini corpus, hoc est, Christus Deus & homo in Sacramento Eucharistiæ hominib' adest, meritò est adorandus, iuxta illud Deut. *Dominũ Deũ tuum adorabis*. Quãobrẽ Propheta Dauid de sacramẽto hoc loquẽs: *Deu. 6. & 10.*

Edent

Psal.21. *Edent pauperes*, inquit, *& saturabuntur, & laudabunt Dominum, qui requirũt eum.* Et paulò pòst: *Mãducauerunt & adorauerunt omnes pingues terræ:* non obscurè prędicens Christianos, sacræ communionis tempore, venerabundos accessuros mensam Dominicam: atque adoraturos hoc corpus Domini, quod suscipiunt. Beatus Augustinus post D. Ambrosium, exponẽs Psalmi 98. versiculum: *Exaltate Dominum Deum nostrum, & adorate scabellum pedũ eius, quoniam sanctum est*, quærit quodnam scabellum pedum adorare iubeamur? sibiq; respondet: apud Esaiam terram vocari scabellum pedum Domini (*Cœlum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum*): Hanc autem terram adorari à Christianis in Eucharistiæ Sacramento, vbi corpus Christi adoratur, de terra sumptum. Antiquissima semper fuit consuetudo Ecclesiæ, (vt auctor est, post D. *a* Dionysium Areopagitam, D. *b* Basilius) exhibere populo adorandam Eucharistiam in liturgia, seu Missæ sacrificio post consecrationem, de quo veteres Hebræi in Psalmis prædictum esse aiunt: *Erit firmamentum in terra, in summis montium*, quod nonnulli sic interpretati sunt olim, *Erit placentula panis in terra, in capite Sacerdotum.* Ex his efficitur sanctissimum hoc Sacramentum, & iuxta nomen suum venerabile, quanta potest reuerentia, honore, celebritate, tũ interno cordis affectu, tum externis ceremonijs à Christi fide-

D. Aug. in Psal. 98. & 21. epist. 120. cap. 27.
Amb. l. 3. de Spir. S. c. 12.
Isaiæ. 66.
a ca. 3. Eccl. Hierarch.
b de Spiritu S. cap. 27.
Damasc. in vita Barla.
Psalm. 71.

fidelibus, venerandum, colendum & adorandum esse, summo etiam cultu, quem Græci λατρείαν vocant, soli DEO conueniente. Itaque aureis argenteisq; thecis includi debet, quemadmodum à B. Basilio in aurea columba reseruatum esse refert Amphilochius: & de argentea turri, quam nos ciborium appellamus, scribit B. Gregorius Turonensis: Aureorum calicum mentionem facit B. Augustinus ad Licentium: B. a Ambrosius quoque, b Chrysostomus, c Hieronymus, cæteriq; patres antiquam pretiosæ supellectilis sacræ consuetudinem fuisse testâtur, sanctosque calices, & sancta velamina, & cætera, quæ ad cultum pertinent dominicæ passionis, ait B. d Hieron. ex consortio corporis & sanguinis Domini summa maiestate veneranda. Prudentius sic tyrannum loquentem B. Laurentio introducit:

Hunc esse vestris orgijs
Moremq; & artem proditum est,
Hanc disciplinam fœderis,
Libent vt auro Antistites;
Argenteis scyphis ferunt
Fumare sanctum sanguinem,
Auroq; nocturnis sacris
Astare fixos cereos.

Tametsi verò propter infidelium iniurias, primis illis temporibus, solenni supplicatione deferri non consueuerit Eucharistia, deferebatur tamen quandoq; summa reueren-

cap. 85. de gloria mar.
epist. 41.
a *li 2. offic. 28.*
b *hom. 60. ad pop. & l. aduersus gẽtiles.*
c *ad Demetriadem.*
Damasus in Vrbano, Siluestro, Marco. Orosius lib. 7. cap. 39.
d *præfat. in li. Pascha.*
In hymno S. Laurent.
Processiones.

a Iustin. ap. 2. b li. 5 histo. Eccl. ca 24 c. Cap. 5. d cap. 85. de gloria mar. e hom. 24. 1. ad Cor. f hom. 60. ad pop. & 3. ad Ephes. g li. 6 de sacerdot. h ca. 199. prat. i lib. 3. ad Quiri. cap. 94.

tia vel ad *a* infirmos, vel ad Episcopos eiusdem communionis, vt refert *b* Eusebius, vel ex Episcopali domo in ædem sacram, vt ante Concilium *c* Bracarense tertium, auctor est Beatus *d* Gregorius Turonẽsis: B. *e* Chrysostomus ait, *sic adorandum in altari Christum, sicut illum adorauerunt Magi in præsepio*, & *f* alibi: *adora*, inquit, *& communica*: *g* idem refert quandoq; visos beatos Angelos altari assistentes, Deumque suum prono demissoque vultu in Eucharistia adorantes: quale qnid ante 900. annos scripsit *h* Euiratus. Beatus *i* Cyprianus iubet cum *timore & honore accipiendam Eucharistiam*. Denique pleni sunt libri veterum hoc cultu dominici corporis.

OBIECTIONES.

Prima: Christus in hoc Sacramento non est, vt adoretur, sed vt sumatur: Non est igitur in Eucharistia adorandus.

✝ Solutio. Negandum est antecedens. Vbicunq; enim Deus est, illic est, vt adoretur, cùm vbiq; locum habet mandatum Dei: *Dominum Deum tuum adorabis*. Si vrgeas, scriptum non est, accipite & adorate, sed *accipite & manducate*. Respondendum; Iuberi nos accipere, non quouis modo, prophanè & irreuerenter: sed eo modo, qui tanto Sacramento conuenit, id est, adorantes, & Deum in Sacramento colentes, iuxta id, quod ex Psalm. 21. dictum est, *manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terræ*

Deut. 6.

terra: nam etiam eo modo Christus dum viueret est à fidelibus habitus: qui etsi non visus sit venisse in terram, vt adoraretur, sed vt doceret, curaret, pateretur, in cruce moreretur: adoratus tamen à Magis in præsepio, à Centurione in platea, à latrone in cruce, ab alijsq; permultis, publicè & priuatim: non reprehendit, sed suscepit honorem, quem sibi Deo sciebat vbique deberi.

Secunda: Apostoli in vltima cœna sumentes hoc Sacramentum non adorârunt: Ergo neque à nobis erit adorandum.

Solutio: Negandum est antecedens: quia adoratio non tam in externo cultu, quàm in interna mentis deuotione & affectu cernitur. Nec opus erat, vt genu flexo nouam significationem honoris darent, sumentes corpus Dominicum: quia eundem habebant præsentem, & corpus suum eis porrigentem, quem mente semper colebant: dubium tamen non est, quin summa veneratione hunc nouum cibum acceperint, quãdo B. Apostolus Paulus monet diiudicandum corpus Domini, hoc est, longè aliter sumendum, quàm alios cibos. *1. Cor. 11.*

Tertia: Olim deferebatur sine reuerentia passim à Christianis domum Eucharistia: Non igitur debetur illi hic honor, qui postea est excogitatus.

Solutio: Deferebatur quidem, præsertim persecutionum temporibus, quando tu-

a Hom. 13. in Exodum. b hom. 26. ex 50. & ser. 252. de tempor. c Epist. 2. Lib. 2 in 8 cap. Leuit.

tum non erat frequenter ad communionem in Ecclesia conueniri, sed magna veneratione, sicut post *a* Origenem scripsit D. *b* August.

Quarta: *c* Clemens Pontifex iubet non asseruari corpus Dominicum in crastinum, sed quæ superfuerint reliquiæ communicantibus, in sacrario consumi. Isichius verò ait, igne comburendas.

Cap. 6. d. ca. 9 in gloria mar. e Lib. 17 c. 25.

Solutio. B. Pontifex non vetat seruari Dominicum corpus, sed exigua illa fragmenta, & micas, quæ decreto Matisconensis Concilij innocentibus pueris dari consueuerunt, sicut narrant B. *d* Gregorius Turonensis, & *e* Nicephorus Calistus. Isichius de reliquijs illis loquitur, quæ vel tempore, vel alia ex causa essent corruptæ.

Quinta: Adoratio hæc, & asseruatio videtur non parum obesse frequenti communioni: non est igitur retinendum Christi corpus, & adorandum.

Solutio. Cùm varijs modis & ceremonijs colatur Deus, nullus est alteri impedimento: veneramur Christi corpus sacra communione, sumentes in medelam vitiorum, in remissionem quotidianorum peccatorum, in auxilium vitæ, in solamen animæ, in memoriam mortis & sepulturæ, vt vita moresque nostri sacram eius resurrectionem repræsentent. Honoramus asseruantes, & pretiosis vasis imponentes, in recordationem eiusdem mortis & sepulturæ Dominicæ, dum Christi corpus

corpus ſub ſpecie panis inanimi, velut mortuum corpus & exangue ſacris thecis, tanquã ſepulchro includitur, & adoratur, vt de hoc ſepulturæ genere non incommodè poſsit intelligi Iſaiæ vaticinium: *Et erit ſepulchrum eius glorioſum.* Et quidem eſt magno ſolatio Chriſtianis hominibus, habere ſibi in Eccleſijs præſentem Deum ſuum, cui precibus atq; gemitibus neceſsitates ſuas aperiant, & corda effundant, cultumq́ue & venerationem exhibeant: Qui tamen norunt quid ſit, *guſtate & videte, quoniam ſuauis eſt Dominus*: ex externo cultu, quo velut odoratu hauriunt cœleſtem dulcedinem, inducuntur, vt guſtent, manducent, impleanturq́ue bonis Domini: ſciunt enim plus eſſe hoſpitio excipere Chriſtum, quã foris adorare.

Iſaiæ.53.

Pſalm.33.

DE SACRIFICIO MISSAE.

Caput IX.

SAcrificium eſt res Deo oblata, ad diuinum ei cultum, quem latriam vocant, exhibendũ. Nulla enim gẽs fuit vnquã, ſicut teſtatur B. Auguſt. quæ exiſtimauerit præterquã Deo, ſacrificiũ vlli offerendum. Differt autem ſacrificium ab alijs oblationibus; quod

Lib.1. de ciuitate Dei.

Differentia ſacrificij & oblationum.

 in illius

in illius oblatione fieri aliquid soleat, velut occisio animalis, concrematio, &c. alijs autem res absolutè offerantur, aut donentur.

Ratio porrò sacrificij cùm sit diuinus cultus, non nisi à Deo institui debet: cuius est hominibus prescribere, qua velit ratione ab eis coli. Sic in veteri lege varia instituta sunt sacrificiorum genera, in immolationibus bestiarum, &c.

Sacrificiū oratio. Pertinet autem sacrificij ratio ad genus orationis, nam munere aliquo Diuinæ maiestati oblato, precamur aliquid nobis donari, aut offensas remitti: Estque tunc efficacissima oratio, quando per sacrificium illud repræsentatur, quod maximè Deo gratum est, & acceptum: nempè passio & mors Christi filij sui: quæ passio, quoniam in veteri testamento per occisionem bestiarum, & sanguinis effusionem repræsentabatur, grata erant sacrificia Deo, à quo & veniam delictorum, & alia dona impetrabant. *Sacrificia veteris legis.* Nihil quippè aliud veteres illi suis sacrificijs agebant, quā quod per mortem filij Dei aliquando futuram, sanguinemque eius aliquando profundendum (quod in actione sacrificij figurabatur) orarent sibi donari quæ postulabant.

Sacrificium crucis. Veteribus illis sacrificijs successit vnicum & perfectissimum sacrificium à Christo Sacerdote summo in ara crucis immolatum, vbi seipsum per manus impiorum occisū, pro vniuerso humano genere Deo Patri obtulit,

cum sanguinis sui effusione, quem pro nobis vniuersum dedit.

Hoc sacrificium longè præstabat sacrificijs omnibus veteris legis, quod in isto fuerit vera & plena satisfactio, non modò pro peccatis omnibus totius orbis, sed pro donis etiam in humanum genus collatis, & conferendis: fuit quippè meriti infiniti, ob infinitam dignitatem rei oblatæ. Vetera sacrificia, tametsi satisfecerint illa quidem pro delictis aut immũditijs legalibus, velut pro immunditia leprosi, attingentis mortuum, puerperæ, &c. Nullũ tamen poterant expiare peccatum, nisi virtute huius sacrificij, idq; per fidem & orationẽ, quæ efficacior reddebatur, ex sacrificij Christi per mortem hostiarum & fusum sanguinẽ, repræsentatione.

Sacrificium Missæ.

Mouent iam hæretici quæstionem: an etiam in nouo testamento post Christi mortem Ecclesiæ relictum sit sacrificium, quod à Sacerdotibus Deo offeratur. Et quidem fatendum est nullum esse in Ecclesia sacrificium, quod per mortem alicuius, & sanguinis effusionem cruentè immoletur: negari tamen non debet esse sacrificium, cui vera sacrificij ratio conueniat: offertur enim in Ecclesia Deo munus, in quod dum aliquid agitur, repræsentatur passio, & mors Christi, petunturque à Deo ea dona, quę Christus nobis sua morte impetrauit.

Hoc autem Sacrificium peragitur conuersione panis & vini in corpus & sanguinem

Christi Saluatoris: Dum enim perficitur ista consecratio, adest Christus Deus & homo, idem ipse, qui in ara crucis pro nobis satisfecit. Est autem hîc in specie candidi, & immobilis panis, quæ repræsentat corpus mortuum: adest & sanguis in specie liquidi vini, tanquam effusus & in vnum collectus. Quod Sacramentum & eximium donum, quando in Ecclesia Deo patri offertur, hoc agitur, vt per Christi illic præsentis mortem & sanguinis effusioné his speciebus ob oculos positam, ea impetrétur, quæ Christus vera sua morte in ara crucis nobis est meritus.

Duæ conclusiones. Ex quibus sequitur, primò quidem hoc Sacrificium, si rem oblatã spectes, nõ esse diuersum, sed idem omninò cum illo, quod oblatum est in cruce. Idem est videlicet Christus, idemq; corpus, & sanguis idem: Differentia verò est in modo & fine.

Conuenientia & differentia sacrificij crucis & missæ

1\. Illic enim Christus per veram sanguinis effusionem reuera occisus fuit, & mortuus de cruce pependit, sanguine ipso à corpore separato: hic est tantum illius mortis repræsentatio in speciebus panis inanimi, & vini liquidi. Illud oblatum fuit ad satis-

2\. faciendum Patri offenso, persoluendumque precium pro peccatis totius mundi, omnibusq; donis humano generi necessarijs: hic efficax est oratio, vt per Christi illic præsentis mortem repræsentatam, eo nobis applicentur & donentur, quæ Christus in cruce vera sua morte promeritus est, & impetrauit.

Sequi-

Sequitur verò præterea hoc ſacrificium noſtrũ noui teſtamenti, præſtantius eſſe & efficacius ſacrificijs omnibus veteris legis. Præſtantius quidem, quòd illic oblata fuerint animalia bruta: hic ipſemet filius Dei. Efficacius verò, quia ipſemet Chriſtus hic offertur mortis ſuæ repræſentatione: illic in vmbra ſolùm & imagine, mors Chriſti ob oculos ponebatur. Quæ res tali ſimilitudine explicari poſſe videtur. Si filio Regis pro ſalute vel vtilitate famuli graue aliquid paſſo, famulus hoc ipſum, quod filius meritus eſſet, ſibi rogaret à Rege donari: longè efficaciùs exorabit, ſi adducto filio, Regi vulnera eius, & cicatrices exhibeat, filiumq́; habeat ſuæ petitionis præſentem promotorem & aduocatum, quàm ſi in depicta imagine filij, ſimilitudines vulnerum & cicatricum Patri oſtendat. Pari ratione ſe habet noſtrum ſacrificium cum ſacrificijs veteribus, quod illic, in vmbra & imagine, per mortem & effuſum ſanguinem beſtiarum exhibebatur paſsio Chriſti: hic autem verè adducatur ipſemet Chriſtus filius Dei, tanquam paſſus & mortuus, qui orationes noſtras, exhibitis vulneribus, & memoria mortis, Deo Patri commendat & promouet. *Similitudo.*

De hoc ſacrificio ita olim vaticinatus eſt Malachias Propheta, quando cap. 1. prædixit, veteribus ſacrificijs ſucceſſurum in noua lege aliud ſacrificium Deo gratiſsimum, his verbis: *Non eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus, &*

munus non suscipiam de manu vestra: Ab ortu enim Solis vsque ad Occasum magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum. Hoc de sacrificio Missæ intelligendum esse, non solùm ante 1400. annos beatus *a* Irenæus Polycarpi illius, qui vsus est Beato Ioanne Euágelista præceptore, discipulus testatur: sed & veteres omnes, qui hunc locum exposuerunt: *b* Chrysostomus, *c* Hieronymus, *d* Augustinus, *e* Martialis, & cæt. & ipsemet contextus, verbaq; Malachię non alium sensum admittunt. Ait enim Propheta in locum sacrificiorum veteris testamenti, succeſſurum aliud sacrificium in Ecclesia, quæ sit oblatio munda. Vult igitur dicere, instituendum aliud sacrificium quod prius non fuerat: Hoc autem nullum est, nisi corpus Dominicum in Missa oblatum, quod solùm, vt ait Beatus Augustinus, est mũdissimum, nulloque næuo inquinatum. Sacrificium autem orationis & cordis contriti, de quo Hæretici Malachiam intelligunt: non potest dici succedere sacrificijs veteris testamenti, cùm ipsum etiam in veteri testamento fuerit, sicut ait Propheta Dauid: *Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non despicies.* Et alibi: *Dirigatur Domine oratio mea sicut incensum in cõspectu tuo.* Et ista oblatio orationis, non est omni loco munda, & macula carens:

a Lib.4.ca. 32.33.34.
b In Psal. 95. & oratione 12. in Iudæos.
c Mala.1.
d De ciui. Dei li.18.c. 35.& l.19. c.23.in Psal.106.
e ad Burdegalenses.
Lib.4.de Trinit.cap.14.
Psalm. 50.
Psal. 140.

rens: cùm frequenter etiam sanctis orationib' Deum, irrepant distractiones, & mentis euagationes, quæ aliquo puluere orationem aspergunt.

Psal. 109. Satis apertè de hoc sacrificio loquitur Proph. Dauid, quādo de Christo sic canit: *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.* Duæ enim in Sacerdote Melchisedech fuerunt proprietates: vna quod panem & vinum obtulerit: altera, quod genealogia eius, initium, & finis vitæ à Scriptura non referantur, tanquam, vt ait Apostolus: *Sine patre, sine matre, sine genealogia fuerit, neq; initium dierū, neque finem vitæ habens.* Et quidem ratio sacerdotij sumitur à genere oblationis potius, quàm à diuturnitate, aut ęternitate vitę: Proinde Christus ex eo potius dictus est Sacerdos secūdum ordinem Melchisedech, quod similes hostias Deo offerat: nempè sicut Melchisedech panem & vinum, ita & ipse in speciebus panis & vini, cibum potumq; cœlestem. Hæc est concors veterum, qui istius Scripturæ meminerunt, interpretatio: *a* Cypriani, *b* Chrysostomi, *c* Hieronymi, *d* Ambrosij, *e* Augustini, *f* Epiphanij, *g* Eusebij Cæsariensis, *h* Emisseni, *i* Photij, *k* Isidori, cæterorumque omnium.

Genes. 14. Hebr. 7. a li. 2. epi. 3. b hom. de ascendente Iesu in templum. c in epist. 16 ad Marcellum, & Euagrium. d lib. 4. de Sacr. c. 3. & 6. l. 5. c. 1. de ijs qui myst. ca. 8. e li. 18 de ciuit. ca. 22 lib. 17. ca. 17. l. 18. c. 35. in Psa. 33. & 106. epist. 95 f Hæresi 55 g l. 5. demōstrat. Eua. cap 5. h Serm. 5. de Pascha. i Hebr 5. k de Patri. veter. testa

De eodem sacrificio intelligendus est Psal. 21. qui in persona Christi iam in cruce suffixi conscriptus est, & ab ipsomet Christo in cruce recitatus: *Vota, inquit, mea reddam in conspectu*

timentiū eum, edent pauperes & saturabūtur, & in angustijs positi vota edere solent offerendi sacrificij, ita Christus ait, se vota edidisse, quæ vellet coram toto populo fidelium Deo reddere: atque sic reddere, vt de oblatis ederent pauperes, humilesque corde, & saturarentur: manducarent etiam, & adorarent pinguēs terræ, Principes, inquam, & diuites. Nullum certè votum post mortem suam reddidisse legitur Dominus, quàm sacrificij Missæ, quod per vniuersum terrarum orbem in conspectu timentium Deum offertur, & à pauperibus æquè atque à diuitibus manducatur.

In priori Epistola ad Corinthios, cap. 10. *Calix benedictionis cui benedicimus, nónne communicatio sanguinis Christi est? & panis quem frangimus, nónne participatio corporis Domini est? Quoniam vnus panis, & vnum corpus multi sumus, omnes qui de vno pane, & de vno calice participamus. Videte Israel secundum carnem, nónne qui edunt hostias, participes sunt altaris?* Beatus Apostolus probare volens eos qui Idolothita, hoc est, cibos immolatos Idolis, gustarent, habere communionem cum Dæmonibus, quibus essent oblati, ducit argumentum à communione Christianorum & sacrificijs Iudæorum. Quemadmodum, inquit, Iudæi, qui de oblatis sacrificijs comedunt, participes sunt altaris, hoc est, sacrificij in altari oblati, & Christiani qui de vno calice, & de vno pane

in Ec-

in Ecclesia sanctificato sumunt, communionem habent cum Christo: ita qui edunt immolata idolis, communionem habent cum dæmone, cui talia sacrificia offeruntur. Hæc similitudo à sacris Christianorum ducta, nullum haberet locum, nisi quemadmodum Idolothita Idolis immolabantur ante sumptionem, ita etiam panis iste diuinus, & calix, ante communionem, Deo in sacrificio noui testamenti offerrentur.

In Epistola ad Hebræos, cap. 13. *Habemus altare, de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deseruiunt*: Satis manifestè dicitur in Ecclesia esse altare, atque de illo altari aliquos edere, nimirum Christianos, non autem illos, qui tabernaculo deseruiunt, id est, qui adhuc in Iudaismo legem obseruant, necdum conuersi ad fidem. Si habemus altare, ergo & sacrificium, quæ duo inter se sic referuntur, vt non posit esse altare, nisi propter sacrificium.

Si veteres consulamus, inueniemus Apostolicam traditionem per vniuersum orbem terrarum 1500. annis obseruatam: habent suas liturgias (hoc est, publicum sacrificium) Græci, ab Apostolo Iacobo primùm conscriptas, tum à Beato Basilio, & D. Chrysostomo auctas: quam vocem beatus Lucas in eadem significatione vsurpauit (*ministrantibus autem illis Domino*, Græcè λειτουργούντων, hoc est, sacrificantibus) quando sancti illi Doctores, *Synodus Trulliana can. 32.* *Actor. 13.*

in ele-

in electione Pauli, & Barnabæ sacrificium Deo offerebant, & ieiunabant. Habent & suas Armeni atque Aethiopes Christiani à maioribus acceptas. Latini vtuntur voce Missa, vel quod significent hostiam in cœlum missam, tanquam holocaustum à Deo sumi: vel quia singuli Christiani, ad altare panem suum consecrandum per manus ministrorum mittebant. D. Epiphanius testatur beatos Apostolos sacrificia offerre solitos. Quod de se B. Andreas Aegeæ Proconsuli confessus fuit his verbis: *Ego omni die sacrifico, non thuris fumum, nec taurorum mugientium carnes, nec hircorum sanguinem, sed immaculatum agnum quotidie in altari Crucis sacrifico, cuius carnes postquam omnis populus credentium manducauerit, & eius sanguinem biberit, agnus qui sacrificatus est, integer perseuerat.* Hæc de Apostolo memoriæ prodidêre presbyteri, & Diaconi Achaiæ martyrij eius inspectores, & testes. Beatus Dionysius Areopagita Apostoli Pauli discipulus ritum, ceremoniasque sacrificij, quibus ex Apostolica traditione sacerdotes vtebantur, piè doctéque describit. *a* Beatus Chrysostomus ait ab Apostolis sancitum fuisse, *vt pro defunctis sacrificia offerantur.* B. *b* Alexander ante 1400. annos post B. Petrum sextus Romanus Pontifex: ait missas & sacrificia Deo offerenda, in quibus sacrificijs nihil magis esse posit, quàm corpus & sanguis Domini, *Crimina enim,* inquit,

Missa.

Heres. 79.

Cap. 3. Eccl. Hierar.

a Hom. 69. ad pop. 3. ad Philipi. & 41 in 1. Corint.

b Epist. 1.

quit, *& peccata, oblatis his Domino sacrificijs*
delentur. a Nazianzenus vocat, *sacrificia in-* a in Carmi-
cruenta. *b* Chrysostomus, *Christus immola-* nibus.
tur et ouis Dominica : seipsum Christus apposuit im- b hom 60.
molandum. c Hieronymus dicit, *Episcopum quo* & 61 ad
tidie pro suis & populi peccatis illibatas Deo offerre pop.
victimas. d Ambrosius: *Non dubites assistere an-* c Tit. 1.
gelum quando Christus assistit, quando Christus im- d in Luc. 1.
molatur : e Augustinus : *Nonne quotidie nobis* e in Psal.
Christus immolatur, & semel pro nobis immolatus 75. serm. 4.
est? Rectè sub altari iustorum animæ requiescunt, de Innocen
quia super altare corpus Domini offertur. Nec im- tibus li. 20.
meritò illic iusti vindictam sanguinis postulant, vbi contra Fau
etiam pro peccatoribus Christi sanguis effundi- stum cap.
tur. Christiani memoriam celebrant per- 18. lib. 10. de ciui. cap. 19. & 20.
acti sacrificij sacrosancta oblatione, & participatione corporis & sanguinis Christi. Pulchrè explicat libr. 10. de ciuit. Dei Beatus Augustinus non solùm internum, atque inuisibile sacrificium Deo offerendum, sed externum quoque atque visibile, vbi CHRISTVS, vt homo est sacrificium, vt Deus cum patre sumit sacrificium. Longum esset adferre quæ Cyprianus, Tertullianus, Optatus, Cyrillus, cæterique Patres non modò de sacrificio, sed de fructu miraculisque secutis multo ante nostra hæc tempora, priusquam vlla moueretur controuersia, scripserunt. Beatus Augustinus domum sacrificio à Dæmonis infestatione libera-

Lib.22. de ciuitat.Dei c.8. *D.Greg.lib. 3.dial.ca.3. li.4.cap.57* *Beda lib.4. hist. Angl. cap.22. epi pist.8.*

berauit. Beatus Pontifex Agapitus claudum, mutumque curauit: quibusdam sunt vincula soluta: alij naufragio facto, incolumes euaserunt. Beatus Carpus Episcopus (vt auctor est Areopagita ad Demophilum monachum) nunquam ad celebranda sacrificia accessit, nisi diuinæ voluntatis conscius: vt intelligas Dei imperio sacrificium offerri. Hanc consentientem veterum omnium doctrinam, Ecclesiæque totius obseruationem, cùm non ignorent Hæretici, audent maiores, viros sanctissimos atque doctissimos grauissimi criminis insimulare, vt qui aliò hanc memoriam detorserint, quàm Christi institutioni conueniebat: Neq; posse excusari, quin in actionis modo peccauerint, cùm imitati sint propius Iudaicũ sacrificandi morem, & alium, quàm aut Christus ordinauerat, aut Euangelij ratio ferebat. Ita Caluinus, qui vt hæresim suam statuat, non veretur tam graui calumnia vniuersam antiquitatem perstringere: pro Altari, mensas constituere: & pro sacerdotibus, ministros inducere, cùm altare & sacerdos vi sua ad sacrificium referantur. Non ita religiosi maiores, qui nobis à Christo acceptum per manus tradiderunt sacrificium propitiatorium, eucharisticum, incruentum holocaustum, immaculatam hostiam pro peccatis viuorum atq; mortuorum, pro necessitatibus nostris, & in gratiarum actionem pro susceptis beneficijs offerendam & immolandam.

Lib. 4. Institu. cap. 18.

Obie-

OBIECTIONES.

Prima : Beatus Paulus in Epistola ad Hebræos,cap.7.ait: *Vnicum esse sacerdotem Christum,qui vna oblatione consummauit in æternũ sanctificatos.* Ergo nullum est aliud in Ecclesia relictum sacrificium, quod ab alijs sacerdotibus offeratur.

Solutio: Conceditur argumentum : Ex eo tamen non sequitur, nullum esse in Ecclesia relictum sacrificium ; Nam, vt superius dictum fuit,hoc sacrificium,si rem oblatam spectes,adeoque si ipsum offerentem, vnum est atque idem cum sacrificio crucis, non aliud; videlicet Christus, hostia & sacerdos, qui suis verbis hoc sacrificium conficit; & per sacerdotum ministrorum suorum manus hic in terris Deo Patri offert, quemadmodum in cælis accedit per semetipsum ad Deum semper viuens ad interpellãdum pro nobis. Sicut enim in cœlis Christus corpus suum olim in cruce vulneratum & occisum, tanquam iuge sacrificium paternis oculis perpetuò pro nobis exhibet : Ita hic in terris per ministerium sacerdotum idem illud corpus in specie mortui & exanguis offert.

Chrysost. hom.60.ad pop. Antio.

Amb.li.1. offic.ca.48

Secunda : Si alios constituamus sacerdotes,iniuria fiet Christo, qui est solus sacerdos. Ergo : Neque est sacerdos alius, neque sacrificium.

Solutio : Negatur antecedens. Christus enim est sacerdos summus : cæteri ipsius ministri atque Vicarij. Vt igitur nulla irrogatur iniuria Regi, si multos dicitur habere ministros & vicarios: Ita neque Christo, si plures dicantur esse sub ipso sacerdotes.

Tertia : Christus sacrificio crucis perficit omnia. Frustra igitur dicitur esse missæ sacrificium in Ecclesia.

Solutio : Negatur consequentia : Hoc enim efficitur per Missæ sacrificium, vt quod perfecit Christus in cruce, id nobis singulis applicetur : Illic pretium est solutum pro peccatis omnibus, hic nobis impetratur huius pretij applicatio. Quod orationibus quoque in Ecclesia præstatur, quibus rogatur Deus vt efficiamur participes passionis Christi, hoc est, vt quod Christus emit, soluitque passione & morte sua, id ad nos accommodetur, nobisque donetur. Ideoque hac clausula orationem terminamus, Per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum.

Quarta : Christus in sacramenti huius institutione non obtulit sacrificium. Non ergo est à nostris sacerdotibus offerendum.

Lib. 2. epi. 3. Solutio : Veteres negant antecedens. *Nam quis magis* (ait beatus Cyprianus) *sacerdos Dei summi, quàm Dominus noster Iesus Christus, qui sacrificium Deo Patri obtulit, & obtulit hoc idem quod Melchisedech obtulerat, id est, panem & vinum,*

num, *suum scilicet corpus & sanguinem* : Et Photius : *Etiam Christus sine sanguine hostiam obtulit, deinde postmodum suum ipsius corpus. Propterea ergo aptè dictum est, Christum esse sacerdotem secundum ordinem Melchisedech.* *Hebr. 4.*

DE COMMVNIONE SVB Vtraque specie.

Caput X.

IN controuersia de cõmunione sub altera, vel sub vtraq; specie, nõ venit in quæstionẽ, an Christus sub vtraq; specie Sacramentum suum instituerit : vel, an id Apostolis in vltima cœna sub vtraq; specie porrexerit : vel an Ecclesiæ, Christianisq́ue omnibus sub vtraq;, vel altera specie sumẽdi liberum reliquerit: Hæc enim omnia sunt in confesso : sed tota quæstio in eo versatur, an in huius Sacramenti institutione, vtriusque speciei sumptionem, ita omnibus mandauerit, vt citra peccatum, nulli liceat sub altera tantũ specie communicare : Hæretici affirmant : Catholici negant, suamq́; doctrinam his argumentis confirmant. *Status quæstionis*

Primo : Nullum eiusmodi mandatum in scripturis cernitur, neque ex maiorum traditione habetur, sicut postea vtrumque probabitur : Ergo non est mandatum à Domino. *Rationes Catholicorum.* *1.*

Secundo : Eiusmodi mandatum ab om- *2.*

nibus impleri non posset, vtpotè ab abstemijs qui non ferunt vsum vini: & illis in locis, quo difficulter vinum aduehi potest. Ergo saltem illi ab hoc mandato essent eximendi, necessario fuerit generale mandatum.

3. Tertio: hoc mandatum impediret crebram communionem: ad quam tamen Ecclesia passim omnes adhortatur. Vbi enim penuria esset vini & magna populorum frequentia, non sine grauissimis sumptibus poterunt aliquot hominum millia octauo die ad cōmunionem accedere.

4. Quarto: Eiusmodi mandatum durum esset illis, qui ex eodem poculo cum alijs horrent bibere: vel quod metuant alterius oris infectionem: vel quod saliuas aliorum influxisse videant in calicem.

5. Quinto: Non carebit graui periculo effusionis sanguinis Dominici in tanta multitudine hominum communicantium, & exigua deuotione accedentium. Ad hæc & similia incōmoda noluit Christus suos fideles adigi, quos voluit suauissimis regi legibus.

6. Sexto: A Christi temporibus semper administrata fuit Eucharistia aliquibus sub altera specie: nam & Christus ipse Lucæ 24. in Castello Emaus porrecto suo corpore, (vt testis est, *a* Chrysostomus, *b* Augustinus, Theophylactus, Euthymius, Beda, Strabo, &c.) vnā speciem panis discipulis præbuit: qua sumpta, apertis eorum oculis, ab ipsis est cognitus.

a Hom. 17. Operis imperfecti.
b li. 3. de cō sensu Euā- geli ca. 25. epistola 59. d Paulinū.

tus. Deindè beatus Apostolus 1. ad Corinth. 10. cap. vbi nos legimus: quoniam *vnus panis & vnum corpus multi sumus, omnes qui de vno pane & de vno calice participamus*, in græco codice non habet, *& de vno calice*, sed: *omnes, qui de vno pane participamus*. Et capite 11. *Quicunque manducauerit panem hunc, & biberit calicem Domini indignè*, Græcè est: *vel biberit calicẽ Domini indignè*, quasi etiam tunc vna species sine altera, Christianis quandoque permissa fuerit. Præterea, si infirmis species panis & asseruari solet, & deferri: & Christiani sacrum corpus Domini persecutionis temporibus, domum secum sub specie panis, & non sub specie vini asportabant, (sicut veteres testantur, *a* Tertullianus, *b* Clemens Alexandrinus, *c* Origenes, *d* Cyprianus, *e* Basilius, *f* Hieronymus, *g* Eusebius Cæsariensis, *h* Augustinus, *i* Ambrosius, *k* Beda, *l* Euirat⁹ in Limonario Sophronij, &c.) liquet nunquam in Ecclesia existimatum esse, quod sine peccato, & violatione præcepti diuini, altera tantũ species, sumi nõ posset. Quod agnouerunt quoq; *m* Lutherus, *n* Melanchton, & *o* Bucerus, qui varijs opusculis scriptum reliquerunt, inter adiaphora reponendam communionem sub vna vel vtraque specie.

Septimum argumentum ex ratione cõmunionis duci potest: cùm enim sacrificium Missæ veteribus omnibus sacrificijs successerit, ideò communicamus, vt oblati sacrificij efficia-

Innocenti. 3. lib. 6. de sacrificio altaris ca. 7. & 9. Hieronym. in Epitaph. Paulæ.
a *li. 2. ad vxorem.*
b *li. 1. stromatum.*
c *Hom. 13. in Leuiti.*
d *serm. 5. de lapsis.*
e *ad Cæsariam Patri.*
f *Apologia pro libris aduersus Iouinianum, & epist. ad Theophil. contra Ioan. Hierosol.*
g *li. 6. hist. Eccl. ca. 44*
h *serm. 152. de temp.*
i *de obitu Satyri.*
k *li. 4. hist. Ang. c. 24.*

l *ca. 29. 30. 79.* m *lib. ad Bohemos. libr. declarationis Eucha. lib. de formula Missæ.* n *in recognitis hypoti.* o *in colloq. Ratisponen.*

mur participes, quemadmodũ ca. 10. 1. ad Cor. B. Apostolus indicauit: Participes autem sacrificij efficiuntur, qui de oblatis edunt, etiamsi de oblatis liquidis non bibant, (Si quidem in Veteri Testamento tametsi iuberentur immolantes de sacrificio edere, nulli tamen incumbebat necessitas de vino aut libaminibus simul oblatis bibendi) Igitur neque in hoc sacrificio mandatum est, vt omnes bibant de calice Domini.

8. Octauum Argumentum desumitur ex fine cõmunionis sacræ, qui est in Christo manere, & Christum in nobis: *qui*, inquit, *manducat meam carnem, & bibit meũ sanguinem, in me manet, & ego in illo.* Cùm igitur sub vna specie totus sit Christus: æquè ad nos venit sub vna specie panis, atque sub duabus: nobisque non minus sub vna coniungitur, quàm sub vtraq;. Proinde sicut infirmus quispiam, & pauper, qui à diuite & liberali viro visitaretur, & adiuuaretur, parum sollicitus esset, an simplici veste, an verò duplici Diues ille ad se ingrederetur: sed id potius cordi haberet, vt visitationem crebrò repeteret: qua noua indies munera & eleemosynas consequeretur. Ita nostra parum referre debet, sub vnane specie, an sub vtraque hoc sacramentum Eucharistiæ sumamus: sed magis curandum est, vt crebrò sumamus: quod enim vestis est homini, hoc est species corpori Dominico.

Ioan. 6.

Simile.

9. Nonum: In Euangelio quidquid attribui

vide

videtur vtrique ſpeciei, hoc etiam tribuitur vni: Non igitur vel quod amplius accipiatur, vel quod plus gratiæ detur, eſt vrgenda vtraque ſpecies. Sicut enim dicitur: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam*, ita paulò pòſt dicitur; *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum*: & ſicut dicitur, *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*; ita ſimiliter dicitur: *Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum*. Denique ſicut dicitur, *qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo*, ita etiam ſub ditur, *qui manducat me, & ipſe viuet propter me*.

Concilij Trid. ſeſs. 21

Ioan. 6.

Decimum: Doctrina iſta de neceſsitate communionis ſub vtraque ſpecie, recens eſt, & temporibus Conſtantienſis Concilij, ab annis circiter 170. à Petro quodam Dreſdenſi ludimagiſtro Pragenſi, in odium Eccleſiæ, propter damnatum Ioannem Huſs, excogitata, & Iacobello concionatori perſuaſa. Non igitur, admittenda eſt, contra concordem vniuerſalis Eccleſiæ doctrinam. 10.

OBIECTIONES HAEreticorum.

Prima: Chriſtus Matth. 26. mandauit omnibus, vt biberent, his verbis: *Bibite ex eo omnes*. Ergo nulli licet abſtinere à calice in Euchariſtia.

Solutio. Marci decimo quarto dicitur; *Et biberunt ex illo omnes*; vt significaretur eos omnes bibisse, qui iussi erant bibere. Erant verò illi, soli Apostoli 12. quibus hoc sacramentum recens institutum, commisit cæteris Christianis tradendum: Hos autem in Cœna bibere voluit, non ad vtriusque speciei necessitatem commendandam: sed peculiaribus ex causis; tum ad mœstitiam, quam de passione Domini acceperant, mitigandam: tum vt illi, quos sacerdotes ibi consecrabat, ritum sacrificandi, & in Missæ sacrificio, vtramque speciem ordinariè sumendi, discerent: tum vt qui nomine totius Ecclesiæ, hoc Sacramentum à suo Institutore accipiebãt, vtriusq; speciei sumptione eius caperent possessionem. Ex eo tamen non sequitur, quod cæteris Christianis necessariò incumbat vtriusq; speciei sumptio. Sicut enim nobis hoc sacramentum ab Apostolis, Apostolicisque viris est traditum, ita ab ijsdẽ est eius discendus vsus. Christus namq; tradẽs Apostolis hoc sacramentum, simul etiam potestatem illis contulit ea ordinandi, quę ad honestatem, reuerentiam, & deuotionem consecrationis, oblationis, & sumptionis facerent. Quare sicut ab illis accepimus, vt non vesperi, nec post alios cibos, nec ad mensam sedentes, sicut in vltima cæna factum fuerat, sed manè ante omnem cibum, & reuerenter, flexisque genibus à fidelibus sumeretur: ita ab ijsdem discendum est, quando expediat vtramq; vel alteram

Apostoli cur sint iussi bibere.

1. 2. 3.

Ab Ecclesia accipiendus modus communicandi.

teram tantum ſpeciem accipere.

Secunda: Lucæ 22. & 1. ad Cor.11.ait Dominus: *hoc facite in meam commemorationẽ*: iubet igitur Chriſtus ab omnibus ſumi calicem in memoriam ſuæ paſſionis.

Solutio. Nuſquam in porrectione calicis legitur abſolutè Chriſtus dixiſſe, *hoc facite in meam commemorationem*: ſed in porrectione tantum ſui ſacri corporis. Ad calicem verò ita dixit, *hoc facite, quotieſcunq; biberitis, in meam commemorationem*: ſatis apertè inſinuãs non eſſe neceſſariò ſemper bibendum calicem: quando tamen biberetur, habendam eſſe paſſionis ſuæ memoriam, ſicut B. *a* Baſilius & *b* Primaſius expoſuerunt. B. *c* Dionyſius Areopagita, *d* Iuſtinus, *e* Cyrillus, *f* Damaſcenus illud, *Hoc facite*: referunt ad conſecrationem hoc ſenſu: conſecrate, ſicut me conſecrare vidiſtis. D. *g* Cyprianus, *h* Chryſoſtomus, *i* Ambroſius, ad oblationem.

Luc.22. *1.Cor.11.* a *li.de Baptiſ cap.3.* b *1.Cor.11.* c *Eccleſiaſt. hierarc.c 3.* d *Apologia 2.ad Anto.* e *ad Caloſy. rium.* f *li.4.c.14.* g *li.2.epi.3* h *hom 23. in Matth. 17.ad Heb.* i *Heb.10.*

Tertia: Chriſtus ſub vtraque ſpecie hoc Sacramentum inſtituit. Ergo qui non vtramq; ſed vnã tantùm ſpeciem ſumit, violat inſtitutionem Chriſti.

Solutio. Negatur conſequentia. Non enim ideò inſtituit ſub vtraque ſpecie, quod velit ab omnibus ſemper vtramque ſumi: ſicut non ſequitur: Deus inſtituit matrimoniũ, ergo qui matrimonium inire recuſat, violat inſtitutum Dei. *Simile.*

Quarta: Si nō ſit neceſſe omnes ſub vtraque ſpecie communicare, ſequetur fruſtra, vtramque ſpeciem à Chriſto inſtitutam, & in Eccleſia relictam: quod dicere nefas eſt.

Cur ſub duabus ſpeciebus ſit inſtituta Eucharistia.

Solutio. Neganda eſt propoſitio, quia non ob id tantum ſub ſpeciebus panis & vini hoc ſacramentum eſt inſtitutum, vt à fidelibus ſumatur, ſed primò quidem, vt ſacrificium
1. offeratur, quo ſub ſpecie quidem panis corpus tanquam mortuum, ſub ſpecie verò vini ſanguis tanquã effuſus, Deo Patri exhibetur. De-
2. inde verò, ad ſignificandum hoc ſacramento Euchariſtiæ, plenam atque perfectam dari refectionem ſpiritualem: quæ per cibum & potum hic ſignificatur.

Quinta. Qui ſub vna tantùm ſpecie communicat, non ſignificatur plenè refici: quia ad plenam refectionem requiritur potus cum cibo: ergò non plenè reficitur, manducando de corpore Domini, niſi etiam de calice bibat: ſignificatur quippè manducare, non bibere. Cùm igitur ſacramenta hoc efficiant, quod ſignificant, manducabit ſolum ſpiritualiter, & non etiam bibet ſpiritualiter.

Bibere & edere in ſpiritualibus nō differunt.

Solutio. In corporalibus, propter varias qualitates ſicci & humidi, differunt manducare & bibere: cùm manducare ſit ſumere ſiccum, bibere autem liquidum. At verò in ſpiritualibus vbi locum non habent iſtæ corporeæ qualitates: idem valent manducare & bibere, ſicùt idem eſt eſurire & ſitire. Matthæi,

thæi 5. *Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam.* & Ioã. 6. *Qui venit ad me, nõ esuriet; & qui credit in me, nõ sitiet in æternũ.* Proinde qui ſub vna ſpecie Chriſtũ manducat, tametſi ſignificetur tantùm comedere ſpiritualiter cibũ: pleniſſimè tamẽ reficitur, nõ ſecus atq; ſi etiã de calice biberet.

Sexta. qui vnam ſpeciem accipit, non ſumit perfectum ſacramentum aut integrum, ſed imperfectum. Atqui omnibus Chriſtianis danda ſunt ſacramenta perfectè: Non igitur eſt vlli neganda vtraque ſpecies.

Solutio. Perfectum eſſe ſacramentum duobus modis intelligi poteſt: priori quidem vt res, quæ ſacramento confertur, detur integra, & plena. Poſteriori modo, vt ſit plena ſignificatio: Et quidem priori modo ſub vna ſpecie eſt ſacramentum perfectum, nempe integer Chriſtus, non minus atque ſub vtraque ſpecie: poſteriori verò, non eſt perfectum: quia manducando non ſignificatur perfecta refectio, quæ conſiſtit in edendo ſimul & bibendo. Hæc tamen perfecta ſignificatio ad fructum ipſum, qui quæritur, nihil facit. Simile eſt in ſacramento Baptiſmi, in quo longè plenius per totius corporis ablutionem, & capitis immerſionem, ſignificatur totius animæ ablutio à peccatis, quàm per ſolam lotionem capitis. Quando tamen hodie ſolùm caput in Baptiſmo abluitur, non minus accipiunt Baptiſati, quàm ſi toto corpore lauarentur.

Perfectum ſacramentum. *1.* *2.*

Perfecta ſignificatio non eſt neceſſaria. *Simile.*

Septi-

Septima. Quod Christus nobis testamento reliquit, hoc per neminem potest nobis auferri sine graui sacrilegio, & violatione testamenti. Reliquit autem nobis suum corpus & sanguinem sub vtraque specie, in testamentũ sempiternum: Non est igitur species altera neganda Christianis.

Solutio. Conceditur totum argumentum: sed ex eo non sequitur vtramque speciem omnibus in sacra communione esse percipiendã: tantum quippè hoc efficitur, non esse vtraque specie fraudandos Christianos: quemadmodũ nec modò fraudantur, qui sub vna specie communicant. Cùm enim non solùm per sacram communionem ad fideles hoc sacramento vtilitas redundet, sed per sacrificium etiam alijsque modis: satis erit ad testamentum Christi implendum, si vel hac ratione ex vtraq; specie vtilitas ad Christianos proueniat.

Octaua: Quod Christus omnibus concessit, id nulli licet impedire aut recusare. Atqui Christus permisit omnibus vtramq; speciem. Impiè igitur agunt, qui illam negant laicis.

Solutio. Neganda est maior propositiò: quia multa reliquit Christus libera, quæ voluit ab Ecclesia, & Præsulibus ordinari: quem admodum de tempore ieiunij, de precibus, de diebus festis, & cæt. Sicut igitur non sequitur, Christus nobis liberum reliquit abstinere vel non abstinere die sabbathi: dies festos sanctorum celebrare: in 4. temporibus atq; sanctorũ

vigi-

vigilijs ieiunare : nulli ergo licet legẽ de hac re imponere: ita non ſequitur, Chriſtus liberã reliquit communionem alterius, vel vtriuſq; ſpeciei : ergo non licet Eccleſiæ ex cauſa vel vnam, vel vtramque præcipere. Similibus enim argumentis efficeretur, nullam eſſe poteſtatẽ parentum vel ſuperiorum in res adiaphoras, de quibus Chriſtus nihil mandaſſet.

Nona. Gelaſius Pontifex, ante annos 1000. damnauit communionem ſub altera ſpecie, tanquam ſacrilegam, cap. Comperimus : de Conſecratione, Diſtinct. 2. Ergo vtraque ſpecies non poteſt ſine ſacrilegio à quoquam intermitti.

Solutio. Negatur antecedens. Non enim damnatur communio Catholicorum ſub altera ſpecie: ſed communio hæreticorum Manichæorum. Cùm enim illi docerent Chriſtum phantaſtico corpore in hunc mundum veniſſe, & illud ſanguine caruiſſe: abſtinere ſolebant à ſacro calice, non ad reuerentiam, ſed ad defenſionem erroris. Horum ſanè communio ſub altera ſpecie, ſacrilega fuit, & erroris pleniſsima. Quemadmodum de ijſdem etiam teſtatur S. Leo Papa, Sermone 4. de Quadrageſima.

Decima. Mandatum Iſtud de communione ſub vna ſpecie recens eſt, à temporibus nimirum Concil. Conſtantienſis. Si igitur in reliquis omnibus adhærẽdum eſt maiorum traditioni, erit etiam hic eidem adhærendum; &

libera communio ſub altera, vel vtraque ſpecie (qualis ante illud concilium fuit) omnibus relinquenda.

Solutio: Superius diximus, quęſtionem controuerſam in eo verſari: An Chriſtus mandauerit vtriuſque ſpeciei communionem: Mouetur autem alia quæſtio hoc argumento, an debuerit vel potuerit, id quod antea liberum tot annis relictum fuerat, Eccleſia ad vnam partem determinare. Dicendum igitur, hanc ſemper Eccleſiæ fuiſſe conſuetudinem, vt exurgentibus hæreſibus, noua quędam conderet decreta, ad hæreſes illas pœnitus tollendas: quia igitur tempore Conſtantienſis Concilij noua oriebatur hæreſis, Iacobelli & Dreſsdenſis: qua conſuetudinem multorum Chriſtianorum accuſabant, quod contra expreſſum verbum Dei, ab vna ſpecie in communione abſtinerent: Cautum eſt à Patribus illius Concilij ad hæreticos prodēdos, hæreſimq́ue refellendam: vt quibus in locis iam recepta eſſet vnius ſpeciei communio, illic ne vtraque ſpecies laicis in poſterum porrigeretur: quæ lex vſque adeò placuit per vniuerſam Latinam Eccleſiam Catholicis (ſolis Bohemis ſchiſmaticis exceptis) vt ilicò vbique alterius tantùm ſpeciei communio reciperetur. Eſtq́ue hoc diligenter notandum, alterius ſpeciei cōmunionem, non tam Epiſcoporum mandato, quàm populi vſu & facto (conniuentibus tamen Præſulibus) irrepſiſſe. Populus enim ob varia

Vt introducta cōmunio ſub altera ſpecie.

riã incommoda, paulatim à calice abſtinebat. Epiſcopi propter varia effuſionis ſanguinis, aliaque pericula tacendo, hanc abſtinentiam comprobabant. Quæ abſtinentia à calice cùm tempore Conſtantienſis Concilij, ferè per Europam vniuerſalis eſſet: non erat damnanda, ſed contra hęreticos inſurgentes defendenda.

Vndecima: Obiectio Iacobelli, & Petri Dreſsdenſis, qua tamen hodie nullus hęreticorum vtitur, ſumpta fuit ex capit. 6. Beati Ioannis: *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.*

Solutio. Nulla ibi fit mentio ſpecierum: aut panis, vel calicis: ſed corporis tantùm & ſanguinis Domini, qui ſanguis etiam ſub ſpecie panis bibitur, ſicut totus Chriſtus ſumitur: Cùm enim poſteà dicitur: *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.* Apertè ſignificatur, manducando hunc panem, ſumi corpus & ſanguinem Domini, quem niſi quis ſumpſerit, non poſſet in ſe vitam habere. Cæterùm, quia hac ſententia damnarentur infantes, qui poſt Baptiſmum, antequam per ætatem ſumere Euchariſtiam poſsint, ex hac vita migrant: reſponderi ſolet, non ſolùm manducari carnem, & bibi ſanguinem Domini in Euchariſtię Sacramento: ſed in Sacramento etiam Baptiſmi, per quod Chriſto tanquam mem-

membra inserimur : vt manducare carnem filij hominis, & bibere eius sanguinem, sit fieri participem corporis & sanguinis eius : quod in Sacramento Baptismi consequimur, quando membra efficimur Christi : & in Sacramento Eucharistiæ, quando pascimur corpore & sanguine Christi.

Quid sit mā ducare carnē & bibere sanguinē Christi.

Duodecima obiectio est rudiorum 1. Cor. 11. *Hoc enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis:* Apostolus ait, se à Christo etiam calicem accepisse, quem Christianis Corinthijs tradidit.

Solutio. Fatemur id verum esse : sed nullum hic est verbū mandati, aut iussionis. Constat Christum vtramque speciem instituisse, & Apostolis, ac per eos, cæteris Christianis porrexisse, sine vllo tamen præcepto vtramq; semper simul sumendi. Quamuis in prędictis verbis Diuus Apostolus non agat tam de traditione aut porrectione huius sanctissimi sacramēti, à Christo sibi facta, quàm de Doctrina & Historia cœnæ, quam sicut ipse à Christo didicerat, ita Corinthios docebat. Similis modus loquendi est, in eadem epistola capite 15. *Tradidi enim vobis imprimis, quod & accepi: quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris, & quia sepultus est, & quia resurrexit, & cæt.* hoc est, tradidi vobis doctrinam mortis, sepulturæ & resurrectionis Christi, quam prius à Christo didiceram.

Deci-

Decimatertia. Est etiam obiectio rudiorum, 1. Corint. 11. *probet seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat*: Vbi videtur mandari potus calicis.

Solutio. non tam mandatur calicis potus, quàm probatio sui: caueturque ne quis nisi bene paratus communicet, siue de corpore Domini, siue de calice, cuius tunc etiam erat vsus.

Decimaquarta. Chrysostomus Hom. 18. in Poster. ad Corinth. *Interdum*, ait, *nequaquam interest inter Sacerdotem, & eos, quibus præest: velut cùm tremenda illa mysteria percipienda sunt. Aequè enim omnes ad ea admittimur: non quemadmodum in Veteri Testamento alia Sacerdos, alia subditus edebat: nec plebi fas erat ijs vesci, quibus Sacerdos vescebatur. Nunc enim secus se res habet, omnibus siquidem vnum poculum, & vnum corpus proponitur.*

Solutio. Nihil aliud dicit Diuus Chrysostomus, quàm diuina lege non esse prohibitum calicem laicis, sicut in veteri lege quædam partes sacrificiorum à solis edebantur Sacerdotibus, quas nefas erat à laicis sumi: non autem affirmat impositam esse necessitatem omnibus sumendi calicem, quod solum ponitur in controuersia.

Decimaquinta. Diuus Ambrosius 1. Corinth. 11. *Testamentum ergo sanguine constitutum est;*

tum est, quia beneficij diuini sanguis testis est, in cuius typum nos calicem mysticum sanguinis, ad tuitionem corporis & animæ nostræ percipimus: quia sanguis Domini sanguinem nostrum redemit, id est, totum hominem saluum fecit: Caro enim Saluatoris pro salute corporis: sanguis verò pro anima nostra effusus est: sicut prius præfiguratū fuerat à Moyse. Sic enim ait: Caro, inquit, *pro corpore nostro offertur. Sanguis verò pro anima. Ideoq; non mandu candum sanguinem.*

Solutio. Beatus Ambrosius non dicit Christum mandasse calicis sumptionem: sed ideò à fidelibus calicem mysticum sumi, vt significaretur totius hominis, & nominatim animæ curatio. Non igitur propter mandatum Christi, neque propter fructum maiorem: sed ad pleniorem significationem sumitur. Quia enim animæ sedes in sanguine est, aut certè à sanguine pendet; per sumptionem sanguinis in calice mystico, longè clariùs significatur animæ curatio, quàm per species panis, quæ significant curationem corporis: Non tamen minus curatur per esum corporis Dominici, totus homo, quàm per potum calicis: quod in adiunctis verbis Beati Ambrosij declaratur. Cùm enim totus homo non secus sit, per Christi corpus in ara crucis oblatum, à peccatis liberatus quàm per sanguinem fusum: aut non minus liberatus esset, si Christus aliud mortis genus, quàm per effusionem sui sanguinis, ele-

gisset:

gisset: voluit tamen sanguinem fundi ad pleniorem significationem, quod non solùm corpora nostra, sed etiam animæ per passionem curentur.

Decimasexta. D. Cyprianus lib. 1. epistola 2. *Nam quomodo docemus, aut prouocamus eos in confeßione nomine Christi sanguinem suum fundere, si eis militaturis, Christi sanguinem denegamus? Aut quomodo ad martyrij poculũ idoneos facimus, si non eos primum in Ecclesia ad bibendum poculum Domini iure communicationis admittimus?*

Solutio. Beatus Cyprianus reddit rationem Beato Cornelio Pontifici Romano cur lapsos in persecutione ad Idolorum sacrificia, prius data venia, ad sanctissimę Eucharistię communionem, instante noua persecutione admittat, quàm plenam pœnitentiam de priori lapsu egissent: nempè, *vt munimento Dominicæ saturitatis*, inquit, *armentur, qui tuti esse contra aduersarium volunt. Cùm ad hoc fiat Eucharistia, vt poßit accipientibus esse tutela*: hoc est, vt tanto Sacramento vires comparent ad certamen. Non agit autem tam de speciebus, quàm de re ipsa Eucharistiæ, quæ per præsentiam corporis & sanguinis Dominici sub vtralibet specie confirmat hominem. Quia tamen suo tempore populus vtramque speciem sumebat, alludens ad eam consuetudinem, facit mentionem poculi, quod per illud clariùs effusio sanguinis significetur. Potuisset namq; pari

ratione dicere: Quomodo prouocamus eos corpora sua, pro Christi confessione in mortem tradere, si eis militaturis corpus Christi negamus? Sed maluit sanguinem nominare: quia eius effusio cum Christi sanguine fuso expressiorem habet significationem. Cæterùm, quod ait, *iure communicationis*, nihil aliud indicare voluit, quàm Christianis, qui nunquam ab Ecclesia recesserant, etiamsi lapsi essent, sacram Eucharistiam meritò negari non posse: præsertim in tali necessitate: qualis erat tempore persecutionis: facit autem mentionem poculi, propter consuetudinem sui temporis, vt dictum est.

DE SANCTA CRVCE.

Caput XI.

Ephes. 6. CVm homo Christianus, iuxta Beati Pauli Apostoli doctrinam, miles sit in hac vita, meritò illi conueniũt militũ insignia, quæ sunt, signũ sanctæ Crucis, & Symbolũ Apostolorũ: Milites enim externo signo distinguũtur, & symbolũ habẽt militare, dũ agũt excubias.

Hoc igitur signum Crucis, dicitur, & est signum Christiani hominis, tùm quòd eo contineãtur mysteria fidei nostrę, tùm quòd Christiani soli hoc signo cum fide vtantur, & hoc

signo

ſigno ab alijs gentibus dignoſcantur : *Nobis enim abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti*, vt ait Apoſtolus; quem locum Beatus Effrem ad ſignum crucis rectè accommodat. B. Ignatius ad Philippenſes ſcribit, nihil eſſe quod dæmon vſque adeò proſequatur odio, quàm ſignum crucis, quodq; per omnes hæreticos hoc vnicè curet, vt memoria crucis aboleatur : quos hæreticos S. Paulus vocat, *inimicos crucis Chriſti*. Neq; verò id, per hæreticos tantùm, ſed etiam per Iudæos conatus eſt ſemper diabolus, quando totis trecentis annis Iudæorum inuidia, occultatum fuit lignum crucis, vt teſtis eſt Beatus Paulinus Nolanus. Hinc & ab ijſdem ſumma ſemper ignominia affecta eſt ſacræ crucis imago, vt ſcribit Beatus Athanaſius, & S. Gregorius Turonenſis. Chriſtiani autem à Chriſti tẽporibus, ſemper ſumma veneratione coluerunt, & lignum ipſum Dominicæ crucis, & ſignum crucis, quo ſe quotidiè muniunt. Refert Beatus Chryſoſtomus Chriſtianos olim magno ſtudio & pietate, particulas crucis, ſi quas nacti fuiſſent, auro incluſiſſe. B. Cyrillus Hieroſolymitanus teſtis eſt, particulas crucis à Chriſtianis per vniuerſum orbẽ deferri ſolitas, & D. Paulinus Nolanus, miraculo magno tribuit, quod crux Chriſti, in tot particulas diuiſa, quæ per vniuerſum orbẽ diſperſæ eſſent, adhuc integra Hieroſolymis, ſua ætate, perſeueraret.

In crucis ſigno, cuius quotidianus vſus eſt in

Galat.3.
Lib. de pœnitẽt. cap.3.
Epiſt.5.
Hoſtes crucis.
Philip.3.
Epiſt.11. ad Seuerum.
Lib. de paſsione imaginis Chriſti
In gloriam SS. Mart. cap 22.
Deuotio Chriſtianorum.
Lib. contra gentiles quod Chriſtus ſit Deus.
Catech.4. & 13.
Epiſt.11. ad Seuer.

in Eccleſia, à Chriſtianis duo ſunt conſideranda; Myſterium & Vtilitas. De myſterio videtur locutus Beatus Paulus cùm ait: *Vt poſſitis comprahendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo, & lõgitudo, & ſublimitas, & profundũ,* iuxta B. a Auguſtini, B. b Gregorij Nyſſeni, B. c Cypriani expoſitionem. Hoc quippè ſigno quaſi in ſumma explicantur Chriſtianis, quæ toto ſymbolo Apoſtolorum continentur, ea nimirè, quę vt explicitè credantur ab omnibus, ſunt neceſſaria. Quia enim ſine expreſſa fide ſanctiſsimæ Trinitatis, incarnationis, & paſſionis Chriſti, remiſsionis peccatorũ, ac vitæ æternę, nemo poteſt in numero Chriſtianorũ haberi; Apoſtoli ſymbolum fidei, quod Apoſtolorum Symbolum vocatur, collegerunt, quo hæc omnia neceſſaria paucis complexi ſunt, quemadmodum teſtantur D. d Clemens Pontifex, B. e Maximus Taurinenſis, D. f Ambroſius, B. g Hieronymus, Beatus h Irenæus, B. i Leò Pótifex: item k Ruffinus Aquileienſis. Cæterùm quia multi Chriſtiani vel ob ingenij tarditatẽ, vel ob temporis anguſtias, ſymbolũ illud duodecim articulorum memoriæ non ita commodè mandare poterant; Apoſtoli eorum infirmitati conſulentes, aut Chriſtus potius per Apoſtolos, ſignũ crucis inſtituit, quod omnia contineret, quæ ſymbolum Apoſtolorum; nempè ſanctæ Trinitatis myſterium, incarnationem, & paſsionem Domini, remiſsionem peccatorum, & vitam æternam.

Epheſ.3.
a *Epiſt.112 ad Paulinum c.13. Epiſt.120. ad Honoratũ c.26.*
b *in Catech. cap.32.*
c *Serm. de paſ. Domi.*
d *Epiſtola 1.*
e *Serm. de traditione ſymboli.*
f *Epiſt. 81.*
g *Epiſt. ad Pãmachiũ contra errores Ioannis Hieroſolymitani.*
h *li.1. cont. hæret. cap 2. & li.3. c. 4.*
i *Serm.11. de paſ. Do. & Epiſt.13 ad Pulcher. Auguſtam.*
k *In expoſitione ſymboli ad Lau.*

Cùm

Cùm enim dicis: *In nomine Patris*, vnum significas nomen, vnam virtutem, vnam diuinitatem sanctissimæ Trinitatis. Nomen *Patris* in fronte, significat hunc esse principium Trinitatis, nunquam in has terras missum, à quo filius generatur, & Spiritus sanctus procedit: *Filius* collocatur circa ventrem; vt intelligamus eius proprium esse in sancta Trinitate generari; eundemque à Patre missum in vterum virginis; & descendisse in vterum seu medium terræ: *Spiritus sanctus* medium obtinet locum, tanquam charitas Patris & Filij, & is, per quem Filius (qui sola diuina charitate motus, humanam naturam assumpsit) de cœlis venit in vterum virginis. Postremo tamen loco nominatur Spiritus Sanctus, tanquam tertia persona in Deitate, à Patre, & Filio procedens. Iam Crux ipsa non obscurè refert passionem Domini: Ea autem formatur vel tota manu, hoc est, quinque digitis, ad indicandum quinque Christi vulnera; vel, vt vult Innocentius, tribus digitis, ob sanctissimam Trinitatem, quę in passione Christi operata est humanam salutem; vel duobus coniũctis, ad indicandas duas in persona Christi naturas, contra Monophysitas, qui, quod vnicam in Christo docerent naturam, vnico digito hoc signũ formari volebant, vt author est Nicephorus Calistus. Quod verò à sinistro latere in dextrã progrediamur, significat effectum passionis Christi, qua ex latere sinistro translati sumus

Lib. 2. de Sacramẽto altaris cap. 44.

Lib. 18. Ec. hist. cap. 53.

ad dextrum, id est, ex hœdis facti oues: ex inimicis, amici Dei: ex reis æternæ damnationis, hæredes æternæ vitæ: Et hactenus de mysterio.

Vtilitates Crucis. Vtilitates eius sunt variæ: Est enim sancta & efficax oratio fidelium, qua sese signantes,

1. implorant diuinum auxilium in actionibus omnibus, per maiestatem sanctissimæ Trinitatis, per Christi passionem, & incarnationem, per omnia beneficia, quæ merito passionis accepimus.

2. Est deinde oblatio, qua nos, nostraq; omnia hoc signo crucis Deo offerimus: iuxta ad-

1. Cor. 10. monitionem B. Pauli: *siue manducatis, siue bibitis, siue aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.* Et:

Colos. 3. *Omne quodcunq; facitis, in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini nostri Iesu Christi: gratias agẽtes Deo per ipsum.* Hac de causa Christiani & ciuitates suas, & terminos signo crucis muniunt, iuxta vaticinium Isaiæ Prophetę:

Isaiæ. 19. *In die illa erit altare Domini in medio terræ Aegypti, et titulus Domini iuxta terminũ eius, & erit in signũ, & testimoniũ Domino exercituum in terra Aegypti,* hoc est, temporibus Messiæ erigentur

3. altaria in Ecclesijs Aegyptiorum: & cruces cõstituentur in vijs, & finibus Aegypti: vt omnibus significetur Deum in Aegypto coli.

Epiph. hær. 30. Chrysost. hom. 55. in Matth. Cyrillus Hierosol. catech. 4. & 13. Tertiò: Hoc signum Crucis est coniuratio quædam ad depellendum Dæmonem, eiusque vires frangendas: quomodo SS. Antonius, Hilarion, Iosaphat Dæmones superârunt, sic

ut in ipsorum Historijs referunt Athanasius, Hieronymus, & Damascenus. B. Chrysostomus suadet pectori crucem imprimendam ad cohibendos prauos in corde motus. B. Augustinus testatur sæpè morbos esse depulsos virtute signi sanctæ crucis. Quod idem affirmant veteres omnes: Fuitq; illa res tam clara olim, & vsitata Christianis, vt Iulianus Apostata ab impijs Idolorum cultoribus in specum, dæmones consulturus, adductus, dum territus, pro consuetudine, quam Christianus didicerat, signum crucis ederet, dæmones omnes eo signo fugârit. Refert Ioannes Zonoras circa annum Domini 590. Turcas cùm graui fame premerentur, à quodam Christiano edoctos, sibi crucis signum impressisse, eorumque neminẽ fame perijsse.

Atha. de humanitat. verbi.
Chrys. hom. 88. in Matt.
August. l. 22. de ciui. Dei, cap. 8.
D. Grego. Nazianzenus oratione in Iulianum. l. 6. tripar. hist. c. 1.
Lib. 3. Annalium in Mauritio.

Quartò: Excitatur spes nostra signo hoc crucis, & fiducia remissionis peccatorum assequendæ. Hinc in templis cruces eriguntur, vt sciamus per crucifixum omnia petenda & impetranda. Hinc in Sacramentis omnibus cruces adhibentur, nec sine cruce (vt ait Beatus Augustinus) quicquam sanctificatur: vt intelligamus omnia virtute crucifixi nobis donata & impetrata, quæcunque petuntur. Hinc rursus in turribus Ecclesiarum Crux collocatur, gestans gallum gallinaceum: vt peccatores dum crucem & gallum eminus vident pœnitentiæ Petri & veniæ per crucem concessæ recordentur. Denique morituris exhibetur Crux Do- 4.

Serm. 1. de Sanctis.

mini, vt de suis meritis diffisi, eo potissimum tempore, quo grauius à dæmone ad desperationem tentantur, spem suam omnem in crucifixo ponant, cuius meritis & passione petant iuuari.

5. Quintò: Hoc signo excitatur in nobis charitas, dum per id renouatur memoria passionis Dominicæ.

6. Sextò: Hoc signo crucis excitamur ad imitationem crucifixi, iuxta admonitionem Beati Pauli: *Aspicientes in authorem fidei, & consummatorẽ Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucẽ.* Itaque in Sacramento Baptismi sæpiùs Christianis signum crucis imprimitur, in frõte, pectore, scapulis, vertice, sicut notauit Rabanus Maurus: vt meminerint Christiani, suum esse Christum sequi, & crucem ferre. In Sacramento Ordinis, presbyteri atque diaconi signantur, vt norint sui nunc muneris esse Christi exemplo bona facere, malaque sustinere. In supplicationibus Christianorum præferri consueuit idem signum, sicut videre est apud *a* Palladium Episcopum Helenopolitanum, *b* Venerabilem Bedam, *c* Ioannem Diaconum, vt Christiani se fateantur, sub Christi vexillo militare, vitamque & mores Christi profiteri. *d* Et legibus Imperatorijs mandatur, vt cruces huiusmodi ferantur in supplicationibus ab his, qui eas ferre solent, ac deinde in locis honestis reponantur.

Discimus hinc, quanti faciendæ sint imagines

Hebr.12.

Lib.1.de Insti. cleri. cor.c.27.

B.Dionysi. Areopagi. ca.5.Eccl. Hierarchiæ

a *In vita Ioannis Chrysost.*

b *Li.1.hist. Angl. cap. 25.*

c *In vita Gregor.li.2 c.35.*

d *In Auth. collat.9.ti. 15.de S.Epi. ca.32.omnib autem.*

gines crucis, quas concilium Conſtantinopolitanum vetuit in pauimento depingi, vel inſculpi; ne ſignum noſtræ redemptionis, humanis pedibus conculcaretur. Exſtat inſigne miraculum, apud Diuum Gregorium Turonenſem, inuenti theſauri à Tiberio eius nominis ſecundo Imperatore, ad amotam ex pauimento crucem æneam, ſub qua ingens pecuniæ vis recondita erat. *Cap.73.* *Lib.5.Hiſt. Fran.ca.19.*

Tametſi Sacræ Scripturæ expreſſis verbis non iubeant ſignum crucis imprimi: non obſcurè tamen ſit huius ſigni, eiuſque virtutis mentio. Nam quod in Aegypto in ſuperliminaribus domus, ſanguis fundebatur, quo viſo percuſſor primogenitorum parcebat familiæ, Beatus Cyprianus, & Beatus Euſebius Emiſſenus figuram eſſe aiunt crucis in frontibus Chriſtianorum imprimendæ: qua viſa dæmones nihil eis nocituros. Moyſes quondam extenſis Deum manibus deprecans, quando Ioſue aduerſus Amalech dimicabat, ſignificabat, authore Diuo Cypriano, fore vt diabolus, qui per Amalech figuratur, virtute Chriſti crucifixi frangeretur. Apud Ezechielem litera Tau, quæ quondam, teſte Beato Hieronymo figuram crucis præ ſe ferebat, in frontibus dolentium, atque gementium ſignari iubebatur: vt ſeruandi ab interficiendis dignoſcerentur; quod Beatus Cyprianus, & Origenes ad ſignum crucis referunt: ſicut & locum Apocalypſis; vbi Angelus *ſigno Dei viui conſignat ſeruos* *Scripturæ ſacræ.* *Exod.12.* *Lib.2.ad Quirinum, ca 22. Hō de feria 2. Paſchæ.* *Exod.17.* *Lib.de exhortat.martyrum ca.8.* *lib.2.ad Quirinum ca.21.* *Ezech.9.* *Hom.8.in diuerſos Euāgelij loco s.* *Apoca.7.*

uos Dei in frontibus eorum. Quod verò Apocalypsi 22. dicitur: *nomen agni scriptum in frontibus sanctorum,* B. Cyprianus intelligit crucis
Lib. 2. ad Quirin. cap. 22. signum adferre omnibus salutem, qui eo in frontibus notantur. Tertullianus in verbis Abacuc:
Abacuc 3. *Cornua in manibus eius,* & Dauidis, *à cornibus v-*
Psalm. 21. *nicorniũ humilitatem meam,* per conua accipit crucis apices, per quã Dominus ventilauit dæmones, sibiq; subiecit vniuersum orbem. Chri-
Lucæ 24. stus ascensurus ad patrem *eleuatis suis manibus benedixit discipulis:* quod de signo crucis plerique interpretantur. Verba autem, quibus vtimur in crucis signaculo, à Christo sunt nobis
Matth. 28. eodem tempore tradita: *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.*

Igitur iuxta vetustissimam Christianorum consuetudinem: *semper ore & signo* (vt ait B.
Epist. ad Burdegal. ca. 8. Martialis Christi discipulus) *teneamus crucẽ:* seu vt loquitur B. Hieron. *ad omnem actum, et*
Epist. ad Eustochiũ. *omnem incessum manus pingat crucẽ:* vel vt Tertullianus: *ad omnem progressum atq; promotũ, ad*
Lib. de corona militis. *omnem aditum & exitum, ad vestitum et calceatum, ad mensas, ad cubilia, ad sedilia, quacunq; nos conuersatio exercet, frontem signaculo crucis teramus.*
In Hymno ante somnũ Denique, vt Prudentius ait:

Fac cùm vocante somno
Castum petis cubile,
Frontem locumq; cordis,
Crucis figura signet.

Crux pellit, omne crimen
Fugiunt crucem tenebræ;
Tali dicata signo
Mens fluctuare nescit.

DE VSV ET VENERATIONE *imaginum.*

Imago, quia est in genere signorum, rem aliquam significat, quæ aliud cùm sit, aliud quippiam animis nostris denunciat: Quamobrem duo sunt, quæ in imaginis natura continentur, nempè vt in se est res quædam; & vt in aliam rem inducit cogitationem nostram: illud materia dicitur, hoc forma: veluti in pictura, materiæ locum obtinent colores: in statua æs, lignum, aurum, argentum; & figura illa sculpta vel fusa. Loco autem formæ est similitudo rei alterius, qua res per imaginem significatur & repræsentatur. Ad rationem porrò imaginum externarum, licet materia aliqua necessariò pertineat, nulla tamen est sine qua imago naturam suam non possit retinere; potest enim vel in auro, vel in plumbo, vel in ære, vel in alia quacunque materia sculpi imago vel pingi. *Imago quid.*

Res autem, quarum imagines haberi possunt, sunt illæ omnes, quæ sub sensum cadunt. Vnde fit, vt res meræ spirituales imagines non habeant, veluti Deus, angeli, anima humana: nisi internas aliquas & spirituales imagines, quę in mente sunt humana vel angelorum. Pos- *Prototypa.*

Imago duplex. sumus namq; imaginem generatim acceptam diuidere in externam, quæ rem aliquam repræsentat sensibus nostris externis: & internam, qualis est in imaginatione nostra & intelle- *Externa.* *Interna.* ctu. Hoc modo etiam angeli ipsi multarum rerum habent imagines: & res spirituales (solo Deo excepto, cuius nulla imago dari potest) menti repræsentantur. Inter imagines externas seu corporeas non solũ habendæ sunt, quæ picturis aut sculpturis constant; sed multæ etiã actiones corporales, quibus aliæ actiones ceu imaginibus obijciuntur oculis: veluti specta- *Actiones vt sint imagines.* cula Comœdiarum aut Tragœdiarum imagines sunt rerum præteritarum: sic veteris legis sacrificia, immolationes, & variæ ceremoniæ imagines erant atq; figuræ, vt ad Corinthios: *1. Cor. 10.* vel vmbræ, vt ad Hebræos appellat D. Paulus. *Hebr. 10.* Ex his videre licet propriam imaginis rationem non esse positam in materia, sed in repræsentatione: hocque imaginem externam esse oculis, quod verbum exterius est auribus, & quod species interna est cogitationi: ac proinde non esse habendam rationem materiæ; nec *B. Basilius cap. 19 SS.* coli lapides, vel ligna, sed totum honorem, *D. Athana. sermone 4. in Arrianos.* qui defertur imagini, redundare in prototypon, cùm imago, & prototypon non considerentur vt res duæ, sed vt res vna.

Hæc cùm ita se habeant, Ecclesia Catholica ab Apostolis & Spiritu sancto instituta, imaginum vsum ab Apostolis acceptum hactenus constanter retinuit, ob multas earum vtilitates,

litates,

litates. Omittam loci & templorum ornatum, de quo Tertullianus, quam ob causam Moyses iussu Dei in tabernaculo fœderis, & Salomon in templo Domini multa & sculpsit, & pinxit, cùm satius sit sacris picturis loca sacra quàm prophanis ornare.

Lib. 2. contra Marcionem.

Vtilitates imaginum.

Earum primam annotârunt beatus Gregorius, beatus Ioannes Damascenus, vt doceantur rudiores; *Idcircò enim*, inquit B. Gregorius, *pictura in Ecclesiis adhibetur, vt qui literas nesciunt, saltem in picturis videndo legant, quæ legere in codicibus non valent*: *Nam quod legentibus Scriptura, hoc idiotis præstat pictura cernentibus.* 1.

Greg. li. 9. Epist. 109. ad Serenũ Epis. Massiliensem.

Damas. li. 4. orthodoxæ fidei ca. 17.

Secunda est, vt per imaginem reuocentur in memoriam quæ absentia sunt, & olim gesta. Constat enim memoriam renouari visis picturis. Hinc ex Apostolorum traditione maiores docuerunt vbique formari imaginem crucis, vt semper passionis Dominicæ recordemur. .2

Tertia, vt moueant & excitent animos, sicut pulchrè beatus Basilius: *res in bello fortiter gestas, tum eloquentes homines sæpè, tum pictores exprimunt, illi sermone ornantes, hi tabulis delineantes; & vtriq; multos ad fortitudinem excitarunt.* B. Gregorius Nyssenus fatetur se nunquam intuitum imaginem immolati Isaac sine lachrymis. 3.

Serm. de 40. mart.

Orat. de diuinitate filij & spiri. sã.

Vide etiam B. Greg. li. 87. indict. 2. epist. 53. ad Secundinum.

Quarta vtilitas: vt in imagine honoretur Christus eiusque sanctj: Quia enim ere- 4.

Honor imaginis. ctione statuarum & imaginum, homines ab hominibus honorari consueuerunt; idem honor Christo sanctisq; debetur ab hominibus: cùm velit sibi Christus omne genus honoris deferri, qui vlli creaturæ defertur, quique nomine honoris censetur: quo in genere est imaginum erectio, earumque veneratio. Sic enim honorari consueuerunt olim Imperatores, & qui in pretio habebantur: & id quidem tam à Christianis, quàm ab Ethnicis, sicut de Constantino *a* Eusebius & *b* Zozomenus: de Iuliano D. *c* Gregorius Nazianzenus: de Theodosio D. *d* Chrysostomus scribunt. eleganter et Theosterictus: Fac, inquit, *esse imaginem aliquam regalem alio modo in loco impressam; deinde duos homines prætereuntes regalem imaginem vidisse; eorumque alterum, eò quod in regem optimè affectus esset, ad imaginem ipsam cucurrisse, eamq; amplexatum esse: alterum verò illi homini succensentem qui fecerit, in eam expuisse, & lutum ipsum vtraque manu tollentem, illam ipsam imaginem corrupisse, ac deleuisse: velim dicas si Rex vtriusque factum cognouerit, vtrinam illorum hominum succensebit, aut vtrum charum habebit? Nonne priorem illum honoribus ac stipendijs prosequetur; posteriorem verò puniet?*

a li. 4. de vita Constantini.
b li. 5. Eccl. histo cap. 7.
c in oratione in Iulianum Imperatorem.
d in primis homilijs ad populum Antiochenum.
Orat. funebr. in S. Nisetam.

Hoc sanè faciunt Christiani, dum venerantur imagines, quod fieri ex antiqua traditione solet sacris Euangelijs; quibus, dum in Ecclesijs re-

ſijs recitarentur, accenſi cerei, vt eſt apud Diuũ Hieronymũ, adhibebãtur, eaq́; in membranis deſcripta multi Chriſtiani de collo dependebãt, vt ait D. Chryſoſtomus: Sicut igitur non chartæ, nec mẽbranæ, ſed verbo Dei honor habetur: ita nec ſtatuæ, nec picturæ, ſed Chriſto eiuſq́; ſanctis. Beatus Leontius Epiſcopus Neapoleos Cypri: *Sed tu*, inquit, *adoras librum legis, non naturam membranarũ aut atramenti adorans, ſed verba Dei, quæ in illo continentur: ſic & ego imaginem Chriſti adorans, non lignorum, aut colorũ naturam adoro: abſit: ſed inanimatum characterẽ Chriſti. Hũc enim cùm habeã, per ipſum, Chriſtũ me tenere & adorare mihi videor.* Octaua Synodus generalis Conſtantinopolitana ſic ſtatuit: *Sacram imaginem Domini noſtri* Ieſu Chriſti, *& omnium Saluatoris, æquo honore cum libro ſanctorum Euangeliorum adorari decernimus: ſicut enim per ſyllabarum eloquia, quæ in libro feruntur, ſalutem cõſequuntur omnes: ita per colorum operationem imaginariam, & ſapientes, & Idiotæ cuncti, ex eo quod in promptu eſt, perfruuntur vtilitate: Quæ enim in ſyllabis ſermo, hæc & ſcriptura prædicat & cõmendat. Dignum eſt enim, vt ſecundum congruentiam rationis & antiquiſsimam rationem, propter honorem qui ad principalia ipſa refertur, etiam deriuatiuè imagines honorentur, & adorentur, vt ſanctorum Euangeliorum ſacer liber, atq; typus glorioſæ crucis:* Hactenus Concilium.

B. Hie. contra Vigilantiũ.

Vide liturgiam D. Chryſo. Hom. 19. ad populum Antiochenum. & hom. 43 operis imperfecti in Matthæũ.

Leont. lib. de adoratione crucis cõtra Iudæos.

Cano. 3.

Hoc insuper agunt Christiani, dum colunt imagines, quod agere solent, qui ad nomen Iesu, vel magni alicuius viri caput aperiunt: Hic enim honor si magnati defertur, meritò etiam debetur Christo saluatori: de quo Beatus Apostolus: *In nomine*, inquit, *Iesu omne genu flectatur*. Qui verò nomini exhibent honorem, non syllabis, literis, aut voci, sed Christo Domino honorem habent, qui tali voce significatur.

Honor nominis.

Philip. 2.

Cultus internæ imaginis.

Rursus qui ante pictam aut sculptam imaginem iacentes precantur, non agunt aliud quàm illi, qui sine externa imagine in terram prostrati, Christi crucifixi similitudinem in mente & cognitione sibi formant, in eaque summa veneratione Christum adorant. Quod enim est illis interna imago cogitatione efficta, hoc nobis est externa imago in statua vel pictura adumbrata. Ac proinde sicut Idololatria nulla committitur, veneratione internæ imaginis, quæ in phantasia seu cogitatione formatur: sic nulla est Idololatria, si veneremur externam imaginem, quam oculis corporeis cernimus: quia non alius in imagine honoratur, quàm ipsum prototypon: Ex quo non obscurè consequitur, omnem honorem qui prototypo debetur, etiam exhiberi imagini posse, quandoquidem non imagini, sed prototypo exhibetur in imagine: proinde reprehendendi non sunt Christiani, qui Christum in sua imagine flexis genibus, apertis capiti-

pitibus, iunctis manibus adorant, & precãtur, ab eoque misericordiam, auxilium, & opem implorant.

Neque illi qui imagines vestibus, monilibus, & id genus alijs ornare solent: cũ constet Moysen tabernaculum fœderis, & inprimis Salomonem templum Domini auro, argento, gemmis, mirandum in modum exornauisse: hodieq; nobiles cubiculorum suorum parietes vestiant auleis, & equos purpura, auroque & argento insternant. Cur igitur non liceat hoc facere imaginibus in honorem Christi ac sanctorum, quod ad honorem hominis fit parietibus & iumentis? *Ornatus imaginum.*

Nec repræhensione digna, sed cõmendanda est Christianorum consuetudo, qui cereos in honorem sanctorum, coram imaginibus accendunt: quandoquidem id in veteri lege antè vmbratilem fœderis arcam diuino mandato fiebat; & (sicuti supra dictum est ex B. Chrysostomo & Hieronymo) cerei ad lectionem sacrorum Euangeliorum deferebantur. Exstat insigne miraculum apud Ioannem Euiratum, de anachoreta Ioanne, cuius lampas, quã ante imaginem beatissimæ virginis Mariæ accensam habebat, ipso per semestre non rarò absente, nunquam extinguebatur. *Cerei ad imaginem.* *Exod 27.* *ca. 180. prati.*

Denique Ecclesiæ consuetudo circumferendi statuas, & imagines in supplicationibus, antiquo vsu confirmata est, & meritò commendanda: hoc enim fieri potest imaginibus *Processiões.*

Christi ac sanctorum, quod olim factum est arcæ fœderis: quæ cùm iussu Dei circum vrbem Iericho, magna pompa circumueheretur, corruerunt mœnia vrbis. Refert Nyceta Choniates in Manuele & Ioanne Comnenis, vt Imperatores, victoria precibus sacratissimæ Mariæ virginis obtenta, eiusdem virginis imaginem curru triumphali inuexerint, quasi matrem Christi in sua imagine triumphare vellent. Si quis absens, extremo supplicio adiudicatus, haberi nequit, eius imago legibus ciuilibus, eadem ignominia afficitur, quæ in prototypo ipsum decreta fuerat, vt palam fiat omnibus, quid mereatur ille, qui in sua imagine affligatur. Quod igitur sine peccato fit in hominis ignominiam, quid ni fiat in Christi & sanctorum gloriam?

Iosu.6.

Multitudo imaginum.

Neque verò est repræhensione, sed laude dignum, quod multitudine imaginum Ecclesias nostras ornamus, cùm Salomonis templum plenum fuerit picturis: & ea sanctarum imaginum multitudo, iugem nobis Christi ac sanctorum memoriam ob oculos ponat: & veteris Ecclesiæ ea fuerit consuetudo, vt sacris picturis, historiæ & vitæ sanctorum in parietibus describerentur: sicut videre est apud Prudentium & Paulinum Nolanum.

In hymno Cassiani & Hippolyti.
Epist.11.Seuer.

Cæterùm vitio vertunt nonnulli, quod ad certas imagines frequentius oretur, adeoque peregrinationes instituantur, tanquam in ligno fiducia collocetur, non in prototypo,

quod

quod in quauis imagine colitur. Quibus dicendum: non ex idololatria, ſed alijs de cauſis imagines quaſdam præferri cæteris: vel quia ad excitandam pietatem ſunt accommodatiores; ſic B. Chryſoſtomus *picturam*, inquit, *dilexi fuſili cera confectam, plenam pietatis*: vel quia coram aliqua Deus miracula operatur curationum & ſanitatum: quemadmodum olim per virgam Moyſis & Aaron, potius, quàm per alia eiuſdem generis ligna: & ſicuti in hoc potius, quàm in alio loco, ad ſanctorum inuocationem, mirabilia operari ſolet: quemadmodum teſtatur B. Auguſ. Sicut enim in virga Moyſis & Aaron nihil ſanctitatis vel diuinitatis inerat: nec vnus locus ex ſe eſt alio ſanctior: ita non plus numinis eſt in vna imagine quàm in alia: ſed Deus eſt, qui miracula operatur, vbi, quando, quomodo diuinæ maieſtati ſuæ viſum fuerit.

Cur certæ imagines frequentius colantur.

1. *ſerm quod vtriuſq; teſtamenti vnus ſit legis lator.*

2.

epiſt. 137. ad Clerum & populũ Hipponenſ.

Iam verò non repugnare ſacrę ſcripturę vel vſum, vel honorẽ imaginum, ex ipſamet vetere ſcriptura patet, qua ſola putatur hic cult⁹ prohiberi. Nam & in tabernaculo fœderis iuſſu Dei, ad exemplar oſtenſum Moyſi diuinitus in monte, factæ ſunt imagines, idque ſpiritu Dei, diuinaq; ſapientia, intelligentia, & ſcientia, & intellectu, quo plenus fuit Beſeleel ſculptor. & in templo Salomonis, mandato Dauidis, qui filium de omnibus perfectè inſtruxerat, innumeræ figuræ, tum pictę, tum fictæ venera-

Exod. 25.

Exod 31.

3. Re. 6. & 7.

serm.5 con. Iudæos lib. 4. ortho. fidei cap. 17.

tionem & ornatum loco sancto afferebant. Vide Leontium Neapoleos Cypri Episcopum, & Damascenum. Honor verò quis maior, quam vt ab imagine petatur, grauissimi morbi curatio? Ideò namque factus est æneus serpens, vt ipsius intuitu pellerentur serpentes igniti, non quidem imaginis virtute, sed Messiæ è cruce victoriam de antiquo serpente reportaturi, caputq; serpentis contrituri: sicut id pulchrè exponunt D. Chrysost. & Seuerianus Gaballorum Episcopus.

Num. 21.

Ioan. 3.

Hom de ad oratione crucis.

hom. in encenijs.

Quod ad veterem Ecclesiam pertinet, certum est, ab Apostolorum temporibus imagines Christi & sanctorum, non sine cultu & veneratione in vsu fuisse. Tertullianus est auctor, in sacris calicibus depingi solitas imagines Christi de humeris ouem portantis. Eusebius Cæsariensis refert imaginem Christi æneam à Syrophœnissa constitutam ad sua vsque tempora perdurasse, quam Deus ipse hoc miraculo honorauit, vt herbæ, quæ pone crescebant, quãdo fimbriam eius attigissent, omnem morbum depellerent: quem honorem Christi non ferens Iulianus Apostata, cùm deiecta Christi imagine, suam substituisset, hanc fulmine deturbatam, Christi verò à fidelibus in templo cum honore depositam, author est Nicephorus, qui etiam testatur Cõstantino Imperatori à Beato Syluestro, exhibitas imagines Apostolorum Petri & Pauli (quæ etiamnum Romæ asseruantur) easque passim

Lib. de pudicitia.

Lib. 7. Ecc. hist. cap. 14.

Lib. 10. c. 30.

passim haberi à Christianis, & depingi solere temporibus suis testantur beatus Ambrosius, & Beatus Augustinus. Crucem iubentur ex liturgia D. Chrysostomi venerari sacerdotes Græci, sacram aram accessuri: crucis adoratio ipso parasceues die quàm sit antiqua testantur Rabanus Maurus, & Rubertus Tuitiensis, & ipsemet D. Chrysostomus his verbis: *Venit nobis anniuersarius dies: qui & ter beatam, vitalemq́; conseruatoris nostri crucem præfert, & ad venerandum proponit, & nos, qui syncero corde eam, castisq́; labris veneramur, castos efficit, atque ad stadij sanctorum ieiuniorum cursum paratiores robustioresq́ue declarat.*

ser de SS. Garuas. & Prothasio.
de consensu euangelistarum, lib. 1. cap. 10.
serm. 10. de adoratione Crucis.

OBIECTIONES HAEreticorum.

Præcipua argumenta, quæ ab hæreticis, contra venerationem imaginum hodie adferuntur, olim etiam à veteribus Iconoclastis allata, & in synodo septima Nicena, ab alijsq́; patribus multis doctissimè cõfutata sunt, quorũ primum est ex Exod. *Non facies tibi sculptile, neq; vllam similitudinem eorum, quæ vel in cælo, vel in terra, vel vbiuis locorum sunt.* 1. *Exod. 20.*

Solutio: non omnem hic prohiberi sculpturam aut picturam, alioquin contra istud diuinum præceptum venisset Moyses, qui & Cherubin in tabernaculo, & serpentem æneum in deserto fecit: Prohibetur igitur

tur omnis pictura, vel scriptura, quo pacto & ab Ethnicis habebatur: quorum quidam arbitrabantur, idolum illud, aut imaginē esse Deū, dicētes *ligno, pater meus es, & lapidi, tu me genuisti*, de quibus multa Esaiæ 44. sapien. 13. & in varijs Psal. Sic Exodi tricesimo secūdo dixerūt aureo vitulo: *Isti sunt dij tui Israel, q. te eduxerūt de Aegypto:* Alij paulo sapientiores, docebāt idola esse corpora deorum, aut eorum habitacula, quibus illi tanquam spiritus corporibus insidentes, non parum sanctitatis darent, ita teste B. August. docuit Hermes Trismegistus: Varro alio, sed ferè simili errore implicitus fuit, vt demonstrat pulchrè B. Augustinus lib. 7. de Ciuitate Dei cap. 5. 6. & aliquot sequentibus. Epicurei verò existimarunt quidem Deum in cælis versari, sed corporeum. vnde idola docuerunt Dei esse figuras atque imagines. Ab his erroribus, vt populum suum Deus abduceret, vetuit fieri sculptile, hoc est, aliquam imaginem, quam putarēt esse Deum, vt primi illi: vel aliquid habere numinis, vt Varro, Hermes, Porphyrius: vel diuinitatem posse vlla similitudine referri. Cùm enim Deus infinitæ sit maiestatis atque naturæ, nulla est imago, non dico corporea, quæ oculis: sed nec spiritualis, quæ intellectui vel hominis, vel angeli, diuinam naturam repræsentare posſit. Neque verò hoc pacto Ecclesia Dei picturas veneratur, vt imagines putet diuinæ naturæ effigiem expressam continere: quemadmodum pulchrè B. August.

Ethnici variè coluerūt imagines.

1. Ierem 2.

2.

Lib. 8. de Ciuitate Dei c 23.

3. Cicer. li. 1. de natura deorum.

August.in Psal,133. explicauit. Christi autem & *August. in*
sanctorũ imagines in Ecclesia habentur,quod *Psal.133.*
eorum corpora fingi,pingi,sculpi & repręsentari possint.

Verùm dicunt aduersarij haberi imagi- *Imagines*
nes sanctissimæ Trinitatis:vt Patris in specie se *Patris &*
nis, & Spiritus Sancti in forma columbæ. *Spiritus sancti.*

Sed dicimus: has imagines nec esse Trinitatis,nec Patris aut Spiritus Sancti. *Cui*, inquit *Esa.40.*
Esaias,*similem fecistis*,id est,facere potestis, *Deum, aut quam imaginem paretis ei:* & Moyses,
Non vidistis aliquam similitudinem in die, qua locu- *Deut.4.*
tus est vobis Dominus in Oreb, de medio ignis; ne fortè decepti faciatis vobis sculptam similitudinẽ masculi vel fœminæ. B. Paulus item Atheniẽsibus loquens: *Genus cũ simus Dei,non debemus æstimare,auro,& argento,aut lapidi,& sculpturæ artis, &* *Actor. 17.*
cogitationis hominis, diuinum esse simile. Nulla igitur ratione dicendum est, Christianos vel colere,vel asseruare sanctæ Trinitatis, vel Patris, vel Spiritus S. imagines. Nam quod Pater *Dan.7.*
depingitur vt senex dierum: non imago est *Apoc.5.*
Patris,sed repræsentatio visionum Danielis & B. Ioannis Apostoli. Rursum columba picta
non est imago Spiritus sancti, sed illius colũ- *Matth.3.*
bæ,in qua in Iordane Spiritus S. descendit. Cæterùm eiusmodi picturæ, tametsi tolerentur ob mysticam significationem, sicut imago agni,quem Ioan. Baptista digito demonstrat in pictura, & imago ouis gestatæ humeris

Christi, quod hodie nobis Christianis, nullū subsit periculum idololatriæ: docendus tamē est frequenter populus,(ne in hæresim anthropomorphitarum incidant)Deum corporis expertem esse, ac incircumscriptæ,atque infinitę maiestatis.

Col.3. Secunda: ad Colossenses scriptum est; *Quæ sursum sunt quærite, non quæ super terrā*, ergo mens est eleuanda ad cælum,non ad imaginem terrenam.

Solutio, ex hac ratione pari modo sequeretur,non esse adeunda templa, nec percipienda sacramenta, non cogitandum de Christi natiuitate, passione, morte, & alijs, quæ non in supernis,sed in terris gessit. Itaque superna illa, de quibus Apostolus loquitur, non

Lib.83. quæst.28. locis & partibus huius mundi (ait B. August.) sursum esse intelligenda sunt; sed meritò excellentiæ,ne in eius mundi parte figamus animum nostrum,quo vniuerso debemus nos exuere. Illi igitur quærunt,quæ sursum sunt, qui omnia sua referunt eò, vt cum Christo aliquando regnent. Hi enim siue edant, siue bibant, dormiant, orent, seu domi, seu in templis,vel coram imagine,vel sine illa, in omnibus Deum quærunt:Contra verò,illi quærunt, quæ sunt super terrā,quorū finis venter est,aut res terrena:& tamen qui imaginem venerātur, non eam venerantur,vt est res terrena, neque in ea honorem suum figunt,sed per eam transferunt ad prototypon honorem omnem, nēpè ad

ad Christum, aut ad sanctum aliquem in cælis agentem.

Tertia; 1. Ioā. *filioli custodite vos à simulachris*, planè prohibentur omnes imagines.

Solutio. Quæcunque eiusmodi dicuntur in sacra scriptura, constat de idolorum cultu dici; à quo Christiani adeò debent abhorrere, vt non solùm idola non colant, sed nec vllū cum idolis commercium habeant, & nec cibū quidem sumant, qui idolis est immolatus, sicut ad Corint. latè probat B Paulus: Christiani verò non tam simulachra adorant, quàm Prototypa ipsa per imagines. 1. Cor. 9. & 10.

Quarta: B. Epiphanius imaginem Christi velo suspensam, in templo dilacerauit, indicans repugnare sacris literis, imagines in templis haberi, hóc enim de se scribit in epistola ad Ioannem Ierosolymitanum, quam fecit latinam B. Hieron.

Solutio. Corrupta est hæc epistola à veterib. Iconoclastis, qui plurima istius patris loca, vt in septima Nicena synodo apertè demōstratum fuit, deprauarunt: ob id fortasse, quod scirent B. Epiphanium ex Iudæo factum Christianum, & quasdam hæreses repræhendisse, quæ imaginibus non solum Christi, sed nonnullorum etiam philosophorum, adeoque ipsius Pilati thura adolebant. Clarè enim patet à B. Epiphanio hoc assumentum non additum epistolæ, tum quod dictio omnino diuersa sit indigna B. Hier. tum quod conclusa iam

&fi-

& finita epiſtola, hoc figmentũ ex abrupto ad-ijciatur, cũ toto pręcedenti contextu nullo pacto cohęrẽs: tum quod B. Gregor. epiſt. ad Serenum Epiſcopum Maſſilienſem: qui in ſua ciuitate imagines cõfregerat, eũ huius facti reprehendens, dicat hactenus à nullo Epiſcopo Catholico tale quid factũ, quale Serenus deſignauerat: quod falſo procul dubio aſſeueraſſet B. Greg. ſi id olim feciſſet Epiphanius, cuius epiſtolam à B. Hieronymo verſam, virum doctiſſimum latere potuiſſe non eſt credibile. Lib. 9. c. 9.

Quinta ex Concilio Elibertino canone 36. *placuit picturas in Eccleſijs eſſe non debere, ne quod colitur, aut adoratur in parietibus depingatur.*

Solutio. Hic canon ſatis expreſsè loquitur, de non exprimenda diuinitate, quæ neque corpus, neque ſimilitudinem habere poteſt: ne, inquit, *quod colitur aut adoratur in parietibus depingatur*: conſtat quippè circa tempora Conſtantini Magni (quibus hoc Conciliũ celebratum ex ſubſcriptione Oſij Cordubenſis videtur) ortos fuiſſe Anthropomorphitas, qui cum Epicureis Deum faciebant corporeum. His ne præberetur maioris erroris occaſio, ex picturis hiſtoriarum veteris teſtamenti, quibus Eccleſiæ Chriſtianorum ornari conſueuerant, iuſsit Concilium 19. Epiſcoporum, eiuſmodi picturas, de templis nonnullarum prouinciarum Hiſpaniæ per id tempus auferri, ob eam potiſsimum cauſam, quod antiquis illis patribus Adamo, Abrahamo, Moyſi, viſibilem illa

formam, qua Deus se illis ostendit, appingere necessum esset.

DE ORIGINE ICONOclastarum.

Primi: Iconoclastæ, vt refert Tarrasius Patriarcha Constantinopolitanus in 7. Synodo Nicęna, fuêre antiquissimi hæretici, illi videlicet, qui in Christo negarunt humanam naturam, vt Marcionistę, & Manichæi: hi enim cùm Christo non verum, sed phantasticum corpus attribuerent, docuerunt etiam, illius phantasmatis nullas habendas, aut colendas imagines. Aduersus quorum errorem (vt author est Michael Singelus) scripsit Beatus Dionysius Areopagita: aduersus eosdem fortassis est editus canon ille ab Apost. Antiochiæ, quem Pamphilus martyr in Bibliotheca Origenis reperit in hæc verba, *Vt qui saluantur* (id est, Christiani) *ne errent circa idola, sed ex aduerso* (hoc est loco Idolorum gentilium) *statuant eius, qui Deus est, & homo incontaminatam, manu factam imaginem, veri Dei, & saluatoris nostri Iesu Christi, & famulorum eius, contra idola & Iudæos: neque amplius errent circa idola, aut similes Iudæis existant.* Gentiles imagines colebant falsas: Iudæi & Iudaizantes hæretici nullas: vtrique vitari iubentur.

Action. 3.

Primi Iconoclastæ.

Franciscus Turrianus li. 1. pro canon. Apostolorum. c. 2.

Hos deinde in eodem errore secuti dicũtur Ariani, inter quos grauiter in 7. Nicæna Synodo accusatur Eusebius Cæsariensis.

2. Actio. 6.

Sub

3\. Sub annum verò Domini 495. imperante
Li.16.ca. Anastasio primo, vt est apud Nicephorum, per-
29\. sa quidam genere, fortuna seruus, nomine Ia-
naias, cui Petrus Gnaphæus nomen dedit Phi-
laxeni, Episcopus Hierapoleos, non bapti-
zatus, eandem hæresim contra venerationem
imaginum induxit, & magna Monachorum
manu, quos ipse sua hæresi imbuerat, stipatus,
in vrbem veniens, cùm clero vellet manus in-
ferre; grauem accepit à ciuibus cladem, & Mo-
nachorum cadauera in Orontem fluuium ab-
iecta fuerunt.

4\. Temporibus B. Gregorij Papæ (vt est in Li-
monario Sophronij) Dæmon conatus eandem
hæresim persuadere Theodoro Anachoretæ,
cùm nihil proficeret: persuasit Sereno Episco-
po Massiliensi, vt ex Ecclesijs Massiliẽsibus ima-
Lib.9.epist. gines eijceret, sed hunc statim repressit B. Gre-
9.& 109. gorius binis literis.

lib.3. His sopitis duo Iudæi, vt refert Ioannes Zo-
5\. naras, conueniunt quendam Arabem, nomine
Izitho, cui euecto ad Arabum principatũ pro-
mittunt imperium, atque in eo longam vitam,
si imagines ex toto suo imperio exterminaret:
paret ille, & imagines vbique demolitur: sed
anno nondum elapso moritur: vnde Iudæi in
Isauriam profugiunt: vbi inuento opifici cui-
dam adolescenti Leoni Imperium prædicunt,
si iurare velit, se adepto Imperio, id præstitu-
rum, quod ipsi postularent: Iurat, euehitur ad
Imperium: Iudæi nihil aliud se postulare af-
fir-

firmant, quàm vt imagines ex toto Imperio Romano profliget. Quod cùm Leo Imperator conaretur, resistentes impijs conatibus eius 12. sapientissimos viros, qui Romanis Imperatoribus à consilio esse consueuerant, cum domo & bibliotheca, vniuersaq; supellectile viuos exussit, & reluctantibus omnibus pijs, hæresim Iconoclastarum inuexit: qua re motus Grego. tertius Pontifex, Imperium Occidētis illi ademit, quod postea Leo tertius ab Imperatoribus Græcis ad Carolum Magnum transtulit.

Huic Leoni Isaurico succesfsit in Imperio & impietate filius Constantinus quintus, cognomento Copronymus: homo improbus, magicis artibus, & incantationi deditus, multisq; falsis erroribus imbutus, vt qui Christi diuinitatem negarit, quemadmodū (teste Zonara) Anastasius Patriarcha Constantinopolitanus iureiurando confirmauit. De hoc eodem Sabellicus sic ait: *Constantinus Imperator elephātico morbo perijt, maximisq; cōsumptus doloribus dixisse fertur: addictus sum inextinguibili flammæ.* 6. Lib. 3. Ennead. 8. lib. 8.

Leo quartus huiusce filius non segnis paternorum studiorū æmulus atq; imitator, cùm insano flagraret amore gēmarum, nec ex prophano cōquisitis expleri posset: ex tēpli sanctæ Sophiæ sacrario abstulit, cauillo vsus, Christum, cuius templum illud esset, pauperiem, non gemmas probasse. Depromptā igitur coronam ex sacro auro & gemmis contextam, 7.

sacri-

ſacrilego capiti impoſuit, ſed pœna ſtatim ſecuta eſt. Nam caput ſacrilegio pollutum, Carbunculi apoſtemate intumuit, quo nomine fuerat gemma: paucíſque diebus vi morbi conſumptus, iuſtas ſui ſceleris pœnas luit. Aduerſus hos coactum eſt in Nicæa celeberrimum Concilium generale, quod Adrianus primus celebratis Romæ & Frãcoforti Synodis, damnata pſeudoſynodo Epheſina, quam eius ætatis hæretici falſo nomine, ſeptimam Synodum generalem appellabant, magno Patrum conſenſu approbauit. Hos veteres Iconoclaſtas poſteriores hæretici ſecuti, toties ex vniuerſo orbe damnatam atque ſepultam hæreſim reuocarunt.

DE VENERATIONE Sanctorum.

Caput XII.

DE cultu, venerationeque Sanctorum (quam olim temporibus Diui Hieronymi hæreticus Vigilantius impugnauit, inſigniter & doctè à Patribus illius ætatis refutatus, atque damnatus) doctrina Catholica his quinque propoſitionibus, quantum ſatis erit, explicari poteſt.

Quinq; propoſitiones.

Harum prima ſit: Sanctorum animas cum Christo in cœlis viuere, Dei vultum intueri, & per-

& perpetua gloria frui, iuxta verbum Saluatoris ad latronem: *Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiso*; Et desideriũ B. Pauli, qui optabat *dissolui, & esse cum Christo*. Christus enim passione, & morte sua ianuas cœli reserauit, per quas ascendens ad Patrem, primos secum introduxit veteres illos Patres, qui ad eius vsque tempora in lymbo, siue, vt Christus loquitur, in sinu Abrahæ asseruati fuerant captiui. *Ascendisti in altũ* (inquit Dauid) *cœpisti captiuitatem*, vel vt loquitur B. Paulus, *ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem*. Cœlorum namque excelsa conscendens (ait in hunc locum D. Hieron.) eos, qui in captiuitate diabolica tenebãtur, absoluit, ac post se velut captiuos deductos, æternæ vitæ restituit. Quemadmodum igitur animæ impiorum, qui ducunt *in bonis dies suos, in puncto ad infernum descendũt*, sicut de diuite epulone, Chore, Datan, & Abiron, & plerisque alijs ex Scriptura constat: pari modo, maioriq́ue ratione animæ iustorum, vel hîc, vel post morté purgatæ, statim in cœlos euolant, cùm Deus sit pronior ad præmia conferenda, quàm ad pœnas infligendas. Itaq; in Apocal. animabus sub altari clamantibus, *datæ sunt singulæ stolæ albæ*. hoc est, (vt ait B. Gregorius, & venerabilis Beda in hunc locum) gloria immortalitatis. De quibus animabus sic loquebatur B. Ioanni vnus de senioribus: *Hi sunt, qui venerunt de tribulatione magna,*

Lucæ 23. *Philip. 1.* *Lucæ 16.* *Psalm. 77.* *Ephes. 4.* *Iob. 21.* *Lucæ 16.* *Numer. 16.* *Apocal. 6.* *In 4. Psal. pœnitent.* *Apocal. 7.*

& lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine agni: ideò sunt ante thronum Dei, & seruiunt ei die ac nocte: si seruiunt, non dormiunt: nõ sopitæ sunt, nec vnà cũ corporibus extinctæ.

Secunda propositio. Sancti cum Christo in cœlis æuum degentes, non ignorant quæ à viuentibus in terra geruntur. Quæ propositio

Rationes. variis rationibus confirmari potest. Nam primò quidem, Angeli in cœlis, dum gaudent

1\. *Lucæ 12.* *super vno peccatore pœnitẽtiam agente, magis, quàm super nonaginta nouem iustis*, vtique norunt in cęlis consistentes, quid in mundo agatur: non modò foris, sed intus etiam in corde peccatoris, in quo est vera pœnitétia, & dolor de peccatis. Cùm igitur Sancti in cœlis sint *sicut An-*

Matth. 22. *geli Dei*, (vt Christus loquitur) hoc est, eiusdem gloriæ & beatitudinis: non ignorabunt

2\. vtique quid apud nos agatur. Secundò verò Patres in Lymbo ante Christi aduentum nosse

Lucæ 16. poterant, quæ fiebant in terra: Sciebat Abraham *Epulonem illum recepisse bona in vita sua, & Lazarum similiter mala*: Sancti igitur, qui nũc astant Deo, maioriq; gloria fruuntur, potiori ratione eadem non ignorabunt. Tertiò: ple-

3\. rique in inferno non ignorant, quæ ad ipsorum maiorem damnationem à viuentibus fiunt, sicut diues epulo nouerat fratres ad sui imitationem perditè viuere: multò ergo magis cognoscent sancti, quæ à viuẽtibus geran-

4\. tur ad suam maiorem gloriam. Quartò, non-

nulli

nulli viuentes absentia & futura, adeoque cordis occulta non ignorarunt: vt Heliseus, qui seruo suo Giesi: *Nonne*, inquit, *cor meum in præsenti erat, quando descendit homo de curru suo in occursum tuum?* & Samuel Sauli: *omnia, quæ sunt in corde tuo, dicam tibi: & de asinis patris tui, quos perdidisti.* B. Petrus absens sciebat Ananiam & Saphiram fraudasse de pretio agri. B. Paulus intuitus cor claudi mendici, cognouit eum fidẽ habere, vt saluus fieret. Idem raptus in tertium cœlum audiuit arcana verba, & B. Stephanus ex synagoga non impeditus vel tabulatis, vel tecto, vel loci distantia, vidit cœlos apertos, & Iesum stantem à dextris virtutis Dei. Deniq; Prophetæ futura & præcognouerunt, & prædixerunt: Si igitur hæc gratia sit viuentibus, cur non etiam beatis illis cum Christo iam regnantibus, eiusque gloriam intuentibus.

4. Reg. 5. *1. Reg. 9.* *Actor. 5.* *Actor. 14.* *2. Cor. 12.* *Actor. 7.*

Cæterùm, vt intelligamus, quonam modo Sancti in cœlis à nobis absentes, in rerum nostrarum notitiam venire possint: considerandum est, quomodo viuentes res humanas cognoscant. Hoc porrò fieri inueniemus tribus modis: Primò, dum rem ipsam vel intuentur, vel aliquo sensu percipiũt: veluti cùm homo hominem videt, eius actiones inspicit, verba audit, mores considerat. Secũdò, cùm quid nõ in se directo intuitu, sed per reflexionẽ intuemur, quomodo ea videmus in speculo, quæ post tergũ nostrũ sunt, & quæ alioquin videre

Tribus modis in notitiã rerum venimus. 1. 2.

nequimus, vt oculos, frontem, faciemque nostram. Tertiò cùm absentia aliorum relatione
3. discimus, velut per internūcios, literas, historias & scriptos libros, qui nobis non tantùm absentia, sed multò antè præterita referunt.

Vt Sācti cognoscāt hæc inferiora. Et quidem de tertio modo, dubium nullum est, sanctos in cœlis cognoscere, quæ in terris gerimus, internūcijs Angelis, & ijs, qui ex hac vita migrant, vt B. August. de cura pro mortuis aganda, testatur: & B. Gregorius, qui Homilia sexta, in Euangelia testis est, beatum Ioannem Baptistam fuisse Christi præcursorem ad inferos, sanctisque Patribus annunciasse Christi aduentum. Iacob Patriarcha Angelos vidit ascendentes & descendentes scalam illam in cœlum vsque protensam; ascendentes quidem ad preces nostras offerendas, descendentes verò ad fauoré nobis diuinum impertiendum: quod Raphael Angelus se fecisse testatus fuit seniori Tobiæ, & in Apocalypsi Angelus legitur imposuisse incensum, *quæ sunt*, inquit, *orationes sanctorum*.

Cap. 15. *Genes. 28.* *Tobiæ 12.* *Apocal. 8. & 5.*

Dubium etiam non est, quin secundo modo diuina reuelatione sancti cognoscant, quæ ad ipsorum gloriam promouendam à nobis geruntur. Quemadmodum enim Rex quispiã, si de assidentis sibi amici magno commodo, vel eximio aliquo bono, per litteras certior factus esset, non existimaret amicum hoc iure amicitiæ celandum esse, cuius sciret gaudium his nouis vehementer augeri posse; ita Deus, qui

Simile.

qui sanctorum suorum perfectum gaudium desiderat, nihil eorum ipsos celat, quæ aliquo modo vel agere id, vel perficere possunt: eiusmodi verò sunt orationes, quæ ad ipsos à viuentibus effunduntur, & quæcunque in ipsorum gloriam ab ijsdem suscipiuntur. Mirabatur Heliseus sibi occultatam mortem filij Sunamitidis matrisque tristitiam: *Anima eius*, inquit, *in amaritudine est, & Dominus celauit à me, & non indicauit mihi.* 4. Reg. 4.

Cæterùm longè aliter viuentibus absentia reuelantur, atque sanctis, qui æterna gloria fruuntur; Illis enim nota fiunt occulta inspiratione, his autem contemplatione diuinæ essentiæ, in qua veluti in speculo res omnes & ab illis videntur, & sunt longè perfectiùs, quàm in semetipsis existant. Dominus Moysi exhibiturus essentiam suam contemplandam: *Ego*, inquit, *ostendam tibi omne bonum*, id est, Exod. 33. quicquid aliquo modo nomen & rationem boni habere potest, id omne in mea essentia, quam es visurus, ostēdam tibi. Et Beatus Ioannes: *Quod factum est, in ipso vita erat*, id est, cre- Ioann. 1. atura omnis in Deo est, non quidem vt in se mortua, sine sensu, materialis, corporea, imperfecta: sed vita, id est, viuens, immaterialis, perfectissima. Itaq; Beatus Gregorius de animabus sanctis loquens: *quæ*, inquit, *intus omnipotentis Dei claritatē vident, nullo modo credendum, quia foris sit aliquid, quod ignorēt. Quia enim* Lib. 12. moral. ca. 13. & lib. 4. Dialogorū, c. 33.

 illic

illic omnes communi claritate Deum conspiciunt, quid est quod ibi nesciant, vbi scientem omnia sciunt?

Vtrum sancti primo modo res humanas intueantur, videtur habere dubitationem. Nam Beatus Augustinus libro de cura pro mortuis agenda, tametsi nõ dubitet mortuos, vel diuina reuelatione, vel Angelorum, aut aliorum hinc migrantium denunciatione, rerum nostrarum fieri certiores: non audet tamen asserere sanctos vbique esse præsentes, vbi ad eorum inuocationem miracula eduntur: proinde ex eiusdem diui Augustini, & Beati Gregorij sentẽtia, dicimus defunctorum animas naturaliter per se nec adesse nobis, nec nostra cõtemplari: dono tamen beatitudinis & gloriæ, nõ ex cœlis modò nostra intueri posse, sed diuino etiam permissu quandoque nobis adesse: Si enim concessum est beato Stephano ex synagoga Christum videre: & B. Paulo in tertio cœlo diuinam essentiam cõtemplari: nullum est inconueniens, si fateamur sanctos è cœlis videre opera nostra in terris, sicut contẽplantur pœnas damnatorum in inferno. Cùm enim nulla corporis mole præpediantur, non impedientur etiam locorum distantia, nec corporibus interiectis, quo minus preces nostras audiant, actiones intueantur, adeoque in cordibus nostris & cogitationibus illa videant, quæ ipsis volumus manifesta. Quemadmodum enim sine externa voce aut sensibili signo, Angeli tum sibi mutuo, tum animabus loquun-

Cap.10.

Cap.15. & 16. de cura pro mortuis. lib.12. Mor. cap.13.

Actor.7.

loquuntur, & viciſſim ab illis audiuntur atq; intelliguntur: ita homines ſola voluntate ſua ſpiritibus tam bonis quàm malis, interna deſideria & cogitationes aperire poſſunt, & ab illis intelligi, non obſtante corpore quo veſtiũtur, vel quauis loci intercapedine, tametſi magna: Nolentium verò cogitatio, aut mens, præter vnum Deum, *qui ſolus ſcrutatur corda & renes*, aut cui voluerit Deus reuelare, patet nemini.

Tertia propoſitio: Sancti in cœlis nõ ſolùm viuentium neceſſitates nouerunt: ſed maiori, quàm dum in terris agerent, charitate Deum pro illorum ſalute deprecantur. Quod varijs Scripturæ locis atque rationibus probari ſolet. Siquidem Angeli, quibus ſancti in cœlis à Christo ſimiles futuri dicuntur, non rarò leguntur precati Deum pro Iſraelitico populo, vt Zachariæ primo, vbi his verbis rogatur ab Angelo Deus: *Domine exercituum, vſq; quò tu non miſereberis Hieruſalem, & vrbium Iuda, quibus iratus es? Iſte iam ſeptuageſimus annus eſt.* Addit deinde Propheta: *Et reſpondit Dominus Angelo, qui loquebatur in me, verba bona, verba conſolatoria*, quibus ſignificare voluit, vſque adeò acceptam fuiſſe Deo precationem Angeli, vt ſtatim quæ petebat, impetrauerit. Similiter Danielis 10. Michael vnus de principibus primis venit in adiutoriũ Angelo agenti apud Deum cauſas populi Iſraelitici contra principem Perſarum.

Rationes.

1.

2. Deinde in Apocalypsi, viginti quatuor seniores, qui à numero duodecim Patriarcharum, & duodecim Apostolorum, sanctos vtriusque testamenti referunt, dicuntur *Cecidisse coram agno, habentes singuli cytharas & phialas aureas, plenas odoramentorum, quæ sunt*, inquit Scriptura, *orationes Sanctorum*. Offerunt igitur Deo preces Ecclesiæ prostrati in terram, id est, precibus suis nostras preces iuuãtes, Deoque commendantes.

Apoc. 5.

3. Præterea libro secundo Machabæorum, c. 15. Onias summus Sacerdos vita defunctus, apparens Iudæ Machabæo, de Ieremia Propheta sibi astante dicebat; *Hic est fratrum amator, & populi Israel, hic est, qui multum orat pro populo, et vniuersa sancta ciuitate*; Ieremias verò porrecto Iudæ gladio, *Accipe*, inquit, *sanctum gladium, munus à Deo, in quo deijcies aduersarios populi mei Israel*. Visionẽ probauit euentus, nã Iudas postridiè Nicanorẽ, & triginta quinque hominum millia prostrauit. Orige. hom. 3. in Cant. eadem hac Scriptura sanctorum inuocationem confirmat. Et Oecumenius his verbis Apostoli Petri: *Dabo aũt operam, & frequenter habere vos, post obitũ meum, vt horum memoriam faciatis*; ait plerosq; sanctos viros post mortem quoque horum, qui hic sunt, recordari, ac pro viuẽtibus intercedere, dum per traiectionem sic legi volunt: *Dabo operã etiam post obitum meum, vt vos semper horum memoriã faciatis.*

2. Petr. 1.

QVartò, sancti in cœlis aduersus impios subinde expetunt vindictam, vt videre licet Apocal. 6. vbi magna voce dicuntur clamare: *Vsque quò Domine sanctus & verus non iudicas & nō vindicas sanguinem nostrum de his, qui habitant in terra?* Multò igitur magis à Deo misericordiam pijs Christianis exorant. 4.

QVintò, Dæmones ipsi rogasse Deum leguntur, & impetrasse hominum quorundam pœnas, odio humani generis incitati: vt de sancto Iob constat: & Matth. 9. vbi cùm aliud non possent, hoc vnum exorârunt à Christo, vt mitterentur in gregem porcorum, vt saltem illorum interitu, molestiā adferrent hominibus: Et diues Epulo pro fratribus Abrahamum rogauit, ne venirent in locum tormentorum. Et quidem quod ad rem præsentem attinet, parū refert qua ratione ad orandum inducantur, siue metu grauioris supplicij, vt damnati; siue odio, vt dæmones; siue fraterna charitate, vt sancti; hoc enim solùm quæritur, cur non orare possint Sancti in cœlis, cùm orent dæmones atque damnati? 5. *Lucæ 16.*

Sextò, viui pro viuis Deum orant, vt Beatus Paulus in varijs Epistolis, pro ijs Ecclesijs ad quas scribebat, se fecisse commemorat. Atque in veteri Testamento Moyses, Helias, Daniel, Ieremias: *Si igitur Apostoli & Martyres* (inquit contra Vigilantium D. Hieronymus) *adhuc in corpore constituti, quādo pro se adhuc debent es-* 6. *Colos. 1. 2. Thes. 1. Rom. 1. Philip. 1. 2. Tim. 1.*

se soliciti, orant pro cæteris; quantò magis post coronas, victorias, & triumphos? Vnus homo Moyses sexcentis milibus armatorum à Deo veniam, & Stephanus imitator Domini sui, & primus martyr in Christo, pro persecutoribus veniam deprecatur: & postquam cũ Christo esse cœperint minus valebũt? Paulus Apostolus ducentas septuaginta sex sibi dicit in naui animas condonatas; & postquam esse cœperit cum Christo, tunc ora clausurus est? & pro his, qui in toto orbe ad suum Euangelium crediderunt, mutire non poterit? Ita D. Hieronymus.

QVarta propositio: Constat ex Scripturis, sanctos in cœlis regnantes cum Christo, hæc terrena curare & administrare: ita enim Dauid Propheta futurum prædixit:

Psalm.44. *Constitues eos Principes super omnem terram*; quẽ principatum quia assecuti non sunt, dum in terris viuerent, afflicti potius, & ludibrio ab omnibus habiti, omnium per ipsema, & tanquam huius mũdi purgamenta, vel, vt est Græ-

1. Cor.46. cis, καθάρματα, id est, anathemata, tanquam exitiales & scelesti homines: post hanc vitam obtinere debent, si Deus verax est in scripturis suis. Quod alio loco idem Propheta Dauid

Psalm.149. non obscurè dixit: *Exultabunt sancti in gloria, lætabũtur in cubilibus suis, exultationes Dei in gutture eorum, & gladij ancipites in manibus eorum, ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis, ad alligãdos Reges eorum in cõpedibus*

bus,& nobiles eorum in manicis ferreis, vt faciant in eis iudicium conscriptum; gloria hæc est omnibus sanctis eius. Simile quid promittitur à Christo in Apocalypsi angelo Thyatiræ. *Apocal.2.* *Qui vicerit, & custodierit vsque in finem opera mea, dabo illi potestatem super gentes, & reget eas in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringentur, sicut & ego accepi à Patre meo.* Clarè hic dicit Christus eandem potestatem accepturos à Deo statim à morte sanctos in cœlo, quam ipse accepit à patre suo, Psalm.2. promissam: *Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuã terminos terræ, reges eos in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringes eos.* Datur itaque sanctis authoritas impios cogendi, cohibendi, puniendi, & pios ex ipsorum manibus eripiendi.

Quando apud Matthæum & Lucam seruo fideli promittitur à Christo; *Quoniam super omnia bona sua constituet eum:* manifestè indicatur sanctos esse administratores bonorum Dei, atque hanc terram curare, cùm etiam illa in bonis Dei numeretur, & alibi: *Euge serue bone, eris potestatem habens super decem ciuitates,* & alij, *eris super quinque ciuitates,* significauit (inquit Beatus Ambrosius) *per ciuitates animas, quibus iure præponitur, qui pecuniã Domini sui mentibus hominum fenerauerit*: nam sicut Angeli præsunt, ita & hi, qui vitam meruerũt *Matth.2.* *Lucæ 11.* *Lucæ 19.* *Lib.8.in Lucam.*

ange-

angelorum. Certè si Reges sunt & Sacerdotes
1. Cor.2. in cœlo, imò *si oculus nō vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderūt quæ præparauit Deus diligentibus se*; nulla vel fuit, vel mente cogitari potest gloriæ potestas & imperium, quod cum Sanctorum præmio conferatur. Poterunt igitur beneficio gloriæ suæ, quicquid Reges potestate; quicquid opuléti diuitijs; quicquid docti sapientia. Si ergo Reges exercitu hostes profligant, diuites egenis subueniunt, medici arte curāt; id præstare poterunt Sancti non minus, quàm id præstiterunt Angeli, quorum
4.Reg. 9. vnus 185. milia vna nocte prostrauit, alius To-
Tob.11. biæ lumen reddidit, pecuniam à Gabelo tulit,
Tob.9. & nuptijs filij parentum pauperiem, totam-
Actor.12. que familiam ditauit, tertius Petrum carcere liberauit, &c.

QVinta propositio: Cùm sancti in cœlis summa gloria à Deo afficiantur, consortes quodammodo diuinæ naturę, vt loquitur bea-
2.Pet.1. tus Petrus, similes Deo quem clarè vidét, sic-
Ioan.3. ut est in Apocalypsi, *habentes super se nomen*
Apoc.3. *Dei scriptum, & nomen ciuitatis nouæ Hierusalem, & nomen Christi nouum*, id est, diuinitate repleti, & gloria cœlesti, vt Christi cohæredes,
Psalm.138. nimis honorati à Deo, id est, magis quàm mens humana capere possit; merito à viuentibus omnem honorem accipere merentur & debent, qui alicui creaturæ in hoc mundo sine repræhensione defertur. Excipio honorem diui-

diuinum, vtpotè, de quo Deus sic loquitur: *Gloriam meam alteri non dabo.* Proinde quicquid exhibetur principibus, parentibus, aut quibusuis hominibus: quicquid etiam angelis, id meritò deferri potest ac debet sanctis cum Christo viuentibus. *Isa. 42.*

POrrò ne erretur in hoc cultu & honore, considerandum erit, quis honor soli Deo debeatur: quod Christus his verbis exposuit: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies.* Solus ergo Deus est adorãdus, soli etiam Deo seruiendum. Sed quia in scripturis hæ voces adorandi & seruiendi aliquãdo creaturis tribuuntur, sicut Loth dicitur duos angelos adorasse: Abraham filios Heth: Iacob cum vxoribus & filijs Esau fratrem: Nathan Propheta Dauidem Regem: necessum est has voces duobus modis accipi: vno vt soli Deo conueniãt: altero, vt etiam creaturis. Et posteriori quidẽ modo significant externum aliquem cultum, aut venerationem: vt adoratio sit honorem externum exhibere, caput aperire, genuflectere, in terrã se abijcere: qui honor olim Regibus habebatur: & nunc quoq; parentibus, vel præceptoribus offensis filij & discipuli supplices fiũt: quod tamẽ adorationis genus imperfectũ est, in externa ceremonia consistens. Priori igitur modo significatur interna reuerentia, & subiectio: estq; perfecta adoratio (quam Græci λατρείαν vocant, soli Deo exhibendam) non contenta veneratione externa: sed per illam plenè

Matth. 4.
Quid adoratio.
Genes. 19.
Genes. 23.
Genes. 33.
3 Reg. 1.
Adoratio creaturæ.
Adoratio Dei.

plenè atque perfectè se homo Deo subijcit: &
1. cernitur, primò quidem in eo, vt intellectus
agnoscat Dei magnitudinem & excellentiam,
eumque creaturarum omnium conditorem:
2. deinde verò vt voluntas ex hac consideratione
ne se ipsam totam Deo creatori submittat, atque
que in ipsum tanquam in vltimum finem sua
3. omnia referat: tertiò vt actus aliqui externi edantur,
dantur, quibus hunc animi nostri affectum foris
ris testificemur, & manifestemus: veluti genua
nua flectere, vel corpus in terram prosternentes,
tes, aut pectus tundentes, &c.

Itaque adorare cultu diuino, non est genua flectere, aut caput aperire, vel sese inclinare quauis intentione: sed hæc ipsa, vel alia id genus exhibere, aut præstare ea mente, vt cultu externo perfectam hanc internam subiectionem protestemur: Vnde sequitur externã venerationem ex se non esse latriam, sed ex sola illa interiori, à quo exterior illa pendet, nomenque & speciem accipit: Cùm enim ludentes Iudæi Christo genua flecterent, non fuit adoratio, sed irrisio: pari modo si Principem, parentem, præceptorem simili cultu externo honoremus, non erit latria, sed honor humanus, nisi in mente sit error: sicut Cornelius Centurio beato Petro Apostolo, & beatus Ioannes angelo honorem diuinum exhibere cogitabant. Hæc paucis explicauit Christus Samaritanæ; *qui adorant Deum, in Spiritu & veritate oportet adorare. In spiritu*, hoc est, vt exter-
na

Marc. 15.
Actor. 10.
Apoca. 19. & 22.
Ioann. 4.

na, adoratio ab interna ducatur. *In veritate*, hoc est, sine mendacio, vt mens conformis sit externæ actioni, ne corpore prostrato animus sit erectus: ne manibus eleuatis in cœlum, animus in terra hæreat: ne voce orantes, mente taceamus, &c.

Seruitus. Simili modo est explicandum nomen *seruitutis*, cùm dicitur, *soli Deo seruiendum*. Hominibus enim seruire, est obsequium aliquod præstare, quod mandat Beatus Apostolus seruis, *vt cum bona voluntate Dominis suis seruiant*; Deo verò seruire, est omni ex parte ei subditum esse; *vt siue manducamus, siue bibimus, siue quid aliud facimus; omnia in gloriam Domini nostri faciamus. Nemo enim nostrum sibi viuit, & nemo sibi moritur. Siue enim viuimus Domino viuimus, siue morimur Domino morimur; siue ergo viuimus, siue morimur Domini sumus.*

Ephes. 6. Colos. 3.

1. Cor. 10. Col 3.

Rom 14.

Honor soli Deo debitus.

Ex his facilè intelligimus, quis & qualis, posit ac debeat honor sanctis tribui, & quis soli debeatur Deo. 1. In primis namque interna reuerentia, & agnitio summæ maiestatis qua credimus dono fidei, ad vnum Deum pertinet: in quem vnum credimus, non in aliquem sanctorum. 2. Deinde interna voluntatis submissio, qua nos vni Deo subijcimus, in ipsum speramus, ab ipso pendemus, cum toto corde, tota anima, & mente diligimus. 3. Tertiò actus omnes exteriores, qui tali in

tentione & mente eduntur. Porrò horum a-
ctuum quidam ex se hanc mentem & intentio-
Lib.10.de nem significant: alij non per se quidem, nisi pe-
ciui.cap.4. culiariter eò referantur. Prioris generis sunt
lib.20. sacrificij oblatio, altarium & templorum ere-
cōtra Faust. ctio, votorum nuncupatio, de quibus multa
Mani.cap.1. beatus Augustinus & Damascenus: Atque in
lib.4.ortho. Exodo sic loquitur Deus: *Qui immolat Dijs,*
fidei cap.16. *occidetur, præterquam Domino soli.* Posterioris
Exod.22. generis actus creaturis etiam exhibentur, mu-
tata mente atque intentione: sicut de capitis a-
pertione, prostratione, atque id genus alijs di-
ximus. Proinde nullam Deo infert iniuriam,
qui sanctis omnem illum honorem, affectum
& cultum, tam internum, quàm externum de-
fert, & exhibet, qui sine repræhensione defer-
ri potest creaturis, seu Angelis, seu hominib⁹.
Sunt ergo amandi & metuendi: sunt laudandi
atque rogandi, tum vt pro nobis apud Deum
intercedant, tū vt ipsi nobis opitulentur: sunt
illis genua flectenda, capita aperienda, lumi-
na accendenda, statuæ erigendæ, supplicatio-
nes decernendæ: quæ omnia principibus viris
fieri sine obloquio consueuerunt. Atque hæc
omnia vsque adeò non repugnant scripturis,
aut rationi, vt his omninò sint consentanea. B.
Paulus in varijs Epistolis precatus est Christi-
anos, vt se ad Dominū in orationib⁹ suis iuua-
Rom.15. rent, vt *in omni instantia & obsecrationibus, pro o-*
Ephes.6. *mnibus sanctis & pro se orarent: vt fierēt obsecratio-*
1.Tim.2. *nes, orationes, postulationes, pro omnib⁹ hominibus.*

Deus

Deus mandauit Elyphæ Themanitæ, vt beati Iob. orationes peteret. Si igitur viuentiũ preces licet implorare, cur non etiam ſanctorum non iam mortuorum, ſed cũ Chriſto regnantium? Præterea ab hominibus bonis frequenter inuocati ſunt angeli: nam & Loth rogans angelum pro conſeruatione oppidi Segor, quod petijt impetrauit: de Patriarcha Iacob ſic dicit Ozeas, *inualuit ad Angelum, & confortatus eſt, fleuit & rogauit*. Si ergo rogari poſſunt à viuentibus Angeli, poterunt & ſancti, qui ſunt ſicut Angeli Dei.

Iob. 42. *Geneſ. 19.* *Ozeæ 12.* *Matt. 8.*

Si maiorum traditionem de hac Eccleſiæ doctrina inſpiciamus, vix inuenias doctorum aliquem, qui non & vehementer inuocationem ſanctorum commendarit, & ipſemet ſanctos inuocarit.

ARGVMENTA HAEreticorum.

Aduerſus hanc Catholicam doctrinam, multa quidem ab aduerſarijs obijciuntur, ſed eorum nonnulla ex præcedentibus diſſolui poſſunt, quale eſt, quod Anabaptiſtæ plerique volunt, animas in abditis quibuſdã locis quieſcere, nec ante diem iudicij cum Chriſto in paradiſo cœleſti viuere. Et quod aiunt reliqui, ſanctos ignorare quæ apud nos geruntur, nec preces noſtras intelligere. Aliæ igitur adferendæ ſunt obiectiones, quarum prima eſt: Chriſtus eſt *vnus mediator Dei & hominũ:* *1. Tim. 2.*

Lib.2. cont. epist. Parni. cap.8. non sunt igitur sancti vlli mediatores, ne ipsi quidem Apostoli, vt inquit B. Augustinus: nó ergo pro nobis orant, neq; vt id præstant sunt à nobis solicitandi.

Solutio: Eodem arguméto conficietur, nec sanctos angelos pro nobis orare: nec esse rogandos viuentes: peccasseque B. Apostolum Paulum, qui, vt superius ostendimus, viuentium preces sibi expetijt. Proinde dicendum, vnum quidem esse Mediatorem, sicut apud *Matth.23.* Matthæum dixit Christus, *vnum esse patrem, & vnum magistrum*; non tamen incommodú esse, si plures sint mediatores, sicut plures sunt *Galat.3.* patres & plures magistri. B. Apostolus apertè fatetur, Moysen fuisse Mediatorem inter Deú & populum Israeliticum, quod eiusmodi nomina lõgè aliter Christo atque hominibus in scripturis tribuantur: illi excellentiori ratione, hominibus verò quadam participatione. *Matth.19.* Deus solus dicitur bonus, & tamẽ omnis crea*1.Tim.4.* tura Dei bona est; sed Deus natura sua est ipsa bonitas, creaturæ bonitate participata. Ita Christus omnium est magister, quia vt foris, ita & intus docet: cæteri verò doctores atque *Ioann.3.* magistri (vt Nicodemus *Magister in Israel*) externa tantum voce instituunt. Sic mediator est Moyses, & sunt mediatores sancti & ange*Christus vt Mediator.* li, quia & intercessores & deprecatores: Christus verò longè excellẽtius & magis propriè, tum quia natura medius inter Deum & hominem, cùm vtramque naturam in vna persona

habeat

habeat: tum quia vtrique parti satisfecit, nēpe Deo Patri offenso, & hominib' à Deo auersis. Is namque verè est Mediator inter partes, qui vtrasque componit, maximè si de suo hoc faciat: & læsæ quidem satisfaciat, alteram verò siue iustè, siue iniustè auersam, quacunq; ratione, etiam muneribus placet. Læsus & offensus erat Deus Pater peccatis hominum: satisfecit ei persoluto sanguinis pretio & morte obita Christus: homines tametsi rei, qui Deum sceleribus suis ad iracundiā prouocarant, auersi tamen à Deo mala voluntate, tanquā indignati in gratiam redire nolebant: hos etiam placauit misso Spiritu sancto, cœlestique gratia alijsque donis & charismatibus, vt iam verus mediator reconciliauerit ima summis, *interficiens inimicitias in semetipso, reconciliās nos Deo, per crucem & mortem suam.* Hanc prerogatiuā mediatoris, soli Christo, qui est vnicus mediator Dei & hominum, tribuit Apostolus. *Ephes. 2.*

Secunda: Christus pro nobis orat patrem, *qui semper viuit ad interpellandum pro nobis: quem habemus aduocatum apud patrem*; cùm igitur ille semper exaudiatur pro sua reuerentia, non opus erit alijs precatoribus, ne videamur iniuriam irrogare orationi Christi, tanquā minus efficaci. *Hebr. 7.* *1. Ioan. 2.* *Hebr. 5.*

Solutio etiam hac ratione efficeretur non esse implorandas orationes viuorum, ne minus efficax habeatur oratio Christi. Est igitur *Cur Sancti pro nobis orent.*

tur dicendum, non ob id ſanctos pro nobis
Deum precari, tanquam Chriſti oratio minus
1. ſufficiat: ſed primum quidem ad Chriſti dignitatem oſtendendam: qui, tametſi pro nobis patrem oret, oratur tamen ipſe, & à nobis, & à ſanctis pro nobis. *Nam reuerentur* (inquit B. Bernardus) *in Christo homines diuinam maieſtatem, vt opus ſit mediatore ad mediatorem iſtum:*
2. Deinde verò ad malitiam peccatorum noſtrorum deteſtandam, quæ tanta eſt, vt ipſi per nos ſoli, nec ad Deum Patrem, nec ad Filium accedere audeamus, ſed interpellatores quęramus Deo chariores, vt Sanctorum meritis, & precâtium multitudine, Deus ad miſericordiam inflectatur.

Serm. v. de aſſum. B. Virg.

Neque verò exiſtimandum eſt, Chriſtum eo modo apud Patrem pro nobis intercedere, quo modo rogant vel viuentes, vel Sancti in gloria: quia non anxiè, non dubitanter, nõ ſupplicis more petit, ſed tanquam authoritatem habens, & ſuo iure, exhibitis meritis, poſtulat quiduis. Atque vt diſcrimen hoc inter Chriſti interceſſionem & preces Sanctorũ cognoſcatur, valebit hæc ſimilitudo. Si fingamus à Rege in carcerem coniectos centum mercatores ob debitum quinquaginta milium coronatorum: & illos cùm ſoluendo non ſint, vel de vita, vel de perpetuis vinculis periclitari. Fingamus rurſus nobilem alium virum, vt captiuos illos in ſuam transferret poteſtatem, omnique debito liberaret, ſoluiſſe Regi centum coro-

Diſcrimen inter Chriſti interceßionẽ & preces Sanctorum.

Similitudo.

coronatorum millia (duplum videlicet eius debiti, quod Regi erat dandũ) hac tamen conditione, vt pro ſuo arbitratu, quos vellet, de carcere educeret, libertatique donaret. Nobilis ſanè iſte, alia nulla oratione apud Regem vtetur, quàm memoria perſoluti pretij, ſed ſi quis alius, ſeu conſanguineus, ſeu amicus pro captiui alicuius liberatione inſtet, precibus erit opus, adeundusque nobilis, & per pretiũ ab ipſo ſolutum rogandus. Rex iſte eſt Pater cœleſtis; debitores nos, qui ſuam maieſtatem peccatorum grauitate offendimus; debitũ igitur contraximus magnum, & amplius, quàm decem millium talentorum. Chriſtus verò abũdè pretio ſanguinis ſui, hoc debitum perſoluit, & amplius dedit, quàm debitum fuit; (ſiquidem peccata hominum numerari poſſunt, merita Chriſti numerari nõ poſſunt) vnde hoc obtinuit à Patre æterno, vt ei *data ſit omnis poteſtas in cœlo & in terra*; *& ſicut pater quos vult viuificat ſic & filius quos vult viuificat*, & quibus vult, peccata condonat, bonaq; largitur; eius ergo orare, eſt merita ac paſsionẽ exhibere, atq; per illa, ſuo iure captiuos miſſos facere. Sancti verò homines, cùm nullum ius prætexere poſsint, rogant & ſupplicant, Chriſtique merita, paſsionem & mortem pro nobis offerunt. Hinc & illud diſcimus, nunquam eſſe rogandum à nobis Chriſtum, ſicut rogantur Sancti, vt oret pro nobis: ſed vt gratiam, & bona cœleſtia impertiatur nobis.

Matth. 25.
Ioann. 5.

Tertia: Sanĉti in cœlis laborum ſuorum & meritorum perfectiſsimam atque pleniſsimam mercedem receperunt: ipſis igitur nihil amplius, vel pro ſe, vel pro alijs debetur: neque ipſi orationibus quicquam impetrant viuentibus.

Solutio. Sanĉti quidem in cœlis nihil vel ſibi merentur, vel nobis: attamen in præmio antecedentium meritorum continentur magna amicitia & familiaritas cum Deo: cùm igitur amicus omnis ius habeat petendi & impetrandi ab amico, fit vt tametſi nihil amplius merentur, rogent tamen pro nobis: & pars prȩmij ipſorum eſt, vt ne repulſam patiantur, ſed quod petunt, exorent: Rogare autem non eſt mereri.

Quarta. B. Paul. ad Colo. 2. *nemo vos ſeducat, volens in humilitate, & religione Angelorum*, videtur conſuetudinem Chriſtianorum reprehendere, qui nimia humilitate angelos ad Patrem mediatores quærunt, quod ſe indignos iudicent, qui per ſe exaudiantur.

Solutio: Nihil hic B. Paulus contra piam Chriſtianorum conſuetudinem agit, ſed contra hæreſes Simonis Magi, & Gnoſticorũ, qui, vt author eſt B. Epiphanius, docebant oblatis ſacrificijs Angelos colere, tanquam vitæ ſuæ authores, quod non exiſtimarent homines à Deo, ſed ab Angelis creatos, quos conſtituebãt mediatores inter Deum & homines vana & ſuperſtitioſa humilitate. Quæ hæreſes cùm potiſ-

potissimum viguerint in Asia, vbi erant ciuitates Colossenses & Ephesina: factum est, vt B. Paulus tres suas epistolas ad Coloss. ad Ephesios, & priorem ad Timotheum Episcopum Ephesinum, aduersus has hæreses dederit, atque in ijs multa de Angelis, deque Christi authoritate disseruerit: quod sit *Mediator Dei & hominum: super omnẽ principatum, potestatem, et virtutẽ, & dominationẽ: in quo sunt condita vniuersa, in cœlis & in terra, visibilia & inuisibilia, siue throni, siue Dominationes, siue principatus, siue potestates.* Hæc hæresis vsq; ad tempora Concilij Laodiceni cùm perseueraret, in eo Concilio decretum fuit, nõ oportere Christianos derelicta Ecclesia abire, & ad Angelos idololatriæ abominãdæ congregationes facere. Similem cultũ exhibuerunt olim in Arabia mulierculæ quædam B. Mariæ Virgini, offerentes in sacrificiũ collyridem: Sed has idololatrias, vt graues blasphemias abominantur tã Christiani viuentes, quàm Sancti gloriosi, qui se Dei ministros, non autem Deos agnoscunt. 1. Tim. 2. Ephes. 1. Coloss. 1. Cap. 35.

Quinta. Ad Romanos 10. Paulus his verbis: *Quomodo inuocabunt eum in quem non crediderunt?* videtur significare neminem inuocandum, præter vnum Deum, in quem solum est credendum: non igitur sunt inuocandi Sancti.

Solutio. pari ratione sequetur, non esse inuocandos, aut rogandos viuentes, cùm in

illos nemo credat. Non hoc igitur vult B. Paulus, neminem inuocari aut orari debere, nisi eum vnum, in quem credimus, qui est solus Deus: sed hoc tantum dicit, neminem inuocare, orare, aut honorare posse Deum, si eum ignoret, & in eum non credat: loquiturque satis apertè, de inuocatione Dei, sicut ex antecedentibus patet: *omnis quicunque inuocauerit nomen Domini, saluus erit.*

Sexta: Deus per se potest adiri, nec opus habet intercessoribus, qui aditum parent ad instar magnatum, qui & absentia ignorāt, & inordinata ira commouentur, vt mediatoribus sit opus ad eorum animos placādos. His cùm non sit opus Deo, qui omnia intuetur priusquam fiant, & maiori misericordia abundat præditusque est, quàm vlla creaturarum: non opus erit intercessoribus.

Solutio. etiam ex hac ratiocinatione, si vera est, conficitur, non esse mortales intercessores à mortalibus vsurpandos atque appellandos, cùm immediatè Deus possit adiri. Itaque non ob id docet Ecclesia sanctos orādos, quasi eorum intercessione Deus indigeat, qui per se preces nostras exaudit, per se misericors, & pater misericordiarum: sed vt intelligamus Deum, qui in cæteris rebus externis, quas posset per se præstare, causis secundis vtitur, etiam in rebus spiritualibus adhibere easdem. Posset ille quidem pauperē in necessitatibus per se subleuare, infirmum curare,

hostes

hostes depellere, mentem erudire: vult tamen in his vti opera aliorum, vt nempè pauperes implorent auxilium ditiorum, infirmi medicorum, & indocti à viris eruditis instituantur. Posset & sine cibo & potu vitam nostrã propagare, aut sine cura, vel labore nobis de necessarijs vitæ prospicere: vult tamen vt in sudore vultus nostri vescamur pane nostro, & vt agricolæ terram aratro sulcẽt, semina spargant, aliosque graues labores suscipiant. Sic poterat Deus Elyphan Themanitẽ orantẽ exaudire, tamen placuit illud facere, per intercessionem S. Iob, *Ite,* inquiens *ad seruũ meum Iob, & offerte holocaustum pro vobis: Iob autẽ seruus meus orabit pro vobis. faciem eius suscipiam, vt non imputetur vobis stultitia.* Iob. 42.

Quemadmodum igitur Deus, qui per se præstare omnia potest, quæ tamen statuit per causas secundas efficere, si causæ illæ non adhibeantur non præstabit: sicut in his, quæ paulò antè cõmemorauimus, est manifestum, ita quę Deus sanctorum precibus statuit largiri, sine illis non largietur, tametsi ipsemet roges, & vehementissimè vrgeas. Constat hoc in miraculis sanitatum, similibusque donis, quæ beneficijs & precibus Sanctorum, supra vires naturæ consequimur. Cur autem velit Deus has causas secundas, id est, Sanctorum orationes adhiberi, multæ possunt adferri rationes. Prima, vt præcellentissima Dei maiestatem & amplitudinẽ melius cognoscamus: cuius ser- *Cur Deus velit Sanctos orare pro nobis.* 1.

ui sunt principes orbis terrarũ, & patroni Regum ac populorũ. Domini enim dignitas, ex præstantia ministrorũ elucet. Quamobrẽ qui Sanctos docent imbecilles esse, rerum nostrarum ignaros, homines mortuos; parũ gloriosè de Deo sentiunt & loquuntur. Dauid propheta significat, ad Dei gloriam pertinere Sanctorum honorem, cùm in Psalm. canit: *Laudate*
Psa.150.138. *Dominum in sanctis eius*, &, *mihi aũt nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum*. Secunda, vt dum peccatorum no-
2. strorum sordes, cum Dei Maiestate coniungimus, maiori in ipsum feramur reuerẽtia, & humilitate, adhibitis intercessoribus, qui pro nobis deprecentur: Placuit. n. Deo humilitas publicani: *qui non audebat oculos in cælum attollere:*
Lucæ 18. & Centurionis, qui non arbitratus se dignum,
Lucæ 7. qui Christũ ipse accederet, misit seniores Iudęorum. Tertia ad depellendã à peccatoribus
3. desperationẽ, qui dum se indignos existimãt, quos Deus exaudiat, verenturque per se adire Christũ, in quo reuerentur diuinam maiestatẽ (vt inquit beatus Bernardus) indigent mediatore, ad mediatorem Christum. Itaque quondam filij Israel specie ac maiestate Dei perter-
Exod.20. riti, dixerunt Moysi: *loquere tu nobis & audiemus, nõ loquatur nobis Domin⁹, nè fortè moriamur*. Ad hanc infirmitatem nostram se Deus accommodans, concessit patronos Sanctos, qui nobis similes aliquando fuerunt peccatores, vestiti carne humana, & experti infirmitatem

nostram

noſtram, ſicut Iſraelitis dedit Moyſen mediatorem & interceſſorem. Quarta ad deprimendam ſuperbiam noſtram vult à nobis conſer- 4.
uos noſtros honorari, eiſque ab ipſis etiam Imperatoribus honorem ſummum exhiberi, Hom. 66. ad
qui (vt inquit B. Chryſoſto.) *ante loculum Pe-* pop.
tri piſcatoris, & Pauli tabernaculorum fabricato- Hom. 26. in
ris in terram proſternuntur. Quinta, vt ad rectè 2. ad Cor.
viuendum incitemur, viſo honore à Chriſtia- 5.
nis hominibus exhibito illis, qui virtutes, dũ in terris agerent, ſeriò coluerunt. Ita veteres Epiſcopi, vel ob hoc Sanctorum Martyrum feſtos dies magna veneratione celebrârunt, vt Chriſtiani ad Martyrum imitationem accenderentur, quos martyrij gloria intelligerent conſtitutos Eccleſiæ apud Deum patronos.
Sexta, vt nobis commendetur meritum paſsio 6
nis Chriſti, quo præſtitum eſt, vt Sancti non ſolùm in cœlis viuant in gloria Patris, ſed vt in ſummam dignitatem euecti, ſint curatores hominum, Regum patroni, & Principes ſuper omnem terram. Nam ſi quis abiectum aliquẽ hominem Regi aliquo officio recõciliet, multum is quidem præſtiterit: plus tamen fecerit, ſi eum non ſolùm in gratiam reſtituat, verùm etiam efficiat, vt eum Rex ſibi adoptet filium, & Regni totius conſtituat Patronum.

Septima. Apocalypſi 19. & 22. cùm B. Ioannes adoraturus Angelum, in terram ſe abiecisset, his verbis prohibitus eſt: *Vide ne feceris, conſeruus enim tuus ſum, & fratrum tuorum,*

Deum adora. Ergo veneratio non est exhibenda Angelis aut Sanctis.

Solutio. Non hoc sequitur, sed potius illud: Ergo Sancti vel Angeli eo pacto adorandi nó sunt, quomodo B. Ioan. hos Angelos venerari statuerat, nempè diuino honore, vt aiunt B. Athanasius & D. Augustinus. Quia enim crebro Christus illi in forma Angeli oblatus fuerat, existimabat etiam tunc illum esse Christum, qui sibi loquebatur: maximè quia diceret; *Ecce venio velociter.* Respondet itaque Angelus, se non Christum esse, sed seruum Christi, atque illum esse adorandum diuino cultu: hoc est, quod dicit, Deum adora, seu vt legit B. Cyprianus, Dominum Iesum adora.

Oratio. in Arrianos, c. 2. de pastoribus.

Lib. de patientia.

Octaua. Magnus videtur in eo abusus, quod sanctos inuocemus oratione dominica, cùm neque sint dij, neque Patres nostri in cœlis. Præterea quod Christum aut sanctam Trinitatem verbis de cœlo ad beatam virginem allatis salutemus.

Solutio. Dum in honorem Sanctorum recitamus orationem dominicam, non tam alloquimur illos, quàm Deum ipsum, quem tali oratione precamur. Recitamus tamé eam in honorem Sanctorum, quib' velut libellum supplicem Deo offerendum, suisq́; precibus commendandū tradimus. Salutationem porrò Angelicā, non Christo, sed eius matri recitamus, cui orationes nostras Deo factas, tali salutatione commendamus, vt quæ est humani generis

patro

patrona & aduocata, negotia nostra Deo exposita curare dignetur.

Nona. Si quid possunt Sancti, vbiq; id possunt, & vbique rogandi sunt: nō igitur discurrendum est, aut peregrinandum ad certa loca, vt illic votorum & precationum nostrarum compotes efficiamur.

Solutio. Fatemur Sanctos totius orbis loca, & vniuersum genus humanum summa charitate complecti: peculiari tamē ratione & cura ea loca fouent, in quib⁹ sacra illorū ossa asseruantur (vt testes sunt B. *a* Ambros. B. *b* Maximus Taurinensis, B. *c* August. B. *d* Paulinus Nolanus, & reliqui veteres) Et *vbi super eos furor incubuit passionis*, sicut loquitur *e* Eusebius Emissenus. Denique illum populū meritò præ ceteris curant, ex quo originem ducunt: quomodo Ieremias Propheta legitur multum orasse pro populo Israel. B. Augustinus tametsi non ignoraret Deum, & Sanctos vbiuis exorari posse: misit tamen ex Aphrica clericos suos Nolam Campanię ad memoriam Sancti Felicis, vt illic obtinerent, quod occulto Dei iudicio obtinere alibi non poterant.

a Lib. de viduis.
b De Martyribus Taurinensibus.
c. Ca. 16. de cura pro mort.
d In Felice.
e Serm. de Epyphodio & Alexandro.
2. Mac. 15.
Epist. 137.

Decima. Displicet etiam quod ad varios morbos, varij Sancti coluntur & inuocantur, quasi non posint omnia omnes.

Solutio. Non negat quidem Ecclesia Sanctos omnes omnia posse apud Deum: docet tamen etiam non aduersari fidei, si quemadmodum diuersa sunt ministeria angelorū bonorum

Matth. 18.
Dan. 10.

rum

rum atque malorum, quorum alij præsunt hominibus, alij regnis, alij elemẽtis (vnde in Apocalypsi habemus Angelum aquarum & ignis) sic etiam Sanctis, beatam cum Christo in cœlo vitam degentibus, & hæc inferiora administrantibus, pro diuersitate meritorum, diuersa vel loca commendata dicantur, vel dona ad fidelium Christianorum auxiliũ. Quemadmodum enim in hoc mundo diuersa sunt charismata; ita fieri potest, vt in futura quoque vita diuersæ sint in sanctis administrationes.

Apoc. 14. *Rom.* 12. 1. *Cor.* 12.

DE SANCTORVM RELIQVIIS.

Caput XIII.

SANCTORVM reliquias docet Catholica Ecclesia nõ abijciẽdas: sed in magno honore & pretio à Christi fidelibus habendas, his pręcipuè de caussis. Primò quod dum viuerent, templa fuerint Spiritus S. à quo etiam post mortem retinent sanctitatẽ. Non enim (quod blasphemus ille Constãtinus Copronymus volebat) instar crumenæ pecunijs vacuæ, existimãda sunt Sanctorum ossa, Spiritus S. præsentia & sanctificatione destituta: cùm habeant etiamnum sanctitatem, & vim contactu suo sanctificãdi, quemadmodum B. Chrysost. in Genesin scribit, & B. Basilius, cum fratre suo Gregorio Nysseno. Secundò, quod corpora Sanctorum membra sint Christi, non solùm ob inhabitãtem Spiritum Chri-

Cur Ecclesia honorec Sanctorum reliquias. 1.

Hom 15. *in Psalm.* 117. *Hom. de S. Theodoro.*

2.

Christi in ipsis, ob quē mortalia corpora suo
tempore viuificabuntur:sed ob Christi quoq; 1. Cor. 6.
corpus, per quod efficitur, *Vt vnū corpus simus* Rom. 8.
omnes, qui de illo vno pane manducamus; & vt cor
pora ipsorum sint resurrectura in resurrectio
ne iustorum, sicut ait Saluator, *qui manducat* Ioan. 6.
*me, & ipse viuet propter me. Qui manducat hunc pa
nem, viuet in æternum, & ego resuscitabo eum in no
uißimo die*. Tertiò, quia eorum res, qui nobis 3.
sunt maximè cõiuncti & chari, magna diligē
tia conseruare solemus atque venerari; præci
puè si magni sint viri, qui nobis illas res suas si
bi charissimas commendauerunt. Nulli sanè
præstantiores sunt Principes quàm Sancti, qui
diuinitate pleni cum Christo sola terrarum
gubernant: nec quisquam Christiano homini
magis esse coniunctus debet, quàm illi, qui cū
Deo sunt coniūctissimi. Illi ergo cùm nobis
commendauerint sua corpora, quibus in hac
vita nihil habuerūt charius, quo erga illa ani
mo esse debemus? Quartò, quod sanctos An- 4.
gelos legamus affecisse honore Sanctorū cor-
pora, quorum ministerio sepultus est Moyses,
cuius corpus prętexit Michael Angelus, vt au
thor est Beatus Iudas Apostolus. Quintò irra-
tionabiles creaturæ leguntur Sanctorū corpo 5.
ribus tum viuentiū, tum defunctorū non rarò
pepercisse, vt Danielis, & Prophetę illi' inobe Dan. 6. & 14.
dientis iussu Dei occisi, triū puerorū in cami-
no ignis, *quos ignis non contristauit, neq; quicquā* 3. Reg. 13.

mole

6. *molestia attulit*. Sextò Deus ipse miraculis Sa-
ctorum corpora honorare solet, vt qui ad con-
4. Reg. 13. tactũ ossium Helisei, mortuum excitauit, pal-
4. Reg. 2. lio Heliȩ Iordanem diuisit, vmbra Beati Petri,
Actor. 16. & sudarijs atq; semicinctijs B. Pauli, languores
sanauit, & dæmones eiecit, multaq; alia, & o-
lim Patrum memoria ad Sanctorum reliquias
patrauit, & etiam nunc præstat. B. Ambrosio
reuelauit corpora Sanctorũ Martyrum Geruá-
sij & Prothasij, vt ex locis obscurioribus prolá-
ta populi deuotioni & cultui proponerentur:
Lib. 4. orthodoxæ fidei cap. 16. refert Damascenus & Zosomenus de Sanctorũ
ossibus defluere oleum ad populi sanitaté, si-
cut & Euagrius, & Cõstantinus Episcopus Ti-
Lib. 9. Eccl. hist. ca. 3. tij aiunt grumos sanguinis ex sepulchro B.
Lib. 2. Eccl. *Hist. cap. 3.* Euphemiæ Martyris emanare.

Proinde maiores nostri Sanctorum reliqui-
as magna semper veneratione coluerunt, vsq;
adeò, vt author libri de Ecclesiasticis dogma-
73. Capit. tibus scriptum reliquerit: *Si quis Sanctorũ re-
liquias non honorandas esse dixerit, illum non esse
Christianum, sed Eunomianũ.* Testes sunt B. Au-
In gloriam Beato. martyr. ca. 23. gustinus & Prudentius, alijq́ue veteres, sua æ-
tate sepulchra Martyrum ornata floribus. Et
beatus Gregorius Turonensis, Sanctorum re-
liquias adhibitis cereis & crucibus, comitan-
te toto populo, deferri consueuisse. Beatus
Gregorius Romanus varijs principibus sa-
cras reliquias eximij muneris loco mittebat.
In Philotheo Theodoretus quod penes se haberet sancti Ia-
cobi

cobi vetus indumentum, ait dæmonem prohibitum, ne sibi vulnus infligeret. Infinita sunt alia, quæ in venerationem reliquiarum adferri possent, aduersus osores Sanctorum, nisi ante mille ducentos annos in Vigilantio & Eunomio, ab Ecclesia damnati essent, & à sanctis Patribus, nominatim Beato Hieronymo, insigniter refutati: vnum tantum ex Theodoreto lib. 8. affectionum Græcarum adijciendum videtur, vt omnibus palam fiat, quàm vetus sit Christianorum consuetudo, qui in gratiarum actionem, ad Martyrum memorias, non solùm peregrinantur, sed vota sua, donaque persoluunt, & earum partiũ simulachra, appendunt, quæ curationem perceperunt. Ita enim habet, *Martyrum templa conspicua cernũtur, magnitudine præstantia, omni præterea ornatus genere variata, splendoremq́ quodãmodo pulchritudinis suæ latè fundentia: neq; huc per annum semel, aut bis, aut quinquies aduentamus, sed in ijs sæpenumerò dies festos peragimus, sæpè diebus singulis eorum Martyrum Domino laudes hymnosq́ cantamus. Quiq; homines prospera sunt valetudine, conseruari sibi eam à Martyribus petunt: qui verò ægritudinem aliquã patiuntur, sanitatem exposcunt: insuper & steriles viri & mulieres dari sibi filios poscunt: qui verò parentes sunt, integra sibi & propria custodiri, quæ consecuti sunt dona. Item qui peregrè aliquò proficiscuntur, petunt sibi Martyres esse comites in via, vel potius itineris duces. Qui verò iam sospites redi-*

*erunt, gratias agunt, acceptum beneficium confiten-
tes: Non qui se ad Deos accedere arbitrentur, sed
qui orēt Dei Martyres, tanquam diuinos homines,
intercessoresqúe sibi eos apud Deum aduocent, ac
precentur. Piè verò fideliterq́; precatos ea maximè
consequi, quæ desiderāt, testantur ea, quæ votorum
Dei dona persoluunt; manifesta nimirum adeptæ sa-
nitatis indicia. Nam alij quidem oculorum, alij ve-
rò pedum, alij porrò simulacbra manuū suspendunt
ex argento auroúe confecta. Gratissimè namque
accepit eorum Dominus, qualiacunq; sint dona, nec
exigua, nec vilia dedignatur, quippè, qui ea profe-
rentis facultate metitur. Hæc itaq; omnium specta-
culo exporrecta testantur morborum depulsionem,
cuius ipsa certissima signa sunt, à sanitatem consecu-
tis allata. Hæc, inquam, sepultorum ibi Martyrum,
quæ sit virtus, ostendunt. Martyrum autem virtus,
quem ipsi coluerūt Deum, verum esse Deum decla-
rat.* Hactenus Theodoretus, qui floruit an-
te annos mille.

OBIECTIONES HAE-
reticorum.

Prima: Lucæ 11. alloquitur Christus his
verbis Pharisæos: *Væ vobis, qui ædificatis monu-
menta Prophetarum, Patres autem vestri occide-
runt illos: profectò testificamini, quod consentitis o-
peribus Patrum vestrorum: quoniā ipsi quidem eos
occiderunt, vos autem ædificatis eorum sepulchra.*
Vide

Videtur Christus veneratione & cultum reliquiarum, quem veteribus Prophetis Pharisæi exhibebant, in vitio constituere.

Solutio. Duobus modis sepulchra occisorum eriguntur: priori quidem ab amicis in defunctorum honorem: posteriori verò ab inimicis in signum victoriæ. priori modo, qui sepulchra Sanctis erigunt, eisq; honorẽ habẽt, vt Christiani, iure reprehendi nõ possunt: sed illi meritò reprehenduntur, qui ad gloriam suam, vel maiorum suorũ, à quibus Sancti iniustè neci dati fuerunt, sepulchra huiusmodi excitant, tanquam trophæa victoriæ: Quo modo reprehensi fuerũt hoc loco Pharisæi. Cùm enim illi faterentur filios eorum, qui Prophetas occiderant, & non secus ipsi atque Patres, iustos omnes odio persequerentur: interpretatus est Christus hanc sepulchrorum erectionem, non fieri in Prophetarum, sed parentum homicidarum honorem, quorum homicidia his sepulchris viderentur approbari, & perfici à filijs, eiusdem in Sanctos animi.

Sepulchra duobus modis erigũtur.

Secunda: B. Antonius (vt testis est S. Athanasius) vetuit post mortem corpus suum asseruari, sed iussit terræ mandari ex præcepto Dei, *Terra es, & in terram ibis.*

Solutio. B. Anton. quod virum sanctum decebat, mandauit de suo corpore discipulis. nõ damnans tamen eos, qui postquam terræ mandata fuerũt corpora Sanctorum, & impletum Dei verbum: *Terra es, & in terram ibis*, sacras

reliquias ex puluere educunt, & à cæterorum hominum corporibus segregatas honestiori loco dignantur. Cæterùm ipse cùm se cerneret ab omnibus in pretio haberi, cauebat barbaram Aegyptiorum consuetudinem, qui, vt est apud Pomponium Melam, defunctorum sibi charorum corpora inhumata, in penetralibus ædium suarum asseruabant.

Tertia: In veteri lege mandata fuit defunctorum sepultura, prohibitusque contactus cadauerum, tanquam rei immũdæ, quod præceptum, in noua lege reuocatum nõ legimus, non sunt igitur ex sepulchris mortuorum ossa in publicum efferenda.

Psal.117. Solutio: Beatus Basilius magnum dicit interesse discrimen inter corpora Sanctorum veteris & noui testamenti, quòd illic immunditia contraheretur contactu mortui, sed nũc, inquit, *Martyris ossa quisquis attigerit, illius iustitiæ sanctitatisq́; quodammodo particeps, ob gratiam ex eorum corporibus procedentem, efficitur.* Christus enim resurrectione corporis sui, & Spiritu suo sancto, quem in corpora Sanctorum infudit; sanctaque Eucharistia, quam sanctis in corpore viuentibus communicauit; apertoq; cœlo, in quod sanctas animas, quæ tempore legis in lymbo tenebantur, & quę in nouo testamento ex corpore migrant, induxit, corporibus & ossibus Sanctorum munditiam & sanctitatem contulit.

DE

DE PVRGATORIO.

Caput XIIII.

ANte mille ducentos annos, Aërius hæreticus risit Ecclesiam Dei pro fidelibus defunctis orãtem, quemadmodum *a* D.Epiphanius, & Beatus *b* Augustinus inter cæteras eius hæreses de ipso scripserunt: quẽ postea plerique alij secuti, post multos annos veterem errorem ab inferis excitauerunt. Vt verò Ecclesiæ doctrina ab Apostolis nobis per man⁹ tradita, plenius de hac re intelligatur, videtur aliquot propositionibus res omnis posse illustrari.

a *Hæres* b *Hæres*

Prima propositio: Non semper ablata culpa à Deo, aufertur omnis pœna peccatis debita: hoc est, quandoque fit, vt qui crimine aliquo mortifero se astrinxerunt, à Deo quidẽ accipiant peccati condonationem, liberenturque à reatu & obligatione pœnæ æternæ, efficianturque amici & filij Dei, maneant tamen obligati ad pœnam aliquam & temporaneam satisfactionem. Hoc varijs Scripturæ testimonijs & exemplis declaratur. Moyses enim, qui ad aquas contradictionis grauiter Deum offenderat, tametsi postmodum Deo reconciliatus, non minorem quàm anteà cum ipso familiaritatem & gratiam inierit, pœnam tamen luere debuit istius peccati, nempe, non introducere populum in terram pro-

Reatus pœnæ manet dimissa culpa.

Numer. 20.

missionis, sed ante traiectum Iordanis morte mulctari. Similiter Dauid post adulteriũ cum Bethsabæa, & necem Vriȩ Hetæi, audiuit à Nathan Propheta; *Dominus trãstulit peccatũ tuum, non morieris*, id est, ignouit peccatum, & te in gratiam recepit; audiuit tamen & hoc: *Hæc dicit Dominus: Ecce ego suscitabo super te malum de domo tua, & tollam vxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo, & dormiet cum vxoribus tuis in oculis solis huius, nec recedet gladius de domo tua vsq; in sempiternum.* Quæ omnia ipsi euenisse constant in seditione Absolonis filij. Denique primorum parentum inobedientia, tametsi & ipsis remissa fuerit, & nobis in Sacramento Baptismi condonetur, manet tamen sententia Dei: *In sudore vultus tui vesceris pane tuo. In dolore paries filium, & morte morieris.*

2.Reg.12.

Genes.3.

Secunda propositio. Pœna ista post culpam dimissam reseruatur iustis & vtilibus de causis: Primò quidem, vt homo peccati prauitatẽ & malitiã experientia cognoscat, atque in posterum ab eo sibi pro viribus caueat. Quomodo de Maria sorore Mosis post murmur aduersus fratrẽ leprosa dixit Dominus Mosi oranti: *Si pater eius spuisset in faciem illius, nonne debebat saltem septem diebus rubore suffundi? separetur septẽ diebus extra castra, & postea reuocabitur.* Deinde verò, vt virtutum officijs homo insistat, & aduersantia vitia pugnando vincat, &c.

Cur pœna reseruetur.

Numer.12.

Tertia propositio: Hæc pœna, quæ post di-*missam*

missam culpam superest toleranda, non tollitur omnibus per mortem. Mors enim naturæ debita ob peccata primorum parentum toti humano generi, hoc est, æquè iustis atque iniustis infligitur. Itaq; Iudas Machabęus sanctè pro peccatis mortuorum curauit sacrificia: & apud Apostolum, *quidam saluantur, sic tamen quasi per ignem*. Quanquam negandum non est afflictiones quãdoque & dolores, tum infirmitatis, tum mortis, vel pœnã omninò tollere, vel saltem imminuere, pro peccatorum qualitate, & pœnitentia morientium. *Mors nõ tollit omnem pœnam.* *2. Mach.12.* *1.Cor.3.*

Quarta propositio: Qui cum reatu pœnæ temporalis ex hac vita migrant, neque rectà proficiscuntur in cœlum, vbi *nihil coinquinatum aut immundum ingreditur*: neque in infernum, cùm non mereantur pœnam æternam. Est igitur locus aliquis medius, in quo peccatis animæ purgantur, quæ iam in gratia Dei constitutæ, pœnis solùm temporalibus pecca ta sua expiant: de quo loco Zacharias Prophe ta sic ait: *Tu autem in sanguine testamenti eduxisti vinctos de lacu, in quo non erat aqua.* Loquitur Propheta Christo; qui descendens ad inferos, *captiuam eduxit captiuitatem*. Per lacum autem, in quo non erat aqua, nõ potest intelligi lymbus Patrum, cùm diues epulo rogauerit sibi ex eo per Lazarum adferri aquam, ad linguæ refrigerium. Intelligendus ergo est locus purgatorij carens aqua consolationis, ex *Apocal.21.* *Zachar.9.* *Ephes.4.* *Luce 16.*

quo Christus post resurrectionem suam non
Actor. 2. paucos eduxit: Scut B. Petrus in Actis Aposto-
licis significare videtur: *Hunc definito consilio*
& præscientia Dei traditum per manus impiorum,
affligentes interemerunt, quem Deus suscitauit à
mortuis, solutis doloribus inferni. Christus enim
dolores inferni nullos sustinuit, sed liberauit
animas, quæ illis tenebantur in locis Purga-
torijs, quemadmodum exponit Diuus Augu-
stinus libro 12. de Genesi ad literam cap. 33. &
Epistol. 99. ad Euodium. Hic est enim lacus, de
quo canit Ecclesia: *Libera eas de pœnis inferni,*
Philip. 2. *& de profundo lacu.* B. Apostolus, cùm ait,
in nomine Iesu omne genu flectendum, cœlestium,
Apocal. 5. *terrestrium, & infernorum,* & Beatus Ioannes,
omnem creaturam, quæ in cœlo est, et super terram,
& sub terra precari honorem & gloriam Deo in sæ-
Libr. 12. de *cula sæculorum,* de eodem loco Purgatorij lo-
Genesi ad literam, c. 33. quuntur, teste B. Augustino: *Quia nõ infernus*
Esaiæ 38. *damnatorum confitebitur illi, neq; mors æterna lau-*
Psalm. 6. & 113. *dabit eum.* Et, *non mortui laudabunt te Domine,*
neque omnes qui descendunt in infernum.

Quinta propositio: In hoc loco medio
per pœnas temporaneas remittuntur peccata;
Matth. 12. quemadmodum non obscurè Christus signi-
ficauit his verbis: *Quicunq; dixerit verbum con-*
tra filium hominis, remittetur illi; qui autem dixe-
rit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei, ne-
que in hoc sæculo, neque in futuro. Voluit enim
enu-

enumeratione hac diuersorum locorum peccati illius magnitudinẽ exaggerare, & significare nusquam esse remittendum. Enumerauit autem duo loca, vbi peccata remitti solẽt, in hoc, inquam, sæculo, & in futuro; nisi enim in futuro peccata remitterentur, frustra hanc vocem & otiosè addidisset, quem constat nunquam otiosum verbum locutum, cũ prædixerit de omni otioso verbo reddendam rationẽ in die iudicij. Ita veteres hunc locum exponunt [a] Beatus Augustinus, [b] Beatus Gregorius, [c] Diuus Bernardus, [d] Beda, [e] Rabanus, & alij nõ pauci. Similiter cùm dixisset Christus: *Esto cõsentiens aduersario tuo citò dũ es in via cũ eo, ne fortè tradat te iudici, & iudex tradat te ministro, & in carcerem mittaris. Amen dico tibi, non exies indè, donec reddas nouissimum quadrantem*; Significauit aliquem esse locum post hanc vitam, in quem ingreditur debitor, qui persoluto debito postea egrediatur, sicut annotauit D. Cyprianus Epistola ad Antonianum.

a Lib. 20. de ciuit. ca. 24. Lib. 6. cont. Iulian. ca. 5.
b lib. 4. dial. cap. 39.
c Ser. 66. in Cantica.
d in cap. 3. Marci.
e lib. 2. de institutione clerico. cap. 44.
Matth. 5.
Li. 4. epist. 1.

Sexta propositio: Istius loci pœnæ tametsi æternæ non sint, sunt tamen grauissimæ, vt ait author libri de vera & falsa pœnitentia: *Excellunt*, inquit, *omnem pœnam, quam vnquam aliquis passus est in hac vita: nnnquam in carne tanta inuenta est pœna, licet mirabilia passi sint Martyres, & multi nequiter iniqui tanta sustinuerint supplicia.* Quod non obscurè Malachias Propheta (iuxta interpretationem Beati Augustini-

lib. de laude martyrij.
Grauitas pœnæ Purgatorij.
Cap. 18.
Cap. 3.
lib. 20. de ciuit. Dei c. 25

ni genuinam)his verbis declarat: *Ecce venit, dicit Dominus exercituum,& quis poterit cogitare diem aduentus eius?& quis ſtabit ad videndum eũ? ipſe enim quaſi ignis conflans, & quaſi herba fullonum: & ſedebit conflans & emundans argentum; & purgabit filios Leui & colabit eos quaſi aurum, & quaſi argentum;& erunt Domino offerentes ſacrificia in iuſtitia,& placebit Domino ſacrificiũ Iudæ,& Hieruſalem ſicut dies ſæculi,& ſicut anni antiqui &c.* Loquitur manifeſtè Propheta de pœnis ijsque grauiſsimis, quibus animæ conflandæ dicuntur, & tanquam aurum colandæ, vt poſtmodum in vita ęterna Deo offerant ſacrificium immaculatum veri Sacerdotes, quales ſe factos eſſe gaudent in Apocalypſi ſeniores. Non loqui autem de pœnis huius vitæ vel ex eo patet, quod dicat hunc Domini aduentum vſque adeò fore terribilem, vt à nemine vel cogitari poſsit, vel videri: cũ in hac vita Deus electos ſuos, vt pater corripiat, non vt ſeuerus iudex puniat. Similis locus eſt 1. Cor. 3. *Fundamentũ aliud nemo poteſt ponere, præter id, quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus*(hoc eſt, alia fides nõ poteſt prędicari, præter eã quam accepiſtis) *Si quis autẽ ſuperædificat ſuper fundamentum*(hoc eſt, qui rectæ fidei hoc adiũgit) *aurum, argẽtum, lapides pretioſos* (hoc eſt, ſolidã doctrinam, vel bona opera, & pretioſas virtutes) *lignũ, fœnum, ſtipulam*(hoc ęſt, doctrinam

Apocal. 5.

ſuper

ſuperuacaneam, vel peccata venialia, quorum quędam maiora ſunt, alia leuiora) *vniuſcuiuſque opus manifeſtū erit: dies enim Domini declarabit*, (hoc eſt, particulare iudicium, quod anima cuiuſq; poſt mortem ſubibit) *quia in igne reuelabitur, & vniuſcuiuſq; opus quale ſit, ignis probabit* (hoc eſt, exactiſsimū diuini iudicij examen ſingula opera ſtrictè diſcutiet) *ſi cuius opus manſerit, quod ſuperædificauit* (hoc eſt, ſi ferre poſsit ſeueritatem extremi iudicij) *mercedem accipiet*, (anima illa, cuius opera bona diſcuſſa fuerint, donabitur æterna cœleſtis gloriæ mercede,) *ſi cuius opus arſerit* (hoc eſt, ſi exactum Dei examen non poſsit ſuſtinere) *detrimentum patietur* (amittet opus ſuum) *ipſe autem ſaluus erit* (id eſt, admittetur in vitam æternam) *ſic tamen quaſi per ignem* (hoc eſt, nō ſine pœna grauiſsima, qualis eſt ignis, quæ ex ſententia exacti iudicij diuini, peccata illa venialia excoxerit & deleuerit.) In Concilio Florentino, quo Latini Patres & Græci conuenerant cum Legatis Armenorum, poſt longam diſputationem, tandem vnanimi conſenſu decretum eſt, intelligendum hunc locum, nō de pœnis huius vitæ, per quas vniuſcuiuſque opus non fit manifeſtum; nec de igne inferni, per quem nemo fit ſaluus; ſed de pœnis purgatorijs, quæ poſt morté diſtricto Dei iudicio infligūtur animis, necdum ſatis in hac vita

purga-

purgatis, quomodo etiam intellexerunt veteres, *a* Origenes, *b* D. Ambrosius, *c* D. Hieronymus, multisque locis *d* D. Augustinus, *e* D. Gregorius, & alij.

a Hom. 12. in Hieremiam.
b c In commentarijs.
d lib. de fide & operibus c. 16. Enchiridij cap 69. lib. 21. de ciui. Dei c. 26. in Psal. 37. Hom. 16. ex 50.
e lib. 4. dial. cap. 39.

Septima propositio: Animæ purgatorijs ignibus detentæ, à viuentibus iuuari possunt, cùm alijs pietatis officijs, tum maximè his tribus, oratione, eleemosynis, & sacrificio. Nota est sententia D. Augustini Sermone 22. de verbis Apostoli; *Pompa funebris, agmina exequiarum, sumptuosa diligentia sepulturæ, monumentorum opulenta constructio: viuorum sunt qualiacunque solatia, non adiutoria mortuorum. Orationibus verò sanctæ Ecclesiæ, & sacrificio salutari, & eleemosynis, quæ pro eorum spiritibus erogantur, non est dubitandum mortuos adiuuari, vt cum eis misericordius agatur à Domino, quàm eorum peccata meruerunt: hoc enim à Patribus traditum vniuersa obseruat Ecclesia.* Simile habet D. Chrysost. in Acta Apostolorum: *Non frustra*, inquit, *pro defunctis oblationes fiunt, non frustra preces, non frustra eleemosynæ: hæc omnia Spiritus disposuit, volens vt nos mutuò iuuemus.*

Homil. 21.

Orationes pro defūctis.

Et quidem de orationibus pro defunctis satis apertè loquitur Scriptura, quoties veteres Patriarchas & Prophetas lachrymis & ieiunijs prosecutos fuisse mortuos narrat. Non enim illi sine ratione multis diebus luctum produxerunt, nec ex humana imperfectione, quod

quod à prudentibus in vitio habetur, tanto tempore luctui indulserunt, sed vt lachrymosa oratione & ieiunijs Deum redderent placabilem mortuis. Ioseph. 77. diebus planxit ob itum parẽtis: Viri Gabes Galaad 7. diebus continuârunt ieiunium, sepulto Saule & Ionatha: quorum morte intellecta, Dauid & socij scissis vestibus flebant ieiunantes in vesperam: cui simile præstitit idem Dauid in morte Abner. Christianis eandem fuisse consuetudinẽ indicauit beatus Paulus: *Quid facient, qui baptisantur pro mortuis, si omninò mortui non resurgunt? vt quid & baptisantur pro illis?* Quo loco vox *baptisari*, est affligi, quod fit orationibus, ieiunijs, & id genus alijs modis; in qua significatione Christus subinde eà voce est vsus: *Ego baptismo habeo baptisari, & quomodo coarctor vsque dum perficio.* Et iterum: *Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum* (in Græco additur) *& baptismo quo ego baptisor, baptisari?* Docet igitur D. Paulus resurrectionem mortuorum ex consuetudine Christianorum, qui se frustra affligerent pœnitentijs & orationibus, si mortui non resurgũt; vt hinc discas, ex recepta per vniuersum orbem Christianorum consuetudine probari dogmata fidei. Proinde audiendus est Sapiens, qui nos his verbis admonet: *Fili mi in mortuum produc lachrymas, & quasi dira passus incipe plorare.* Et; *In requie mortui requiescere fac memoriam eius*: quod obser-

Genes. 50.
1. *Reg. 30.*
2. *Reg. 1.*
2. *Reg. 3.*
1. *Cor. 15.*
Lucæ 12.
Matth. 20.
Eccle. 38.

seruant Christiani, cùm dicunt; Requiescat in pace. B. Dionysius Areopagita consuetudinem hanc orandi pro defunctis, vt antiquam & vniuersalem toti Ecclesiæ exposuit. Beatus Ambrosius pro fratre Satyro, & Imperatore Theodosio, Deum rogauit, qui etiam mentionem facit, *Tertij, septimi, trigesimi, & quadragesimi diei commemorationis defunctorũ, &* antiquã hanc Christianorum consuetudinem sacris literis probauit. Tertullianus mentionem facit *anniuersarij*. B. August. suadet defunctorum corpora *ad memorias sanctorum sepeliri, vt sancti illi defunctorum constituantur patroni, ipsisq; ab ijs qui templa frequentant oratione commendentur.*

Cap. vltimo Ecclesiasticæ Hierarchiæ.
De obitu Theodosij.
De corona militis.
De cura pro mort. cap. 4.

De eleemosyna verò loquitur Tobias filio suo: *Panem tuum & vinum super sepulturam iusti constitue.* Et Ecclesiasticus: *Gratia doni in conspectu omnis euentus, & mortuo non prohibeas gratiam.* Iubet vterque dari eleemosynam pauperibus in refrigerium defunctorũ. Quod fecisse Pammachium, *qui sanctam fauillam vxoris suæ, ossaq; veneranda eleemosynæ balsamis rigauit*, testis est D. Hieronymus, qui ob id hoc eum narrat fecisse, quod sciret scriptum: *Sicut aqua extinguit ignem, sic eleemosyna peccatum.* Multus est in hac eleemosyna pro animabus defunctorum commendanda B. Chrysostomus plurimis locis.

Eleemosyna pro defũctis.
Tob. 4.
Eccle. 7.
Epist. ad Pãmachium.
Hom. 21. in Acta.

Cæterùm de sacrificio locus est 2. libro

Sacrificiũ pro defunctis.

Macha-

Machabæorum capit. 12. *Vir fortißimus Iudas collatione facta, duodecim milia drachmas argenti misit Hierosolymam, offerri eas ibi pro peccatis mortuorum, iustè & religiosè de resurrectione cogitãs, nisi enim eos, qui ceciderant, resurrecturos speraret, superfluum videretur & vanum orare pro mortuis: Sed quia considerabat, quod hi, qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repositam gratiam. Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur.* Ex quo loca varia, atq; ad hanc rem vtilissima discimus. Et primò quidem olim in Synagoga ante Christi aduentũ moris fuisse orare, & sacrificium offerre pro defunctis. Secundò verò, non orãdum esse pro quibusuis defunctis, sed pro ijs tantùm, qui cum pietate dormitionem acceperunt, hoc est, qui in gratia Dei mortui sunt. Tertiò, quod pium sit defunctis opitulari; & ex consequenti irreligiosum esse, vituperare orationes pro mortuis. Quartò, quod fides, qua Purgatorium credimus, sit sancta, salubris, & vera. Quintò, non solùm mortem naturalem, sed etiam violentam, non omnes peccatorum pœnas expiare, quemadmodum fuit superius ex hoc loco à nobis annotatum.

Documenta. 1. 2. 3. 4. 5.

B. Augustinus diuersis in locis ex hac scriptura probat, sacrificium pro defunctis esse offerendum: Sic enim habet cap. 1. libr. de cura pro mort. agenda: *In Machabæorum libris legimus, pro mortuis oblatum esse sacrificium. Sed si*

nusquam

nusquam in Scripturis veteribus omninò legeretur, non parua est vniuersæ Ecclesiæ, quæ in hac consuetu-
Hom. 3. ad Philip. *dine claret, authoritas. Præterea, vbi in precibus sacerdotis, quæ Domino Deo ad eius altare funduntur, locum suum habet & commendatio mortuorũ.*
Hom. 9. ad popul. Hactenus D. Augustinus. Cui non est ab simile quod habet D. Chrysostomus: *Non frustra ab Apostolis sancitum esse, vt in celebratione venerandorum mysteriorum memoria fiat eorum, qui hinc discesserunt. Quando enim* (inquit alio
22. in. loco) *Regum trophæa statuuntur, tunc celebrantur quidem & quicunque victoriæ socij fuerunt, dimittuntur autem qui sunt in vinculis per illud tem-*
Simile. *pus: vbi autem transierit tempus hoc, qui nihil assecutus, nihil obtinet; ita & hic* (in celebratione mysteriorum) *tropheorum & celebrandæ vi-*
Catech. 5. *ctoriæ tempus est.* Beatus Cyrillus Hierosolymitanus, cùm dixisset in altari memoriam fieri defunctorum sub tremendo sacrificio, rem hac similitudine docet: *An,* inquit, *si*
Simile. *Rex eos à quibus offensus est in exilium pepulerit, posteà verò illorum propinqui coronam aliquã conficientes pro his qui sunt in supplicio exulibus eidem offerrent, nonné condonationem aliquam suppliciorum ipsis dederet? Ad eundem modum & nos pro defunctis precationes adhibentes, quamuis sint peccatores, non quidem coronam plectimus, sed Christum pro nostris peccatis mactatum offerimus, vt & nobis,*

nobis, & illis eum; qui est benignißimus, propitium reddamus. Hactenus D. Cyrillus: Ac proinde non modò in ritu sacrificij Ecclesiæ Latinorũ, sed in Liturgijs Græcorum beati Iacobi, Basilij, Chrysostomi, Armenorum quoq; & Chaldæorum precatio fit pro defunctis: & id quidem alio loco, quàm pro Martyribus: quemadmodum D. Augustinus notauit; *Cùm Martyres ad altare recitentur, nõ vt pro ipsis oretur,* inquit, *(iniuria est enim pro martyre orare, cuius nos debemus orationi commendare) sed vt socij cognoscantur Christi triumphantis: pro cæteris autem defunctis rogetur Deus, vt participes fiant altaris, atq; incruenti sacrificij;* quod pro se offerri rogauit sanctissima eius mater Monica, pro quà sæpiùs esse celebratum, testis est idem B. Augustinus in Confessionibus. B. Gregorius lib. 4. Dialogorum, & Venerabilis Beda li. 4. & 5. historiæ Anglorum præclara refernt miracula, ad sacrificium Deo pro defunctis oblatum edita; neque est veterum aliquis, qui non orationes & sacrificia pro defunctis, & magni semper fecerit, & sibi expetierit.

Serm. 17. de verbis Apostoli.

Lib. 9. ca. 1. 12. 13. 15.

OBIECTIONES H AE-
reticorum.

Prima: Duæ sunt tantùm viæ post hanc vitam, ad cœlum vna, & ad infernum altera: ergo nulla est via ad Purgatorium, ac proinde nullum est Purgatorium.

Duplex solutio. Solutio: Duobus modis potest ista argumētatio dilui. Primo, negando antecedens: nusquam enim in scripturis habetur duas tātum vias post hanc vitam: sed Matth. 7. dicuntur duæ esse viæ in hac vita, lata & arcta: hoc est, duo modi viuendi, quibus vel ad infernum, vel ad cęlum itur: ad quam posteriorem viam pertinet Purgatorium, in quo per multas tribulationes intratur in regnum Dei. Matth. 25. dicūtur post iudicij diem duo tantùm futura loca: quomodo etiā D. Augustinus, agens contra Pelagianos, q pueris sine baptismo defunctis, tertium aliquem locum assignabant, medium inter cœlum & infernū, vbi etiam post resurrectionem degerent, ait: *Tertium locum penitus ignoramus, imò nec eum in scripturis sacris inuenimus*: Altera solutio est, negando consecutionem: vt enim sint tantùm duæ viæ, in altera tamen viarum, illa nempe quæ ducit ad cœlum, est diuersoriū seu telonium, vbi merces examinantur, hoc est, animæ purgantur, & inde purgatæ ad cœlum transmittuntur.

1. (margin beside "quam enim in scripturis")

Lib. 5. hypognosticon.

2. (margin beside "inuenimus")

Secunda: Qui deferuntur ad Purgatorium, vel bene moriuntur, vel malè: Si bene, ergo cruciatus nullos sentiunt: si malè, ergo non moriuntur in gratia.

Solutio est, quod bene moriantur, nempe in gratia Dei, & cum certa expectatione vitæ æternæ: nec ex eo sequitur, quod post mortem nihil patiantur: quia ille etiam dicitur bene ambu-

ambulare, qui terminum suum certò attinget, licet non sine labore.

Sed vrgent illud Apocal. 14. *Beati mortui, qui in Domino moriuntur, amodò iam dicit spiritus, vt requiescant à laboribus suis, opera enim illorum sequuntur eos.* Quicunque in caritate moriũtur, moriuntur in Domino. Ergo illi post mortem statim beati sunt, & à laboribus suis, omnibusq; pœnis requiescunt: ac proinde nulla est post mortem pœna Purgatorij, qua torquentur iusti, qui in Domino, hoc est, in charitate & statu gratiæ moriuntur.

Solutio: Verba illa esse intelligenda de his, qui moriẽtur circa tẽpus iudicij extremi, patet, & ex antecedentibus, & ex consequẽtibus, & ex ipsismet verbis: non enim dicit, *Beati mortui qui in Domino mortui sunt, sed qui tunc morientur, quando erit patientia sanctorũ,* id est, temporibus Antichristi in graui illa persecutione, & sub tempus iudicij in cõsummatione sæculi, quando cadet Babylon illa magna, & oẽs, *qui adorauerint bestiam, bibent de vino iræ Dei, & cruciabuntur igne & sulphure,* id est, quãdo impij omnes perdentur. Qui enim tunc moriuntur, beati erũt, & requiescẽt à laboribus suis. Proinde quidam Græci codices punctum faciunt, post amodò: *Beati qui in Domino moriũtur amodò,* id est, post hac. Sequentia enim id ipsum indicant. *Et vidi, & ecce nubem candi-*

dam, & super nubem sedētem similem filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, & in manu sua falcē acutā. Quo significatur Christus in nube venturus ad iudicium, sicut in nube ascendit ad cœlū. Iudicis est sedere, & Regis est ornari aurea corona, & acuta falce vti ad puniendū malos, & vindicandas bonorū iniurias. Prædicta igitur sententia nihil aliud dicitur, quàm in consummatione sæculi futuros illos beatos, qui in Domino moriētur, tametsi grauissimè ab Antichristo fuerint exagitati: eo verò tempore, nullæ erunt Purgatorij pœnæ. Sed quicunque in Domino morientur, data sententia in extremo iudicio, cum Christo ad æternam fœlicitatem transibunt.

Tertia: Si esset Purgatorium post hanc vitā, posset homo impunè & liberè peccatis vacare, vsque ad vitæ finem, & tum de peccatis dolere, missæque sacrificio, & viuentium precibus atque eleemosynis sine omni bono opere, quod ipse præstitisset, liberari.

Solutio. Hoc argumentum magis aduersatur his, qui soli fidei attribuunt iustificationem: quàm Ecclesiæ Catholicæ, quæ purgatorias pœnas post hanc vitam credit. Illi enim homini flagitioso promittunt sine vllo opere bono, sine pœna, sine satisfactione per solam fidem vitam æternam: Licebit itaque ex illorum doctrina; impunè cuiuis flagitiosissimè viuere ad horam vsque mortis, in qua hora, si

fide

fide paſsionem Chriſti apprehendat, vt ſuam, ſtatim ad cœlos euolabit. Quæ doctrina laxat habenas vitijs, & occaſionem præbet multis peccatis. Ex doctrina autem Eccleſiæ, hoc quidem ſequitur, quod qui totam vitā in peccatis egerit, ſi tandem exemplo Latronis conuertatur, ſeriò de peccatis doleat, vitæq; emendationem, ſi prorogetur, proponat: ſpem habeat ſalutis, & ad ignem purgatorij ſit tranſiturus, è cuius pœnis (ſi hoc in vita promeritus eſt) ſacrificio ſalutari Eccleſiæ, pijſque eleemoſynis, & orationibus fideliū liberari poſſit, aut ſaltem adiuuari, vt leuius torqueatur. Cæterùm qui præſumptione diuinæ miſericordiæ in peccatis perſiſtunt, frequenter in hora mortis deſeruntur, vt nec de peccatorum dolore, nec de Dei offenſa cogitent. *Quia* (inquit diuus Auguſtinus) *hac animaduerſione percutitur peccator vt moriens obliuiſcatur ſui, qui dum viueret oblitus eſt Dei. Qui enim omni pœnitenti promiſit gratiam, non omni peccanti promiſit pœnitentiam.* *Hom.3.de Innocent.*

Quarta: Anima cùm ſit res incorporea, non poteſt torqueri ab igne corporeo: ergo nō eſt ignis purgatorius vllus, quo animæ purgentur & crucientur.

Solutio. Antecedens falſum eſt, alioqui neque animæ damnatorum in inferno, neq; Dæmones igne torquerētur corporeo, de quibus Saluator dixit: *Ite in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius*, quaſi dicat, eodem *Matth.25.*

igni torquendos Dæmones incorporeos, quo torquendi sunt homines corporei. Quomodo autem id fieri posſit, vt res incorporea à corporea patiatur, explicat B. Gregorius in Dialogis. Nec videbitur impoſſibile conſideranti etiam in hac vita animam ſæpius à corpore affici, cùm per corpus dormit, vel ſopita eſt, intelligit, triſtatur, ſentit. Si ergo tanta eſt vis corporis humani, vt animam afficiat propter coniunctionem, qua ſimul conſtituũt hominem: cur non poterit Deus alia, vel ſimili ratione ignem cum ſpiritu, vel anima coniungere, vt ei cauſam adferat doloris, cùm non ſit impoſſibile apud Deum omne verbum?

Lib. 4. dialog. cap. 29.

Quomodo anima patiatur ab igne.

Quinta. Deus perfectè condonat peccata, ſicut nos vult condonare debitoribus noſtris: proinde quemadmodum non vult vt homo offenſus grauiorem pœnam commutet in leuiorem, veluti extremum ſupplicium in flagellationem, vel publicam ignominiam, ſed vult, vt omnis iniuria penitus condonetur, & tollatur de cordibus noſtris: pari ratione ipſe pœnam æternam non commutat in temporalem, ſed omnia peccata perfectè cõdonat: nullus eſt itaque Purgatorius ignis, quo peccata ſemel remiſſa puniantur.

Solutio duplex.

Solutio. Reſponderi poteſt duobus modis: Priori quidem, Deum in Sacramento pœnitentiæ peccata omnia dimittere, ſicut vult vt nos dimittamus debitoribus noſtris, vult enim Deus, vt offenſi demus veniam his, qui

1.

offen-

offenderunt, & iram omnem desideriumque vindictæ ex animo deponamus: non requirit tamen, neque vult semper, vt res nobis iniustè ablatas negligamus: quin potius aliquando iubet, vt homo sibi restitui curet famam violatam, & pecuniam furto sublatam, quãtumuis ex eo sustinere cogatur reus quandoque incommodum & verecundiam. Ita Deus, tametsi omnem offensam remittat, exigit tamen etiam dimisso peccato, restitutionem rei sibi iniustè à nobis ablatæ. Quouis enim peccato furatur homo sibi delectationẽ non datam à Deo, quæ delectatio licet non semper sensu percipiatur, est tamen in omni peccato, dum homo repudiata diuina voluntate, suam implet. Præterea quantum in nobis est, facimus iniuriam gloriæ & honori Dei, quando in conspectu Sanctorum omnium præceptum eius contemnimus, & Deum quasi pro nihilo ducimus: sicut non parum contemnitur pater, cùm filius publicè præcipienti irreuerenter reluctatur. Huius igitur delectationis, & huius honoris facienda est restitutio per pœnam temporalem.

Posterior verò solutio est, quod Deus perfectè peccata dimittat, quando Sacramenta, per quæ ad remissionem peccatorum nobis Christi passio applicatur, plenè & eo quo decet modo, recipiuntur. Quia igitur tres sunt pœnitentiæ partes, hoc est, tria in pœnitentia sunt necessaria, vt plenam assequamur

peccatorum remiſſionem, contritio cordis,
confeſsio oris, & ſatisfactio operis: qui per
partes has ad ſacramentum adhibuerit, conſe-
quetur plenum Sacramenti effectum, qui eſt
remiſsio peccatorum, tam quod ad pœnam
attinet, quàm quod ad culpam. Qui autem
vnam ex his partibus neglexerit, nimirum ſa-
tisfactionem: conſequetur ille quidem remiſ-
ſionem culpæ, non autem dimittetur omnis
pœna, quòd Sacramenti partes non omnes ad-
hibuerit: Et mirum videri non debet, quod a-
liquando ſacramenti effectus non plenè con-
ſequantur, cùm ex ſuſcipientis diſpoſitione
Simile. gratia Dei nobis temperetur. Sicut lumen pro
ratione corporis perlucidi, aut opaci, vel co-
loribus affecti recipitur. Adultus enim homo
ſine propoſito melioris vitæ ſacramenta ſuſci-
piens, accipit quidem effectum aliquem, ve-
ti in Baptiſmo, Cõfirmatione, & Ordine, cha-
racterem: in Matrimonio vinculum indiſſolu-
bile, &c. non tamen gratiam, vel peccatorum
condonationem.

Sexta Apoc. 10. *Iurauit Angelus per viuentem in ſæcula, quia tẽpus nõ erit amplius*: ergo poſt mortem nullus ſatisfacere poterit pro peccatis.

Solutio. Non explicatur, quando non erit amplius tempus, poſt mortemne vniuſcuiuſque, an poſt mortem omnium: ſed abſolutè *tempus non erit amplius*: conſtat tamen Angelum loqui de extremo iudicio, poſt quod ceſſabit mutabilitas temporum: & æternitas e-

rit

rit vbiq; perpetua. Sequitur enim statim post verba prędicta: *Sed in diebus vocis Angeli septimi, cùm cœperit tuba canere, consummabitur mysteriũ Dei: sicut euãgelizauit per seruos suos prophetas*, hoc est, in resurrectione generali, omnia quę de Christo, de cõsummatione sæculi, atq; de bonorũ remuneratione prędicta sunt, perficientur. Cæterùm fatendum est, post mortem cuiusq; nullum tẽpus esse meriti, sed præmij, ad quod pertinet etiam ignis purgatorius: per quem transeunt, qui salui fiũt per ignem. 1.Cor.3.

Septima. Ecclesiastici 11. ita dicitur: *Si ceciderit lignum ad Austrũ, aut ad Aquilonẽ: in quocunque loco ceciderit, illic erit*; quibus verbis significari videtur, animam illic perpetuò mansuram, quò primum tẽdit: non est ergo purgatorium, in quo non perpetuò permanetur.

Solutio. Tametsi ex parabolico sermone non possit solidè aliquid probari: hoc tamen loco videtur in duobus posita esse similitudo hominis morientis, & arboris cadẽtis: primò, quod post casum se non possint erigere: deinde in quo statu moritur homo, in eo maneat perpetuò. Sunt autem duo status, nempè ad Solem in Austro, qui est status caloris, hoc est, gratię & amoris Dei: & ad Aquilonem procul à sole & à calore, vbi Lucifer collocare sedem suam cogitabat: *Sedebo* (inquit) *in monte testamenti, in lateribus Aquilonis*: qui status est malorum, & corũ, qui alieni sunt à colore cha- Isa.14.

ritatis Dei. Ad Austrum itaque cadunt, quotquot ad purgatorium transeunt, vtpote qui in charitate & gratia Dei ex hac vita migrant.

Octaua. Ecclesiast. 9. c. de mortuis sic dicitur: *Nec habent partem in hoc sæculo, & in opere, quod sub cælo geritur:* ergo defunctorum animæ non iuuantur his, quæ fiunt à viuentibus.

Solutio. Sapiēs nihil aliud vult, quàm quod mortui careant vsibus huius vitæ: nempè non edāt, nec bibāt, nec indigeant his rebus, quib' nos in vita vtimur. *Amor,* inquit, *& odiū, & inuidia simul perierūt, nec habent partē in hoc sæculo, & in opere, quod sub sole geritur. Vade igitur & comede panem tuum in lætitia.* Non agit autem de auxilio spirituali, quod defūctis adfertur.

Nonam obiectionem mouet B. Augustin. 1. ca. li. de cura pro mortuis agenda. Omnes nos astabimus ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque prout gesit, non secundum preces aut eleemosynas aliorum.

Respondet deinde his verbis: *Verùm hæc ita soluitur quæstio. Quoniā quodam vitæ genere acquiritur, dum in hoc corpore viuitur, vt aliquid adiuuent ista defunctos,* hoc est, defuncti, qui purgatorij igne detinentur, hac ratione censentur, recepisse secūdum opera sua: quia enim peccauerunt, torquentur pœnis, quia autem in gratia & charitate decesserunt, hoc acceperūt, vt orationes & opera viuentium illis possint prodesse.

DE COELIBATV. SACERDOTVM,

Caput XV.

IN hac controuersia, quæ de continẽtia & cœlibatu sacerdotum ab hæreticis exorta est, non istud vocatur in dubium, an aliquis ad suscipiendũ sacerdotium, aut ad continentiam seruãdam, cùm liber sit suique iuris, à quoquam impelli vel cogi inuitus possit, aut debeat: fatentur enim cum Apostolo Paulo sacri Doctores, hác 1. Cor. 7. esse virginitatis & continentiæ præstantiam, *Basilius de* vt consulenda sit, non per vim obtrudenda: *virginitate.* *Qui potest capere capiat*, ait Dominus: quasi di *Chrysost. ho.* cat: Res est eximia castitas, per quam homines *79. in Matthæum.* efficiuntur *similes Angelis Dei, qui neque nubũt,* *Matth. 19.* *neque nubuntur*. Non igitur impero, sed alte- *Matth. 22.* rum eligendi liberam cuique facultatem re- *Chry. hom.* linquens, suadeo, vt eius virtutis pulchritudi- *67. in Ioannem.* ne perspecta, secum ipsi animo reputent num eius amore incitati, eam complecti velint & *Hier. lib. 1.* consectari. Nam posse capere, hoc loco dicitur *contra Iouinianum.* is, qui facile adducitur vt velit: & non posse capere, qui difficultate cognita, non vult. Si- *Beda li. 3. de* cut rogati officium aliquod præstare, nobis *tabernaculo* molestius, minusque iucundum, respondere *cap. 9.* solemus, non possum facere: vel non possum in animum meum inducere vt hoc perficiam. *De Virginibus*, inquit Apostolus Paulus, *præce* 1. Cor. 7.

ptum

ptum Domini non habeo, consilium autem do.

Neque in quæstionem vertitur, possint ne mariti ad sacros ordines admitti, cùm plurimi sacerdotiū inierint coniuges, & B. Petrus Apostolorum Princeps vxore ducta, non modò Sacerdotio sit functus, sed summum quoque Pontificatum administrarit, & Græci hodie ex maritis fiant Sacerdotes.

Tota quæstio porrò in eo consistit, An his permittendum sit matrimonium, qui cùm cœlibes essent ad sacerdotium aspirauerūt. Quā difficultatem visum est Propositionibus aliquot expedire. Earum prima sit. Dubium non est, quin rectius commodiusque sacerdotij munia obeantur à viro cœlibe, quàm à viro matrimonij vinculis impedito. *Munia sacerdotum.* Munia sacerdotum sunt. Primò: Deum assiduis precibus deprecari, & quasi mediatorem ad Deum pro
1. populo intercedere. *Hebr. 5.* *Quia omnis sacerdos pro hominibus constituitur in ijs, quæ sunt ad Deum.* Clarum est autem longè aptiorem esse continentem ad preces fundendas, votaque Deo facienda, & ad diuina oracula percipienda, quàm eum, qui liberis procreandis dat operam. Nā
1. Cor. 7. & Apostolus vult coniuges ad tempus à congressu abstinere, vt vacent orationi: & Deus
Exod. 19. ad populum Israëliticum verba facturus, voluit eum præparari continentia tridui. Secundò: Sacrificium Deo quotidie offerre, quia (vt
Hebr. 5. ait B. Apostolus) *ad hoc constituitur Sacerdos*

in

in ijs quæ sunt ad Deum, vt offerat dona & sacrificia pro peccatis. Gratiora autem Deo illa esse sacrificia, quæ ab homine magis casto offerun tur, vel ex eo manifestum esse potest, quod in lege veteri Sacerdotes tempore vicis suæ, ad quos sacrificij offerendi munus ordine deuol ueretur, non modò ab vxorum complexu, sed à vino quoque, in quo est luxuria, diuino man dato arcebantur. *Leuit. 10.* Tertiò: Dispensare Sacramen ta diuina. *3.* *Sic nos existimet homo* (ait Apostolus) *vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.* *1. Cor. 4.* Si ergo in veteri lege carnis immun ditia pollutis, nō licebat vel edere panes propositionis, vel manibus cōtrectare res sacras, vel templum ipsum intrare: multò minùs his cōuenit sacrorum nostrorum administratio, qui vxoribus suis liberisque procreandis vacāt. *Leuit. 10.* *1. Reg. 21.* *Quia ad mūditias corporis Christi* (inquit Beatus Hieronymus) *omnis coitus immūdus est.* *Libr. 1. cont. Iouinianum.* Quocirca B. Dionysius Areopagita: *eos*, inquit, *qui ad Sacramenta cœlestia conficiēda procedunt, ea oportet esse mūditia, vt ipsas quoque animæ extremas imagines purgatas habeant; sicq; ad reuerenda mysteria (quantum fas est) similitudine puritatis accedere.* *Eccl. Hier. cap. 3.* Et Beatus Hieronymus: *Episcopo*, inquit, *debet castitas esse propria, & vt ita dixerim, pudicitia Sacerdotalis, vt non solùm ab opere se immūdo abstineat, sed à iactu oculi, & cogitationis errore mēs Christi corpus cōfectura.* *Ad Tit. 1.* Quartò: Do *4.*

cere

cere populum. vnde ipſorum eſt *attendendi* *ctioni, doctrinæ*, meditationique rerum diui-narum, ſuæque fidei commiſſos exhortari ad caſtitatem: hæc autem minus commodè à con-iugatis præſtantur: quàm à viris nullo matri-monij nexu colligatis. *Quomodo* (inquit Di-uus Ambroſius) *poteſt hortator eſſe viduitatis, qui ipſe cõiugia frequẽtauerit?* His, ſimilibuſq; rationibus & argumentis, vetuſtiſsimi Patres ad aſtruendam Sacerdotum caſtitatem vſi fue-runt, *a* Calixtus, *b* Zozimus, *c* Innocentius pri-mus, Romani Pontifices, *d* Dionyſius Areopa-gita, *e* Origenes, *f* Euſebius Cæſarienſis, *g* Epi-phanius, *h* Chryſoſtomus, *i* Ambroſius, k Hie-ronymus, *l* Auguſtinus, & poſt eos pleraque Concilia, vt *m* Turonenſe I. & *n* Moguntinum, *o* Beda quoque, *p* Rabanus Maurus, *q* Rupertus Tuitienſis, &c.

Pauciora etiam & minora incommoda, periculaque ex eo oriuntur, ſi cœlibes in Sa-cerdotum ordinẽ annumerentur, quàm ſi con-iugati. Primò enim Eccleſiaſtica bona, quæ li-beralitate fidelium propterea Sacerdotibus donata ſunt, vt quicquid præter vitæ neceſſa-ria eis ſupereſſet, id totũ in pauperes, egẽteſq; Chriſtianos conferretur, *& eos qui vitam com-munem ducũt*, vt ait S. Vrbanus Pontifex, *quia vota ſunt*, inquit, *fideliũ prætia peccatorum, ac pa-trimonia pauperum*: hęc, inquam, bona tum ad neceſsitates & commoda vxorum, liberorum-

que

1. Tim. 4.
Lib. 1. Officiorum c. 50.
a. Epiſt. 1.
b Epiſt. 1.
c Epi. 2. & 3.
d Eccl. hier. cap. 3.
e Hom. 4. in Leuit. & 23. in Num.
f Lib. 1. demonſt. Euangelicæ, ca. 9.
g Hæreſi 59. & 78.
h Ho. 10. in 1. ad Theſſ.
i in 1. Tim. 3.
k *Apologia pro libris contra Iouin. & lib. 1. contra Iouin. & Tit. 1.*
l Serm. 149. de tempore
m Cap. 1.
n Cap. 10.
o in Lucæ 1.
p lib. 1. de inſt. cler. c. 8
q lib. 2. in Leuit. c. 8.
Quatuor incommoda.
Chryſ. hom. 34. & 37. ad pop. Antiochenum. Epiſtola 1a

quę transferrentur, tum ad posteros hæreditario iure deuoluerentur. Quod temporibus B. Malachiæ in Hibernia multis annis fuisse actitatum author est D. Bernardus. Sanè *rem pauperum non pauperibus dare, partē sacrilegij esse* B. Hieronim⁹ affirrmauit. Et B. Bernardus Fulconi Canonico in hæc verba de Sacerdotij suij prouentibus scripsit; *Quicquid præter necessarium victũ, ac simplicem vestitum de altario retines, tuum non est, rapina est, sacrilegium est.* Secundò non tantus splendor animi, morumq́ue grauitas elucet in homine, qui mulierculæ semper assideat, eidéq; vacet: quia libido omnis mores compositos dissoluit, minusq́; admirabilem hominem reddit. Sacerdotũm porrò est sancta castitate grauem quandam præ se ferre maiestatem, qua venerationi sint & admirationi cæteris. De istis quippe Christus dixit; *vos estis lux mundi, vos estis sal terræ.* In vestram vitā intuebũtur omnes Christiani: vestros mores sibi proponent vt normam vitæ: vestra exempla conabũtur referre, sicut de SS. Cosma & Damiano à Niceta Philosopho memoriæ proditum est, *quod imitati sint Sacerdotũ Christi pietatem, grauitatem, castitatem, & virginitatem.* Tertiò, minus periculum esse violandi silentij, si viro continenti, quàm si mulieroso peccata detegas, secretaque cōmittas conscientiæ. Exemplo suo, magnoque malo docuit fortissimus Sãson. Proinde, ne quod eiusmodi ma-

In vita Malachiæ.

Ad Pammachiũ epist. 1.

Matth. 5.

In Encomio eorum.

3.

Iudic. 16.

di malum eueniat, Græci Sacerdotes, qui
trimonia iniuerunt, etiamnum neque ad E
scopatum, aliásve dignitates euehuntur, n
ad audiendas confessiones adeũtur, neq; v
in pretio habẽtur. Quartò minus periclita
4. castitas viri cœlibis, qui nunquam, aut mul
ab hinc annis voluptatem gustauit, quàm ei
qui quotidiè experitur; quia libido inualesc
consuetudine & vsu, marcescit fuga. Quoci
ca B. Chrysostomus non alios voluit nosoco-
mijs præesse, quàm presbyteros, singulari p
tate præditos, & coniugij expertes.

Metaphrastes.

Secunda propositio. Antiquissimis Eccle-
siæ temporibus, viuentibus adhuc Aposto-
& post Apostolos; aliquot adhuc annis, a
missi fuerunt ad sacros ordines viri coniug
ti, non quidem promiscuè, verùm selecti, q
vnicam tantùm duxissent vxorem, eamq; v
ginem; & id non, vt in posterum idem mos
Ecclesia seruaretur, sed propter inopiam, ra
tatemque illorum, qui cœlibem degebant v
tam: quia ante Christi aduentum, & Euange
promulgationem, Castitas passim ignota,
Iudæis quidem contemptui habita fuerat,
Gentibus verò etiam pœnis mulctata.

1. Tim. 3. T. t. 1.

D. Ambr. li. de viduis.

Tertia propositio. Nunquam licuit Sacer-
doti, iam sacris presbyterij ordinibus initia-
to, vxorem ducere; hoc habet Can. 27. Apo-
stolorum, & inter Apostolicas constitutio-
nes refertur à B. Clemente. Quotquot etiam
post apostolos Concilia de vita, moribusque

Lib. 6. Cõsti tutionum Apostolicarũ, cap. 17.

Sacerdotum decreuerunt, idem tanquam ab Apostolis acceptum tradiderunt, & memoriæ mandârunt; neque quisquam est Catholicorum Patrum, qui totis 1500. annis, aliter vel scripsisse, vel sensisse legatur; quin potiùs hæreseos damnati sunt, qui secus affirmare ausi fuissent. Quid de Diaconis & Hypodiaconis sentiendum sit, fortasse quis dubitare poterit, propter Concilij Ancyrani vetustissimum Canonem, quo Diaconis permittebantur matrimonia, *si in ipsa ordinatione protestati fuisset Episcopo, se velle habere vxores, nec posse cõtinere.* Cæterùm qui inspexerit vetustiora Patrũ decreta, intelliget etiã Diaconis & Hypodiaconis impositam esse legem Castitatis, vt ait B. Epiphanius. Nam B. Clemẽs Pontifex Martyr deponi iussit Diaconos, qui post ordinationem iniuissent matrimonia. Et hanc fatetur esse Apostolicam constitutionẽ. In Canonibus porrò suis ita decreuerũt Apostoli: *Innuptis, qui ad clerum prouecti sunt, præcipimus, vt si voluerint, vxores accipiant, sed lectores cantoresq; tantummodò.* Huius Canonis authoritate Patres Trulliani, & Carthaginenses prohibuerunt Hypodiaconis matrimonia, quam legem appellauit beatus Paphnutius in Synodo Nicæna, *Antiquam Ecclesiæ traditionem.* Qua traditione Syluester Pontifex in Synodo Romana, & post illum D. Leo Põtifex simile decretum ediderunt. Iustinianus Imperator, qui agno-

Cap. 10.
Hæres. 59.
Epistol. 2.
Li. 6. Apost. con. c. 17.
Cano. 27.
Synodo 6. cap. 6.
Concil. 2. Cart. ca. 2.
Zosomenus lib. 1. ca. 23.
Socrates l. 1. cap. 11.
Cap. 8.
Ephes. 84. cap. 4.
Epist. in S. Synodo insertα.

uit se illarum rerum Ecclesiasticarum executorem, quæ ab Episcopis constitutæ fuissent, legibus suis decernit pœnas Diaconis & Hypodiaconis, qui vxores duxissent.

In authentica collatione 1. tit. 6. c. 13. & collatione 4. tit. 1. c. 22. & collatione 9. tit. 15. c. 19.

Ancyrani Concilij Canon 10. qui videtur negotiũ facessere, ita habet: *Diaconi quicunque cũ ordinantur, si in ipsa ordinatione protestati sunt, dicentes velle se habere vxores, nec posse se continere, hi postea, si ad nuptias venerint, maneant in ministerio, propterea q̃ his Episcopus licentiã dederit. Quicunq; sanè tacuerũt, & susceperunt manus impositionẽ professi continentiã, si postea ad nuptias venerint à ministerio cessare debebũt.* Quibus ex verbis tria discimus. Primũ est, Diaconos oẽs iam olim, à temporibus illius Concilij, quod anno Dñi 308. sub Marcellino Papa celebratũ fuit, in sacri ordinis susceptione, vouisse Deo castitatem. Secũdum est, hoc votum castitatis ita annexum fuisse ordinibus sacris, vt qui tacuissent, ipsa sui ordinatione censerentur vouisse. Ad eum ferè modũ, quo in Principũ inauguratione, quando à ciuibus iuramentum postulatur, sola manuũ vel digitorũ erectio, nullo etiã ab illis edito verbo, pro sacramẽto suscipitur.

Simile.

3. quod olim his, qui sacris ordinibus initiabantur, ex ea tantũ causa interdicebatur matrimonio, quia votũ non contrahẽdi annexum esset auctoritate Apostolorũ, susceptioni ordinũ. Quamobrẽ sicut vouisse censebatur, qui tacitus sacrũ ordinẽ accipiebat; Ita nõ tenebatur voto, quisquis coram Episcopo decla-

declarabat se ordinatione sui vouere nolle, nec castitatis vinculo ligari velle; quemadmodum in præcedēti similitudine, qui iussus erectione manus vel digitorū testari iuramentū, si erigat habetur iuratus, si verò palā protestetur Prīcipi se manū quidē attollere velle, sed hac elatione sacramentū edere nolle, liber cēsetur, & Principi nō obnoxius iuramēto; si tamen hoc ipsū, vel apud se solū fateatur in corde, vel apud paucos testetur, apud Principem tamen tenebitur sacramēto, atq; ad obtēperandū more aliorū iure cōpellitur, quod à Principe nō sit admissa hæc occulta ipsius interpretatio. Hos igitur Diaconos, qui palam detrectārūt de assensu Episcopi continētiæ votum, declarat Synodus non teneri ad cœlibatū; sed eos omnes, qui vel verbis, vel susceptione ordinis votum admisissent: quod votū à clericis emitti Concilia & veteres Patres docuerunt. *Simile.* *4. Tolet. c. 23.*

Cæterùm, quia posterioribus sæculis (quæ est malitia hominū) pleriq; sacerdotes, quod dicerent sibi nihil de voto continētię in mentem venisse, cùm ad sacros ordines promouerentur, putârunt sibi impunè tutaq; conscientia permitti vxores; necessariū fuit Ecclesiam prętcr votū ꝙ Apostoli ordinibus sacris adiūxerāt, ijsdē adimere ius & habilitatē contrahendi matrimonia, vt quacunq; tandē mente suscepti essēt ordines sacri, semper tamē irrita haberētur matrimonia, quæ sacerdotes, diaconi, vel hypodiaconi iniuissent, sicut eiusdē *Auras. c. 22. Orig. ho. 23. in Numeros. D. Greg. li. 1. epist. 42. & l. 3. epist. 34. B. Bern. Ser. 65. in Cant.*

Ecclesiæ auctoritate, nulla sunt ea, quæ inter consanguineos vel affines contrahũtur. Extat decretum Calixti 2. Pontificis apud Gratianũ huiusmodi; *Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis, & Monachis concubinas habere, seu matrimonia contrahere penitus interdicimus. Contracta quoq; matrimonia ab huiusmodi personis disiungi, et personas ad pœnitentiam redigi debere, iuxta sacrorum Canonum definitionem, iudicamus.* Quod decretum non multò pòst Innocentius 2. & Alexander 3 confirmârunt, ob id potissimùm, quod Henricorum & Frederici Barbarossa Imperatorum temporibus, castitas Sacerdotum fœdis nuptijs, in Germania maximè, violabatur.

Distin. 27. c. Presbyteris.

27. q. 5. vt lex extra de clericis coniugatis. ca. 1. & 4.

Quarta propositio: Antiquissima adeoque Apostolica traditio est, vt qui mariti ad Episcopatum, Sacerdotium, & Diaconatum assumuntur, ab vxoribus suis abstineãt; Atque etiam Hypodiaconi, præsertim, quando eius rei ante ordinationẽ præmoniti fuerunt. Hoc docent vetera Concilia, *a* Elibertinũ, *b* Carthaginense, *c* Antisiodorense, *d* Agathense, *e* Arausicanum, *f* Arelatense, *g* Turonense, &c. B. *h* Epiphanius: *Sancta,* inquit, *Dei Ecclesia vnius vxoris virum adhuc liberos gignentem non suscipit, sed eum qui se ab vna cõtinuit, vel saltem in viduitate vixit Diaconum & Presbyterum, & Episcopum & Hypodiaconum, maximè vbi sinceri sunt Canones Ecclesiastici. At dices mihi, omninò adhuc in quibusdam*

a *Cap. 33.*
b *2. c. 2. & 5. cap. 3.*
c *Cap. 21.*
d *C. 9. et 16.*
e *Cap. 22. & 23.*
f *Cap. 2.*
g *1. c. 2. et 2. cap. 11.*
h *Hæres. 59.*

locis

locis liberos gignere et Presbyteros & Diaconos & Hypodiaconos. At hoc non est iuxta Canonē, sed iuxta hominū mentem; quæ per tempus elāguit. Nam Sacerdotiū ex virginibus quidem vt plurimum procedit; si verò nō ex virginibus, at ex solitariam vitā degentibus, de his qui continent à proprijs vxoribus, aut ab vnis nuptijs viduitatem seruantibus. Euseb. Cæsariensis, qui Nicæno Concilio adfuerat: *Eos*, inquit, *qui sacrati sunt, atq; in Dei ministerio, cultuq; occupati, continere deinceps seipsos à commercio vxoris decet.* B. Hieronymus in hac re multus est: *Apostoli,* inquit, *vel virgines fuerunt, vel post nuptias continentes. Episcopi, Presbyteri, Diaconi, aut virgines eliguntur, aut vidui, aut certè post Sacerdotium in æternum pudici. Castrāt se ab vxoribus suis, vt imitentur virginum castitatem.* Vigilātium hęreticum scribit docuisse, nō esse Diaconos ab Episcopis ordinandos, nisi priùs duxissent vxores: Sed *quid,* inquit, *facient Orientis Ecclesiæ, quid Aegypti & sedes Apostolicæ, quæ aut virgines clericos accipiunt, aut continentes, aut si vxores habuerint, mariti esse desistunt?* Aduersus Iouinianum ait, *confitendum esse, non posse esse Episcopum, qui in Episcopatu filios faciat, alioqui si depræhensus fuerit, non quasi vir,* (inquit) *tenebitur, sed quasi adulter damnabitur.* Beatus Gregorius Turonensis refert S. Vrbicum Episcopum Aruerniæ, quod semel vxore sua

In compēdiaria doctrina Catholicæ fidei.

Libr. 1. Demōnstr. Euang. cap. 9.

Apologia pro libris contra Iouinianum.

Contra Vigilantium.

Lib. 1. contra Iouinianum.

Lib. 1. Hist. Franc. c. 39.

sua fuisset vsus, *de perpetrato scelere doluisse, atque in monasterio Diœcesis suæ cum gemitu & lachrymis pœnitentiam egisse, &, quod commiserat, diluisse.* Ioannes Epiphanij discipulus scripsit: Diaconum, qui vxorem suam cognouerat, visum esse Diuo Epiphanio fœdissima lepra in fronte percussum. Sanè Apostoli nisi vxoribus dimissis (quas inter relinquēda Dominus numerauit) nunquam de relictis à se rebus omnibus apud Christum gloriarentur, neque dicerent; *Secuti sumus te*, nisi eius consilium secuti essent, *vt se castrarent propter Regnum Dei.* Et quam ipsi castitatis perfectionem sectati sunt, eandem successoribus, posterisque suis imitandam proposuerunt, maximè quod non ignorant ab Isaia prædictum de Eunuchis, qui se castraturi erant propter regnum Dei: *Hæc dicit Dominus Eunuchis, qui custodierint sabbatha mea, et elegerint, quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum; dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filijs & filiabus:* Siquidem in Ecclesia, quæ est domus Dei, & in templis Christianorum, Sacerdotes veri Eunuchi voluntarij, principem locum tenent: ad quorum pedes prouoluti Reges & Monarchæ, peccatorum suorum condonationem lachrymis petunt. Hi autem Apostolorum successores tam accuratè eos in seruanda castitate imitati fuerunt, vt ab eorum pudicitia; quæuis insignis & grauis castitas, nomen sorti-

In vita Epiphanij.

Matth. 19.

Isaiæ, 56.

1. Tim. 3.

Hiero. Tit. 1
Euseb. lib. 3 Demonstr. Euange. c. 8.

sortiretur pudicitiæ Sacerdotalis.

Quinta propositio. Sanctissimus mos est Romanæ Ecclesiæ, rationique & Scripturis consentaneus, atq; à maioribus acceptus, quo neminem ad sacros ordines admittit, nisi cœlibem, aut qui de vxoris consensu castitatem suam Deo consecrauit. Ista propositio ex antecedentibus manifestè consequitur. Demonstratum est quippè magis idoneos esse diuinis ministerijs, & altaribus, castos, quàm conges: Castorum autem virorum, eorumque in diuina lege peritorum, non exiguo numero abundat Ecclesia: Si igitur non desunt idonei, quid opus erit maritos incontinentes promouere, minus aptos ad Sacerdotij functiones?

Sexta propositio. Nemo ad sacros ordines vel accedere deberet vel admitti, nisi qui naturam suam, viresque ad conseruandam castitatem diligẽter explorasset: hinc namque tot gradibus atque ordinibus ascenditur ad Sacerdotium, vt multorum annorum experientia, quisque de se periculum faciat. *Vtinam*, (inquit Beatus Bernardus) *turrim inchoaturi sedentes computarent, ne fortè sumptus non haberent ad perficiendum: vtinam qui continere non valent perfectionem temerariè profiteri, aut cœlibatui dare nomina vererentur.* B. Gregorius eos grauiter incusat, qui Diaconum parum probatæ castitatis, ad altiores gradus suis suffragijs euehere conabantur.

De conuersione ad clericos, ca. 29.

Lib. 8. epist. 40.

Septima propositio: Nemini prorsus homini, qui castitatem suam Deo offerre deliberat, impossibile est, castam vitam seruare, nedum Sacerdotibus & Clericis, qui per sacros ordines ad continentiam obligantur. Huius rei causa in Deo est, qui neminem gratia sua destituit, in re ad salutem æternam consequendam necessaria vel per commoda. Homo quidem viribus suis continens esse nequit, nisi Deus dederit. At Deus dat affluenter petenti, atque in se confidenti. Duplicia namque sunt diuinorum bonorum genera. Quædam ad animæ salutem, aut perfectionem sua natura non referuntur; qualia sunt dona naturæ, atque fortunæ, corporis sanitas, pulchritudo, diuitiæ, sciētia, perspicax ingenium, tenax memoria, eloquentia, & cæt. Alia ad animæ salutem, aut perfectionem ex se plurimum valent; quo in genere sunt virtutes, quibus semper bene vtimur, & abuti non possumus. Priora Deus rogatus sæpè recusat. Posteriora largitur tempore suo: his quidem minore ipsorum labore, alijs verò maiore. Huc pertinet castitas, virtus nobilissima, Deoque gratissima, quam Deus nemini quidem ad eam aspirāti negat, nec in vitium incontinentiæ illos labi patitur, qui sincerè auxilium eius implorant, quibusdam tamen facilem reddit; Sicut de Sancto Thoma Aquinate historiæ prodiderunt; qui superato vnius mulieris impetu nunquam per omnem vitam sensit carnem suam aliqua libidine pulsari

Sapient. 8.

Duo genera bonorum.

1.

2.

fari

ſari. Ab alijs autem vult comparari non ſine
magna animi contentione atq; certamine; qua
lis fuit B. Hieronymus, qui in extrema ſenectu
te, necdum prorſus omni carnis moleſtia ca-
ruit. Igitur quiſquis virtutem caſtitatis ſecta- *Remedia ad*
tur, primò quidem pulſet seriò aures diuinæ *ſeruandã ca*
pietatis, tum verò impuritatis occaſiones vi- *ſtitatem.*
tet, ebrietatem fugiat, quia venter vino æſtu- 1.
ans, citò ſpumat in libidinem. Et iuxta veterũ 2.
Conciliorum *a* Niceni 1. *b* Carthaginẽſis, *c* A- *a Cap.3.*
relatenſis, *d* 1. & *e* 2. Turonenſis, *f* Moguntini, *b Cap.1.*
&c. receptos Canones; Beatorumque Pontifi- *c Cap. 4.*
cum *g* Clementis, *h* Siricij, *i* Innocentij, k Gre- *d Ca.2.et 8.*
gorij, &c. decreta; & Sanctorum Epiſcoporũ *e Ca. 10. 11.*
Martini & Auguſtini exempla, vel nullam *f Cap.20.*
prorſus mulierem, vel ſolam matrem, ſororẽ, *g. Epiſt.4.*
amitam, aut caſtiſsimam anum in domum ad- *h* Epi.1.c.12.
mittat; fœminarum etiam caſtarum ſine teſte *i Epiſt.2.*
aditus, congreſsionesq; fugiat; oculos in for- k *Lib.7.*
mas nunquam conijciat; omnes mulieres æ- *Epiſt.110.*
qualiter ignoret: Et ſi necdum iſta ad cohiben- 3.
dos motus cõcupiſcentiæ ſufficiunt; aſperita-
tem cilicij, vigiliarum, ieiunij adhibeat; cor-
puſq; petulcũ laboribus obruat, & ad proxi-
mas inferni pœnas oculos cõuertens, terrore
temperet libidinis æſtus. B. Benedictus in ſpi-
nas ſe volutauit nudum; S. Franciſcus in frigi-
diſsimas niues, vt ſuperata tẽtatione infernũ
euaderent. Caueatur otium malorum omni- 4.
um origo, ſacraq; Scripturarũ lectione & me-
ditatione mens continenter occupetur; &

per sanctas cogitationes præcludatur illece-
bris ostium cordis: *maximum enim ad iustitiam*
Epist. ad Celantiam. *auxilium est* (ait B. Hieron.) *implere diuinis elo-*
quijs animum, & quod opere consequi cupias, sem-
per corde meditari. Qui his rebus armatus fue-
rit, facilè hostem superabit.

Octaua propositio. Vota castitatis, quæ in
ordine sacro nuncupauimus Deo, necessario
sunt seruanda. Nam de his, qui vota violare
1. Tim. 5. ausi fuerunt, scribit D. Apostolus, *habentes*
damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt,
a Hæresi 48. fidem, inquam, hoc est, iuxta *a* Epiphanium ἐ-
b Lib. de Sancta virgine, ca. 33. & l. 1. de adulterin. coniugijs ca. 24. παγγελίαν, seu promissioné; iuxta Ambro-
sium, professioné: iuxta *b* Augustinum, & *c* 4.
Conciliũ Carthaginense, votum: pactum deni-
que ex Theophylacti interpretatione. Sanctus
Apost. Paulus eas, quæ à proposito viduitatis
c Cap. 104. discesserũt, dixit habere condemnationé: quan-
B. Innocent. Epist. 1. tò potius eos, qui ad votũ castitatis adiũxerunt
consecrationé? Qui contracto matrimonio fi-
dé dedit vxori, datã fidé seruare tenetur, quo-
cunq; tandem euentu, vel coniugis infirmita-
te, vel sua profectione, ab vxoris consuetudi-
ne arceatur: neque ei ad violandum matrimo-
nium patrocinatur iuuenilis ętatis ardor, non
morbi diuturnitas, non mille occasiones, qui-
bus seculares homines, & mariti voluptati-
bus assueti ad libidinem incitãtur. Igitur, qui
fidem Deo dederunt, & solemni voto sese pu-
dicitiæ consecrauerunt, sine incestu, aut adul-
terio

terio (ſic vocat B. Hieronymus) vel potius ſi- *Libr. 1. cont.*
ne graui ſacrilegio, fidem frangere, templum *Iouinianum.*
que ſui corporis Deo ſacratum, quibuſcunq;
nuptijs violare non poſſunt. Ideò namque à *Iſaiæ 58.*
Scriptura appellantur Eunuchi, & propter re *Matth. 19.*
gnum cœlorum caſtrati: quia ſicut Eunuchi
ad matrimonium prorſus inepti ſunt, prolíſ-
que procreandæ facultate priuati: Ita, qui vo- *Simile.*
to caſtitatis ſibi poteſtatem ademerunt expe-
riundæ voluptatis, impoſsibiles ſibi fecerunt
nuptias, quas ſine peccato mortali inire non
poſſunt. hoc enim verè eſt impoſsibile, quod
ſine peccato nequit præſtari. *Vide Baſiliũ de virginita te.*

Nona propoſitio: Sacerdos ſi fornicetur, aut
domi concubinam foueat, tametſi graui ſacri
legio ſeſe obſtringat: grauius tamen peccat,
ſi contrahat matrimonium: ſicut eſt leuius
peccatum, ſi maritus neglecta vxore, vel vaga
libidine ſe polluat, vel cum ſtabili ſcorto
adulterium committat: quàm ſi dimiſſa vxo- *Mala in nup*
re, aliam ſibi publico matrimonio iũgat. Gra- *tijs adulteri.*
uitas namque huius peccati, in eo cernitur:
Primò, quod iniuria fiat priori matrimonio. 1.
Secundò, quod vxor per inſuperinductam a- 2.
liam grauiùs lędatur. Tertiò, quia per publicũ 3.
hunc cõtractum cum adultera inuerecũdiùs,
maiorique aliorum offenſione & ſcandalo
peccatur. Quartò, quia publica iſta fides &
promiſsio indicat animũ in peccato obſtinatè 4.
confirmatũ, qui nõ per imbecillitatẽ, ſed deli-
beratè immane ſcelus committit. Pari modo

Sacer-

Mala in nuptijs Sacerdotum.

Sacerdotes,qui nuptias ineunt.Primò, voto so-
lemni castitatis iniuriam faciunt.Secundò,Ec-
clesiam grauius vulnerant, cum qua tanquam
1. spōsi sunt copulati.Tertiò,inuerecūdiùs scor-
2. tantur cum ea, quam pro sua haberi volunt.
3. Quartò,obstinata perfectaq; voluntate in pec-
4. cato perseuerant. Quintò, hæresi vitiatum ha-
5. bent intellectum, quod arbitrentur esse nup-
tias,quæ non sunt nuptiæ,sed peiora omnibus
adulterijs sacrilegia. Hæc quæso expendant
impuri hæreticorum ministri, qui Sacerdo-
tiū, quod in Catholica Ecclesia susceperunt,
incœstis nuptijs fœdant,& eorum aliqui non
solùm per sacros ordines castitatem professi,
sed per solēnia etiam castitatis monastica vo-
ta Deo consecrati,sacrilega matrimonia ine-
unt;Pleriq; etiam cum virginibus Deo sacra-
tis,& solemni benedictione professis atq; ve-
latis,qui Christo spōsas impiè & sceleratè eri-
piunt.Graue est adulterium,si maritus reiecta
sua,aliam ducat ; grauius si alterius sibi vxo-
rem cum viri infamia & dedecore matrimo-
nio iungat;& grauius adhuc est crimē,si spre-
tus maritus altiori dignitate & loco emineat.
Quàm graue ergo flagitium committit Sacer-
dos,& Monachus, qui virginem Deo sacram
ex monasterio abductam,sibi matrimonio co-
pulat?De Diacono, qui sanctimonialē corru-
perat, loquens B,Hieronymus:*Rogo*,inquit,
*quantum crimen est, vbi stuprum & adulterium
parum est?*

Ad Sabinianum.

DECI-

Decima propositio, ex antecedentibus sequitur, sacerdotibus nullo modo permittenda sunt matrimonia, tum, quia id ab Ecclesiæ consuetudine semper fuit alienum, tum, quia non desunt rationes seruandę castitatis ei, qui seriò animum adijcit ad perficiendum illud, ad quod voti religione obligatus tenetur. B. Augustinus refert suo tempore plerosque ad sacerdotium abreptos fuisse inuitos, qui tamē *susceptam semel pudicitiam ad debitum finem*, inquit, *Domino adiuuante perduxerunt*. Conciliū 8. Toletanum imperat illis clericis castitatem, qui se querebantur coactos ad sacros ordines. Quocirca nulla excusatio locum hic habeat, aut voluptatis patrocinium suscipiat.

Lib. 2. de adulterinis cōiugijs ca. 20.

Cap. 7.

OBIECTIONES HAEreticorum.

Prima. Deus Adamo & Noe posterisque eorum præcepit; *Crescite, & multiplicamini, & replete terram.* Omnes igitur tenentur inire matrimonia ad mandatum illud conseruandum.

Gen. 1. & 8.

Solutio, Neganda est consecutio, quia præceptum hoc datum est, non singulis hominibus, sed toti humano generi, quod illi satis superq; morem gessit, multiplicatis, atq; in vniuersas terræ prouincias quaqua versum dispersis hominibus. Mandata quædam in republica dantur singulis ciuibus: quædam autem toti Reipublicæ, quæ tunc conseruata censentur,

Mandata duplicia.

tur,

tur, si à quibusdam id perficiatur quod impe-
Simile. ratur: veluti cùm à Rege pręcipitur ciuitati, vt in portis & mœnibus excubiæ agantur, huic præcepto obtemperatur, si aliqui constituantur vigiles, tametsi non parum multi tali onere liberentur. Mundus nunquam his destituetur qui crescant, multiplicent & repleant terrã, cùm plures illi sint, qui nuptijs gaudeant, quàm qui cœlibatu: *& nuptiæ terram replent* (ait B. Hieronymus) *virginitas paradisum.*

Lib. 2. contra Iouinianum.

Secunda B. Apostolus seriò mandauit discipulis suis Timotheo & Tito, vt nemo ordinaretur Episcopus, presbyter, aut Diaconus, nisi qui esset vnius vxoris vir. Ait enim, *oportet Episcopum esse vnius vxoris virum.* nemo igitur est creandus sacerdos, nisi maritus, aut qui vxorem ducere velit.

1. Tim. 3. Tit. 1.

Solutio. Antecedens negatur, quia B. Apostoli verba *oportet Episcopum esse vnius vxoris virum*, duplicem admittunt sensum, vnum hæreticum, vt nemo consecretur sacerdos, nisi qui saltem vel vnam vxorem habuerit. Hoc sanè si dixit Apostolus, Christi Domini sui exemplum non est secutus; qui B. Ioannem Euangelistam virginem, Apostolorũ numero adscripsit: quem etiam, teste Beda, à nuptijs in Cana Galileæ reuocauit: & plerosq; alios cœlibes & innuptos habuit. Malè etiam ipse Timotheum & Titũ Episcopos fecit: & malè deniq; post Christum, virginitatem consuluit. Alter sensus

Duplex expositio. *1.* *Ioan. 2. Matth. 19. 1. Cor. 7.* *2.*

sensus Catholicus est: non esse consecrandum sacerdotem, qui amplius quàm vnius fuisset vxoris maritus: hoc est, qui secundas nuptias expertus esset. Quod etiamnum sanctè obseruat Ecclesia, quæ digamum nullum, adeoque nec eum, qui viduã duxisset, admittit in ordinem sacerdotij. Ita aduersus hæreses Iouiniani & Vigilantij, qui se hoc loco B. Pauli tuebantur, veteres hunc locum interpretati sunt: a Siricius, b Innocentius, c Ambrosius, d Hieronymus, & quotquot aduersus illos pro castitate scripserunt.

a Epist. 1. b Epist. 2. c in 1. Tim. 3. & epist. 82. d ad Oceanum. & lib. 1. contra Iouinianum. Vide Zachariam epist. vlt. ad Bonifacium.

Tertia. Idem Apostolus Timotheo prædixit, venturos quosdam spiritus dæmoniorum nouissimis temporibus, qui prohibeant nubere: ergo non sunt prohibendæ nuptiæ sacerdotibus.

1. Tim. 4.

Solutio. Neganda est consecutio, quia Ecclesia absolutè non prohibet nubere, hoc est, non damnat nuptias, neque alicui libero homini matrimonio interdicit: sed illos tantũ, qui spontè sua se castitatis voto obstrinxerunt, & cùm liberi essent, facultatem nubendi sibi ademerunt, vult reddere vota sua, quæ distinxerunt labia ipsorum. Apostolus de illis hæreticis loquitur, qui iam tum suis temporibus paulatim exoriebantur (ait enim ὑστέροις καιροῖς in posterioribus temporibus, hoc est, paulò post) Saturnino Simonis Magi discipulo, eiusq; sectatoribus Marcionistis, Encraticis, Manichæis, qui nuptias tanquam à Dę

mone

mone inuentas damnauerunt. Et illos quid significauit tam esse vicinos, vt etiam tunc monēdi essent fideles: *Hæc proponens fratrib. inquit, bonus eris minister Christi.*

1. Cor. 7. Quarta. Apostolus Corinthijs præcipit, propter fornicationem *vnusquisque vxorem suam habeat, & vnaquæque suum virum.* Ergo mo debet carere vxore.

Solutio. Neganda est consecutio: non nim dixit; vnusquisque ducat vxorem, aut beat vxorem, sed habeat vxorē suam, hoc qui mariti sunt vtantur vxoribus suis. Respondet enim quæstioni à Corinthijs per literas propositæ, liceretne Christianis, qui ad omnē sanctitatem & munditiem nati viderētur, vti consuetudine suarum vxorum, quas sibi ante Baptismum matrimonio iunxissent. Respōdet licere, & debitum coniugi id exigenti omnino reddendum esse: Consultum tamen fore interdum abstineât, ijs præsertim tēporibus quibus vacaretur ieiunio & orationi, vt Deus puriori mente obsecraretur; & caro dum ieiunijs affligitur, etiam voluptatibus cohibeatur. Nulla ergo hic mentio fit virginum, aut eorum qui continentiam profitentur. De quibus postea ex instituto loquēs; *De virginibus,* inquit, *præceptum Domini non habeo, consilium autem do: &, melius est, si sic permanserint secundum meum consilium.*

1. Cor. 7. QVinta. Idem Apostolus de non nuptis

& viduis

& viduis loquens, *si, inquit, se non continent, nubant: melius est enim nubere, quàm vri*. Ergo quisquis continere non potest, ei licebit vxorem ducere. Cùm itaque experientia doceat, multos sacerdotes continere non posse, licebit vtique omnibus matrimonium contrahere: quia de omnibus verum est, melius est nubere, quàm vri.

Solutio. Negatur ex verbis B. Apostoli Pauli illud consequi, vt quicunque non se continent nubant: quia hominibus loquitur nullo vinculo ligatis vel matrimonij, vel voti. *Illis* (inquit D. August.) *qui se non continent, vtique expedit nubere, & quod licet expedit: quæ autem vouerint continentiam, nec licet, nec expedit*. Notandum porrò est, nõ ita loqui B. Paulum, qui non se possunt continere, nubant, sed *qui nõ se continent nubant*: hoc est, quibus nõ stat animus seruare continẽtiam, illis consultius est vxorem ducere, quàm vt à voluptate superati fornicatione castitatem polluant. Sacerdotibus & qui suam castitatem Deo consecrauerunt, incumbit necessitas continẽdi, nec licet vxorem ducere: & ne vrantur: hoc est, ne à libidine vincantur, admouenda sunt remedia, non nuptiarum, sicut innuptis & liberis: sed ieiuniorum, asperitatis vitæ, aliarumque rerum, de quibus superius locuti sumus. *Lib. 1. de adulterinis cõiugijs ca. 15.*

Sexta. Castitas est Dei peculiare donum. iuxta illud; *sciui quoniam aliter non possem esse con-* *Sap. 8.*

Matth.19. *tinens nisi Deus det, & non omnes capiunt verbum hoc*. Quicunque igitur hoc donum non habent (vt constat multos sacerdotes nō habere) non poterunt castitatem seruare, neque à nuptijs debent prohiberi.

Solutio. Negatur consecutio. Inepta est nāque collectio, non habet donum castitatis: ergo non potest habere, sicut malè colligitur, mendicus non habet panem, ergo non potest habere. Pauper pane carens circumcursitādo; mendicat sibi panem: Ita qui castitate donatus non est, si à Deo orationibus petat, conatu studioque virtutū quærat, & corpus castigatione pulset, accipiet, inueniet, sibiq; aditum ad pudicitiam apertum videbit. misera est hæreticorum conditio, qui quod nōn habent, se vnquam habere posse diffidunt. *Simile.*

Septima. Nemo potest promittere, quod nō est in sua potestate: non igitur licet cuiquam vouere castitatem, quam non certò constat eum habere.

Solutio. Negandum est Antecedens, quia filius in peregrina regione destitutus pecunia, mutuum acceptū ad vitæ sustentationem promittit soluere, confisus de parentis sui amantissimi, & opulentissimi liberalitate. Ita Christianus qui studio vitæ perfectioris incensus castitatē amat, securè illā Deo promittit, confisus de misericordia Dei, quem scit castitate delectari, & piorum in se fiducia gaudere: nō enim dubitat, quin qui vouere dedit, daturus *Simile.*

sit &

sit & pficere. Magna est blasphemia, ita de Deo sentire, atque si charissimo filio, nihil præter eius gloriã quærenti & in ipsum firmiter speranti, vel non possit, vel non velit succurrere.

Octaua. Plerisque sacerdotibus nihil vel de hoc voto castitatis, vel de inhabilitate ad matrimonium constabat, quando ad sacros ordines promouebãtur. Ergo saltem illis permittendum est matrimonium.

Solutio. Neganda est consequẽtia: hæc namque crassa ignorantia rei tanti momenti excusare non debet illum, qui officium adit sacerdotis & doctoris populi: huic dicetur, Si quis ignorat, ignorabitur. Sicut enim qui init matrimonium, non debet ignorare hanc matrimonij conditionem, qua coniunx coniugi fidem seruare tenetur; & si ex crassa istius rei ignorantia committit adulterium, meritò punitur: Ita qui suscepturus est ordines sacros; nosse debet seruandam sibi in posterum castitatem, quia, vt ait B. Siricius Pontifex, *Canonum venerabilia definita nulli sacerdotum Domini ignorare est liberum.* *1. Cor. 14.* *Simile.* *Epistol. 1.* *Concilium 3. Carth. ca. 3.* *Celestinus epist. 3.*

Nona: Nonnulli à parẽtibus vel ad sacerdotium, vel ad castitatis professionẽ quasi inuiti impellũtur; ergo his non erit seruãda castitas.

Solutio: Negatur consecutio: non enim vis illis infertur vt nolentes suscipiãt ordines, voluntate repugnante; Sed parentum auctoritate inducũtur vt velint, quod alioquin minus esse, ipsis probabatur. Hoc Arist. appellat volũ-

tarium mixtum, quo modo mercator in tempestate maris volēs & inuitus abijcit merc. Sicut igitur qui ad eundum modum à parentibus coactus duxisset vxorem, matrimonio esset ligatus: ita qui sacros ordines recepit, voto castitatis manet obstrictus.

Decima. In veteri testamento permissum erat sacerdotibus ducere vxores: ergo idem licebit in nouo testamento: ne videamur imponere onus grauius, quàm fuerint onera legis Mosaicæ.

a *Epistol.* 1. b *epistol.* 2. *&* 3. c 1. *Tim.* 3. d *l.* 1. *demõ. Euan. ca.* 9.

Differentiæ legalium & Euãgelicorũ sacerdotum.

Solutio. vetus est incontinentium obiectio, cui ante 1200. annos responderunt *a* Syricius, *b* Innocentius, *c* D. Ambrosius, *d* Eusebius Cæsariensis, & plerique patres. Magnum quippe est discrimē inter Mosaicos sacerdotes & Euangelicos. Primò, illi sacerdotes ad certãtribum alligati debebãt initis matrimonijs progignere successores: Nostrũ sacerdotium non carnali propagatione, sed diuina cõsecratione transmittitur ad posteros. Secundò, illi sa-
1. cerdotes immolabant beluinas carnes: Nostri
2. offerunt diuinũ corpus & sanguinē vnigeniti filij Dei. Tertiò, illi rarius ad sacrificãdum
3. accedebant, tempore nimirũ vicis suæ: Et tamen congressu vxorum & potione vini abstinendum fuit. Nostri quotidie sacris mysterijs sacrificiorum, orationum, & sacramento-
4. rum peragēdis incumbunt. Deniq; lex illa rudior fuit: nostra lex spiritualis. Quocirca non est incõmodum, si in lege Euangelica sint præ-

cepta

cepta quædam carni molesta, quæ spiritui grata sunt & leuia: hæc enim dici nõ debent onera grauia, quia & animũ hominis mira suauitate quando implentur perfundant; & vt perferantur non deest vberrima gratia & auxilium Dei, qui apud Prophetã Oseam ita promisit; *Ego quasi nutricius Effraim, portabã eos in brachijs meis, & ero eis quasi exaltans iugum super maxillas eorum.* Homini onusto si ipse portetur minus grauis est sarcina; si verò etiam ab alio sustentetur, vel nihil vel parum molestiæ adferet baiulo. *Oseæ 12.*

Vndecima: Matrimonium nón est Diuino iure prohibitũ Sacerdotibus; ergo sine vitio licebit eis vxores ducere: nam Syricius Papa est primus istius cœlibatus inuentor.

Solutio. Primò negandum antecedens, tum quia scriptura iubet, vt quæ Deo vouimus nõ moremur reddere, displicet enim ei infidelis, & stulta promissio: omnes autẽ qui sacris initiantur, hoc votum castitatis (sicut superius dictũ est) nuncupant Deo: Tum quia Apostoli non sine Dei iussione canonibus suis, & constitutionibus cauerũt, ne quis ex clericis vxorem ducat, præter cantores atque lectores. Secundò negari posset consecutio: si enim ea sola obligabunt, quæ diuinis mandatis præcipiuntur, tolletur omnis obedientia, quę superioribus Ecclesiasticis, secularibus, politicis naturalibus seu parentibus debetur, qui multa plerumque, iubent Diuina lege nõ expres- *Eccle. 15.* *Deut. 23.* *Baruch. 6.* *Can. 17.*

 sa. Sat

sa. Sat est ad obligationem, si nihil mandetur repugnãs præceptis Dei. Ecclesia igitur mater nostra, quę talem authoritatem in filios suos à Christo sponso accepit, vt qui eam audire noluerit, habendus sit tanquã Ethnicus & Publicanus: hæc inquã Ecclesia legẽ imponit castitatis illis, qui ad altaris ministeria consecrantur. Ex canonibus Apostolorum, veteribusq; concilijs *a* Neocesariensi, *b* Niceno, *c* Romano sub Syluestro, *d* Elibertino, *e* Ancyrano, *f* Arlatensi, &c. manifestũ est, B. Syriciũ istius cœlibatus nõ esse auctorẽ. Sed quod ipse, & post eum B. Innocent. Pontifex, cum plerisq; concilijs Aphricanis frequenter eius meminerint, in causa fuit Iouiniana & Vigilantiana hæresis, quæ sub illa tempora castitatem impugnabat: solẽt namque Patres de illis rebus sæpius agere, quæ suis tẽporibus in dubium vocãtur.

a *Cap.* 1.
b *Cap.* 3.
c *Cap.* 8.
d *Cap.* 33.
e *Cap.* 10.
f *Cap.* 2. 3.

Duodecima: Matrimonium est Sacramentum conferens gratiam, non igitur negandum est sacerdotibus.

Solutio. 1. hæc ratio nihil prorsus iuuat hæreticorum matrimonia, quæ ipsi in sacramẽtis non numerant. Secundò negatur consequẽtia: non enim prohibetur sacerdotibus matrimonium, quia sanctũ est, nouæq; legis sacramentum: sed propter aliud quod illi est annexum, coniunctionem inquã carnalem, quæ & ex se tã fœda est, vt sanctitate sacramẽti egeat, qua sanctificetur: & animũ hominis ad inferiora deprimit, vt minus idoneus sit cœlestia meditari atque tractare.

Decima tertia. B. Saluianus Massiliensis li. 5. de prouidentia seu gubernatione Dei, de clericis, vel potius Monachis agens, *nouum*, inquit, *prorsus conuersionis genus, licita non faciunt, & illicita committunt. Temperant à concubitu, & non temperant à rapina. Quid agis stulta persuasio? peccata interdixit Deus, non matrimonia.*

Solutio. non incusat sacerdotes quod à matrimonijs abstineant, sed hoc vitio vertit, q^d^ qui nuptias fugiunt, ex se naturaque sua non malas, ea tamen committãt flagitia, quæ & cũ lege diuina, & cum natura ipsa pugnant. Ad eum fere modum quo Christus cum Pharisæis agens, *væ vobis* (inquit) *qui decimatis mentam & anethum, & cyminum* (hoc est, de his decimas soluitis) *et reliquistis quæ grauiora sunt legis, iudicium, & misericordiam, & fidem; hæc oportet facere, & illa non omittere.* Matth. 23.

Decima quarta. Canon Apostolorum 6. ita habet; *Episcopus aut Presbyter vxorẽ propriam nequaquã sub obtentu religionis abijciat: si verò reiecerit excõmunicetur; sed si perseuerauerit deijciatur.*

Solutio. Primò nihil hic de nouo sacerdotum matrimonio dicitur, sed tantùm ne abijciatur vxor ante ordinationem ducta. 2. non præcipitur carnalis coniunctio, sed cauetur abiectio, hoc est, neglectus vxoris. Cui iam dimissæ iubetur sacerdos de alimento vitæque necessarijs prospicere. B. Leo Pontifex videtur ad hunc canonem respexisse, cùm ita Epist. 92.

 scripsit

ſcripſit Ruſtico Narbonenſi Epiſcopo. *Lex continentiæ eadē eſt miniſtris altaris, quæ Epiſcopis atq; Presbyteris, qui cùm eſſent laici, ſiue lectores, licitè & vxores ducere, & filios procreare potuerunt. Sed cū ad prædictos peruenerint gradus, cœperit eis nō licere quod licuit. Vnde vt de carnali fiat ſpirituale coniugium, oportet eos nec dimittere vxores, & quaſi non habeant ſic habere, quò & ſalua ſit charitas coniugiorum, & ceſſent opera nuptiarum.*

Vide D. Gregor. libr. 4. Dialo. c. 11.

Decimaquinta. Cùm in Nicæna 1. generali Synodo Patres de Sacerdotum continentia legem ferre vellēt, repugnauit, & rationib. ſuis eos à ſententia abduxit B. Paphnutius Confeſſor, vir ſanctus, & caſtus, dicens: *non eſſe hoc graue iugum viris ſacris imponendum; honorabile cubile, & ipſas nuptias impollutas eſſe, &c.*

Solutio. Hanc hiſtoriam non acta Concilij Nicæni, nec quiſquā qui circa ea tempora vixit, ſed [a] Suidas, [b] Socrates, [c] Sozomenus, & [d] Nicephorus referunt. [e] Euſebius porrò Cæſa rienſis, qui cum cæteris Patribus illi Cōcilio interfuerat; *eos*, inquit, *qui ſacrati ſunt, atq; in Dei miniſterio, cultuq; occupati, continere deinceps ſeipſos à commercio vxoris decet.* Et Epiphanius negat eſſe iuxta Canonem, vt Presbyteri, Diaconi, aut Hypodiaconi vxoribus ſuis miſceantur. B. Hieronymus quoque fatetur per Orientem, non niſi cœlibes, & ab vxoribus ſuis cōtinentes ordinari. Et hi non multò poſt Nicænum

a In Vita Paphnutij.
b *Lib. 1. c. 11.*
c *Li. 1. c. 23.*
d *Li. 8. c. 19.*
e *Libr. 1. de monſt. Euangel. c. 9.*
Hæreſi 59.
Contra Vigilantium.

num Concilium vixerũt atq; scripserunt. Esto tamẽ vera historia, nihil in ea gestum est repugnans doctrinæ Catholicæ. Presbyteri multi ante Sacerdotium duxerant vxores; votum castitatis non emiserant, vxoribus suis vsi fuerant. Res magna visa est Patribus Concilij, maritos filiorum procreationi operam dantes, in ministerio altaris versari. Deliberãt de interdicendo illis vsu cõiugij. Paphnutius præuisa Sacerdotum & vxorum perturbatione, intercedit, rogatq; non imponi illis castitatem, qui eã non admisissent hactenus: vxoribus fieri iniuriã, quibus inuitis mariti adimerentur. Suffi cere antiquum Canonem, ne qui in sacris sunt ad nuptias accederẽt. Ex qua historia discim⁹ de sentẽtia Paphnutij arcendos à matrimonio quotquot initiati sunt sacris ordinib⁹. Eos autem Presbyteros, qui ante ordines vxorib⁹ iuncti fuerant, & continentiã professi non erant, (*nam Orientalem Ecclesiam*, ait Innocentius 3. *non admisisse votũ continentia*) nõ prohibendos vsu suarum vxorum: quod diximus initio in quæstionem non venire. *Acheronensi Archiepiscopo.*

Decimasexta. Concilium 6. Constantinopolitanum repræhendit Ecclesiæ Romanæ Canonem, qui Presbyteros vsu suarum vxorum interdicit, facitq; potestatem Sacerdotibus vtendi vxoribus; quæ consuetudo passim à Græcis obseruatur. *Cap. 13.*

Solutio. non Concilium Sextum vniuersale, sed conciliabulum quoddam Græcorum

Episcoporum 22. post sextum Cõcilium an[no] hunc Canonem edidit, in odium Romanæ E[c]clesiæ. 2 nihil ad rem nostram facit ista consti[-]tutio, quæ non vult sacerdotes, Diaconos au[t] hypodiaconos ducere vxores (hoc enim aiunt cautum esse Canonibus Apostolicis) sed per-mittit presbyteris frui vxoribus suis: quas an[-]te sacros ordines pro more duxerunt.

Canon. 6.

Lib. 1. Epist. 42. & li. 3. epist. 34.

Decima Septima: B. Gregorius Pontifex af[-]firmat duram & incompetentem fuisse prohi[-]bitionem factam hypodiaconis Siciliæ, vt suis vxoribus abstinerent.

Solutio. B. Gregorius prędictis locis tria quę[-]dam dicit. 1. morem Romanę Ecclesiæ iam tum fuisse, vt hypodiaconi suis vxoribus non vte-rētur. 2. ad huius moris imitationē, ante trien[-]niū prohibitionē factā in Sicilia omnibus hy[-]podiaconis vxoribus suis vtendi: hoc aūt du-rū videri, & incompetens; *vt qui*, inquit, *vsum eiusdem continentiæ non inuenit, neq; castitatem an[-]te promisit, cõpellatur à sua vxore separari.* 3. vt in posterū nemo in ordinem hypodiaconorū as-sumatur, qui non promiserit castitatem, atque etiam ab vxore sua continentiam. nihil igitur hæreticis patrocinatur B. Gregorius.

Distinct. 13. cap. aliter.

Decima octaua. Græci Sacerdotes ducunt hodie vxores: ergo idem permittendum est Latinis. Sic enim loquitur Stephanus Pa-pa, *aliter se Orientalium traditio habet Ecclesia[-]rum, aliter huius sanctæ Romanæ Ecclesiæ. nam ea-*

rum

rum Sacerdotes, Diaconi, aut Subdiaconi matrimonio copulantur, istius autem Ecclesiæ vel Occidentalium nullus Sacerdotum à Subdiacono vsque ad Episcopum licentiam habet coniugium sortiendi.

Solutio. Antecedens falsum est; verbaque Pontificis Stephani ex praxi Græcorum intelligi debent: nempe ipsorum Sacerdotes, Diaconos, & hypodiaconos, matrimonio copulari: Hoc est, vxores habere: non quas suscepto ordine Sacro ducant, sed quas ante ordinem habuerant. Siquidem Græci, qui ad Sacerdotium adiecerunt animum, si continere nolint, matrimonium ineunt ante hypodiaconatũ: At qui cælibes sunt initiati, nunquam de nuptijs cogitant, sicut nec illi, quorum vxores è viuis excesserunt. Socrates historicus affirmat in Oriente omnes præclaros clericos à mulieribus abstinere. *Li.5..ca.22.*

Decima nona: B. Vdalricus Augustan⁹ Episcopus grauissimè incusat Nicolaum primum Pontificem ob legem de sacerdotum continentia latam: cumque multis argumentis à Sacerdotibus veteris legis; à verbis Christi, *non omnes capiunt verbum hoc*; & Apostoli, *vnusquisque vxorem suam habeat; oportet Episcopũ esse vnius vxoris virum*; atque ex Canone sexto Apostolorum, non esse abijciendam vxorem, & cætera, matrimonium Sacerdotum confirmasset: tandem adiecit, B. Gregorium, qui pro cœlibatu Sacerdotũ multa fecisse, & scri- *Matth. 19. 1. Cor. 7. 1. Tim. 3.*

psisse

psisse dicitur, hac occasione à sententia motū, egisse pœnitentiam, quod ex viuario suo, quo ministrum ad capiendos pisces miserat, sex millia capitum acceperit illorum infantum, qui propter decretum de cœlibatu Sacerdotum, ex fornicatione nati fuissent.

Solutio 1. Constat Nicolaum primum annis centum præcessisse tempora B. Vdalrici. 2. Nullus Scriptor historiæ istius mentionem facit, quæ latere non potuisset Ioannem Diaconum in gestis B. Gregorij pręclarè versatum. 3. Dicitur hæc Epistola B. Vdalrici reperta in Bibliotheca quadam Hollandiæ in oppido Veteris aquę, vulgò *Aldevvater*. Quamobrē nulla fides est habenda fabulæ, quam vel ab hæreticis, vel ab impuris concubinarijs confictam esse nihil dubitatur.

Nicephorus l. 14. ca. 53.

Vigesima. Synesius quidam, qui à Theophilo Alexandrino Ptolemaidis Episcopus designatus fuerat, scripsit Euopio fratri se ab vxore continere non velle.

Solutio: Ab exemplo vnius incontinentis hominis infringere velle consuetudinem Ecclesię, & Apostolicam traditionem, parum sapientis est. Synesius porrò non aliam vxorem ducere post ordinationem, sed suam retinere voluit, sicut Græcis licere arbitrabatur.

(∴)

DE

DE IEIVNIO ET DELECTV CIBORVM.

Caput XVI.

MALIGNVS spiritus, humani generis hostis acerrimus, cùm sciat, nullum esse genus dęmoniorũ, quod nõ eijciatur oratione, & ieiunio, omnibus viribus contendit, Christianos his armis spoliare. Impugnat igitur per hæreticos Ieiunium, tanquam rem superstitiosam: scripturis Diuinæque voluntati repugnantem, præsertim illud, quod, præcipiente Ecclesia, à Laicis suscipitur, ciborumque delectu & abstinentia continetur. Ait porrò, Ieiunium optimum esse, si quis ab omni vitio se abstineat, moderateque cibum capiat, & promiscuè rebus omnibus vtatur, quas Deus Opt. Max. in cibũ vsumque generis humani procreauit. Et hæc quidẽ dicit, non, quod nos velit vitia declinare, ac tẽperãter viuere: Sed quod cupiat nos arma Ieiunij abijcere, quibus priuati, haud facilè eius incursiones atque impetus sustinere possimus, verùm eius imperio, potestatique subiecti, in omne vitiorum genus præcipites feramur. Itaque hæc controuersia aliquot Propositionibus tractari poterit, vbi quid nomine Ieiunij intelligẽdum veniat, paucis explicuerimus. Ieiunare, est à cibis abstinere. Quod *Ieiunium multiplex.*
cũ varijs modis pręstetur, varijsq; ex causis fit,

vt

1. vt multiplex sit Ieiuniũ. Quidam temper[...]
viuunt, qui neq; nimio cibo, potúue se repl[...]
neq; famẽ perpetiuntur, quod propriè non[...]
2. Ieiunium, sed temperantia. Alij à quibusd[...]
cibis abstinent, alijs tamen vescuntur qua[...]
diei hora, quomodo Christiani dieb⁹ vene[...]
3. & sabbati, carnibus non vtuntur. Alij cib[...]
capiunt solùm sub vesperã, & tunc quos[...]
cibos admittunt, quale est Ieiuniũ Iudæor[...]
4. & nostri temporis hęreticorũ. Alij carni[...]
abstinentes non ante meridiem, aut horã p[...]
ximam meridiei cibum gustant, vna corp[...]
5. refectione contenti. Sunt qui totos dies ni[...]
edunt, & in dies aliquot abstinentiam prod[...]
cunt, sicut B. Antoniũ, Simeonẽ Stylitẽ, plur[...]
que sanctissimos monachos fecisse legim[...]

Causæ absti nentiæ.

Causæ porrò, quare à cibis abstineatur, v[...]
1. rię sunt. Vna, quod cibi existimentur natu[...]
sua mali, aut inquinati ac sordidi, quo mo[...]
Iudæi nunc à carnibus porcinis superstitio[...]
Manichæi & alij hæretici olim à varijs cib[...]
2. impiè abstinuerunt. Secunda, vt corporis va[...]
tudo curetur: Sic febricitantes vino & car[...]
3. bus abstinẽt. Tertia, vt intellectus grauiori ci[...]
bo minimè impeditus, atque oppressus, ad su[...]
munera obeunda vegetior, promptiorq; red[...]
datur; *quia* (vt ait B. Hier.) *Pinguis venter* [...] *gignit tenuem sensum.* Quarta, vt subtracto ci[...]

Ad Nepotianum.

4. bo corporibus simul subtrahantur vitiorũ il[...]
lecebrę, quę ex cibis pręsertim calidis, mult[...]
que nutrientibus excitantur: Igitur Ieiunium

Eccle-

Ecclesiasticum, de quo hoc loco disputatio instituetur, est, cùm quis ad Dei gloriam, vt corpus affligat, carnibus abstinens, nec ante meridiem, aut circa meridiem, nec amplius, quàm semel, corpus in die cibo reficit. *Quid sit ieiunium.*

Prima Propositio. Homini Christiano licet ad Dei gloriam omni cibo abstinere, non vno tantùm, sed pluribus etiam diebus, si ferat valetudo, siue ad edomandam carnem, vitiaq; reprimenda, siue ad Dei beneuolentiam sibi cõparandam: siue ad commodius vacandum orationi: siue ex alia causa eiusmodi cum pietate cõiuncta. Christus, Moyses & Helias exemplo suo nos docent, quos imitati non pauci Monachi & Anachoretę, id rectè religioseque à se factum esse miraculis confirmarunt. *Theodoretus In Philotheo.*

Secunda Propositio. Illis, qui vel non possunt, vel nolunt carere omni prorsus cibo, licet ex ijsdem causis abstinere ab aliquibus cibis, sicut Rechabitæ omni potione vini sibi olim interdixerunt, & B. Timotheus aquam solam bibere consueuerat. *Hierem. 35.* *1. Tim. 5.*

Tertia. Cùm Christus nihil in sacris literis de ratione ieiunij præscripsit: eius vtique modum, frequentationem, & tempora constituenda reliquit Ecclesiæ. Prædixit quidem Christus fore, vt Apostoli cæteriq; Christiani ieiunaturi essent. Et ieiunij vtilitatem nobis commẽdauit, cùm diceret, *hoc genus dæmoniorũ non eijcitur, nisi per oratione͂ et ieiuniũ*; Ecclesię tamẽ potestati permisit definita tempora, formãque ieiu- *Matth. 9.* *Matth. 17.*

ieiunijs constituere, & pro conditione personarum, temporum, atque locorum ieiunijtionem prudenter moderari.

Quarta propositio. Ecclesia à Christo auctoritate accepta rectè imposuit Christianis ieiunia, & à certis cibis abstinentiam, cuius præceptum quisquis violat ac contemnit, graui peccato sese obstringit. Ecclesiam habere ius in sibi subiectos in his, quæ ad animarum salutem pertinere iudicauerit, siquis in dubium vocare velit, is omnem obedientiam de medio sustulerit. Si enim alicui præcipienti est obtemperandũ, illi certè erit, quæ est Christi sponsa, & mater nostra, cuius nulla in terris est maior auctoritas. De qua Christus ipse sic dixit; *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam Ethnicus & Publicanus.* Igitur si Rechabitæ parenti suo Ionadab filio Rechab præcipienti, vt à vino abstinerent, obtemperare debuerũt: Si magistratui sæculari obediendum est, non solùm propter iram & metum: sed etiam propter consciẽtiam: si serui Dominis, filij parentibus, Discipuli Præceptoribus, cæteriq; subditi suis superioribus morem gerere iubentur: potiori iure obedire debent Christi fideles Ecclesiæ matri suæ, quæ spiritu sancto afflata, nihil vel constituere potest, vel imperare, nisi quod ad gloriam Dei, animarumque salutem plurimum faciat. Apostoli certis ex causis in Concilio Hierosolymitano, interdixerunt Christianis esu sanguinis, & illorum ciborum,

Ecclesiæ obediendum.

Galat. 4.

Matth. 18.

Ierem. 35.

Rom. 13.

Actor. 15.

borum, qui immolati fuerant Idolis; idq; tantum ad Iudæorum offensionem declinandam, eratq; à Christianis huic mandato parendum, quamdiu causa mandati locum habuit, quia nisi impulsu Spiritus sancti, & auctore Deo nihil vnquam præcipit Ecclesia. *Visum est* (inquiunt) *Spiritui sancto, & nobis.*

Cæterùm, vt Ecclesia aliquid præcipere dicatur, non est necesse singula membra Ecclesiæ definitioni subscribere, aut suam auctoritatem interponere: satis enim fuerit, si Ecclesiæ maiores & superiores id decernant, & mãdent; sicut in omni Repub. dicitur hoc fecisse vel decreuisse ciuitas, quod à solo Magistratu est profectum ac constitutum, qui Rempublicam, vt capita referunt. Christus sanè, qui iussit dicendum Ecclesiæ peccatum fratris, qui commonitione priuata à scelere minimè reuocetur, non voluit singulos adeundo esse Christianos, sed solos Ecclesiæ Prælatos. Nam sicut totus homo dicitur audiuisse atque dixisse, quod caput hominis loquitur vel audit: Ita quod moderatores Ecclesiæ ex officio constituunt & mandant, id cẽsetur Ecclesiæ esse mandatum. Porrò Moderatores Ecclesiæ non sunt Principes, aut qui seculari magistratu funguntur (quales totis trecentis annis ante Constantinum Imperatorem vix vlli fuerunt, qui inter Ecclesiæ membra numerarentur) Sed Episcopi & animarum Pastores, *quos Spiritus sanctus posuit regere Ecclesiam Dei.* Et hos non est

Quando dicatur Ecclesia præcipere.

Matth. 18.

Simile.

Actor. 20.

necessum coire in vnum locum, vt Ecclesia aliquid mãdasse dicatur: Sed satis est, si suprem Christi in terris vicarius, summus Põtifex legem ferat, & Episcopis denunciet: Illi deinde per subiectos sibi Rectores Ecclesiarum, populis sibi commissis euulgent: Et hoc vbi per vniuersam Ecclesiam fuerit actum, habetur totius Ecclesiæ generale mandatum. Particularia vnius pluriumue Ecclesiarum præcepta dicuntur, quæ non toti Orbi, sed priuatis Ecclesijs imposita sunt. Sicut ex causis habent singulæ Diœceses sua festa, suaque ieiunia, ad quorum obseruationem obligantur, quicunq; ad Diœceses illas & Ecclesias pertinent.

Quinta. Ieiunium Quadragesimæ est Ecclesiæ indictum ab Apostolis. Ita Beatus Hieronymus: *Nos vnam* (inquit) *quadragesimam ex Apostolorum traditione ieiunamus.* Beatus Leo Pontifex affirmat propterea ab Apostolis per doctrinam Spiritus Sancti institutam, *vt per commune consortium crucis Christi, etiam nos aliquid in eo, quod propter nos gessit, ageremus, ad reparandam mentium puritatem.* Apostoli sanè in canonibus suis quadragesimæ obseruationem, sub graui excommunicationis comminatione, si à Laico violetur, & depositionis, si à clerico, induxerunt. Et antiquissimus Ignatius, *Quadragesimam* (inquit) *nolite contemnere: imitationem enim habet Dei conuersationis.* Origenes quoque, *habemus quadragesima*

Ad Marcellam contra Mõtanistas.
Sermone 38. 40. 43.
Can. 68.
Epist. 4. *ad Philip.*
Hom. 10. *in Leuit.*

dragesima dies ieiunijs consecratos. Beatus Ambrosius autem; *non leue* (ait) *peccatum est fidelibus indictam à Domino quadragesimam violare. Et, qui sciens indictum à Christo ieiunium soluit, quid meretur?* Beatus Augustinus testatur quadragesimæ ieiunium *habere auctoritatem ex veteri lege, & ex Euangelio, atque vt obseruetur Ecclesiæ consuetudinem roborasse.* Quamobrem necessariò ab omnibus obseruanda est quadragesima, *non enim leue peccatum est* (ait Beatus Ambrosius) *quadragesimam violare, nā totum Ieiunij tempus non obseruare, sacrilegium est, ex parte autem violare, peccatū.* In quadragesimali ieiunio obseruando hanc rationem maiores nostri sequebantur, vt non ante cœnam gustaretur cibus, transferreturque corporis refectio post preces vespertinas, nō aūt (quod hoc tempore in consuetudinem venit) vespertinę preces transferrentur, atque ante consuetum tempus prandij collocarentur. Ita dicit Beatus Bernardus: *Hactenus vsque ad nonam ieiunauimus soli, nunc vsque ad vesperam ieiunabunt nobiscum pariter vniuersi Reges & Principes, Clerus & populus, nobiles & ignobiles, simul in vnum diues & pauper.* Beatus Augustinus, *Rogo vos,* inquit *fratres charissimi, & admoneo, vt in isto legitimo & sacratissimo tempore, exceptis Dominicis diebus, nullus prandere præsumat, nisi fortè ille, quem ieiunare infirmitas non permittit,*

Serm. 59.

Epist. 119.

Serm. 23. & 25.

Serm. 37.

Serm. 3. de quadragesima.

Serm. 62. de tempore.

quia alijs diebus (nempe ieiunio nō consecra-tis) *ieiunare remedium est, aut præmium, in quadragesima non ieiunare peccatum est. Alio tempore qui ieiunat, accipiet indulgentiam: in quadragesima qui non ieiunat, sentiet pœnam.*

Epist. ad August. Anglorum Episc. serm. 64. de tempore lib. 3. paschali.

Abstinebatur porrò à carnibus, à vino & ciborum exquisitis conditionibus, & lenocinijs, vt patres testantur, Gregorius, Augustinus, Theophilus Alexandrinus, &c.

Nam *qui præcepta legum custodiunt* (inquit Theophilus) *ignorant vinum in ieiunijs, carnium esum repudiant.* Quæ lex de abstinentia à carnibus ita religiosè à Christianis conseruabatur, vt cùm in summa piscium ciborumque quadragesimalium inopia Imperator Iustinianus potestatem fecisset Constantinopolitanis vescendi carnibus, illi potius extrema pati, quàm maiorum legem violare voluerint.

Nicephopus li. 17. ca. 32.

B. Chrysostomus de suæ ætatis Christianis loquēs: *Adueniente ieiunio* (ait) *& si millies quis exhortetur, & infinita crucient, & cogant vinum delibare, vel aliud quid ieiunij lege nō concessum gustare, omnia quis mallet pati, quàm prohibitum tangere nutrimentum.*

Hom. 6. ad populum Antiochenum.

Sub finem verò quadragesimæ, vltimis sex diebus, *omnes populi* (inquit B. Epiphanius) *in siccorum esu perseuerabant, pane, inquam, sale, & aqua, sed & pietatis studiosi, duplas ac triplas ac quadruplas transmittebant,* hoc est, duos, tres, aut quatuor dies sine cibo perseuerabant.

In compendiaria doctrina fidei Catholicæ.

rabãt:huius ſiccorũ eſus meminit etiam Ter- *Lib.de ieiu-*
tullianus nomine Xerophagiarum,quæ erant *nijs.*
frequentes Chriſtianis. Patres Græci in Trul- *Can.56.*
lo congregati præceperunt abſtinentiam ab
ouis & caſeo per tempus quadrageſimæ, quã
ieiunandi rationem maiores noſtri ſanctè ad
tempora vſque Martini Lutheri vbique reti-
nuerunt.

Sexta propoſitio. Cætera ieiunia ſiue per
vniuerſam Eccleſiam indicta, ſiue certis locis
ab Epiſcopis inſtituta, & à maioribus obſer-
uata, ſine peccato violari non poſſunt. In his
ſunt Ieiunia quatuor temporum, quæ ad Apo- *Ser. 73. 74.*
ſtolos refert B. Leo Pontifex. Et B. Calixtus I. *76.*
qui ea in quatuor añi partes diſtribuit, vt qua- *Epiſt.1.*
tuor anni tempora Deo conſecrarentur, cùm
prius extra quadrageſimam tribus alijs men-
ſibus fieri ſolerent, de illis à Zacharia prædi- *Zachar.8.*
ctum affirmat: *Ieiunium quarti, & ieiunium*
quinti, ieiunium ſeptimi, & ieiunium decimi erit do
mui Iudæ in gaudium, & in lætitiam, & in ſolemni-
tates præclaras. B. Epiphanius ait: *Quarta feria* *In compẽdia*
& pro ſabbatho, hoc eſt feria Sexta, *ieiunium ab* *ria doctrina*
Apoſtolis ſtatutum eſſe, quod illuceſcente quarta aſ *fidei Catho-*
ſumptus ſit Dominus, & pro ſabbatho crucifixus. *licæ.*
Apollonius vel Apollinaris apud Iuonem & *Lib.2.Decr.*
Gratianum dicit ob Chriſti venditionem in- *De conſecr.*
ſtitutum ieiunium Quartæ feriæ. Canon Apo- *diſt.3. cap.*
ſtolorum ita habet; *Si quis Epiſcopus aut Preſ-* *ieiunia.*
byter aut Diaconus aut Lector aut Cantor ſacram *Can.68.*

quadragesimam Paschæ, aut quartam feriam, aut parasceuen non ieiunauerit, deponitor, prӕterquam si imbecillitate impediatur corporis: sin laicus sit, communione priuator. Qui ieiuniorum dies etiamnum apud Græcos qualibet hebdomada seruantur. Latina verò Ecclesia propter Christi sepulturam, continuumque bidui mœrorem Apostolorum, & Dominicũ diem, quo sacra Eucharistia populis distribuebatur, ieiunium feriæ quartæ in sabbatum percommodè transtulit, quo per abstinétiam animus ad communionem corporis Dominici præpararetur. Proximi dies, qui diuorum festa antecedunt, atque à vigilijs, & Christianorum sacris excubijs, vigiliarum nomen acceperunt, eadem Ecclesiæ auctoritate & iussione ieiunijs sunt celebrandi. Extra quadragesimam porrò non nisi ad horam nonã: in ipsa autem quadragesima (vt dictum est) vsque ad vesperam prorogari solet à maioribus ieiunium.

Innocent. Epist. 1. c. 4. Concilium Agathense, cap. 12.

OBIECTIONES HAEreticorum.

Prima. Christus de humanis traditionibus loquens, *non quod intrat in os* (ait) *coinquinat hominem, sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem,* non est igitur ab vllo cibo vllo tempore abstinendum.

Matth. 13.

Solutio: Neganda est consecutio: non enim cibus qui intrat in os, coinquinat hominem, sed cogitationes malæ, quæ in opus obedientiæ

tiæ exeunt, & superbia, malaque volūtas, quæ Ecclesiæ mandata contemnit, illa coinquinant hominem.

Secunda. B. Paulus prædixit, venturos qui prohibebūt vesci cibis, quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione: quos iubet caueri, non igitur est aliquis habendus ciborum delectus. 1. *Tim.* 4.

Solutio. Hæc ratio duobus modis solui potest: Vno, responsione facta ad hominem, qua indocto negetur antecedens. Sic enim dixit Apostolus, *venturos, qui attendant spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum, prohibentium nubere, abstinere cibis, quos Deus creauit*, vbi verbum *abstinere*, cùm ab alio nullo regatur, quàm à participio *prohibentium*, videbuntur potius designari hæretici, qui prohibent abstinere à cibis, quos Deus in vsum generis humani creauit, quàm Catholici, qui iubent abstinere. Secūdò; Neganda est consecutio, nullos enim cibos Ecclesia Catholica prohibet, quæ non ignorat omnem creaturā Dei esse bonam, sed aliquorum esum ad tempus tantùm suspendit, quod iudicet certis ex causis aliquos cibos Christianis non conuenire. Nam sicut medicus corporum interdicit esu carnium, viniq; potione, his qui æstu febrique iactantur, ne calido nutrimento addantur morbo vires: ita Ecclesia, quibus temporibus vult carnem domari, ac castigari, animumque à vitijs purgari: iubet à carnibus abstinentiam, vt corpus *Simile.*

molestia affectum, & ieiunio domitum atque compressum, adempto sibi iucũdo cibo ac lato, minus contra spiritum rebellet & insolescat. *Ego interdum abstineo* (inquit B. Bernardus) *sed abstinentia mea satisfactio est pro peccatis, non superstitio pro impietate. Abstineo à carnibus, ne dum nimis nutriunt carnem, simul & carnis nutriant vitia.* B. Paulum Apostolum loqui aduersus hæreticos, qui suo tempore exoriebantur, dictum est superiori capite. Illi enim cibos quosdam condemnabant, vt impuros, & natura sua malos, contra quos etiam Apostoli hunc Canonem ediderunt: *Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut quiuis omninò de Sacerdotali consortio, nuptijs & carnibus & vino abstinuerit, non propterea, quo mens ad cultum pietatis reddatur exercitatior, sed propter abominationem; oblitus, quod omnia pulchra valdè, et quod masculum & fœminam Deus creauit hominē, sed diffamationibus lacessens creationem Dei vocat ad calumniam, aut corrigitor, aut deponitor, aut ex Ecclesia eijcitor: consimiliter & laicus.*

Serm. 66. in Cant. Diuus Aug. lib. 2. de moribus Manic. c. 14.

Can. 50.

Galat. 4.

Coloss. 2.

ertia. B. Apost. reprehendit Galatas, quod *dies obseruarent, & menses, & tempora, & annos:* Et Colossenses monet, *ne iudicentur in cibo & potu*, hoc est, ne à Deo condemnētur propter abstinētiam à cibo & potu, ridetq; eos, qui dicere solent; *ne tetigeris, neq; gustaueris, neq; contrectaueris, quæ sũt omnia,* (ait) *in interitu ipso vsu.*

Solu-

Solutio. B. Apostolus nihil hic loquitur de ieiunijs Christianorum, de quibus prædixerat Christus, *Auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt*; Sed Iudæorum superstitionem redarguit, & Iudaizantiũ. Iudæi enim, qui Christi fidem complexi erant, cùm *æmulatores essent legis*, vt dicebat B. Iacobus Apostolus, in id incumbebant, vt gentes, quæ Christum susceperant, simul cum Euãgelio Mosaicam legem colerent, & Iudaico ritu dies obseruarent & annos, hoc est, festa & solemnitates vmbratiles Iudæorum (nam de festis potiùs, quã de ieiunijs loquitur B. Apostolus ad Galatas) retinerent quoq; ieiunia illa legalia, & à carnibus porcinisq́, alijsq́; lege vetitis cibis abstinentiam, non ad corporis motus comprimendos, sed propter legis obseruationem: Quæ omnia fatetur Apostolus pernitiosa esse, & meritò irridenda, atq; omittenda, vtpotè quæ Christi morte ac passione è medio sublata, omnem obligandi vim amiserunt. Qui enim ad ista se post Christi mortẽ adhuc obstringi arbitraretur, iniuriam faceret passioni Christi, per quam putat non esse ceremonias legis impletas, quæ vmbræ tantùm fuerunt rerum futurarum, absorbendæ per aduentum lucis. Proinde de circumcisione dixit; *Ego Paulus dico vobis, quoniam si circuncidamini, Christus vobis nihil proderit.*

Matth. 9. *Actor. 21.* *Galat. 4.* *Galat.*

Quarta. Ad Rom. *14.* sic dicitur: *Qui non*

manducat, mãducantem non iudicet; qui enim manducat, Domino manducat. ergo non peccant qui omnibus cibis quouis tempore vescũtur.

Solutio. Neganda est consecutio, quia non iudicatur aut condẽnatur, qui Domino manducat, hoc est, ad Dei honorẽ: sed ille, qui hæresi, aut suæ concupiscẽtiæ manducat, hoc est, qui ex peruerso errore, quo putat Ecclesiam non habere auctoritatem indicẽdi ieiunia, & superbiens recusat maiorum imperio parere, aut ex intemperantia prohibitis cibis vescitur. Is enim iudicatur, nõ quia manducat, sed quia Domino nõ manducat: nam si cõsulto & conscio superiore suo ob corporis infirmam valetudinem ex iudicio medici manducaret carnes, iã non iudicaretur, quia mandncaret Domino. Cæterùm Beatus Apostolus hoc loco non de cibis, vel ieiunijs Christianorum locutus est, sed de ceremonijs veteris legis: hę namque ceremoniæ tametsi gentilibus, qui nunquam professi fuerant legem, perniciosæ essent, sicut de Galatis & Colossensibus dictũ est: permittebantur tamen Iudæis, non vt in ijs spem suam collocarent, aut ab eis salutem peterent, sed vt cum honore (vt ait Beatus Augustinus) sepeliretur synagoga, & legis obseruationes paulatim tollerentur, ne, si omnes simul vno impetu abiectæ fuissent, non à Deo, sed à malo aliquo auctore (quod Manichæi docuerunt) putarentur inductæ. monet igitur Apostolus Iudæos illos ad fidem conuersos, qui

cui propter antiquam legalis abstinentiæ cõsuetudinem, non volebant cibis lege vetitis vti, idque in honorem legis, cuius nouerant auctoré esse Deum: ne alios illi condẽnarent, qui pro Christiana libertate, qua scirent se liberatos obseruatione legis, cibis vescerentur in lege interdictis. Et rursus hoc quoque monet, ne sua libertate ad proximorum irrisionem aut offensionem abutantur.

Quinta. Dominus Isaiæ 58. reprehendit ieiunium nostrum & corporis afflictionem. *Nunquid tale est ieiunium quod elegi, per diem affligere hominem animam suam?* (id est, toto die à cibis abstinere) *nunquid contorquere, vt circulum caput suum, & saccum, & cinerem sternere? nunquid istud vocabis ieiunium, & diem acceptabilem Domino? nonne hoc est magis ieiunium quod elegi? Dissolue colligationes impietatis, solue fasciculos deprimentes, &c.* Significat Dominus optimum esse ieiunium à peccatis & flagitio committendo se cohibere.

Solutio. Deus non ieiuniũ, quod à se mandatum fuerat, & à Sanctis Prophetis, Dauide, Tobia, Iudith, Hester, &c. piè, religioseq; seruatũ atq; pfectũ, sed modũ ieiunãdi vituperat, quẽ Iudæi tenebant: Illi enim quod putarent satis esse, si corpus afflictaretur inedia, omni flagitiorum genere vitã suã contaminabant. Docet igitur Dominus ingrata sibi esse ieiunia, quando à solis cibis, non item à vitijs & sceleribus absti-

Leui. 16. 29. *Psal.* 34. 68. 108. *Tob.* 12. *Iudith.* 8. *Hester* 4.

abstinetur, sed tunc apud Deum multum valere ieiunia corporis, si mens à peccatis ieiunet. Non sufficere autem vitare peccata, nisi etiam corpus aliquãdo ieiunijs affligatur, ex eo intelligi potest, quod Apostoli cum Christo in terris versati, semper quidem à peccatis abstinuerint, non tamen semper à cibis ieiunauerint, quos posteaquam ex hac vita ad cælum cõmigrasset, ieiunaturos ipse prædixit, quia aliter eijcere non possent omne genus dæmoniorum.

Matth. 9.
Matth. 17.

Sexta. Telesphorus Papa instituit quadragesimam, non est ergo Apostolica traditio.

Solutio. Antecedens est falsum, non enim Telesphorus, sed Apostoli, accedente Christi præcepto, quadragesimam nobis tradiderunt, sicut superiùs ex Patribus à nobis est demonstratum. Telesphorus Clericorum ieiunium voluit esse productius, nempè septem hebdomadarum; vt qui status sui dignitate cæteris præstarent, obseruatione quadragesimæ etiam alijs antecellerent.

Epist. ad omnes fideles.

Septima. Spiridion vir sanctissimus in quadragesima hospiti cuidam, qui ad eum diuertisset, carnes proposuit, quas & ipse comedit, & alium libertate quadam Christiana, sine vlla violati ieiunij religione comedere iussit: propterea quod beatus Apostolus dicat, *omnia munda mundis*. Nobis igitur ad eundem modum permissum erit omni ciborum genere quouis tempore vesci.

Tit. 2.

Solu-

Solutio. Neganda est consecutio, Et huius historiæ inprimis est intelligentia capienda, quam descripsit Sozomenus ad hunc modum: *Cùm iam instaret quadragesima, ex itinere quidam ad Spiridionem diuertit, illis ipsis diebus, in quibus vnà cum suis ieiunia peragere consueuerat, & ad statutum diem cibum degustare, cùm diebus interpositis sine cibo omninò remansisset. Cumq; Spiridion videret hospitem valdè de via fessum, iussit ei cibum apponi; vt verò intellexit in ædibus neq; panem esse, neq; polentam, (superuacua namq; fuisset istarum rerum apparatio propter ieiunium) Spiridion cùm precibus Deum inuocasset, veniamq; petiuisset, dedit mandatum vt carnes suillæ, quas fortè in ædibus habebat sale conditas, coquerentur, quibus coctis hospitem facit secum accumbere, deq; [illegible]nibus appositis comedere cœpit, hortatur hospitem vt ipsum imitetur. Qui cùm illud facere recusaret, diceretq; se Christianum esse, hanc ob causam (inquit Spiridion) minus recusare deberes; nam omnia munda mundis, sacra literæ pronunciant.* In hac narratione notemus. 1. ex hospitis verbis, Christianos olim quadragesimæ tempore carnibus abstinuisse. 2. Spiridionem Episcopum cum familia in plures dies ieiuniũ sine vllo cibo produxisse. 3. hospitem longo itinere peracto, magna molestia & lassitudine affectum, cui cibi capiendi necessitas incũberet. 4. nihil prorsus in ędibus fuisse, ne panem quidem, neq; polen-

Li.1.cap.11.

Tit.1.

Notanda in Historia.

1.

2.

3.

4.

5. lentam. 5. Hunc Spiridionem non ciuem fuisse
6. priuatum, sed Episcopum & pastorem, penes quem erat dispensandi potestas. 6. Priusquam carnes apponeret, Deum orasse, & veniam petiuisse, vt intelligas rem hanc, nempè carnes in quadragesima apponere, ex se rem esse malam & illicitam, pro qua sit à Deo petenda venia, nisi magna necessitate excusetur. Quod igitur Spiridion & ipse comederit carnes, & scripturis Hospitem Christianum ad easdem comedendas induxerit, argumento est, maximam fuisse hospitis necessitatem, & in recusando constantiam; & aliorum ciborum nullam copiam fuisse: Hæc omnia si quemquam nostrum premerent, facilè concedetur, vt Episcopo conscio atque consulto, carnibus in quadragesima vesceretur: non enim à carnibus abstinemus, Manichæorum more, quia malæ sunt, sed quia ad refrenandam petulantiam carnis prohibitæ.

Octaua. Ieiunia Christianorum obsunt valetudini, maximè tam diuturna, & tempore veris, quando corpora præstantioribus ac salubrioribus cibis nutrienda forent. Non igitur sunt retinenda, aut obseruanda.

Solutio. Negatur Antecedens, quia hactenus visus non est quisquam ieiunio, quod ex præscripto Ecclesiæ seruauit grauem morbum incurrisse. Ecclesia namque, vt mater pientissima, moderatur ieiunia ex cuiusque viribus & valetudine: Et qui debiles sunt, infirmi,

firmi, aut grauibus laboribus fatigantur, eis nullum ieiunium præcipit. Et ſanè non abſtinentia vel ieiunium, ſed ciborum potuſque copia valetudinem lædit. Sancti Anachoretæ, Paulus, Antonius, Hilarion, Simeones, & innumeri alij ieiunijs quotidianis vitã ſuam ad extremam ſenectutem produxerunt. Patres, qui de ieiunio ſcripſerunt, affirmant ieiunium ad animæ corporiſque ſanitatem atque ſalutem, eſſe ſalubriter inſtitutum. Quadrageſimæ porrò conuenit optimè vernum tempus, quo omnia renouantur, vt 40. dierum ieiunijs extenuata corpora, maliſque humoribus purgata, aptiora ſint ad nobilioris ſucci eſcas paſchali tempore capiendas, & digerendas: non enim carnium eſus tollitur, vt inſalubriores cibi copioſè ſumantur; ſed vt ſublatas iuſſu Eccleſiæ carnibus, periculum lædendæ valetudinis imponat gulæ modum in eſu piſcium: vult quippè Eccleſia corpus noſtrum ieiunio macerari, non humoribus redundare.

Leo ſerm. 4. de Quadrageſima.

DE PRECIBVS LATINE RECITANDIS.

Caput XVII.

QVæſtio mouetur ab aduerſarijs, liceatne preces ad Deũ fundere alieno idiomate, non intellecto ab eo q̃ precatur & orat. Cauſã huic

huic quæstioni dederunt solennes preces Ecclesiæ, quæ non nisi Latinè in Occidente, hoc est, in tota Ecclesia Latina à sacerdotibus decantantur. Huius rei veritas aliquot propositionibus declaranda est.

Prima Propositio. Qui priuatim orat, is potest vti quocunq; idiomate siue à se intellecto, siue non intellecto. Ratio huius est, quod Deus & Sancti Dei, quos orando precamur, nullum idioma ignorent, sed omnes intelligant quocunque tandem sermone aut verbis vtantur. *Simlie.* Sicut igitur illius, qui Principi externo libellum supplicem offert, hæc res animum maximè sollicitat, vt is tali lingua à perito aliquo & fideli viro conscribatur, quam Princeps intelligat, tametsi illam ipse prorsus ignoret: Ita qui Latinè orationem Dominicam, vel alias preces offert Deo, aut Sanctis cœlestibus, vt ea quæ postulat consequatur, haud multum referre existimat, an à se idioma, quo recitanda est oratio, intelligatur, (non enim sibi ipsi orando loquitur, sed alteri) In eo porrò magnum ponit momẽtum, vt illis verbis precetur, quæ & hoc petant, quod ipse sibi donari postulat: & acceptissima sunt Deo, sanctisque quos precatur. Quia igitur orationes, quæ diuinis literis continentur, à Spiritu sancto dictatæ fuerunt, cuius munus est *postulare pro sanctis*, cùm *Rom. 8.* nos quid oremus sicut oportet, nesciamus: & versio Latina per vniuersum orbẽ recepta & vsitata, verba habeat Ecclesiæ, quæ est sponsa

Christi

Christi:non ineptè orat, qui orationem à Spiritu sancto expressam,ad aliquid postulãdum accommodat, verbisque Ecclesiæ vtitur, licet à se non intellectis.

Secunda propositio. Qui lingua Latina precatur non caret fructu orationis, tametsi quæ dicit non intelligat. Fructus orationis, quod ad præsens institutũ attinet, est triplex. 1. Audiri à Deo & impetrare, quem etiam illi consequuntur, qui verba sua non intelligũt: quia illa intelligit Deus, quem oramus, & cuius est postulata donare. 2. est animi quædam suauitas ex sensu verborum, quæ hominem recreat verborum intelligentiam secum animo perpendentem. 3. est coniunctio mentis cum Deo, quæ iam non de sensu verborum cogitat, sed de Deo ipso quem rogat, cuius meditatione admirabili consolatione afficitur, eamque consolationem iuuant verba ipsa sacra, quæ inter orandum ore recitantur, tametsi non intelligantur, quemadmodum loci sanctitas etiam non cogitata, excitat & inflammat deuotionem orantis. Nam inesse vim magnam Diuinis verbis, ex eo docet Origenes, quod incantatorum verba moueant serpentes, qui intelligẽtia carent: multò enim magis sacra Dei verba etiam non intellecta afficiunt, & commouent hominem. Atque hunc tertium fructum non minus ille percipit, qui non intellecta à se lingua precatur, quàm qui verborum intelligentiam assequitur. Secundũ verò tan-

Triplex fructus orationis. 1. 2. 3.

Hom. 189. in Iosue.

tum ille, qui orationis verba intelligit. Sed hic fructus est imperfectior tertio, cuius comparatione videtur humi reptare, cùm hic in Deo, ille in verbis hæreat. Quare B. Antonius à Cassiano dixisse scribitur, non esse perfectã orationẽ in qua se monachus, vel hoc ipsum, quod orat, intelligit.

Collatione 9. cap. 31.

Tertia propositio. In Latina Ecclesia nunquam aliter, quàm Latino idiomate sunt in templis celebrata officia Diuina, aut preces publicè decantatæ. Certum est enim per Italiam, Hispaniam, Galliam, Germaniam, cæterosque septẽtrionales populos, quibus potissimũ regionibus & locis Ecclesia Latina definitur, semper in templis vsum fuisse Latinæ linguæ, quę vniuerso Occidẽti non vernacula, sed communis erat: sicut Græcis græca: Hebræis hebræa: & Armenis Chaldæisque chaldæa. Nam in istorum etiam regionibus non vulgari populorum idiomate, sed communibus his linguis, quas per ditiones illas eruditi homines vsurpant, & libri sacri conscribũtur, & Diuina perficiuntur. Vsque ad Caroli Magni tempora (vt auctor est Lupoldus Bebẽburgius antiquus historicus) per Romanũ Imperium, Germaniam inquam & Galliam in vsu fuit officium Ambrosianum, *quo dimisso solemniter* (inquit) *fuit officium Gregorianum* (quod etiãnum retinemus) *publicatũ, ad hoc auctoritate Caroli plurimum adiuuante*; Qui Carolus missis clericis Romã, à Romana Ecclesia

Lib. 3. de zelo veterum Principum Germanorũ.

clesia, Gallos & Germanos Ecclesiasticum cantum discere voluit; Vtrumq; aũt officium non nisi lingua Latina decantabatur, admixtis vocibus quibusdam Hebraicis & Græcis, Kyrieeleison, Alleluia, Osanna, Amen, &c. vt tribus his linguis Christus vbiq; laudaretur: quas & Iudæi, Gentilesq; in eius ignominiã titulo crucis affixissent, & Christus ipse in tropheos crucis suo sanguine & morte cõsecrasset. Illi sanè Patres, qui primi Germanos, Gallos & Hispanos fidei lumine illustrarunt, cũ à Pontificibus Romanis ad Ecclesiã constituendam in illa loca missi essent, sicut superius docuimus, non alium ritũ Diuini cultus, neque aliud idioma, quo in templis vterentur, inuexerũt, quàm illud quod Romæ didicerant: præsertim quod propter Imperiũ Romanum, cui hi populi sub ijcerentur, à Romanisq; ducibus ac militibus in officio continerentur, in causis ciuilibus & foris, Latina lingua vbiq; cõmunis esset. Narrat Trithemius homilias Bedæ ipso adhuc superstite, in precibus matutinis decãtatas fuisse, & quia necdum è viuis excesserat, vt more aliorum nomine Sancti honorari posset, accepisse prænomen Venerabilis, dictumq; fuisse: homilia venerabilis Bedæ Presbyteri, vt intelligas etiam in Anglia antiquis illis temporibus lectiones & homilias in precibus Ecclesiasticis non Anglorum vernacula, sed Latinorum communi lingua cantatas fuisse. *Cap. 10*

Quarta propositio. Non est necessum à

vulgo intelligi quicquid in Ecclesijs celebratur, vel canitur. 1. quia preces in Ecclesia funduntur, diuinaque officia celebrantur nõ hominibus, sed Deo, cui si grata sit oratio, tũ assecuti erimus, quod precibus nostris desiderabamus. 2. quia Cantus Ecclesiasticus nõ ad populum intelligentia verborum instruendum, sed suaui melodia, maiestateq; actionis ad Dei reuerentiam cultumq; excitandum est institutus. Ideo namq; B. Gregorius (vt auctor est Ioannes Diaconus) studiosissimus fuit huius cãtus, in omnes Germaniæ Galliæque Ecclesias inuehendi: seruandæque grauitatis in officijs Ecclesiasticis: vt populus, qui exteriorib⁹ sensibus magis, quàm contemplatione, moueretur, visa maiestate ceremoniarum, vestiumque sacrarum splendore, & audita cantus suauitate, Deum, cui tantum honoris exhiberi cerneret, demisso animo veneraretur, cantuq; externo ad collaudandum, & comprecandum excitaretur. Ad hoc ipsum sunt post à Vitaliano Pontifice introducta organa, vt sua dulcedine in animis deuotionem excitarent. Notum est enim vt Helizeus Propheta ad vaticinandũ excitari voluerit à psalte: & illi quibuscum Saul prophetabat ante se habuerint psalterium & tympanum, & tybiã & cytharam. 3. quia multa sunt in psalmis Dauidicis (quibus maiori ex parte constãt preces Ecclesiasticæ) intellectu difficillima, quæ tametsi in vernaculã linguam transferantur, ab idiotis tamen intelligi non

Lib. 2. vitæ eius cap. 6. 7. & 8.

4. Reg. 3.

1. Reg. 10.

gi nõ pofsint: cùm nec ipfi facerdotes, nifi magno ftudio cõmentariorumq; lumine & fubfidio ea intelligant. 4. quia hactenus Clerus, cui femper Diuina celebrandi officium incubuit, locis à populo in Ecclefijs difcretus fuit: cùm hic in anteriori templo Deum oraret, ille in choro, tanquam in adytis & interiori tabernaculo pro populo diuina celebraret: Et hic clerus fuis gradibus diftinctus nõ omnia omnib⁹ permittebat: fed cuiq; ordini fua munia defcribebat: In his erant Pfalmiftæ fiue Cãtores, quorũ officium in 4. Carthaginẽfi Concilio, & apud D. Ifidorum explicatur: Chorus fanè ita facer erat, & clericorum officijs dedicatus, vt ab eo arceretur, præter Imperatorem vniuerfus populus (ita enim fcriptum eft in Concilio Trulliano) B. Ambrofius autem nec ipfum Cæfarem eo loco orare permitteret, vt eft apud Theodoretum, & Zozomenum: Et clerus folus in Choro, populus foris cõmunicaret, ait 4. Cõcilium Toletanum. vnde communionem laicam, & communicare cum laicis, in Concilijs & Patribus legimus. Hic igitur clerus cùm à populo locis diftinctus Diuina celebraret, foris à vulgo intelligi non potuit. 5. multa in liturgijs Græcorum & facris Latinorum fubmiffa voce proferri iubentur, quæ facerdos tanquam cum Deo folo agens, fecretè loquitur. In quorum genere effe verba confecrationis, etiam Ioannes Mofcus Euiratus teftatur: quę maiores noftri vulgata effe noluerunt,

c. 10. Lib. 2. de diuinis officijs ca. 12.

Can. 69. lib. 5. c. 18. lib. 7. ca. 24. c. 17. Eliberti. ca. 76. Sardicẽfi cap. 12. Agathẽfi c. 50. Athanafi⁹ ad folitariã vitam agentes. Cyprianus li. 2. epift. 1. lib. lib. 4. epift. 2. &c. c. 196. prati.

Eccl.hierar. ca.vltimo. Epist. 1.

erunt, sicut post B. Dionysium Areopagitam, D. Innocentius 1. Pontifex scripsit.

Quinta Propositio. Non expedit vt in Ecclesijs nostris vernacula lingua, vel preces publicè decantentur, vel diuina officia celebrentur. 1. quia id hactenus (sicut dictum est) vsurpatum non fuit, neq; causa aliqua subest, cur id quod à primis fidei nostræ fundatoribus piè institutum est, immutetur: nisi fortè vt de mysterijs Ecclesiasticis iudicium populi, hæresibus infecti, & corrupti, quorum ingeniũ est ad ea, quę sanctè & religiosè cõstituta sunt, cõuellenda, irridendaq; accommodatum, arbitrio voluntatiq; permittatur. Christus monuit *non dare sanctũ canibus, neq; mittere margaritas ante porcos*. 2. quia sacerdotib' aut Ecclesiarum ministris, qui ex aliena & peregrina natione ad nos ventitarent, nõ esset integrum propter linguę ignorationẽ, neq; sacrũ missæ officium celebrare, neq; promiscuè cũ cæteris laudes Deo decantare. 3. quia periculũ esse poterit, ne pueri & rudiores homines verba sacra ad iocos & res prophanas atq; ludicras accommodent: sicut aliquoties pueros missæ celebrandæ rationem puerilib' suis rationibus expreßisse, & verba consecrationis recitasse, non sine graui Diuini numinis offensione, à quo ignis de cœlo dimissus oblata incendio deuorasset, puerosque prostrauisset, & aliquãdo etiam flammis exustos concremasset *a* Ioannes Moscus, & *b* Honorius Augustudunẽsis, &c.

Matt. 7.

a ca. 196. prcati. *b* li. 1. gemmæ animæ ca. 105.

ſis,&c. memoriæ prodiderunt. Sic olim Beatus Athanaſius puer ludens, pueros gentiles baptizauit, vt eſt apud Ruffinum, & in Germania, noſtra ætate Ruſticus quidam catulos ſacratis verbis ex baptizantium more aqua tinxit.

li.10.c.14 vide Nicephorũ li.c. 37.

OBIECTIONES HAE-
reticorum.

Prima. B. Paulus iubet Corinthios non incognita, ſed ſibi nota & cognita lingua orare in Eccleſijs, duabus de cauſis, priore; vt mens orantis ex oratione fructum percipiat: Altera, vt auditor intelligat & ædificetur: Sic enim ait: *Nam ſi orem lingua, ſpiritus meus orat, mens autem mea ſine fructu eſt. quid ergo? Orabo ſpiritu, orabo & mente. Cæterùm ſi benedixeris ſpiritu, qui ſupplet locum idiotæ, quomodo dicet Amẽ ſuper tuã benedictionem, quoniam quid dicas neſcit? Nam tu quidem bene gratias agis, ſed alter non ædificatur,* ergo non eſt in Eccleſijs orandum lingua Latina, quæ ab omnibus non intelligitur. *1. Cor. 14.*

Solutio. Negatur conſecutio, non enim loquitur Apoſtolus de communibus, ſtatiſque precibus Eccleſiæ, quæ non barbara vel aliena, ſed communi lingua fiunt, verùm de priuatis orationibus, & ſermonibus, quibus efferebantur myſteria quædam ex dono linguarum; quod donum primis illis Apoſtolorum temporibus, multis iam Chriſtianam fidem complexis, ad infideliũ conuerſionem à Deo *Donum linguarum.*

Li.12 de genesi ad literam ca.8.9 li.14. de Trinitate ca.16. cōmunicabatur. Erat autem donū huiuſmodi, ſicut B. Aug. docuit, vt viſiones quaſdā futurarum rerum prænuncias obſcurè, & varijs linguis eloquerētur: quarum ſignificationes frequenter ipſimet, quibus ea videre contingeret, intelligere non poterant. Erat igitur aliud donum, quod Prophetiam nominat Apoſtolus, quo myſteria illa, obſcuritate quadam inuoluta, populo Chriſtiano explicabantur, vel ab eodem qui lingua loquebatur, ſi hoc dono pollebat: vel ab alio qui illo munere ornatus eſſet. Porrò Corinthij Chriſtiani dono linguarum maximè delectabantur, quod admirationi eſſent alijs ob ſermonis varietatem, ideoque in Eccleſia quiſque ſine ordine ſuas viſiones proferre volebat, etiam nullo interprete aut Propheta præſente: quorum puerilem leuitatē B. Apoſtolus coarguit, iubetq; nihil aliena lingua, quod obſcurum ſit, in medium adferri, niſi adſit interpres. Idque varijs de cauſis. 1. vt totus ipſe homo ſpiritu & mente fructum percipiat: ſpiritu, inquam, hoc eſt, affectu: & mente, hoc eſt, intelligentia. Qui enim dono illo linguarum myſteria loquebantur, moueri quidem ſolebant & affici dulcedine diuinarum rerum, quas eloquebantur: ſed tum demum mens fructum capiebat, quando intellectus cognitione myſteriorum inſtruebatur. Itaque orare ſpiritu & mente eſt, non ſolùm viſione ſibi facta Deum laudare, atq; precari; ſed mente etiam

Prophetia.

Sine interprete non loquendum linguis.

1.

ex eius intelligentia in Deum rapi & eleuari.
2. vt auditores non obſcuras voces tantùm 2.
audiant: ſed audita interpretatione eorum, ædificentur, & vtilitatem percipiant, reſpondeantque Amen: hoc eſt, verbis confirment Dei promiſsiones intellectas. 3. ne ludibrio 3.
ſint Infidelibus, qui ſi eos videant admirabilia, obſcura, implicataque diuerſis linguis ſonantes, eos inſanire exiſtimabunt. Nihil igitur iſta contra preces Eccleſiaſticas latinas faciunt: In quibus is, qui ſupplet vices idiotę, non ſolùm Amen, ſed alia plura reſpondet, inſtitutus in Eccleſia, quæ Latina lingua, non vt barbara, ſed vt communi & peruulgata vtitur.

Secunda. Quæ in templis Chriſtianorum cantantur & fiunt, non niſi ad populi ſtudium in Deum excitandum geruntur: Ergo tali modo celebranda ſunt, vt populus ex eorum intelligentia vtilitatem capiat.

Solutio. Negatur conſecutio, quia ex his rebus, quæ in Eccleſia fiunt, non vno, ſed varijs modis magna vtilitas redundant ad populum. *Vtilitates rerum Eccleſiaſticarum.*
1. ex doctrina, quæ à concionatoribus traditur, quando ſcripturæ Diuinæ, fidei præcepta, vel ceremoniæ Eccleſiaſticæ ab his ex 1.
plicantur: 2. ex ſacrificijs & precibus quæ pro 2.
populo funduntur, Deoque offeruntur. 3. quādo vel ceremonijs vel quauis alia ratione, ad 3.
reuerenter, deuotè religioſeque comprecan-

dum homines inducuntur,& excitantur. Pr
ces igitur in Ecclesia Latinè decantatæ, ad
randum inuitant, & Deum populo beneu
lum,propitiumque reddunt.

cap. 9. Tertia. In Concilio Lateranensi constit
erunt Patres, vt si in eadem ciuitate diuersa
linguarum homines vitam degerent, illic e
iam ab Episcopis præficerentur Sacerdot
qui pro diuersitate rituũ atque linguarũ, di
na apud illos officia celebrarẽt. Videtur ig
tur pręceptum, ne externa lingua non inte
lecta, Diuinum officium peragatur.

Solutio. Negatur consecutio, quia in
Concilio non de his Occidentalibus regio
bus, sed de transmarinis, illo nimirum temp
re, quo terra sancta in potestatem Christian
rum Latinorum venerat, agebatur. Statuit
nim cōcilium, vt in illis ciuitatib⁹, in quib
simul essent habitaturi Latini atque Græci
D. Augustinus epist. 119. etiam diuersi Episcopi (quod in Nicæno Co
cilio olim cautum fuerat) sed vnicus creare
tur, ac præficeretur; qui tamen diuersis his po
pulis pro varietate cuiusque linguæ, ac ritu
sacerdotes & ministros Ecclesiæ daret. Quod
etiamnum Venetijs & Constantinopoli obser
uatur; quibus in locis Latini & Græci à suis,
qui eodem ritu & sermone vtuntur, sacerdo-
tibus sacramenta percipiunt, instituuntur, di-
uinaque officia audiunt.

Quarta. Si in gratiã Græcorũ præficiantur
Sacerdotes Græci, qui diuina officia gręcè per
agant

agant;Pari ratione Germanis, Gallis, Belgis, cæterisque nationibus sacerdotes constituendi erunt,cum his omnibus sermonis communione coniuncti,qui vernacula cuiusque lingua decantent in Ecclesijs.

Solutio.Inepta est consecutio,quia nō propterea apud Græcos græcè diuina mysteria celebrantur, vt vulgus quæ geruntur intelligat,vel quia Græca lingua illis vernacula est, sed propter diuersos ritus harum Ecclesiarum, quæ sicut cæremonijs discretæ sunt: ita diuersas habent linguas, non modò vernaculas,sed etiam communes, quibus non plebs in suis congressibus, sed eruditi vtūtur. Nusquā enim per vniuersum orbem in templis,populi cuiusquam vernaculæ linguæ vsus retinetur, sed eius solum, quæ toti illi Ecclesiæ est communis: nobis Latinæ, Græcis græcæ.

Quinta. B. Augustinus libro de catechizandis rudibus dicit esse abusum,cùm ad eum modum proferuntur à sacerdote verba sacra, vt populus ea non intelligat.Igitur eruntomnia recitanda vernacula lingua. *Cap.9.*

Solutio.Neganda est consequentia,quia nō ait Beatus Augustinus sic esse verba à Sacerdote proferenda, vt populus eorum intelligentiam percipiat; sed notat quorundam Sacerdotum solœcismos & barbarismos,qui sic ineptè verba sacra pronunciabant, vt nec se ipsi intelligerent,nec à populo sciretur quando esset respondendum, Amen. Discimus igitur

igitur hoc loco, B. Augustini tempore, Aphricanam Ecclesiam in sacris Christianorum cōficiendis, latina lingua vsam fuisse: quam linguam plerique sacerdotes imperiti & indocti, cùm ignorarent, non sine doctorum offensione, solœcismis & barbarismis vitiata oratione Deum inuocabant.

In historia Bohemica ca. 13.

SEXTA. Aeneas Syluius auctor est *Slauonijs* cōcessum fuisse vsum suæ linguæ in Ecclesijs, propter vocē diuinitus emissam: *omnis spiritus laudet Dominum, & omnis lingua confiteatur ei*, vult igitur Deus vt omnibus linguis in templis vtamur.

Solutio. Neganda est consecutio; Et historiæ narratio ac veritas inspicienda, quæ talis est. *Cyrillus, qui multas Slauorum gentes ad fidem Christi conuertit, Romæ apud Pontificem agebat, vt eius gentis homines, Slauorum lingua rem diuinam possent peragere. De qua re dum in sacro Senatu disceptaretur, essentq; non pauci contradictores; ferunt auditam vocem tanquam de cælo in hæc verba missam: Omnis spiritus laudet Dominum, & omnis lingua confiteatur ei; Indeqúe datum Cyrillo indultum*. Notandum hic primò, quod ait (*ferunt*) quia in partibus Slauoniæ res ista vulgò ferebatur, quæ nullo scripto publico, aut edita historia cōtineretur, mirumqúe est nihil extitisse horum in gestis Pontificū, cùm res præsertim sit tanta, quæ literarum monumentis commendari debeat. 2. Slauoniæ linguam

guam multarum fuiſſe gentium communem, ſicut Græcis eſt græca. Tertiò, non ſine Pontificio indulto, & diuina reuelatione permiſſum huius linguæ in Eccleſijs vſum; & quidem conuerſionis initio, in penuria eruditorum Sacerdotum. Non igitur efficit hæc Hiſtoria, ſi vera eſt, vt paſsim abiecta lingua Latina tot annis vſurpata vernaculum idioma in Eccleſiam inuehatur.

FINIS.